

TUDÁS MENEDZSMENT

A Pécsi Tudományegyetem
Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának periodikája

VII. évfolyam 4. szám

2006. december

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA

Új Magyarország Fejlesztési Terv

2007–2013

Foglalkoztatás és növekedés

(Magyarország Nemzeti Stratégiai Referenciakerete)

A magyar kormány elfogadta 2006. október 25-én

E TudásMenedzsment különszám
a Nemzeti Felnőttképzési Intézet
támogatásával készült.

TUDÁS
LMENEDZSMENT

Szerkesztő bizottság: elnök: Halmos Csaba, PTE FEEK tan-
székvezető egyetemi docens;
felelős szerkesztő: Bodó László tudományos munkatárs
(bodo@human.pte.hu).

Tagok: Agárdi Péter egyetemi tanár, Kleisz Teréz egyetemi docens, Nemeskéri Zsolt egye-
temi docens, dékánhelyettes; János Réka és Szamosközi István Babes-Bolyai Egyetem.

Kiadja a PTE TTK FEEK

Felelős kiadó: Koltai Dénes dékán, tanszékvezető egyetemi docens.

Szerkesztőség: 7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.

Korábbi számaink elérhetők: <http://www.feek.pte.hu/tudasmenedzsment/index.php>
ISSN 1586-0698

Tipográfia: METAMÉDIA Bt.

Nyomda: BOCZ KFT. Felelős vezető: Bocz Emil ügyvezető

Előszó

Magyarország történelmi esély előtt áll. 2007 és 2013 között **22,4 milliárd eurós uniós támogatásban részesül**, hogy felzárkózhasson a fejlett országokhoz. Ez uniós adófizetők pénze, amely a vidékfejlesztési támogatásokkal együtt közel 8000 milliárd forint. E hatalmas összeg sikeres felhasználásával **mege erősíthetjük meglévő adottságainkat**, és felszámolhatjuk azokat az akadályokat, amelyek visszahúzó-erőként gátolták fejlődésünket. Néhány éven belül **soha nem látott mértékben növekedhet a gazdaság**, ha megtaláljuk versenytársainkra figyelve saját kitorési pontjainkat. A letehetségesebbek kiugró teljesítménye közös jólétünk feltétele. Ha **támogatjuk a társadalom megújulását, bővülni fog a foglalkoztatottak száma** és számottevő mértékben **csökken a szegénység**. Egyre többen lesznek képesek arra, hogy előbbre lépjenek, és saját jövedelmükből tartásuk el családjukat. A **méltányos közteherviselés** pedig megteremti majd a forrásokat arra, hogy az öngondoskodásra képtelenek számára a **szolidáris társadalom** méltányos életfeltételeket biztosítson. **Ha összefogunk, sikerülni fog!**

Ez az egyszeri **történelmi esély el is veszhet**, ha nem vagyunk képesek felnőni a feladathoz. Ha a **saját erősségeinkre építő offenzív stratégia** helyett megalkuszunk a közhe-lyekkel. Ha **néhány nagy és egymás hatását erősítő cél** kiválasztása helyett a kimaradó csoportok nyomására a forrásokat szétforgácsoljuk. Ha a fejlesztést néhány presztizsberuházással akarjuk letudni a mindennapi aprómunka helyett. Ha a **hosszú távú hatások** helyett a sikert holnapi eredményekkel mérjük. Ha az éles **globális versenyben való helytállás**, majd a győztesek közé kerülés helyett a bezárkózást választjuk, és túlélésre rendezkedünk be. A felzárkózásban élenjáró országok példája azt mutatja, hogy olyan **bátor és találemény**, a **foglalkoztatás** kérdését is **felölelő gazdaságfejlesztési koncepcióra van szükség**, amely a társadalom igényeinek kielégítésére és a **makrogazdasági stabilitás**ra egyaránt tekintettel van.

A fejlesztési stratégiánkat meghatározó **vízióink** kidolgozása közben tehát nagyon sok szempontra kell tekintettel lennünk. Elképzeléseinket össze kell vetnünk egyrészt az ország jelenlegi állapotával és teherbíró-képességével. Másrészt tudomásul kell vennünk, hogy a fejlesztési források felhasználásában egy önmagát is meghaladni akaró **Európai Unió támaszt modernizációs kényszert jelentő elvárásokat**. Számolnunk kell azzal is, hogy más, **feltörekvő térségek**, például a **dél-kelet-ázsiai** vagy **dél-kelet-európai országok versenytársat jelentenek** számunkra. Nyilvánvaló, hogy a felzárkózást megcélzó uniós tagállamként gazdaságunk már nem az alacsony bérekkel, hanem csak a magas hozzáadott értéket előállító termékeivel és szolgáltatásaival lehet versenyképes. Különösen akkor, ha nem legyőzendő ellenfélként tekintünk versenytársainkra, hanem **mindenki számára gyümölcsöző együttműködésbe kezdünk** velük. Az Európai Unió története azt példázza, hogy a **hétköznapi kooperációja** képes olyan **kölcsönös bizalmat teremteni**, amely az évszázados konfliktusokat feloldva évtizedes fejlődési távlatokat nyit meg. Ez a tanulság nem csak a globális versenyben, hanem régi belső konfliktusaink megoldáshoz is jó sorvezető!

Fejlesztési stratégiánk csak több kormányzati intézkedés együttes hatására valósulhat meg. A **tartós egyensúly megteremtése** nélkül az ország eladósodása tovább nő és hosszú időre lemaradunk a fejlett országokhoz való felzárkózásban. Olyan államot akarunk, amely kevesebb kiváltság, nagyobb teljesítmény, kisebb bürokrácia és takarékosabb működés jellemez. Mindezek biztonságos finanszírozása érdekében **növelni kell a bevételeket és csökkenteni a kiadásokat**, hogy helyreálljon a megbomlott egyensúly.

Az **állam szerepének és az egyéni felelősségnek az újragondolása** nélkül már a köz-eljövőben is fenntarthatatlan a jelenlegi jóléti rendszer annak ellenére, hogy a gazdaság

növekedésétől már ma is túl sok forrást von el. **Át kell tehát szervezni** az állampolgárokat és a vállalkozásokat szolgáló **közigazgatást**. **Meg kell újítani** a mindenkit megillető **egészségügyet, oktatást és a szociális rendszert**, hogy jobb színvonalon lássák el feladatukat. Ezekre az alapokra építhetjük rá **az uniós forrásból megvalósuló fejlesztéseket**, amelyek **hét év alatt egy fizikailag és társadalmában is megújult Magyarországot teremtenek**. Addig azonban még sok közös munka vár ránk!

Először a leégetőbb gondjaink orvoslására ki kellett jelölnünk azt a **két legfontosabb célt**, amelyek hatására a legtöbb ember élete jobbra fordul. Ezek a **foglalkoztatás bővítése és a tartós gazdasági növekedés feltételeinek megteremtése**. E két cél megvalósulásának hatását alig lehet egy olyan országban túlbecsülni, ahol a munkaképes korúak felének nincs munkája és az ország GDP-je az uniós átlag 2/3-át sem éri el.

Vannak azonban olyan fontos céljaink is, amelyek a foglalkoztatásra és növekedésre fókuszáló fejlődési pályánk számára **ellensúlyokat** teremtenek. A **fenntarthatóság és a kohézió** követelménye olyan fékek, amelyek mindig figyelmeztetnek bennünket: csak hosszú távon is életképes folyamatokat szabad beindítanunk. A környezeti fenntarthatóság azt jelenti, **természeti kincseinket megőrizzük**, hogy így adhassuk tovább gyermekeinknek. A gazdasági fenntarthatóság érvényesülése azt jelenti, hogy a fejlesztések eredményeinek működtetése érdekében **nem kell több adót fizetni**. A társadalom fenntarthatósága alatt azt értjük, hogy egyre több embert teszünk képessé az **ön gondoskodásra** és az ország egészéért érzett felelősség vállalására.

A társadalmi és területi kohézió a **szolidaritás** eszméjének megjelenése. Azt üzeni, hogy mindenkire szükségünk van. Mindenkinek, az ország legelesettebb részén élő, legreménytelenebb helyzetben lévő polgáraink számára is megteremtjük a **felemelkedés** lehetőségét.

A jó és közösen elfogadott célok azonban még nem elégségesek. **Világos elvekre is szükségünk van** ahhoz, hogy a fejlesztések hatására ne néhány év múlva újra megoldandó problémákat termeljünk. Az uniós források segítségével olyan fejlődési pályára kell állítanunk az országot, hogy majd e külső segítség nélkül is képesek legyünk megteremteni és fenntartani jólétünket. Ennek érdekében a következő elveket tartjuk szem előtt a fejlesztések során:

- A meglévő rossz struktúrák fenntartása helyett támogatni kell a nagy állami elosztó-rendszerek és az állami közszolgáltatások reformját, sőt azok katalizátorává kell válni.
- Az állami kiadások szerkezetének átalakításával hozzá kell járulnia az újraelosztás mértékének csökkenéséhez.
- Az újraelosztás szerkezetén belül a foglalkoztatás terheit csökkenteni, a fogyasztás és a vagyonszerzést pedig növelni kell.
- Nem a magántőkét kell helyettesíteni, hanem a magántőke számára meg nem térülő beruházásokat kell támogatni.
- Azokat a fejlesztéseket kell támogatni, amelyeknek más területekre tovagyűrűző, multiplikátor hatásuk van.
- Olyan kultúraváltást kell támogatni, amely révén
 - növekszik a teljesítmény és az egyéni kezdeményezések megbecsültsége,
 - felértékelődik az öngondoskodás,
 - megerősödik a társadalmi szolidaritás és együttműködés,
 - felértékelődik az esélyegyenlőségnek és az esélyek újratermelődésének a követelménye,
 - társadalmi normává válik a jogkövetés és
 - megerősödik az egyének és a közösségek cselekvőképessége és szuverenitása.

Ezen alapelvek alapján készült el az Új Magyarország Fejlesztési Terv, amely megfogalmazza a foglalkoztatás bővülését és a gazdaság növekedését biztosító **fejlesztési stratégiát**;

- kijelöli azokat a legfontosabb fejlesztési feladatokat, amelyek **fenntartható** módon biztosítják társadalmi, gazdasági és környezeti viszonyaink jobbá tételét;
- olyan **fejlesztési programokat** jelöl ki, amelyek a hatékonyság érdekében **alkalmazkodnak a társadalom és a gazdaság várakozásaihoz** és változásaihoz, valamint felzabadják az emberek és vállalkozásaik fejlesztési, újtási energiáit;
- célul tűzi ki, hogy az országos és regionális programok egészítsék ki és támogassák egymást, hogy együttes és szinergikus hatásuk összességében **mutasson túl a részcélok sikeres** megvalósításán;
- fő vonalakban vázolja a **programok hatékony megvalósítására képes**, a források felhasználását és széleskörű hozzáférhetőségét biztosító, átlátható, egyszerű és gyors **intézményrendszert**.

A kormány vagy **az állam egyedül nem képes a változásokat és fejlesztéseket végrehajtani**, milliók közös munkájával érhetünk csak célba. A siker feltétele annak közös belátása, hogy **az ország csak polgárai teljesítményéből építkezhet**. A versenyképes gazdaság a feltétele a gazdasági növekedésnek, a foglalkoztatás bővítése pedig a szolidáris társadalomnak. **Képesé kell tenni tehát polgárainkat arra, hogy megállják helyüket a versengő világban. És képesé kell tenni az államot arra, hogy a versenyből kimaradók számára szilárd támaszul szolgáljon**. Ha az ország nem lesz képes alkalmazkodni a gyorsan változó világhoz, lehetlenné válik értékrendünk fenntartása. Ha a tehetségeseket nem hagyjuk szárnyalni, ha a feltörekvőket nem támogatjuk abban, hogy megerősödjének, akkor nem leszünk képesek arra sem, hogy a leszakadóknak biztonságot nyújtsunk. A Kormány az **Új Magyarország Fejlesztési Tervvel**, a foglalkoztatás bővítését és a gazdasági növekedés támogatását felvázolva **új, fenntartható pályára kívánja állítani az országot**. De csak a **sikeresen pályázó és a fejlesztéseket meg is valósító vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek, egyházak közreműködő segítségével** képes ezt meg is valósítani. **Csak nemzeti összefogással vagyunk képesek Magyarországot az élen járó országok sorába emelni.**

Vezetői összefoglaló

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv szerepe

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv legfontosabb célja a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében hat kiemelt területen indít el összehangolt állami és uniós fejlesztéseket: a gazdaságban, a közlekedésben, a társadalom megújulása érdekében, a környezet és az energetika területén, a területfejlesztésben és az államreform feladataival összefüggésben.

Helyzetértékelés

1. Gazdasági növekedésünk szerkezeti kockázatokkal párosul

A magyar gazdaság 1996 óta töretlenül és gyorsan növekszik. A munkaerő termelékenysége a rendszerváltás óta a fejlett országokét meghaladó mértékben nőtt. Ugyanakkor az utóbbi években felerősödtek az egyensúlyi problémák, amelyből eredő kockázatot növeli gazdaságunk rendkívüli nyitottsága. Az energiaimporttól való függőségünk további komoly makrogazdasági veszélyekkel jár.

2. Magyarországon alacsony az aktivitás és stagnáló a foglalkoztatás

Hazánkban rendkívül alacsony a munkaerő-piaci részvétel, különösen a képzetlenek közül dolgoznak nagyon kevesen. Sokan rossz egészségi állapotuk miatt szorúlnak ki a munkaerőpiacról.

Számottevően rontja a foglalkoztatási helyzetet a be nem jelentett foglalkoztatás. Mivel általában magas a munkaerő termelékenysége, ez végzettség szerint nagy szórást mutat. Ennek egyik legfontosabb oka, hogy kevesen képezik magukat folyamatosan, tanulnak munka mellett.

Kistérségi szinten nagyon jelentősek a foglalkoztatás területi különbségei. Ezt erősíti a munkaerő alacsony mobilitása és egyes térségekben a munkalehetőségek rossz megközelíthetősége. Mindezek következtében a piaci folyamatok nem tudják kiegyenlíteni a munkaerő keresletében és kínálatában fennálló területi és strukturális egyenlőtlenségeket.

3. Gazdasági szerkezetünkre a dualitás jellemző

A magyar gazdaság sikeresen integrálódott a világgazdaságba, szerkezete modernizálódott. Eközben azonban a gazdaság területi egyenlőtlenségei jelentősek és növekednek.

A nemzetközi vállalatok szerepe meghatározó hazánk gazdaságában. Nagyvállalataink nemzetközi összehasonlításban is versenyképesek. A kis- és középvállalatok a legjelentősebb foglalkoztatók, termelékenységük növekedésében azonban még jelentős tartalékok vannak. Korszerű szervezetfejlesztési és vezetési módszereket jellemzően a nagyvállalatok alkalmaznak. A kkv-k együttműködési képessége és hajlandósága alacsony, piaci finanszírozásuknál méretükből adódó hátrányokkal küzdenek.

A hazai K+F-ráfordítások elmaradnak az Unió átlagától, különösen a vállalati szférában. Kutatói kapacitásaink néhány területen jelentősek, de részben kihasználatlanok. A fejlődés ellenére lemaradásunk az információs társadalom létrejöttében még számottevő.

4. Közlekedési rendszerünk fejlesztésre szorul

Sűrű közlekedési hálózattal rendelkezünk, de a forgalmi igények számos helyen meghaladják az út- és vasúthálózat kapacitását. Közlekedési hálózatunkat Budapest-centrikusság és jelentős területi eltérések jellemzik.

Magyarország gazdaságföldrajzi fekvése kedvező, ami jó lehetőséget kínál a nemzetközi kereskedelmi, szállítási, logisztikai szolgáltatások hazai fejlődésére. Az autópálya-építések fontosságát mutatja, hogy közelségük meghatározó volt a külföldi tőke telephelyválasztásában. Elsősorban úthálózatunk minősége marad el a forgalmi igényektől. Vasúthálózatunk műszaki jellemzői és szolgáltatási színvonala gyenge. A vasúti áruforgalom versenyképessége nálunk is romlik, de részaránya egyelőre még kedvezőbb az európai átlagnál.

Az egyéni autóhasználat részben azért nő, mert a tömegközlekedés nem tud lépést tartani az agglomerációs ingázók számának növekedésével.

5. A piaczgazdaságra való áttérésünk jelentős társadalmi áldozatokkal járt

A 90-es években jelentős tömegek szorultak ki a munkaerőpiacról. Ez, és a kedvezőtlen demográfiai folyamatok – Magyarország lakossága öregszik, lélekszáma csökken – egyre nagyobb terhet jelentenek az ellátórendszernek. Miközben jelentősen emelkedett a lakosság képzettségi szintje, nem javult az oktatás eredményessége.

A közoktatás minőségi és strukturális megújulás előtt áll, amire többek között azért van szükség, mert a jelenlegi iskolarendszer felerősíti a társadalmi különbségeket. A felsőoktatásban tanulók száma dinamikusan növekedett, romlott viszont a felsőoktatás eredményessége és költséghatékonyasága. A szakképzés nem igazodott a munkaerőpiac igényeihez, a felnőttkori képzésben való részvétel alacsony, és jelentősek benne az egyenlőtlenségek. Gazdag nemzeti szellemi-kulturális örökségünk jobb hasznosítása és a kultúrához való hozzáférés javítása komoly feladat, ami számos lehetőséget tartogat a társadalom számára.

Gazdasági fejlettségünkhöz képest egészségi állapotunk rossz. Alacsony szintű az egészségtudatosság, az egészségügyi ellátás rendszere elavult, még mindig betegségközpontú, az ellátás infrastruktúrája pedig korszerűtlen. Az egészségügy hiányosságai komoly terhet jelentenek a gazdaság számára is. A magyar egészségügy szolgáltatásai ugyanakkor jelentős lehetőségeket rejtnek még magukban.

Az inaktivitás a szegénység újratermelődéséhez vezetett, ami együtt jár a leszakadó rétegek területi koncentrációjával is. A szűkös, bizonytalan jövedelmek, a rossz lakásviszonyok, a családokban a szülők munkanélkülisége és a közszolgáltatásokhoz, valamint a modern információ szolgáltató eszközök alkalmazásában való lemaradás mélyítette a társadalmi kirekesztődést. Növekvő gondot okoz a gyermekszegénység.

A leszakadás a roma népesség körében különösen nagyarányú. Helyzetüket a diszkrimináció számtalan formája is tovább rontja. A fogyatékosokkal élők alig vannak jelen a munkapiacra és hiányoznak az integrált oktatás feltételei is. A gyermeket vállaló anyáknak a szülés után a munkaerőpiacra való visszatérésének esélyei rosszak. Az egyes területeken növekvő civil aktivitás ellenére a társadalmi kapcsolatok gyengék, az együttműködési készség alacsony szintű.

6. Jelentős környezeti értékekkel rendelkezünk, de a kockázatok is nagyok

Hazánk környezeti állapotára jelentős hatást a Kárpát-medence ökológiai rendszerének minősége és a globális éghajlati folyamatok gyakorolnak. Egyre szélsőségesebb időjárási viszonyokra kell felkészülnünk.

Természeti adottságaink igen kedvezőek, bioenergia, napenergia és geotermikus energiakészleteink jelentősek. Környezeti állapotunk jó, ugyanakkor a jelenlegi környezeti folyamatok nem fenntarthatóak. Javuló, de még mindig alacsony a környezettudatosság szintje, energiafelhasználásunk pedig a javuló energiahatékonyság ellenére sem csökken.

A városi térségek sajátos környezeti gondokkal küzdenek. Épített örökségünket számos veszély fenyegeti. Komoly lehetőséget rejt magában a városrészek és a vidéki térségek újjáélesztése.

7. A területi különbségek növekednek

A fejlettség területi különbségei az elmúlt 15 évben nem csökkentek. A regionális fejlettségi különbségeket számottevően meghaladják a kistérségi különbségek. Közép-Magyarország fejlettsége kiemelkedik a régiók közül, de belső ellentmondásokkal terhelt. Északkeleti régióink gazdaságilag a legelmaradottabbak, a déli régiók strukturális átalakulásra szorulnak, fejlődésük üteme elmarad az átlagostól. A nyugati és észak-dunántúli területek az országos átlagnál gyorsabban fejlődnek, de belső ellentmondásaik ennek ellenére erősek. A régiókon átnyúló problémák orvoslása összehangolt nagyterületi fejlesztéseket igényel.

8. Az állam szerepe újragondolásra szorul

A demokratikus jogállam követelményeinek megfelelő intézmény- és jogrendszer kialakult, de további fejlesztésre szorul. A magyar közigazgatás nem hatékony, sem foglalkoztatottak korösszetétele, sem az ösztönzési rendszer nem megfelelő. A magyar társadalomban az európai átlagnál alacsonyabb a jogkövető magatartás és a közbizalom szintje. Ehhez a minőségi jogalkotásban való komoly lemaradásunk is hozzájárul. A közszolgáltatások ma még kevésbé támaszkodnak az infokommunikációs technológiákra. A közigazgatás központi és területi szintjei közötti feladatmegosztás újragondolása elodázhatatlan.

Az I. NFT tapasztalatai

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv fő célkitűzése, az egy főre jutó GDP szintjében mért lemaradásunk mérséklése részben teljesül, ám a lemaradás még így is jelentős maradt.

Az I. NFT megvalósítása során szerzett tapasztalatok számos jól hasznosítható tanulsággal szolgáltak. Az időközben végrehajtott jogszabályi módosítások az eljárások egyszerűsítésére és felgyorsítására, valamint a közpénzek védelmére koncentráltak. A végrehajtás és a tervezés szorosabb együttműködésével a beavatkozások eredményessége tovább javítható. A megvalósítás során a számonkérhető és jól definiált célok meghatározóak, mérni kell a közreműködők teljesítményét. Oldani kell a túlszabályozottságot, és teljesítménymérési eljárásokat kell bevezetni. Szükség van a korábbi beavatkozások értékelésére, és nagyobb figyelmet kell fordítani a fejlesztések hatásmechanizmusainak feltárására is.

A fejlesztési stratégia

A stratégia a helyzetértékelésben feltárt hiányosságok felszámolásával és a meglévő adottságok kiaknázásával az ország fejlődését és a nemzetközi versenyképesség erősítését szolgálja.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv átfogó céljai:

1. a foglalkoztatás bővítése,
2. a tartós növekedés feltételeinek megteremtése.

Az átfogó célok

1. A foglalkoztatás bővítéséért teendő lépések:

- a munkaerő-kínálat növelése: az egyén foglalkoztathatóságának javítása;
- a munkaerő-kereslet bővítése: munkahelyteremtés;
- a kereslet és a kínálat összhangját biztosító foglalkoztatási környezet kialakítása.

2. A tartós növekedés elősegítéséért teendő lépések:

- a versenyképesség növelése;
- a gazdaság bázisának a szélesítése;
- az üzleti környezet fejlesztése, azon belül
 - az elérhetőség javítása,
 - a szabályozási környezet javítása, az állami szolgáltatások hatékonyságának növelése.

A horizontális politikák

A fejlesztési célok megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani két általános szempont érvényesülésére. Az ágazati és regionális programokat át kell hatnia:

- a környezeti, a makrogazdasági és a társadalmi fenntarthatóság elvének, valamint
- a területi és társadalmi összetartozás (kohézió) biztosításának.

Prioritások

A fenti célok eléréséhez hat területre összpontosítjuk a fejlesztési erőfeszítéseket. Ennek alapján prioritásaink a következők:

1. gazdaságfejlesztés,
2. közlekedésfejlesztés,
3. társadalom megújulása,
4. környezeti és energetikai fejlesztés,
5. területfejlesztés,
6. államreform.

A prioritások sok eleme összefügg és hat egymásra. A prioritások tartalmának meghatározásakor a nagy társadalmi kérdések megoldására, a közigazgatás átfogó reformjából fakadó feladatokra koncentráltunk. E nagy társadalmi kérdések integrált megközelítést igényelnek.

Megoldásukra több operatív programban megjelenő ún. zászlóshajó projekteket dolgoztunk ki, amelyek választ adnak a legfontosabb társadalmi gondjainkra. A végrehajtás során a fejlesztéspolitikai eszközök kiegészülnek majd a kormányzat más eszközeivel, így pl. a szabályozás lehetőségében rejlő átalakítási eszközökkel.

1. prioritás: A gazdaság fejlesztése

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a gazdaság fejlesztését:

- **Az innovatív, tudásalapú gazdaság megteremtése**, amelynek tervezett eszközei: a piacorientált K+F-tevékenységek támogatása; a vállalkozások és a felsőoktatás innovációs tevékenységének és együttműködéseinek ösztönzése; a technológia-intenzív (spin-off) kisvállalkozások létrehozásának bátorítása; a technológiatranszfer ösztönzése; a hídképző és inkubációs tevékenység megerősítése, a K+F infrastruktúrális háttérének fejlesztése.
- **A kis- és középvállalatok jövedelemtermelő képességének a javítása**, amelynek tervezett eszközei: a kkv-k tőkeellátottságának javítása; a vállalkozói kultúra szélesítése; szervezetfejlesztés; technológiai korszerűsítés; a kkv-k közötti együttműködések bátorítása.
- **Az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: ipari parkok fejlesztése; az infokommunikációs technológiák (IKT) és a fizikai infrastruktúra javítása; a logisztika parkok hálózatának kiépítése; a szélessávú IT-hálózatok kiépítése; az elektronikus közszolgáltatások továbbfejlesztése; az üzleti környezethez kapcsolódó jogi és szabályozási keret kidolgozása.

Ezek a beavatkozások a Gazdaságfejlesztés Operatív Program, valamint a regionális operatív programok keretei között valósulhatnak meg.

2. prioritás: A közlekedés fejlesztése

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a közlekedés fejlesztését:

- **Az ország nemzetközi elérhetőségének javítása**, amelynek tervezett eszközei: a gyorsforgalmi úthálózat bővítése; a vasúti fővonalak korszerűsítése; a folyami infrastruktúra bővítése.

- **A térségi elérhetőség javítása**, amelynek tervezett eszközei: a keresztirányú főutak bővítése és burkolaterősítése; regionális közlekedési szövetségek felállítása.
- **A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: az elővárosi vasútvonalak fejlesztése és összekapcsolása a helyi tömegközlekedéssel; kerékpárutak építése; forgalomcsillapítás a belvárosokban.
- **Az áruszállítás-logisztika közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: az intermodális logisztikai központok és a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúra kiépítése. Ezek a beavatkozások a Közlekedés Operatív Program, valamint a regionális operatív programok keretei között valósulhatnak meg.

3. prioritás: A társadalom megújulása

A cél a társadalom megújítása az életesélyek egyenlőtlenségeinek csökkentése, a kisgyermekkorától kezdődő, az oktatást átalakító folyamat segítségével. Az alábbi beavatkozáscsoportok szolgálják a társadalom megújítását:

- **A foglalkoztathatóság javítása**, amelynek tervezett eszközei: a munkaerő-piacra való belépést segítő és munkavállalásra ösztönző szolgáltatások; a munkavállaláshoz szükséges tudás és készségek fejlesztése; a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése; a munkaerőpiacon belüli átmeneteket segítő intézkedések; a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását segítő támogatások; járulékkedvezmények; a foglalkoztatási rehabilitáció fejlesztése;
- **Az alkalmazkodóképesség javítása**, amelynek tervezett eszközei: a szakképzés intézményi szerkezetének átalakítása, valamint a szakképzés és az akkreditált felnőttképzés regionális hálózatának kialakítása; a szociális partnerek készségeinek fejlesztése; a szerkezetváltás munkaerő-piaci hatásainak csökkentése; rugalmasság és biztonság a munkaerőpiacon; a civil szervezetek, az egyházak szolgáltatói szerepre felkészítése.
- **A minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek**, amelynek tervezett eszközei: a problémamegoldó képesség, a digitális írástudás, a nyelvi, természettudományos és életviteli készségek fejlesztése; a képzés, valamint a társadalom és a gazdaság igényeinek összehangolása; a gazdálkodási és vállalkozási készségek és a kulturális tőke fejlesztése; a komplex pedagógiai fejlesztési programok; mérési és értékelési rendszer kiépítése; a pedagógusképzés és –továbbképzés megújítása; költséghatékony szervezeti formák bevezetése; a területi együttműködések és a hátrányos helyzetű tanulók integrált oktatásának támogatása.
- **A kutatás-fejlesztéshez és az innovációhoz szükséges humán-erőforrások fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: a felsőoktatási reform, a bolognai folyamat folytatása, a felsőoktatás minőségi fejlesztése; a regionális tudásközpontok kialakítása; kutatóegyetemek, főiskolák támogatása; a tehetséggondozás intézményrendszerének fejlesztése; gyakorlatorientált felsőoktatási programok; a műszaki és természettudományos képzés bővítése.
- **Az egészségmegőrzés, valamint a társadalmi befogadás és részvétel**, amelynek tervezett eszközei: az egészségfejlesztés és egészségmegőrzés fejlesztése, az egészséges életmódra ösztönzés; a szociális szolgáltatások fejlesztése, a gyermekszegénység csökkentése; a hátrányos helyzetűek – köztük különösen a romák és a fogyatékkal élőek – társadalmi integrációja; az iskolai lemorzsolódást és devianciát csökkentő intézkedések; diszkrimináció elleni küzdelem, a szociális, gyermek-, ifjúsági és esélyegyenlőségi szolgáltatások fejlesztése, a társadalmi tőke és a helyi közösségek erősítése, a civil szervezetek megerősítése, a fogyasztók és az ellátottak védelme, a kulturális tőke fejlesztése.
- **A humán infrastruktúra fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: fizikai, környezeti és kommunikációs akadálymentesítés, a rehabilitáció rendszerének korszerűsítése, a

gyermek napközbeni ellátásainak fejlesztése, többfunkciós humán szolgáltató központok létrehozása; a nagy létszámú szociális és gyermekvédelmi intézmények korszerűsítése; a szakképzés infrastrukturális feltételeinek javítása, regionális képzési hálózatok kialakítása; oktatási és egészségügyi informatikai fejlesztések; a felsőoktatási alapinfrastruktúra, a műszaki és természettudományos képzést szolgáló infrastruktúra, a szolgáltató- és innovációs központok megerősítése; az egészségügyi ellátórendszer struktúráváltását támogató ellátási formák és az infrastrukturális feltételek javítása, prevenciós, gyógyító és rehabilitációs célú kiemelt egészségügyi intézmények fejlesztése; az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszer infrastrukturális feltételeinek megerősítése; kulturális szolgáltatásokhoz és a kreatív gazdasághoz kapcsolódó fejlesztések; az Európa kulturális fővárosa projekt.

Ezek a beavatkozások a Társadalmi megújulás, valamint a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programok keretei között valósulhatnak meg. E programokat kiegészítik majd a regionális operatív programok és az Államreform Operatív Program és az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program intézkedései is. A fizikai és környezeti akadálymentesítést valamennyi operatív program fejlesztései esetében meg kell valósítani.

4. prioritás: Környezeti és energetikai fejlesztés

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a környezeti és energetikai fejlesztéseket:

- **Környezetjavító** fejlesztések, melynek elemei: hulladékgazdálkodás és szennyvízkezelés, a vízbázis védelme és az ivóvíz minőségének javítása, a bel- és külterületi vízrendezés és környezeti kármentesítés; az árvizek és belvizek elleni védekezés, valamint vízgyűjtő-gazdálkodási és integrált vízhasználati intézkedések; természeti értékeink jó kezelése; a fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése.
- **Környezetbarát** energetikai fejlesztések, amelyek tervezett eszközei: az energiahatékonyságra és –takarékosagra, illetve a megújuló energia termelésére és használatára irányuló fejlesztések ösztönzése.

E beavatkozások elsősorban a Környezeti és energia Operatív Programban, valamint a regionális operatív programokban valósulhatnak meg.

5. prioritás: Területfejlesztés

A kiegyensúlyozott területi fejlődést az alábbi beavatkozások szolgálják:

- **Együttműködő és versenyképes városhálózat**, amelynek legfőbb eleme a fejlesztési pólusok kialakítása.
- **Megújuló vidék**: falusias, rurális térségek integrált, fenntartható fejlesztése.
- **Az elmaradott térségek felzárkóztatása**, ami komplex felzárkóztatási programok megvalósítását jelenti.
- **A Balaton, a Duna és a Tisza** vidékének fenntartható fejlesztése.

Ezeket a beavatkozásokat hét regionális operatív program foglalja keretbe, melyek a következők: Dél-alföldi OP, Dél-dunántúli OP, Észak-alföldi OP, Észak-magyarországi OP, Közép-dunántúli OP, Közép-magyarországi OP, Nyugat-dunántúli OP.

A regionális operatív programok legfontosabb céljai a következők:

- a regionális gazdasági versenyképesség erősítése,
- a régiók turisztikai vonzerejének növelése,
- a térségi közlekedési infrastruktúra és a közösségi közlekedés fejlesztése, a helyi környezeti állapot javítása,
- az energiatakarékosság és –hatékonyság, illetve a megújuló energiaforrások felhasználásának ösztönzése,
- települések átfogó, integrált fejlesztése,

- a régió belüli társadalmi és területi különbségek mérséklése,
- a társadalmi infrastruktúra fejlesztése.

6. prioritás: Államreform

Két beavatkozás-csoport szolgálja az államreformot:

- **A közigazgatás megújítása**, melynek elemei: a jogalkotás megújítása; a civil társadalom megerősödésének támogatása; a közigazgatás szolgáltatóvá tétele; az integrált kistérségi és a regionális döntési szintek megerősítése.
- **A közigazgatási szolgáltatások korszerűsítése**, amelynek tervezett eszközei: az elektronikus közigazgatás és az elektronikus közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése; összehangolt ágazatközi szolgáltatások kialakítása; a közérdekű adatok nyilvánosságára hozatala; az e-kultúra terjesztése, zöld közbeszerzés.

Ezek a beavatkozások az Államreform és az Elektronikus közigazgatás Operatív Programok keretei között valósulhatnak meg.

Az operatív programok közötti forrásmegosztás terve

Magyarország 2007 és 2013 között az EU kohéziós politikája keretében 2004-es áron **számolva 22,4 milliárd euró fejlesztési forrásra** jogosult, amelyet hazai társfinanszírozás és magántőke is kiegészít. Mindezen felül az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból és az Európai Halászati Alapból még mintegy 3,4 milliárd euró fejlesztési forrás áll majd a rendelkezésünkre.

A források elosztásának tervezésekor a következő főbb szempontokat vettük figyelembe:

- a Kohéziós Alap és a strukturális alapok felhasználására vonatkozó európai uniós szabályozást;
- az egyes beavatkozási területek relatív súlyát a kitűzött fő célok elérésében;
- európai uniós tagságunkból eredő fejlesztési kötelezettségeinket a környezetvédelem és a közlekedés területén;
- az ország egyes régióinak méretét és relatív fejlettségét;
- az egyes beavatkozási területek valószínűsíthető forrásfelszívó képességét;
- a Kormányprogramban meghatározott célokat.

Az egyes operatív programokban a 15%-os hazai nemzeti társfinanszírozással együtt **indikatív jelleggel**, a 2004-es áron számolva az alábbi források állhatnak rendelkezésre (265 Ft/euró, 2004-es árak):

Operatív programok	Összesen milliárd forint
Gazdaságfejlesztés	674,03
Közlekedés	1721,47
Társadalmi megújulás	933,29
Társadalmi infrastruktúra	538,95
Környezet és energia	1053,56
Nyugat-dunántúli	128,25
Közép-dunántúli	140,46
Dél-dunántúli	194,99
Dél-alföldi	207,05
Észak-alföldi	269,64
Észak-magyarországi	249,91
Közép-magyarországi	430,29

Államreform	40,61
Elektronikus közigazgatás	99,49
Végrehajtás	94,88
Nemzeti Teljesítmény Tartalék	98,38
Új Magyarország Fejlesztési Terv összesen	6875,27
Európai területi együttműködés*	106,81

*Megjegyzés: Az „Európai területi együttműködés” célkitűzés programjainak leírása külön dokumentumokban jelenik meg.

A fejlesztési terv mellékletében szereplő projektlista indikatív, annak véglegesítéséről más projektlistákkal való összevetés és értékelés után dönt a Kormány.

1. Bevezetés

1.1. Kiindulópontok

Magyarország fejlődése 2007. január 1-jén fordulóponthoz érkezik. Lehetőségünk nyílik arra, hogy az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából előirányzott 22,4 milliárd euró fejlesztési forrást jól felhasználva megerősítsük azokat a fejlődési irányokat, amelyek az elmúlt 15 év alatt sikeresnek bizonyultak, és szembenézzünk az előrelépésünket akadályozó gondokkal. Így soha nem látott fejlődés indulhat meg hazánkban, aminek eredményeként 2013-ra megközelíthetjük, több szempontból pedig el is érhetjük az Unió átlagos fejlettségi szintjét.

Ahhoz, hogy a hosszabb ideje több szempontból sikeres felzárkózási folyamat tartós legyen, illetve hogy Magyarország a globális versenyben megállja a helyét, erőteljes, az állami szféra működését néhány ponton alapvetően érintő kormányzati lépésekre van szükség. A magyar stratégia az Európai Unió lisszaboni céljaival összhangban a *foglalkoztatottság növelésére* és a *növekedés* feltételeinek megteremtésére irányul, és integráltan érvényesíti a *fenntarthatóság* Göteborgban megfogalmazott elvét is.

1.2. A dokumentum célja, indíttatása

Az elmúlt esztendő fejlesztéspolitikai munkálatainak legfontosabb megállapításaira épülő stratégiát, az Új Magyarország Fejlesztési Tervet a közösségi és hazai stratégiai dokumentumokkal szemben támasztott követelményeknek megfelelően alakítottuk ki. Ez a stratégia megfelel az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások 2007 és 2013 közötti felhasználásához szükséges Nemzeti Stratégiai Referenciakeret formai és tartalmi követelményeinek.

1.2.1. Hazánk geopolitikai meghatározottsága

Stratégiánk kialakításakor számolnunk kell a világgazdaságban végbemenő erősödő globalizációs folyamatokkal és az Európai Unió további keleti bővítésének az országra gyakorolt hatásával. **Magyarország a három nagy európai térség metszéspontján fekszik.** Az Európai Unió tagjaként vonzó belépési pont a világ legnagyobb piacára, ugyanakkor kedvező kiindulópont az integrálódó dél-kelet-európai térség és a kelet-európai piac irányába. Földrajzi helyzete, kialakult kapcsolatrendszere vonzó a termelési-szolgáltatási bázist, illetve regionális igazgatási székhelyet kereső szakmai befektetők számára. A világgazdaság növekvő integrációja, a délkeletázsiai térség robbanásszerű fejlődése és az Európai Unió várható további bővítése azonban növekvő versenyhelyzet elé is állítja az országot. Ez a vállalatok versenyképességét befolyásoló tényezők erősítését, a globális versenyben is helyt álló vállalataink megerősítését és versenyképességünk bázisának szélesítését teszi szükségessé.

A geostratégiai helyzetünk kínálta kedvező lehetőségek kihasználását jelenti, hogy az országot alkalmassá tehetjük jelentős logisztikai szerep betöltésére. Az ország nemzetiségi sokszínűsége, a magyar nemzetiség szomszéd országokban való jelenléte fontos segítője lehet a regionális együttműködés, a technológiai- és tudástranszfer, valamint az innovációk terjedésének. A gyorsuló növekedés miatt az egyes ágazatokban jelentkező munkaerőhiányt a hazai munkaerőpiac rugalmasságának erősítése mellett a szomszédos országokból érkező bevándorlás is enyhítheti.

1.2.2. A stratégia elvi megalapozása

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv az Országgyűlés által elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban (OFK) és az Országos Területfejlesztési Konceptióban (OTK) megfogalmazott stratégiai célokra épül. Ezeket az elemeket a kohéziós politika feltételrendszerét meghatározó rendeletek, a közösségi prioritásokat tartalmazó Közösségi Stratégiai Iránymutatások (CSG), az Európai Tanács götebörgi értekezletén megfogalmazott Fenntartható Fejlődés Stratégiája, valamint a megújított lisszaboni stratégiához kapcsolódó Nemzeti Akcióprogramunk egészítik ki. A fejlesztési terv összhangban van a párhuzamosan készülő Nemzeti Agrár-vidékfejlesztési Stratégiával is.

Magyarország fejlesztéspolitikájának távlati céljait, prioritásait és a célok elérésének eszközeit az Országgyűlés által 2005 decemberében elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió fogalmazza meg. Eszerint 2020-ra Magyarország Európa egyik legdinamikusabban fejlődő országa lesz, ahol emelkedik az emberek életszínvonala és javul életminőségük, vagyis ahol több és jobb a munkahely, magasabbak a jövedelmek, biztonságos, tiszta és jó minőségű a környezet, egészségesebb, hosszabb és teljesebb az élet.

Az Országgyűlés által az OFK-val együtt elfogadott Országos Területfejlesztési Konceptió kijelöli az ország területfejlesztési politikájának céljait, elveit és prioritásrendszerét. Ezzel megteremti a területi szempontok következetes érvényesítésének lehetőségét mind az ágazati szakpolitikák, mind pedig az országos és területi programok kidolgozásában, így megadja a nemzeti fejlesztési tervezés területi vetületét is. Területfejlesztési politikáinkkal az ország területileg harmonikus és hatékony működését, valamint kiegyensúlyozott, fenntartható fejlődését kívánjuk biztosítani, egyúttal mérsékelni kívánjuk a területi leszakadást.

A stratégia készítése során felhasznált dokumentumok

Az Európai Unió által elfogadott keretek

- Közösségi stratégiai iránymutatások a növekedésért és a foglalkoztatásért, 2007–2013 (a kohéziós politika tervezését orientáló bizottsági dokumentum)
- Az Európai Szociális Alap, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap felhasználásának szabályait rögzítő rendeletek, valamint az Európai Unió Tanácsának a három alapra vonatkozó, általános szabályokat tartalmazó, 1083/2006EK rendelete, illetve az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet

Integrált iránymutatások a növekedésért és a foglalkoztatásért (a lisszaboni folyamat megújításának keretében az egyes tagállamok által 2005–2008-ra elkészített nemzeti reformprogramok iránymutatásai)

Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapot (EMVA) szabályozó rendelet

- A Götebörgben megfogalmazott fenntarthatósági elvárások, illetve az Európai Unió Tanácsa által 2006. június 15-én megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiája
- Környezetvédelmi Akcióprogram 2001–2010
- i2010: az információs társadalom a növekedésért és foglalkoztatásért program.

A figyelembe vett legfontosabb hazai dokumentumok:

- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (2005–2020)
- Országos Területfejlesztési Konceptió (2005–2020)
- Nemzeti Akcióprogram (2005–2008), illetve a Felülvizsgált Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, 2006. szeptember
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia Terv (2007–2013, társadalmi vitára bocsátott változat)
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (2003–2008)

- Az egész életen át tartó tanulás stratégiája
- Magyarország 2006. szeptemberi aktualizált konvergencia-programja.

Megalapozó ágazati koncepciók, stratégiák:

A munka során építettünk az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióhoz és az Országos Területfejlesztési Koncepcióhoz illeszkedő ágazati fejlesztési koncepciókra, melyek közül a legfontosabbak a következők:

A fejlesztési terv épít az ágazati és területi koncepciókra is

- Versenyképességi koncepció
- A magyar információs társadalom stratégiája (MITS) – (1126/2003. kormányhatározat)
- Nemzeti Szélessávú Stratégia
- Közlekedéspolitikai koncepció
- A szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés 2006–2008 (előkészületben)
- Egészségügyi fejlesztéspolitikai koncepció (EFK),
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia
- Országos Fogyatékosügyi Program

Előkészületben lévő, munkaváltoztatásban felhasznált koncepcionális javaslatok, stratégiai tervek:

- A Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégiája
- Kkv-stratégia (munkaváltozat, kidolgozás alatt)
- Tudomány-, technológiapolitikai és innovációs stratégia (koncepcionális megalapozása folyamatban)
- Energiapolitikai koncepció (elfogadása folyamatban)
- A szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés 2006-2008 (előkészületben).

A fentiekben túlmenően néhány átfogó – jellemzően több ágazat együttműködésével megvalósítható – stratégia is készült, amelyek egyes elemeit az érintett operatív programok felhasználják (például a fejlesztési pólusok, a megújuló energia vagy az egészséges társadalom).

1.2.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésében részt vevők, a tervkészítés menete

A 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozó fejlesztési terv kidolgozásának tartalmi és szervezeti kereteiről szóló 1076/2004. (VII. 22.) kormányhatározat alapján a fejlesztési terv az európai integrációs ügyek koordinációjáért (később az európai ügyekért) felelős tárca nélküli miniszter, illetve – 2006 júniusától – a fejlesztéspolitikai kormánybiztos irányításával, a Nemzeti Fejlesztési Hivatal, majd jogutódja a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség koordinációjában készült. Az egyes fejezetek tartalmi előkészítésében az ágazati minisztériumok és országos hatáskörű hivatalok mellett részt vett a Magyar Tudományos Akadémia, a regionális fejlesztési tanácsok, valamint – szakértői közreműködéssel – több tudományos kutatóintézet és tanácsadó szervezet.

A terv kidolgozása során rendszeres konzultációt folytattunk az I. Nemzeti Fejlesztési Terv Irányító hatóságaival, tapasztalataikat hasznosítottuk. Az 1076/2004. (VII. 22.) kormányhatározatban megfogalmazottaknak megfelelően első lépésben elkészült az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció, amelyeket az Országgyűlés 2005. december 14-én határozatban fogadott el. E dokumentumok és a lisszaboni célok hazai megvalósítását szolgáló Nemzeti Akcióprogram alapján 2005 szeptemberében megkezdődött az Új Magyarország Fejlesztési Terv előkészítése.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség az érintett szaktárcák tervezői részlegeivel együttműködve, összesen csaknem 400 fő részvételével műhelyvita-sorozatot szervezett a fejlesztési terv megalapozására. A műhelyviták megállapításai beépültek a terv helyzetelemzési és stratégiai fejezeteibe. A következő 13 szakterület kérdéseiről szerveztünk műhelyvitákat:

1. a demográfiai helyzet javítása,
2. a társadalmi tőke erősítése,
3. a fizikai elérhetőség javítása,
4. a magyar gazdaság versenyképességének tartós növelése,
5. az információs társadalom kiteljesítése,
6. a versenyképes tudás és a műveltség növelése,
7. a népesség egészségi állapotának javítása,
8. a foglalkoztatás bővítése,
9. a kultúra szerepe,
10. a természeti erőforrások és környezeti értékek védelme és fenntartható hasznosítása,
11. a biztonsági helyzet javítása,
12. a kiegyensúlyozott területi fejlődés középtávú céljai,
13. a társadalmi összetartozás erősítése.

1.2.4. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv társadalmi egyeztetése

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv előkészítésében a társadalmi szereplők már korai fázisban részt vehettek. A tervet előkészítő Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió összeállításakor több tucat fórumon ismertettük a célokra vonatkozó elképzeléseket, és szakmai, illetve regionális vitasorozatot rendeztünk a munkát megalapozó vélemények összegyűjtésére. Az elkészült koncepció társadalmi vitája 2005 nyarán és kora őszén, két hónapon át tartott. Ennek keretében csaknem négyszáz szervezet nyilvánított véleményt. Az írásban beküldött javaslatok, valamint a partnerek által visszaküldött kérdőívek mindegyikét nyilvánosságra hoztuk az Nemzeti Fejlesztési Hivatal honlapján. Magának a fejlesztési tervnek a partnerségi megalapozására első lépésként a már említett 13 tervezői műhelybeszélgetés szolgált, ahol több száz szakértő és sok szervezet képviselője vett részt. Ezt egészítette ki 19 megyében a régiós és helyi fejlesztési elképzelések megismertetésére a helyi sajtóval együttműködve, széles nyilvánosság mellett megszervezett fórunsorozat.

A miniszterelnök által vezetett Fejlesztéspolitikai Kabinet a 2006. február 27-i ülésén – első olvasatban – elfogadta, és partnerségi egyeztetésre bocsátotta a fejlesztési tervet. Ez a dokumentum még nem tartalmazta a stratégiát megalapozó társadalmi-gazdasági helyzetértékelést, az operatív programok közötti forrásmegosztás tervezetét, valamint az intézményi rendszerre vonatkozó javaslatot. A partnerségi egyeztetés 2006. február 28-ától április 3-ig zajlott le. Ennek során 4900 társadalmi, szakmai, civil és helyi szervezet kapott közvetlen felkérést a dokumentum vitájában való részvételre, a dokumentumot magát pedig ez idő alatt mintegy 30 ezren töltötték le az NFH honlapjáról. A felkérésre végül 470 szervezet juttatta vissza a dokumentummal kapcsolatos véleményét. A fejlesztési programok közötti szinergia megteremtése érdekében, a társadalmi egyeztetés idején tíz olyan vitát szerveztünk, amelyek a legjelentősebb érdekcsoportok számára lehetővé tették a közös platform kialakítását.

A társadalmi egyeztetés egy újabb szakasza indult el 2006 augusztus elsején, amikor a kormány – immáron második olvasatban – partnerségi vitára bocsátotta az Új Magyarország Fejlesztési Tervet. A dokumentum már tartalmazta a helyzetértékelést, a pénzügyi allokációra vonatkozó táblázatokat és a legfontosabb indikátorokat is. A társadalmi egyeztetés szeptember második feléig tartó szakaszában a dokumentum mindenki számára elérhető volt az interneten, s alig egy hónap alatt csaknem 11 ezren töltötték le.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség mintegy 4 és félezer szervezetet kért fel arra, hogy mondjon véleményt, tegyen javaslatokat a dokumentummal kapcsolatban. A fejlesztési tervet megtárgyalták a legfontosabb országos érdekegyeztető makrofórumok, köztük a Gazdasági és Szociális Tanács, az Országos Érdekegyeztető Tanács, az Országos Területfejlesztési Tanács, az Országos Környezetvédelmi Tanács és a Magyar Tudományos Akadémia. Konzultációt folytattunk a magyarországi történelmi egyházak képviselőivel is. Mindezen túl a prioritásokhoz kapcsolódó ágazati, illetve regionális egyeztetéseket szervezett az Ügynökség. A dokumentumot megtárgyalta mind a hét magyarországi régió fejlesztési tanácsa, és külön megvitatták a közlekedésben, a humán területeken, a gazdaságfejlesztésben, az államreform, a környezetvédelem és a területfejlesztés területén érintett szakmai szervezetek. Ezeknek az egyeztetéseknek a menetrendje és teljes anyaga az NFÜ honlapján, a <http://www.nfu.hu/> címen letölthető. A szeptember 4-i határidőre mintegy 600 szervezet és magánszemély csaknem 300 véleményt juttatott el írásban a tervezőkhöz, ezek feldolgozása megtörtént. Az átláthatóság jegyében valamennyi beérkezett vélemény letölthető a honlapon. A parlamenti pártok szakértőivel külön egyeztetésre is sor került és az Új Magyarország Fejlesztési Tervről 2006. október 17-én vitanapot tartott az Országgyűlés. A régiók képviselőiből, a Gazdasági és Szociális Tanács delegáltjaiból, valamint egy-egy szakterület kiválóságaiból megalakult Nemzeti Fejlesztési Tanács is megvitatta a partneri véleményekkel módosított fejlesztési tervet. A kormány a társadalmi egyeztetések eredményét figyelembe véve ezt követően döntött a dokumentumról, mielőtt azt az EU Bizottságnak benyújtotta volna.

A társadalmi egyeztetés folyamatába bevont főbb szervezetek listáját az 1.sz. melléklet tartalmazza.

Több olyan felvetés érkezett a partnerektől, amelyeket az Új Magyarország Fejlesztési Terv megvalósítását szolgáló operatív programok tervezése során vizsgálunk meg. Az operatív programok társadalmi egyeztetését október második felében indította el a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. A társadalmi egyeztetés alapvetően visszajelző volt az eredeti célkitűzések megalapozottságát, ugyanakkor a partnerek nagyobb hangsúlyt helyeztek az elérhetőség javítására, az információs és a tudásalapú társadalom fontosságára, valamint a környezeti és társadalmi fenntarthatóság szempontjaira.

A beérkezett partneri vélemények alapján az alábbi területeken vált szükségessé a fejlesztési terv hangsúlyosabbá tétele:

- a társadalmi kohézió elemeinek, az esélyegyenlőségnek mint horizontális politikának tartalmasabbá tétele, kiemelten a nemek közti egyenlőség területén;
- a fenntarthatóság humán dimenziójának fontossága, a népességfogyás megállítása, migráció várható hatásainak ellensúlyozása;
- a KKV-k fejlesztése, elsősorban a K+F és innovációs eredményeknek a szolgáltatásokban, termékekben való megjelenítése;
- a turizmus erőteljesebb megjelenítése;
- munkahelyteremtésén keresztül a munkaerő-kereslet növelése a gazdaságfejlesztés kapcsán;
- a rugalmas foglalkoztatási formák ösztönzése és a be nem jelentett munkavégzés felszámolására vonatkozó elemek erősítése;
- a szegénység átörökítésének, valamint a társadalmi kirekesztés gyermekkori kialakulásának megakadályozása;
- alapkészségek fejlesztése (idegennyelv-tudás, a matematikai készségek, a digitális írástudás, a vállalkozói készségek, az anyanyelvi készségek).

A partnerek felhívták a figyelmet az alábbiakra is:

- a feladatok megoldása integrált megközelítést és a tervben megfogalmazottakon túl több eszköz igénybevételét is szükségessé teszi;
- a konvergencia programmal való összhang kritikus, ezért az egyensúly megteremtésének negatív hatásait a fejlesztési periódus első időszakában csökkenteni szükséges, míg a második időszakban már az abszolút növekedéshez járulhatnak hozzá a fejlesztési források;
- a forrásokat úgy kell a közszolgáltató rendszerek megújítására fordítani, hogy az egyszerre szolgálja a költséghatékonyságot és a minőségjavítást;
- a humán szféra fejlesztése és az együttműködések javítása a civil szféra megerősítését is szolgálja, ezért az e területre allokált források társadalmi-gazdasági megtérülése jelentős;
- az integrált vidékfejlesztés fontossága miatt különösen fontos az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alappal az együttműködés;
- a következő programozási időszakban a végrehajtás intézményrendszere váljék egyszerűbbé és „pályázóbarátabbá”.

A partnerségi egyeztetés keretében – a fenti időhatárokon is túlmenően – az uniós rendelet értelmében folyamatosan egyeztettünk az Európai Bizottsággal. E konzultációk eredményei beépültek a stratégiába.

2. A stratégia megalapozása

2.1. A középtávú makrogazdasági pálya

2.1.1. Makrogazdaságunk helyzete, kilátásai

A magyar gazdaság növekedésének szerkezete egészséges, az export és a beruházások bővülése a növekedés alapja. A GDP növekedési üteme 2004-ben lényegesen magasabb volt az előző évek átlagos növekedésénél. Ez azt eredményezte, hogy az aktuális kibocsátás 2004-ben a potenciális kibocsátás fölé került, így a kibocsátási rés pozitívvá vált, és ez a helyzet megmarad 2006-ig.

A középtávú makrogazdasági pálya a kormányzati gazdaságpolitikai várakozások alapján két jól elkülöníthető szakaszra osztható. 2006–2009 a tartós egyensúlyi feltételek megteremtésének az időszaka. Ezt az államháztartási hiány nagyarányú csökkentése és a külső egyensúly helyreállítása szolgálják. Az egyensúlyjavító intézkedések hatására 2007-2008-ban az aktuális növekedés várhatóan jelentősen lelassul, majd visszatér a korábbi magasabb egyensúlyi pályára, a kibocsátás szintje a potenciális kibocsátás alá süllyed. Mindezek következtében 2007-re a kibocsátási rés negatívvá válik, 2008-2009-ben elérheti a potenciális kibocsátás -2 százalékát.

2009 után a kialakult egyensúly bázisán megindulhat a tartós növekedés. Az aktuális növekedési ütem az előrejelzés szerint 2009-től a 2007 előtt jellemző szintre emelkedik, de a kibocsátás szintje 2011-ig még nem éri el a potenciális kibocsátás szintjét, a kibocsátási rés enyhén negatív marad.

A hazai gazdasági növekedést a nemzetközi környezet az elkövetkező néhány évben előreláthatóan támogatni fogja, bár a monetáris szigorítások és a továbbra is változékony olajárak némi kockázatot hordoznak. A világgazdasági növekedés a világkereskedelem erőteljes bővülésével jár az elkövetkező években. Irányadónak tekintjük a Bizottság prognózisát, mely 2,3%-os növekedést jelez előre az idei évben. 2007-ben a német konszolidációs csomag miatt várhatóan az Európai Unió növekedése is mérséklődik. Ugyanakkor a magyar export szempontjából egyre meghatározóbb új EU tagállamokban az előrejelzési horizont egészében tartósan magasabb növekedésre lehet számítani, mint a régi tagállamokban. A növekedési előrejelzés terén kockázatot jelent az olajárak esetleges további emelkedése. Az Egyesült Államokban a fogyasztói árindex utóbbi időben tapasztalt növekedése ugyanakkor ráirányította a figyelmet arra, hogy a növekvő kapacitás-kihasználtság okozhat inflációs kockázatokat. A globális fizetési mérleg egyensúlytalanságok sem javultak, és megmaradtak továbbra is hosszú távon érvényesülő bizonytalansági tényezőként.

1. táblázat: Középtávú makrogazdasági irányszámok

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Változás az előző évhez képest (%)</i>						
Bruttó hazai termék növekedése változatlan áron	4,1	2,2	2,6	4,1	4,2-4,5	kb. 4,5
Belföldi felhasználás	2,0	-0,2	0,5	3,1	kb. 3,5	3,5-4
Háztartások fogyasztása	2,4	-0,9	0,0	1,5	2,5-3	kb. 3,0
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	6,6	2,1	3,7	7,0	5-6	5-6
Külkereskedelmi forgalom						
Export (árúk és szolgáltatások)	12,0	10,9	9,9	9,4	8-10	8-10
Import (árúk és szolgáltatások)	9,5	8,5	8,0	8,8	7-9	7-9
Foglalkoztatottak száma	0,3	0,0	0,3	0,7	0,7-1	kb. 1,0
Fogyasztói árszínvonal	3,5	6,2	3,3	3,0	2,5-3	2,5-3

A GDP %-ában

Folyó fizetési mérleg hiánya	7,9	5,9	4,4	3,6	kb. 3,0	kb. 2,0
Államháztartás hiánya	10,1	6,8	4,3	3,2	2,7	2,2
Bruttó államadósság	68,5	71,3	72,3	70,4	68-69	65-67

Forrás: Pénzügyminisztérium¹

2.1.2. Makrogazdasági céljaink

A gazdasági stratégia hosszabb távú célja a modernizáció és a gazdasági felzárkózás az EU-15-re jellemző átlaghoz. Rövidtávon azonban az egyensúly helyreállítása a legfontosabb feladat. Hosszabb távon a fő cél továbbra is a foglalkoztatás bővülésének, a versenyképesség és a tőkevonzó képesség erősödésének támogatása.

A kormány gazdaságpolitikai programja az elkövetkező két évben az egyensúlyi helyzet megeremítését és a szerkezeti reformokat helyezi a középpontba. Ez alapozza meg a következő időszak gyorsabb növekedését, az eurónak a gazdaság teljesítményével összhangban történő bevezetését. Mindezt a kormányprogram mellett a 2006-2008 időszakra szóló „Új egyensúly programja” és az erre épülő konvergenciaprogram fejezi ki.

A makrogazdasági stabilitás a sikeres fejlesztéspolitika feltétele. Ennek elérését az európai uniós források célszerű és hatékony felhasználása is segíti. A gyorsuló gazdasági növekedés többletforrásokhoz juttatja a költségvetést. A kohéziós politika fejlesztési forrásai segítik a nagy közszolgáltatási rendszerek (a nyugdíj, az egészségügy és a szociális támogatási rendszer, valamint az oktatás) átalakítását annak érdekében, hogy e rendszerek eredményesebben és hatékonyabban működjenek.

2.2. Magyarország jogosult a közösségi támogatásokra

A közösségi támogatásokra való jogosultság feltételeit a Tanács 1083/2006 számú² rendeletének 5-7. cikkelye szabályozza. Eszerint a „konvergencia” célkitűzés alá az ún. NUTS-II szintű régió tartozik, amelynek a 2000–2002-es időszakra vonatkozó, közösségi adatok alapján számított egy főre jutó GDP-je – vásárlóerő-paritáson mérve – kevesebb a közösségi átlag 75%-ánál.

Az Európai Parlament és a Tanács 2003. május 23-án kihirdetett 1059/2003/EK rendeletének 2005. évi kiegészítése rögzítette, hogy Magyarország területe hét NUTS-II régióra oszlik. Az egyes régiók GDP-adatai az alábbi táblázat szerint alakulnak.

2. táblázat: Egy főre jutó GDP a magyar régiókban, 2000-2002. évek átlaga

	Régió PPS (vásárlóerő-egység)	Az EU-25 átlagának százalékában, vásárlóerő-paritáson
Közép-Magyarország	18.374	89,7
Közép-Dunántúl	10.706	52,3
Nyugat-Dunántúl	12.362	60,4
Dél-Dunántúl	8.470	41,4
Észak-Magyarország	7.392	36,1
Észak-Alföld	7.436	36,3
Dél-Alföld	8.075	39,4

Forrás: Eurostat, News release 47/2005

Az egy főre számított GDP közösségi átlaga a 2000–2002-es időszakra: 20.478 euró. Ennek alapján a „konvergencia” célkitűzés alá az alábbi régiók tartoznak:

¹ Magyarország konvergencia programja 2005-2009, 2006. szeptember, 6-7. o.

² A rendeleti hivatkozások során a 9077/06. nyilvántartási számú rendelettervezetet vettük alapul (2006. július 19-i állapot).

- Közép-Dunántúl
- Nyugat-Dunántúl
- Dél-Dunántúl
- Észak-Magyarország
- Észak-Alföld
- Dél-Alföld

Közép-Magyarország helyzete sajátos. A rendelet 5. cikkének (1) bekezdése értelmében a régió nem tartozik a „konvergencia” célkitűzés alá, mert 2000–2002-ben az egy főre jutó GDP-je meghaladta az EU-25 átlagának 75%-át. A régió azonban megfelel a rendelet 8 (2) cikkelye előírásainak, azaz 2006-ban még az 1260/1999/EK tanácsi rendeletben meghatározott 1. célkitűzés alá tartozik, és az 5(1) szerint számított egy főre jutó GDP-je 2000 és 2002 között meghaladta az EU-15 átlagának 75%-át. Így a „**Regionális versenyképesség és foglalkoztatás**” célkitűzés alapján jogosult átmeneti és egyedi alapon nyújtott (ún. phasing-in) támogatásra.

Magyarország egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelme (GNI) vásárlóerő-paritáson 2001 és 2003 között 11.666 euró volt, ami az EU-25 átlag (21.254 euró) 54,9%-a.¹ Magyarország elkészítette az EK-szerződés 104. cikkelyében meghatározott konvergencia-programot. Ennek alapján Magyarország – a rendelet 5(2) cikkelye értelmében – jogosult a Kohéziós Alap forrásainak igénybevételére.

2.3. Az ország fejlődését erősen meghatározzák a nemzetközi folyamatok

A magyar gazdaság rendkívül nyitott, ezért a világgazdasági változások jelentős hatást gyakorolnak az ország fejlődésére. A világgazdaság az elmúlt időszakban folyamatosan nő, és várhatóan a következő évben is mintegy 4,5%-kal bővül. 2006-ban a világgazdasági növekedés annak ellenére maradt stabil, hogy szigorúbbá vált a nemzetközi monetáris politika és jelentősen nőttek az olaj és egyéb energiahordozók árai. A növekedés fennmaradása elsősorban az ázsiai gazdaságoknak, különösen a kínai és a japán gazdaság erősödésének tudható be, miközben az amerikai gazdaság húzóereje csökkent. A kínai GDP várhatóan stabilan 9-10%-kal nő a következő években, ami mögött a magas beruházási szint, az export és a szolgáltató szektor jelentős bővülése áll. Ugyanakkor a nemzetközi gazdaság számos tényezője hordoz bizonytalanságot Magyarország számára. Ezen tényezők közé tartozik például az egyre volatilisabb energiaárak, a nagy fizetési mérleg egyensúlytalanságok okozta jelentős portfóliótőke mozgások, valamint az ennek köszönhető növekvő kamatfelárkülönbségek – ami drámaian hathat a kisebb országok pénzügyi és ingatlanpiacaira.

Magyarország fejlődése szempontjából rendkívüli lehetőséget teremt a délszláv országok békefolyamatának előrehaladása, Románia és Bulgária csatlakozása. Az Európai Unióban a belső piac további integrációja és a két balkáni állam csatlakozása a hazai gazdaság szereplői számára erősebb versenyhelyzetet, de egyúttal nagyobb piaci lehetőségeket is teremtenek. A két ország jelentős növekedési pálya előtt áll, várhatóan mintegy 4-5%-os éves GDP bővülésükre számíthatunk középtávon. Az EU gazdaságához való integráltságuk a csatlakozási folyamat hatására erősödni fog. Bulgária termékforgalma az elmúlt években több mint duplájára emelkedett, Romániáé pedig közel háromszorosára, ami várhatóan tovább bővül csatlakozásuk után. A bővülés hatására a térség országai várhatóan a következő években jelentős működőtőkét vonzanak, az alacsonyabb bérköltségek, és nagy piaci potenciál miatt, ami kedvező lehetőségek sorát nyitja meg a magyar vállalkozások számára is. Ezen országokból jelentős munkaerő kiáramlás is várható, ám elsődleges célpontjuk

¹ *Forrás:* http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/annual_macro_economic_database/ameco_applet.htm alapján végzett számítás.

várhatóan Spanyolország, Olaszország, Görögország, valamint kisebb mértékben Nagy Britannia és Németország.

Magyarországnak a szomszédos országokkal fennálló kapcsolatai a schengeni határok lebontásával várhatóan tovább erősödnek, és a későbbi közös euró bevezetésével. A változás kifejezetten azokban a térségekben lesz számottevő, ahol a határ túloldalán jelentős nagyvárosok (pl. Pozsony, Kassa, Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad) találhatóak. A javuló infrastrukturális kapcsolatok, és a nemzetközi nagyvállalatok jelenléte jelentősen befolyásolhatja a határ mindkét oldalán található települések, térségek munkamegosztását, munkaerő-piaci helyzetét. A határnélküliség számos kisvállalkozás számára új piacokat nyit. A közös kulturális hagyományok kedvező terepet nyújtanak az innovatív vállalkozásoknak vagy oktatási, kulturális együttműködéseknek. A Kárpát-medence ökológiai rendszerében az európai környezetvédelmi szabályozás egységes elvárásai várhatóan csökkentik a kockázatokat és megerősíthetik a partnerséget szomszédos országokkal.

2.4. Társadalmi-gazdasági helyzetértékelés

2.4.1. Gazdasági növekedés szerkezeti kockázatokkal

Magyarország az elmúlt másfél évtizedben piacgazdasággá vált. A magyar gazdaság integrálódott a világgazdaságba, az ország 2004 májusában az Európai Unió tagja lett. Az 1990-es évek közepe óta a gazdasági növekedés töretlen, üteme folyamatosan meghaladja az EU-15 átlagát. 2005-ben a GDP növekedés üteme 4,2%-os volt, ami jelentősen meghaladja a régi tagállamokét. A visegrádi országok az utóbbi években már hozzánk hasonló vagy hazánkat meghaladó növekedési teljesítményre voltak képesek.

Magyarországon – hasonlóan a többi visegrádi országhoz – a lendületes gazdasági növekedést nem kísérte a foglalkoztatás jelentős bővülése, vagyis a növekedés elsődlegesen a munkaerő termelékenységének javulásán alapult (bár valamelyest növekedett mind a foglalkoztatás, mind a ledolgozott munkaórák száma). A hazai munkaerő termelékenysége (GDP/foglalkoztatott) nemzetközi összehasonlításban ma már jónak mondható.

3. táblázat: Gazdasági jelzőszámok (változás az előző évhez képest, %-ban)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^a
GDP	5,2	4,1	4,3	4,1	4,9	4,2	4,1
Háztartások fogyasztása	5,0	5,7	9,8	7,8	3,2	3,8	2,4
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	7,7	5,1	10,1	2,1	7,7	5,6	6,6
Áru- és szolgáltatásexport	22,0	8,1	3,9	6,2	15,7	11,6	12,0
Áru- és szolgáltatásimport	20,3	5,3	6,8	9,3	14,1	6,8	9,5
Fogyasztói árszínvonal	9,8	9,2	5,3	4,7	6,8	3,6	3,5
Államháztartási hiány (a GDP %-ában) ^b	3,0	4,2	9,1	7,2	6,5	7,8	10,1

^a Konvergencia program; ^b magán-nyugdijpénztárak nélkül

Forrás: KSH

Az utóbbi években felerősödtek az egyensúlyi problémák. Az államháztartás hiánya 2002 óta folyamatosan meghaladta a GDP növekedési ütemét, ami komoly feszültségeket rejt magában, ezért a legfontosabb feladatok egyike mind a bevételi, mind a kiadási szerkezet reformja. Az állami újraelosztás 2003 óta szintén növekszik. A költségvetési és a monetáris politika összhangja az utóbbi években javult, az infláció a kilencvenes évekhez képest jelentősen mérséklődött, de még most sem felel meg a maastrichti kritériumnak. Az államháztartási hiány okozta gondok súlyát felismerve az országgyűlés a 2006-ban újraválasztott kormány javaslata alapján egy jelentős egyensúlyjavító csomagot fogadott el. Ezzel együtt is a 2006-os államháztartási hiány a kormány szerint eléri majd a 10,1%-ot.

Magyarország gazdasága rendkívül nyitott, növekedését a világgazdasági folyamatok, elsősorban az európai konjunkturális helyzet nagymértékben befolyásolja. A magyar gazdaság a kilencvenes években szervesen integrálódott a világgazdaságba, a külkereskedelem értéke ma már megközelíti a GDP 2/3-át. Ugyanakkor jelentős kockázatot rejt magába a külkereskedelmi mérleg tartós hiánya, amit a jelentős külföldi működőtőke-beruházások ellentételeznek. Az elmúlt évek folyamatosan nagy államháztartási hiánya, és a lakosság csökkenő megtakarítási hajlandósága növeli az árfolyam változékonyságának kockázatát. Magyarország nemzetközi versenykörnyezete dinamikusan változik, mind az ázsiai országok gyors ütemű termelésbővülésének, mind az Európai Unió balkáni bővülésének köszönhetően. A dél-kelet ázsiai országok exportja várhatóan jelentős nyomás alá helyez számos hazai termelőgazatot.

Magyarország külpiaci függésének egyik kritikus eleme a jelentős energiainport. A paksi atomerőműben felhasznált fűtőanyagot is beleszámítva, az energiatfüggőség 2003-ban 74%-os volt, és mértéke folyamatosan növekszik. A világpiacon a szénhidrogének növekvő és igencsak változó árjai számottevő gazdasági kockázatot jelentenek a gazdaság számára. A fogyasztásban túlzott súlyt képviselő gáz és kőolaj elsődleges beszerzési forrása – az újonnan csatlakozott közép-európai országokhoz hasonlóan – továbbra is Oroszország.

2.4.2. Alacsony aktivitás, stagnáló foglalkoztatás

A magyarországi munkaerőpiac sajátos jellemzője, egyben legnagyobb problémája, hogy a nemzetközi összehasonlításban alacsony foglalkoztatottság – mérsékelt munkanélküliség mellett – magas inaktivitással párosul. Az alacsony munkaerőpiaci részvétel kialakulásában a rendszerváltást követően az alacsony nyugdíjkorhatár és a népesség rossz egészségi állapota mellett fontos szerepet játszott az is, hogy az állásukat veszített vagy a munkahelyüket veszélyeztetve érző emberek viszonylag széles körben vehették igénybe a különböző jövedelempótló ellátásokat. Az 1990-es évek végétől ezt a folyamatot erősítette az is, hogy a foglalkoztatáspolitikai középpontjában a munkanélküliség csökkentése és nem a foglalkoztatás bővítése állt. A munkanélküli-ellátás szigorítása az álláskeresésre nem ösztönző ellátások felé terelte az állástalanokat. A foglalkoztatás és az aktivitás növelése helyett kizárólag a munkanélküliség csökkentésére irányuló politika önmagában tehát nem bizonyult megfelelő válasznak a magyar munkaerőpiac kihívásaira. Ezért 2005 végén sor került a munkanélküli és a szociális ellátórendszer átalakítására. A korai nyugdíjba vonulás visszaszorítására tett eddigi lépések nem bizonyultak elégségesnek. A foglalkoztatás bővítését ugyanakkor támogatja az európai összehasonlításban rugalmas munkaerő-piaci szabályozás és a foglalkoztatást segítő támogatáspolitikai.

4. táblázat: Főbb munkaerőpiaci mutatók 2005-ben

Foglalkoztatási ráta*	Magyarország	EU-10	EU-25
Férfiak	63,1	63,3	71,3
Nők	51,0	50,7	56,3
Összesen	56,9	56,9	63,8
Munkanélküliségi ráta ^a			
Férfiak	5,8	10,4	6,5
Nők	6,4	12,4	8,5
Összesen	6,1	11,3	7,4
Aktivitási ráta ^b			
Férfiak	67,9	72,4	77,8
Nők	55,1	59,2	62,5
Összesen	61,3	65,8	70,2

a A 24 évesnél idősebb népesség körében; b A 15-64 éves népességre vonatkozóan. *Forrás:* Eurostat.

A csekély munkaerőpiaci részvétel elsősorban az alacsony képzettségűeket jellemzi. A közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók munkaerő-piaci aktivitása és foglalkoztatási aránya az OECD-átlagnak megfelelő. Jelentős elmaradás a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők körében tapasztalható. E réteg népességén belüli aránya meghaladja az OECD-átlagot, és még ma is minden hatodik fiatal legfeljebb általános iskolai végzettséggel lép ki a munkaerőpiacra. A szakmunkásképzés nem reagál a munkapiac változásaira, és tartalma sem megfelelő. Emiatt a szakmunkás végzettség megszerzése után a munkaerőpiacra lépő fiatal munkavállalók fele nem talál állást saját szakmájában, így más szakmákban vagy szakképzettséget nem igénylő állásokban helyezkedik el, miközben több ágazat jelentős munkaerőhiánnyal küszködik. A felsőfokúnál alacsonyabb végzettségű fiatalok, illetve a hasonló végzettségű idősebb korúak (55 év felettek) különösen nehezen találnak munkát. A rossz egészségi állapot közvetlenül befolyásolja az emberek aktivitását – pontosabban a munkaerőpiacról való távolmaradásukat. Magyarországon az emberek életüknek átlagosan 13%-át töltik betegen; minden ötödik ember tartósan beteg vagy fogyatékosággal él.

Jelentősek a területi eltérések a foglalkoztatási helyzetben, különösen a helyi munkaerőpiacnak számító kistérségi szinten. Nem csupán a munkanélküliségi ráta nagysága, hanem a munkanélküliek és az inaktívak összetétele is számottevő eltéréseket mutat. A magas munkanélküliséggel sújtott térségekben a problémák halmozódása a jellemző: az átlagosnál magasabb az alacsony iskolai végzettségűek aránya, kevesebb a betöltetlen piaci munkahelyek száma. Ez a tartósan munkanélküliek, a munkaerőpiacról tartósan kiszorult inaktív népesség, és emiatt a szociális segélyre szorulóknak magas arányában is megmutatkozik.

A munkaerő migrációja alacsony és mobilitási lehetőségei korlátozottak. A foglalkoztatás és a munkanélküliség területi különbségeinek forrása részben az, hogy a magyar lakosság helyi kötődései erősek, így a lakóhely-változtatást önmagában a munkalehetőségek nem motiválják. Emiatt csak korlátozottan érvényesülhetnek a kereslet és a kínálat térbeli eltéréseit kiegyenlítő spontán folyamatok. Az elmaradott térségekben külön gondot okoz az, hogy ahol lenne munkalehetőség (megyeközpontok, nagyvárosok) oda nehéz távolsági tömegközlekedéssel eljutni.

Az alacsony foglalkoztatás egyik oka a be nem jelentett munkavállalás uniós összehasonlításban magas szintje. A fekete foglalkoztatás különösen a képzetlen munkaerőt érinti. Magyarországon a rejtett gazdaságban foglalkoztatottak jelentős része olyan munkavállalókból tevődik össze, akik alacsony képzettségük és/vagy képzettségüknek nem megfelelő tudásuk miatt szorulnak ki a hivatalos munkaerőpiacról. E probléma hátterében a gazdasági átmenet időszakának gyors és radikális változásai, a munkát terhelő járulékok, valamint a szabályozás és ellenőrzés hiányosságai állnak.¹

A hazai munkaerő termelékenysége (GDP/foglalkoztatott) nemzetközi összehasonlításban jónak mondható, ám jelentős különbségek tapasztalhatók a különböző ágazatokban és az iskolai végzettséget vizsgálva. A magyarországi bérek színvonala számos szektorban elmarad a nemzetközi versenytársakhoz képest, miközben a munkához szükséges képzettség megfelel a nemzetközi elvárásoknak. Várhatóan az átlagos élettartam növekedésével további tartalékokat jelent az idősebb, nagyobb tapasztalattal bíró munkavállalók köre.

A szakmai mobilitás, a munkahelyek megtartása és a foglalkoztatási esélyek javítása szempontjából döntő jelentőségű a munka melletti képzés, illetve a – munkaerőpiacon értékelhető tudással és képességekkel nem rendelkező munkaerő-tartalék alapvető képes-

¹ Számos kutatás foglalkozik a „fekete”, illetve „szürke” foglalkoztatás mértékének becslésével, ezek módszertana azonban többnyire nem egységes, így eredményeik is eltérnek. Összehasonlítási alapul az informális gazdaság GDP-ben mért arányát szokták használni, mivel mind az OECD, mind az EU ezt a mutatót alkalmazza a „fekete munka” terjedelmének megállapítására, illetve az országok összehasonlítására.

ség- és tudásfejlesztését biztosító – felnőttképzés. Magyarországon viszonylag alacsony a munkavállalói korú népesség felnőttképzésben való részvétele, különösen a legkedvezőtlenebb foglalkoztatási helyzetben lévő idősök és az alacsony iskolai végzettségűek körében.

A nemzetközi vállalatok munkaerő kereslete szempontjából kiemelkedően fontos tényező lehet, hogy a magyarországi munkakultúra, munkamorál a nyugat-európaival megegyező, a munkával szembeni attitűd kiszámítható, a lakosság és a magyar munkavállalók szeretik az újdonságot, támogatják az innovációkat, a magyarok (mind személyes, mind társadalmi szinten) fejlődés-orientáltak. A társadalmi normák megfelelnek a nyugat európaiaknak; jelen vannak és erősödnek a civil szervezetek, erősödik a társadalmi érzékenység a kisebbségekkel szemben. A foglalkoztatottak jelentős része dolgozik kis- és középvállalkozásoknál, ahol a verseny kifejezetten éles. A versenyszférában foglalkoztatottak negyede külföldi többségi tulajdonban lévő cégeknél dolgozik, így számukra a nemzetközi követelményeknek való megfelelés alapvető elvárás.

2.4.3. Duális jellegű gazdasági szerkezet

A rendszerváltást követő mélyreható szerkezeti átalakulás lezárult, számos gazdasági ágazat gyors növekedési pályára állt. A feldolgozóipar, ezen belül is elsősorban a gép- és műszergyártás sikerrel kapcsolódott be a fejlett nyugati termelési láncokba mint viszonylag olcsó, de jó minőségű ipari összeszerelő, részegységgyártó és beszállítói bázis. Az európai uniós csatlakozás közeledtével a világ vezető szolgáltató cégei is megjelentek az országban. A nemzetközi kereskedelemben kerülő áruk a 2004. évi GDP 57,1%-át tették ki.

A fejlődést segítette a gyorsan kiépülő, a gazdasági tevékenységeket támogató, modern pénzügyi és távközlési szektor. A gazdaság szerkezetében visszaszorult a mezőgazdaság és a könnyűipar, ugyanakkor nőtt a gépipar, a vegyipar, az építőipar és a szolgáltató ágazatok, így pl. a turizmus súlya.

Magyarország gazdasági fejlődését segíti a hagyományosan erős vállalkozói kultúra, a nyugati termelési, szervezési eljárásokhoz már alkalmazkodott, ám nyugati versenytársainkhoz képest még olcsó menedzsment és munkaerő. A betelepült multinacionális vállalatok jelentős mértékben támaszkodhatnak az innovatív és absztrakt módon is gondolkodni tudó munkavállalókra. A Magyarországon letelepedő nemzetközi vállalkozásokat támogatja a nyugat-európaihoz hasonló gazdag történelmi-kulturális háttér, fogyasztói szokások és a stabil demokratikus értékrend is. A fejlesztéseket ösztönzi a fejlesztés- és beruházásbarát szabályozás, a befektetéseket támogató önkormányzatok. A kormányzat az elmúlt években jelentős beruházásokat hajtott végre a hiányzó infrastruktúra fejlesztésével, ami jelentős mértékben segítheti a telephely alapításokat.

A vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP jelentős regionális szóródást mutat. A Budapestet is tartalmazó Közép-Magyarországon mért érték megközelíti az EU-25 átlagát (89%), míg Észak-Magyarország (36%) és az Észak-Alföld (36%) uniós szinten a legelmaradottabb térségek között található Európában. A polarizáltság kistérségi szinten még jelentősebb. A gazdaságilag legfejletlenebb kistérségek nagyobb hányadának fejlődési üteme messze átlag alatti, esetenként abszolút értelemben is visszaeső. A gazdaságilag leszakadó térségek többsége az északkeleti országrészben és Dél-Dunántúlon található.

A gazdasági növekedés területi egyenlőtlenségei tovább növekednek. A technológiai fejlődést megalapozó beruházások a fejlett térségekben összpontosulnak, elsősorban a leggyorsabban fejlődő térségben, Budapesten és agglomerációjában. A gazdasági növekedés fontos színtere továbbá a Dunántúl északi és nyugati része (elsődlegesen a nyugati piacok jó megközelíthetőségének, a fejlett infrastruktúrának és a képzett munkaerőnek köszönhetően), valamint a regionális gazdasági és tudásközpontnak számító megyeszékhelyek (elsősorban Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc). Ha a jelenlegi tendenciák fennmaradnak, ezek a területi különbségek jelentős társadalmi feszültségekké erősödhetnek.

5. táblázat: A bruttó hozzáadott érték megoszlása tulajdonosi alszektorok szerint (%)

	2000	2001	2002	2003	2004
Közösségi tulajdon	28,4	27,4	29,1	30,1	29,2
Hazai magántulajdon	49,6	50,5	49,0	47,3	49,5
Külföldi tulajdon	22,0	22,1	21,9	22,6	21,3

Forrás: KSH.

A nemzetközi vállalatok jelenléte, a befektetett működőtőke összege nemzetközi összehasonlításban kimagasló. A közvetlen külföldi működőtőke-beruházások (FDI) 2005-ben a GDP 5,9%-ára rúgtak. A termelő és a kereskedelmi tevékenység mellett egyre több multinacionális vállalat helyezi át kutatási-fejlesztési és kiszolgáló részlegeit is Magyarországra.

A Magyarországon működő nagyvállalatok a nemzetközi versenyben is megállják a helyüket. Az export és a gazdasági növekedés túlnyomó többségét versenyképes nagyvállalataink, elsősorban a nemzetközi vállalatok leányvállalatai adják. Néhány nemzetközi nagyvállalat innen szervezi egész kelet-közép-európai tevékenységét. A hazai székhelyű nagyvállalatok is egyre határozottabban terjeszkednek a régióban.

A nagyvállalatok túlsúlya ellenére jelentős és egyre nagyobb szerepet játszik a kis- és középvállalati szektor. Termelékenysége – mint a világ valamennyi országában, úgy nálunk is – elmarad a nemzetközi szintű versenyző vállalatokétól, miközben ez a szektor foglalkoztatja a munkavállalók mintegy 60%-át. A termelékenységbeli elmaradás legfőbb oka a műszaki felszereltség és a tőkeellátottság nagyvállalatokhoz képest alacsony színvonala. A kkv-k egy része sikeresen kapcsolódik az exportáló és a belföldi igényeket kiszolgáló nagyvállalati szektorhoz, másik részük hazai, helyi igények kiszolgálására szakosodott. Ugyanakkor a kkv-k közül a mikro-vállalkozások jelentős része nem vállalkozás, hanem önfoglalkoztatás és/vagy adóelkerülés miatt úgynevezett „kényszervállalkozás”.

A nemzetközi vállalatok nagy része hatékonyan alkalmazza a korszerű szervezési, vezetési módszereket, a kkv-k körébe tartozó vállalatok azonban ma még gyakran küzdenek ezek hiányával. A vállalati vezetők nem támaszkodnak kellőképpen a korszerű informatikai, vezetéstámogatási eszközökre. A kkv-k jelentős része nem képezi megfelelően a munkavállalóit, ami gátolja a termelékenység javulását.

A kkv-k együttműködési képessége és hajlandósága az állami ösztönzések ellenére sem eléggé fejlett, kicsi a beszállítói hálózatok és a (regionális, ágazati) klaszterek szerepe, ami korlátozza a nagyvállalatok felől jövő technológiatranszfert, illetve – közös fejlesztések, beruházások hiányában – a méretgazdaságosság kiaknázását.

A pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés nagy szóródást mutat: a nagyvállalatok egy része jelen van a nemzetközi tőkepiacokon, a kkv-k számottevő hányada azonban még mindig nem „bankképes”, az elmúlt évek javuló irányzata ellenére sokuk nem fér hozzá a piaci finanszírozási lehetőségekhez.

A tőkéhez jutás a kkv-k számára nehéz, a szektornak folyósítandó hitelezés a bankok számára – a kicsi hitel- és számlaforgalom, a nem megfelelő biztosítékok miatt – még mindig eléggé kockázatos. Az ennek enyhítésére irányuló eddigi állami megoldások nem jártak sikerrel, gyenge hatékonysággal működtek.

Nemzetközi összehasonlításban igen alacsony a K+F-kiadások GDP-hez viszonyított aránya (2004-ben a GDP 0,89%-a, szemben az EU-15-ök 1,95%-ával), és ebben a vállalkozások ráfordítása csupán 37%-ot tett ki. Ma még kevés cég vállalkozik önálló kutatás-fejlesztésre, és gyenge a kutatóhelyek és az üzleti szféra kapcsolata. A multinacionális vállalatoknál ugyanakkor már van példa a magyar kutatói bázis hasznosítására. Ebben a körben elindultak oktatási-kutatási együttműködések is. Leginkább a bizonytalan külső technológiai és nemzetközi versenyző környezetben tevékenykedő vállalatok költenek K+F-

re. Lassan, de növekszik a hazai és a külföldi kutatási eredményeket hasznosítani képes vállalkozások (spin-off és start-up cégek) száma. Néhányukat a legsikeresebb vállalkozások között találhatjuk.

Sok helyen kedvezőek a feltételek a koncentrált szellemi és technikai erőforrást igénylő, összetett problémák kutatására. Ezeken a helyeken nemzetközileg is kiváló doktori iskolák, szellemi műhelyek működnek, amelyekben nemzetközi együttműködésbe betagozódott kutatások folynak (elsősorban az IKT, a nanotechnológia, a biotechnológia, az úrkutatás, a környezet- és egészségipar, valamint a gyógyszerkutatás területén). A K+F és az innováció egyes részfolyamatai ugyanakkor szétaprózottak, a közöttük lévő kapcsolat nem megfelelő, emiatt a meglévő kutatási eredmények sem jutnak el az alkalmazásig, a piaci terméké válásig. Gyenge az innovációs láncban részt vevő szereplők közötti együttműködés, kevés az ezeket segítő hídképző és tanácsadó intézmény.

A vállalkozások adaptív innovációs stratégiát követnek. Mintegy 10%-uk vásárol nemzetközi szabadalmakat; elsődleges céljuk a piacaik megtartása, illetve növelése, valamint a költségeik csökkentése. A vállalkozások elsősorban a technológiáik megtartásában és kevésbé azok módosításában tartják magukat felkészültnek.

Az információs gazdaság jelentősen bővült Magyarországon is, de még nem sikerült teljesen ledolgoznunk a hátrányunkat. Kevésbé ismertek a számítógépes vállalatirányítási rendszerek, nincsenek kihasználva a tudásmenedzsment és az információs technológiák magasabb szintű alkalmazásának lehetőségei. Ugyanakkor az elmúlt években jelentősen csökkent a kkv-k lemaradása az információs technológia használata terén. Az információs társadalom szempontjából kulcsfontosságú tartalmak és szolgáltatások terén viszont Magyarországon jelentős a lemaradás. Az információs, informatikai (hardver, szoftver) szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások arányát tekintve növekedtek a területi különbségek, e vállalkozások több mint fele fővárosi.

2.4.4. Közlekedési rendszerünk fejlesztésre szorul

Magyarországon a közlekedési hálózat sűrűsége közel azonos az EU átlagával. 2005-ben a közúthálózat sűrűsége (329 km/1000 km²) az EU-átlag 88%-a volt, a vasúthálózat sűrűsége (83 km/1000 km²) az EU-átlag 128%-át tette ki. Ugyanakkor a közlekedési hálózat kapacitása, üzemeltetése, teherbírása, biztonsága nehézkessé teszi az ország elérhetőségét. A közlekedési hálózatok szervezési elkülönültsége pedig megnehezíti a közlekedési módok közötti váltást, a környezetet kevésbé szennyező közlekedési módok előtérbe helyezését. A budapesti (Ferihegyi) nemzetközi reptér forgalma az elmúlt időszakban jelentősen megnőtt (elsősorban az olcsóbb légitársaságok forgalomnövekedésének köszönhetően), és várhatóan tovább bővül a regionális repterek forgalma is.

Az ország fejlett térségei jó infrastruktúrával rendelkeznek, míg a Budapeستől távol eső és a periferikus térségekben ennek hiánya súlyos akadálya a fejlődésnek. A Budapest központú hálózat hosszadalmassá és nehézkessé teszi egyes régiók, kistérségek, sőt számos regionális jelentőségű város megközelítését, még a régiókon belül is. A vállalkozások számára telephelyként – elérhetőség szempontjából – Budapest és környéke, a közép- és részben a nyugat-dunántúli térségek vonzóak, míg a legkevésbé keresettek a tiszántúli, valamint a dél-dunántúli, illetve a nagyvárosoktól távol eső térségek. A lakosság hétköznapi közúti közlekedési igényei szempontjából a keleti országrész határ menti kistérségei, valamint néhány dél-magyarországi kistérség van a legkedvezőtlenebb helyzetben. Az országos közúthálózatra készített hosszútávú forgalomfejlesztési prognózis a teljes hálózat átlagában egyenletes ütemű, végeredményében 35-40%-os, a főhálózatot illetően 45-50%-os forgalomnövekedést mutat. Ezen belül a forgalom tovább koncentrálódik a főhálózatra, különösen a főváros és nagyvárosok körzetében.

Magyarországot 4 jelentős, Kelet-, Nyugat- és Dél-Európát összekötő fő európai közlekedési folyosó szeli át: a IV-es (Bécs–Budapest–Szófia) és az X/b.¹ (Budapest–Belgrád) közös szakasza, az V/b. (Trieszt–Budapest–Kijev) és az V/c. (Budapest–Észék–Szarajevó) közlekedési folyosó és a Duna (VII. folyosó). A várhatóan jelentősen bővülő Nyugat- és a Kelet-Európa közötti, valamint a Dél- és Észak-Európa közti áruforgalom jó lehetőséget kínál a nemzetközi kereskedelmi, szállítási, logisztikai szolgáltatások hazai fejlődésének.

A számottevő beruházások ellenére az autópálya-ellátottság (6,1 km/1000 km²) mindössze negyede a nyugat-európai átlagnak. A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésének jelentőségét mutatja, hogy az 1990-es évektől kezdődően a külföldi vállalatok telephelyválasztását alapvetően befolyásolta az autópályák közelsége. A zöldmezős beruházások jelentős része a gyorsforgalmi úthálózat már meglévő elemeihez, illetve azok 30-40 km-es sávjához kapcsolódott.

Az ország regionális központjait összekötő keresztirányú utak kapacitása a forgalmi terheléshez képest kicsiny. A hálózati hiányosságok mellett többlet-karbantartási igényt támaszt az a körülmény, hogy az utak kisebb (100 kN) terhelésre épültek, mint az EU-ban (115 kN) szokásos. Az eddig megindított burkolat-megerősítési programokon kívül 2008-ig további 1000–1200 km megerősítésére lesz szükség, hogy eleget tudjunk tenni a csatlakozási szerződésben vállalt kötelezettségünknek.

Magyarország 7600 km hosszú vasúthálózatát is a Budapest központú sugaras szerkezet jellemzi. A folyamatosan romló műszaki állapot miatt a vonalak közel 40%-án sebességkorlátozás van érvényben. A pályák 16%-a kétvágányú, 33%-a villamosított.

Az áruszállításban a közút teljesítményének növekedése gyorsabb a vasúténál, ami mögött a gazdaság készletezési rugalmasság és költségsökkentés iránti igénye áll. Ennek ellenére a közlekedési munkamegosztás fenntarthatósági szempontból – a vasút és a közösségi közlekedés viszonylag magas aránya miatt – Magyarországon még mindig jóval kedvezőbb, mint az EU-15-ben.

A személyközlekedésben is növekszik az egyéni (autós) közlekedés aránya a közösségi közlekedés rovására. A növekvő gépkocsihasználat zsúfoltabbá teszi az utakat, fokozza a baleseti kockázatot és a környezetszennyezést. A vasúti személyközlekedés – az általában alacsony szolgáltatási színvonal miatt – veszített súlyából, 1995-től azonban kezdi visszanyerni elvesztett pozícióját.

Annak ellenére, hogy tömegközlekedési hálózatunk európai viszonylatban fejlett az erősödő urbanizációs és dezurbanizációs folyamatok komoly kihívást jelentenek a hazai tömegközlekedés számára. Egyre inkább változik a városok és városkörnyékek korábbi egyirányú kapcsolata, a kistérségeken, városkörnyékeken belüli sokirányú kapcsolatok felértékelődnek. Bár a szolgáltatás színvonala nem mindenhol megfelelő (elégtelen járatsűrűség, utaskiszolgálás és akadálymentesítettség, a járatok alacsony komfortszintje és az egyes közlekedési módok egymáshoz kapcsolódásának és menetrendi összehangoltságának problémái) mégis, a közösségi közlekedést Magyarországon a lakosság nagyobb része veszi igénybe, mint a nyugat-európai országokban. A közösségi közlekedés fejlettsége és minősége térségtípusonként jelentősen szóródik.

2.4.5. A piaccgazdaságra való áttérés társadalmi áldozatokkal járt

Az elmúlt tizenöt évben kialakult és szélesedik egy új értelmiségi és vállalkozói réteg, amelynek javultak a társadalmi pozíciói. Az iskolázottsági, foglalkozásbeli, valamint a lakóhely szerinti társadalmi egyenlőtlenségek azonban fokozódtak, és egyes csoportoknál a társadalmi problémák halmozottan jelennek meg. Az e csoportokhoz tartozók nagy része alacsony végzettségű, rossz lakás- és egészségügyi körülmények között él, és várhatóan a

¹ Szegednél ágaznak el a folyosók Belgrád illetve Arad irányába.

gyermekük sem tudnak egzisztenciálisan felemelkedni. A társadalmi hátrányok halmozódása különösen jellemző az egyes térségekben nagy arányban élő cigányságra. Ugyancsak ide tartoznak a kilencvenes évek elején a munkaerőpiacról kiszorult, alacsony képzettségű munkavállalók, akiknek a helyzete a gazdasági növekedés megindulásával sem javult – jelentős részük azóta sem dolgozik. A fogyatékossgal élők és a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatásban való részvétele is nagyon alacsony. A nyugdíj előtt állók foglalkoztatása szintén az egyik legalacsonyabb Európában. A nagyvárosokban a rendszerváltással egyidejűleg tömeges problémaként jelent meg a hajléktalanság. Ezen problémák megjelenésével, illetve súlyosbodásával párhuzamosan megnőtt a társadalom biztonság iránti igénye.

A humán szolgáltató szektor (egészségügy, szociális ellátás) a várható élettartam növekedésével dinamikusan bővíthet, ami igen jelentős munkaerő-keresletet jelent majd, mivel itt speciális készségekre van szükség. A népesség jövedelmi szintjével párhuzamosan várhatóan nő a tudásintenzív, szűk piaci igényeket kielégítő szolgáltató szektor szerepe is, ahol tovább bővíthet a foglalkoztatás – ezt már részben támogatja a bővülő idegenforgalmi, vendéglátóipari képzés is.

2.4.5.1. Kedvezőtlen demográfiai folyamatok

Magyarországon a népesség csökkenése az 1980-as években kezdődött, és a helyzet az 1990-es években vált súlyossá. 30 évvel ezelőtt az egy szülőképes korú nőre jutó gyermekek száma meghaladta a reprodukcióhoz szükséges 2,1-es átlagot; mára ez az arány az 1,32-es¹ szintre esett vissza. A háttérben részben a házasságkötések számának csökkenése, az első gyermek vállalásának későbbre tolódása, valamint a családi kapcsolatok átalakulása áll. A népesség csökkenése az alacsony termékenység mellett a kimagaslóan rossz mortalitás, különösen az aktív korú népesség (a 65 év alattiak) halandóságának a következménye. A fogyaszt kismértékben fékezi a környező országokból történő bevándorlás.

A magas inaktivitás és a demográfiai folyamatok nagy nyomás alá helyezik a jóléti ellátórendszereket. Az idősek száma és aránya nő, ami az egészségügyi és szociális gondozási-ápolási szükségletek erőteljes növekedését valószínűsíti. Az ellátórendszerek finanszírozása – többek között a foglalkoztatás alacsony szintje miatt – már jelenleg is komoly gondot okoz. A két folyamat együttesen elkerülhetetlenné teszi az ellátórendszerek átalakítását.

2.4.5.2. Egyenlőtlen a tudáshoz, a kultúra értékeihez való hozzáférés

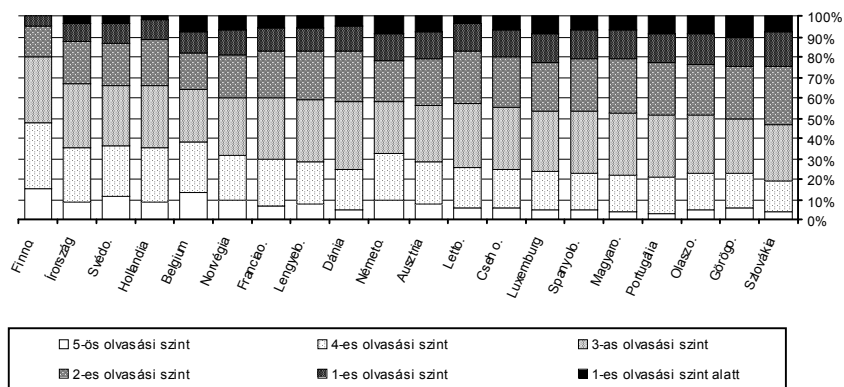
A rendszerváltás óta emelkedett a lakosság képzettségi színvonala. A legdinamikusabb növekedés a közép- és felsőfokú végzettségűek számában és arányában tapasztalható. 1990 és 2001 között az iskolázottsági szint látványos emelkedése mellett a főváros-vidék különbség kismértékben csökkent, de a vidéken belüli különbségek jelentősek maradtak. Nőtt az idegen nyelveket beszélők, az informatikai ismeretekkel rendelkezők, valamint a külföldi részképzésben részt vevők aránya. Az idegen nyelvek ismeretében azonban európai összehasonlításban továbbra is nagyon rosszul állunk.

A lakosság képzettségi szintjének európai mértékkel mért számottevő emelkedése mellett a népesség tudásszintjével, alapkészségeivel kapcsolatos nemzetközi összehasonlító felmérések bizonyos területeken a hazai teljesítmények stagnálásáról, illetve romlásáról, valamint az oktatás minőségének egyes intézmények közötti jelentős különbségéről tanúskodnak. Az oktatás nem biztosítja az érvényesüléshez szükséges alapvető készségeket, kevésbé gyakorlatorientált, nem szolgálja a tanulók élethosszig tartó tanulását, és nem hasznosítja kellőképpen a nem formális és informális tanulásban rejlő lehetőségeket. Mindez felerősíti a munkaerőpiaci feszültségeket, és nehezíti a rugalmas munkahelyváltást.

¹ 2005. évi adat

1. ábra: A különböző olvasási teljesítményszinteket elérő 15 éves tanulók aránya a 2003. évi PISA-vizsgálatban, országok szerint (%)

Forrás: OECD PISA adatbázis, 2003.

A demográfiai folyamatok hatására az általános iskolai tanulók létszáma 1990 óta folyamatosan csökken, miközben az oktatási rendszer kapacitásai bővültek. A növekvő kapacitások fenntartása egyre súlyosabb teherként nehezedik az államra, illetve az önkormányzatokra, miközben 812 olyan települése van az országnak, ahol sem óvoda, sem általános iskola nem működik. Az alapfokú oktatási intézményekkel nem rendelkező települések Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részén, valamint a Dunántúl aprófalvas megyéiben (elsősorban Baranyában, Vasban, Zalában) összpontosulnak. Nem létezik átfogó minőségértékelési és minőségbiztosítási rendszer, ami segíthetné az oktatás minőségi fejlesztését.

Az elmúlt évtizedben az oktatási rendszer felerősítette a már meglévő társadalmi különbségeket és szegregációs folyamatokat. Ez részben természetes következménye a szabad iskolaválasztásnak. Az iskolák között jelentősek a különbségek a felszereltség, a tanári kar és a társadalmi presztízs tekintetében. Az alacsonyabb státusú csoportok gyermekei jellemzően az átlagosnál alacsonyabb színvonalú oktatásban részesülnek. Sokuk is hullik az oktatási rendszerből, és a megfelelő kulturális háttér hiánya hosszú távon is megakadályozza őket az új ismeretek, tudás elsajátításában. Az 1990-es évek vége óta valamelyest nőtt a középfokú oktatásból lemorzsolódók aránya, ami szerepet játszik az alacsony iskolai végzettségű népesség újratermelődésében. A kiszorulás csökkentésére irányuló programok mindeddig nem hoztak eredményt. Számos fiatal iskolai végzettség, illetve szakképzettség nélkül kerül ki az oktatási rendszerből, így munkaerőpiaci kilátásaik rendkívül rosszak. A nagy lemorzsolódásban meghatározó szerepe van annak is, hogy az általános iskolában ezek a tanulók nem sajátítják el az alapvető készségeket, kompetenciákat.

A felsőoktatás 1990-es években végbement látványos expanziója nem járt együtt átfogó tartalmi, szervezeti megújítással. A részleges szervezeti reformok nem járultak hozzá érdemben a felsőoktatás és a gazdasági szféra közötti kapcsolatok és a felsőoktatás innovációban betöltött szerepének az erősödéséhez, valamint az egész életen át tartó tanulás korszerű formáinak széles körű bevezetéséhez. Mindez nem kedvezett sem az elitképzésnek, sem a gyakorlatorientált, gazdaságvezérelt „tömegképzés” témyerésének. Hiányosak a felsőoktatási intézmények térségi és regionális kapcsolatai, a felhalmozott tudás nem ölt testet helyi kezdeményezésekben. Az elmaradott térségek nem vonzzák a képzett munkaerőt. A vidéken végzett diplomások jelentős része elvándorol Sokuk Budapesten keres munkát, mert a lakóhelyük közelében nincs a képzettségüknek megfelelő munkalehetőség, vagy a jelentős jövedelmi különbségek miatt.

A szakképzés nem tudott rugalmasan alkalmazkodni a piacgazdaság igényeihez. Az iskolarendszerű szakképzésben tanuló fiatalok száma az 1990-es évek elejétől folyamatosan csökkent. A szakképzés a képzési programok ismételt korszerűsítése ellenére sem volt képes az elmúlt 15 esztendő során folyamatosan és rugalmasan alkalmazkodni a helyi munkaerőpiac igényeihez. Ezt részben a szakképzés tartalmának, minőségének fogyatékoságai, részben a pályaeorientációs és tanácsadási rendszer gyengeségei magyarázzák.

Felnőttkori képzésben rendkívül kevesen vesznek részt, és még az alacsony részvételi arányok mögött is jelentős egyenlőtlenségek mutathatók ki. Különösen hátrányban vannak az idősebbek és az alacsony iskolai végzettségűek: 2004-ben a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők képzésben való részvételi aránya 0,4%, míg a diplomásoké 3,4% volt; az 55–64 évesek képzésben való részvétele 0,8%, míg a 25–64 éves népesség esetében ez az arány 4,4% volt.

Legtöbbször az ismeretek hiányára vezethető vissza, hogy a jogérvényesítés lehetőségeiben is jelentősek a társadalmi különbségek – elsősorban a jövedelmi helyzet és a végzettség függvényében. A jogvédelem és jogérvényesítés lehetőségeit segíti a szociálisan rászorultakat támogató jogsegélynyújtó és antidiszkriminációs szolgálat, valamint a közvetítés, a társadalmi bűnmegelőzés és az áldozatvédelem intézményrendszere.

Magyarország gazdag szellemi-kulturális örökséggel rendelkezik. Zenei, képzőművészeti és színházi kultúránk ismert és elismert. Jelentősek népművészeti értékeink, hagyományaink. Az új kulturális tevékenységekre, innovációra sarkalló módszerek és megoldások viszont gyengék. A kulturális intézmények részben újratermelik a passzivitást, az új kezdeményezések elszigeteltek maradnak. Noha jelentős egyenlőtlenségek vannak a kulturálódási lehetőségekhez való hozzáférésben a falvak és a városok között, a kulturális intézményekkel való területi lefedettség jó. Ennek ellenére az intézmények nem tudják kellő mértékben kihasználni a kultúra társadalmi felzárkózást elősegítő, kreativitást megalapozó, a társadalmi közeget aktivizáló lehetőségeit.

2.4.5.3. Fejlettségünk alapján sokkal egészségesebbek lehetnénk

A magyar népesség egészségi állapota lényegesen rosszabb, mint ahogy azt az ország gazdasági-társadalmi fejlettsége indokolná. A születéskor várható, egészségesen eltöltött évek száma a nők esetében 57,8 és férfiak esetében 53,5 év, szemben az uniós 66 illetve 64,5 évvel. Magyarországon az emberek életüknek átlagosan 13%-át töltik betegen, minden ötödik ember tartósan beteg vagy fogyatékos. A munkavállalási korú népesség 6,8%-a, 466 ezer ember részesül rokkantsági nyugdíjban.

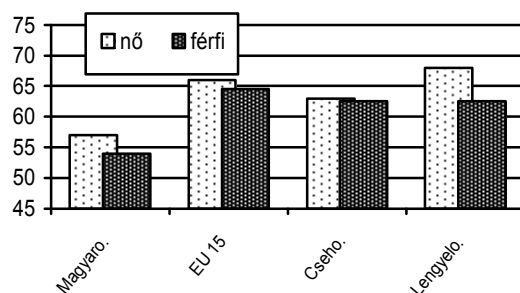
A lakosság egészségtudatossága gyenge, az egészségre káros életvitelminták elterjedtek, alacsony az öngondoskodási készség. Ugyanakkor a magasabb jövedelmű, képzettebb rétegek mindinkább figyelnek egészségükre, ezért a társadalom képzettség és jövedelem alapján szétválik folyamatosan javuló és továbbra is romló egészségű csoportokra.

Az egészségi adatok regionális különbségei csekélyek, ugyanakkor az ellátórendszer teljesítménye jelentősen szóródik. A hazai ellátórendszer struktúrája egyenlőtlen és kórházcentrikus, nagyrészt még mindig a korábbi, központilag irányított egészségügyi rendszer öröksége, igen jelentősek a területi, kapacitás- és méretbeli különbségek. Nem, vagy csak nagyon lassan képes alkalmazkodni a szükségletekhez és a lakossági elvárások változásához, illetve a korszerű gyógymódok nyújtotta lehetőségekhez. A tudományos eredmények csak jelentős késéssel és területileg egyenlőtlenül kerülnek be a gyógyítási gyakorlatba. A rendszer működését nagymértékben aláássa a hálapénz intézménye. Mindezek az egyébként is szűkös források rossz hatásfokú felhasználásához vezetnek.

Az ellátórendszer tevékenységének középpontjában elsősorban a betegség gyógyítása és az utólagos kezelés áll; a külföldön már működő, életvezetési tanácsokat adó egészségügy gyakorlatilag nem létezik. Az ellátórendszer szerkezetén belül még mindig a legna-

gyobb költségű kórházi ellátás a meghatározó. Míg az OECD-országokban ezer lakosra 4 kórházi ágy jut (s a törekvés a 2 kórházi ágy/ezer lakos szint elérése), addig Magyarországon 6 ágy jut ezer lakosra.

2. ábra: Születéskor várható egészségben töltött évek száma, 2003

Forrás: Eurostat.

Az ellátás infrastruktúrája részben elavult, részben nem felel meg a megbetegedési struktúrának. Az eszköz- és műszerállomány az elmúlt tíz évben előregedett, az új műszerek aránya csökkent. Az eszközellátottság régióként, intézményenként, sőt intézményen belül is rendkívül egyenlőtlen eloszlású. A használatban lévő korszerűtlen eszközök nemcsak az ellátás biztonságát, hanem olykor még a személyzetet is veszélyeztetik. Az esetlegesen fellépő diagnosztikai hibák, a beavatkozás szövődményei többletköltséget okoznak.

Az egészségügyi ellátórendszer pazarló szerkezete hatással van az állami kiadások (és az államháztartási hiány) mértékére. A nem megfelelő egészségi állapot és a nem megfelelő minőségű, hatékonyságú egészségügyi ellátórendszer negatívan hat a konvergencia kritériumok teljesítésére és az ország versenyképességére is.

A magyar egészségügyben jelentős tartalékok állnak rendelkezésre. A fejlődés alapja lehet a nemzetközileg is elismert magyar egészségügyi szaktudás, az egészségfejlesztésben pedig a meglévő térségi tisztiorvosi és védőnői hálózat. Magyarország nemzetközi viszonylatban kiemelkedő gyógyfürdő kapacitásokkal rendelkezik, amelyek ma még nem épülnek be megfelelően a hazai lakosság gyógyításába, egészségmegőrzésébe. Az ellátórendszer szervezetének javulásáról tanúskodik, hogy – az I. NFT és a hazai támogatási programok (Népegészségügyi Program, egynapos sebészeti pályázat, házi orvosi prevenció pályázat) eredményeként – a kórházi ellátás mellett kialakult a szükséges háttértevékenység. Ilyenek a végleges (kórházi kezelést nem igénylő) ellátásra is képes korszerű alap- és sürgősségi ellátás, illetve az olyan költségkímélő beavatkozások, mint az ambulánsdiagnosztikai tevékenységek, az egynapos ellátási formák és az ápolási, rehabilitációs tevékenységek.

2.4.5.4. Társadalmi zárványok

Az alacsony gazdasági aktivitású, veszélyeztetett társadalmi csoportok körében, a leghátrányosabb helyzetű térségekben olyan zárványok alakultak ki, amelyek jellemzője a népesség alacsony képzettsége és rossz egészségi állapota. Ezek a csoportok tovább is örökítik az alacsony képzettséget, a rossz életkörülményeket és ennek következményét, a gyakori állásvesztést, a munkanélküliséget és az inaktivitást. Ezáltal a következő generációra is átörökítődik a társadalmi kirekesztődés és leszakadás.

Hozzájárult e csoportok inaktivitásának növekedéséhez az is, hogy az állásukat veszített vagy munkahelyüket veszélyeztetve érző embereknek tág lehetőségük nyílt a korhatár elérése előtti nyugdíjba vonulásra, amellyel tömegesen éltek is. A különféle szociális ellátások és szolgáltatások pedig nem ösztönözték és segítették kellően a munkaerő-piaci integ-

rációt. A szociális segélyezés 2005-ös módosítása előtérbe helyezte a munkába való visszatérést, amit az I. NFT egyik prioritása, a szociális területen dolgozók képzése, a foglalkoztatási hivatallal való együttműködés intenzívebbé tétele is támogat.

Az inaktívak, a társadalom perifériájára szorultak területi koncentrációja tovább növekszik. A rendszeres szociális segélyben részesülők arányát tekintve ötvenzeres különbség van a főváros környéki és az északkelet-magyarországi kistérségek között. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében többen részesülnek segélyben, mint az egész Dunántúlon összesen.

A társadalmi problémák területi koncentrációja együtt jár a jóléti és közszolgáltatásokhoz való rosszabb hozzáféréssel. Ez drámai problémákat vet fel, különösen az aprófalvas és a határ menti, városi központtal nem rendelkező térségekben, ahová a tömegközlekedéssel is csak nehezen lehet eljutni. Az ilyen területeken élőknek és gyermekeiknek az állami szolgáltatások kevés esélyt biztosítanak életminőségük javítására. Az érintett települések mintegy felében működik azonban már falu- és tanyagondnoki szolgálat, amely hatékonyan és sikeresen enyhítheti e különbségeket.

A hazai cigány népesség foglalkoztatottsága, átlagos iskolázottsága, életszínvonala, lakhatási körülményei, egészségi állapota lényegesen rosszabb a társadalom egészénél. A cigány népesség foglalkoztatottsági szintje kevesebb, mint a fele, munkanélküliségi rátájuk három-ötszöröse, az egy keresőre jutó eltartottak aránya háromszorosa a nem cigány lakosságénak. A 2003. évi országos reprezentatív cigányvizsgálat szerint a munkaképes korú cigány férfiak 29%-a, a cigány nők 16%-a volt foglalkoztatott. Az etnikai diszkrimináció a munkaerő felvételénél és elbocsátásánál jobban tetten érhető, mint a fizetésekben. Kialakulóban van egy olyan etnikai alapú szegénység, amelynek érintettjei tartósan kívül rekednek a társadalmon, és ezt a helyzetet nagy eséllyel gyermekeikre is átörökítik.

A megváltozott munkaképességű és fogyatékossgal élő emberek munkaerő- piaci jelenléte csekély, közel 3/4-ük jelen sincs a munkaerőpiacon. Körükben a foglalkoztatottak aránya (2001. évi felmérések alapján) 9 és 12% közé tehető, munkanélküliségi rátájuk 18,4% volt. Esetükben is jellemző a hátrányok halmozódása: alacsony iskolai végzettség mellett a hátrányos helyzetű régiókban, kisebb településeken, községekben élnek nagyobb arányban. Önálló életvitelüket és munkavállalásukat gyakran a diszkrimináció, illetve a fizikai és kommunikációs akadálymentesítés alacsony aránya is hátráltatja.

A kisgyermekes anyák is nehezen találhatnak vissza a munkaerőpiacra. Többéves távollétük alatt megkopik a munkavégzéshez szükséges tudásuk és készségük, ráadásul a munkáltatók is tartózkodóak velük szemben. A család és a munkavégzés összehangolását segítő szolgáltatásokhoz nem mindenki fér hozzá. A szabályozási anomáliák feloldása után nő a gyermekgondozási ellátás igénybevétele mellett munkát vállalók száma. A család és a munkavégzés összehangolását segítő szolgáltatások hiányosak, a meglévőkhöz való hozzáférés szűk körű.

Egyre több gyerek születik szegény családba. Az összes gyermekes család mintegy 1/5-e szegénynek tekinthető, a három és több gyerekes családok 36%-a él a szegénységi küszöb alatt. Kiemelkedő a szegénységi kockázata a házasságon kívül gyereket vállaló, illetve a gyerekeit egyedül nevelő anyáknak. Ezt erősítik a gyerekvállalás után a munkaerő-piacra visszatérni szándékozó anyák elhelyezkedési nehézségei, ami veszélyezteti a családfenntartáshoz szükséges jövedelem biztosítását. A család által biztosított szociokulturális háttérnek kiemelkedő jelentősége van a gyerekek tanulási előmenetele és későbbi munkaerő-piaci státusa – (elhelyezkedési esélye és munkaköre) szempontjából. A jövedelmi szegénység gyakran párosul kulturális szegénységgel, az ebből származó hátrányokat pedig a jelenlegi közoktatási rendszer tovább erősíti – csökkentve ezzel a társadalmi mobilitás esélyét.

2.4.5.5. Kevés, de gyarapodó társadalmi tőke

Magyarországon a társadalmi tőke szintje alacsony. A magyar társadalomban a szocializmus kötelező egyenlősítése, majd az azt követő gyors átmenet okozta megrázkódtatás megrendítette az egymás közti és a köz iránti bizalmat. Ma az emberek nagy része elutasítóan viszonyul a változásokhoz, ezzel akadályozva az innovatív megoldások befogadását és a mobilitást. A társadalmi megújulás, az egyéni és közösségi felelősségvállalás, valamint a közös cselekvés jelentős kiaknázatlan erőforrás. A rendszeresen és formális keretek között önkéntes tevékenységet végzők aránya nemzetközi összehasonlításban alacsony, 5 % körüli értéket mutat.

A civil aktivitás mégis számos területen erősödik. Különösen a szociális szférában és a környezetvédelem területén jelentős és növekvő a civil szervezetek szerepe. A kisebbségek önszerveződése a rendszerváltást követően erőteljesebbé vált. Mindezek a folyamatok azt jelzik, hogy van igény a nem formális társadalmi intézményekre. Az ifjúsági közösségek fejlesztési programjai komoly lehetőségeket hozhatnak felszínre e téren már középtávon is.

2.4.6. Környezeti értékek, komoly deficitekkel

2.4.6.1. Problémáink átnyúlnak a határokon

A Kárpát-medence és ezen belül hazánk természeti kincsei, élővilága sajátos ökológiai rendszert alkotnak, és nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő értéket képviselnek. A magyarországi folyók vízkészlete csaknem teljes egészében (96%-ban) külföldről származik. Magyarország a vizeket illetően jellegzetesen tranzit ország, a vízkészlet mind mennyiségileg, mind minőségileg döntő mértékben függ a szomszédos országokban tett beavatkozásoktól.

Az elmúlt évtizedben sokasodtak a környezetbiztonságot veszélyeztető folyamatok, gyakoribbá váltak a szélsőséges árvizek, a folyóinkat határainkon kívül érő szennyezések. Emiatt a környezetbiztonság olyan stratégiai kérdéssé vált, amely közép- és hosszú távon egyaránt csak a szomszédos országokkal történő összefogással oldható meg. Az emberi tevékenységek nyomán a Föld légkörébe kerülő üvegházhatású gázok megváltoztatják bolygónk klímáját. Ez – a kutatások szerint – valószínűleg az eddigieknél egyre szélsőségesebb időjárási körülményeket teremt Magyarországon is, aminek következtében egyre gyakrabban fordulhatnak elő súlyos árvizek és nagy területet érintő belvizek, gyakoriak lehetnek a lokális vízhiányok, aszályok.

A kiotói egyezményben rögzítetteket Magyarország teljesíti, de az utóbbi években növekedett kibocsátásunk. A kiotói feltételek teljesítésében komoly szerepet játszott az, hogy – nehéziparunk leépülésének következtében – az üvegházhatású gázok kibocsátása az 1990-es évek elején nagymértékben visszaesett. Az 1990-es évek második felétől azonban ismét lassú növekedésnek indult a kibocsátás, ezért a jövőben ügyelnünk kell a vállalt kötelezettségünk teljesítésére. A globális klímaváltozás kockázataira való felkészülés eszközei, intézményei még nem épültek ki megfelelően.

2.4.6.2. Kedvező környezeti adottságok, romló folyamatok

Magyarország igen kedvező természeti, ökológiai adottságokkal és értékekkel rendelkezik. Ha jól sáfárkodunk környezeti adottságainkkal, akkor hosszú távra is biztosítható az erőforrás-szükségletünk kielégítése és egyben a vidék népességmegtartó ereje is. Az ország területének 63%-a mezőgazdasági területnek minősül. Jelentős arányban található nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi és védett területek, ún. Natura 2000 területek, barlangok. Az országos jelentőségű védett területek aránya (9,3%) valamelyest alatta marad a régi EU-tagállamok átlagának (11,2%). Felszín alatti vízkészleteink, földtani értékeink jelentősek.

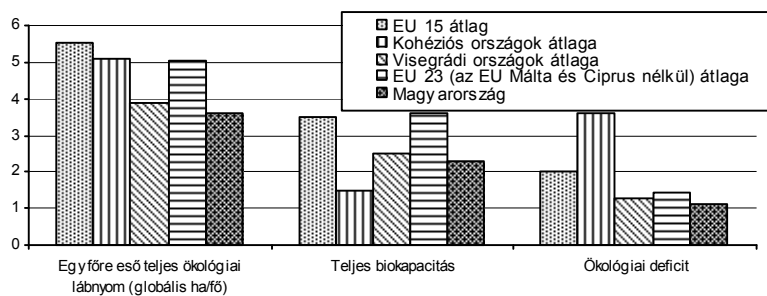
Magyarország nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedően nagy termálvízkészlettel (az ország területének mintegy 80%-án található hévíz) és kedvező geotermikus adottságokkal rendelkezik. Az ivóvízellátás szempontjából fontos felszín alatti vizek védelme miatt a termálvízkészleteket csak korlátozottan használhatjuk fel. A termálvízhasználat esetében nem szabad elfeledkezni a környezet másodlagos szennyezésének (a magas sótartalmú használtvíz elhelyezésének) veszélyéről. Ezzel szemben igen nagy lehetőségek rejlenek a vízkivétellel nem járó geotermikus energia – hőszivattyúkkal történő – hasznosításában.

A gazdasági szerkezetváltás és a környezetpolitikai intézkedések együttes hatására hazánk környezeti állapota összességében javuló tendenciát mutat az utóbbi években (pl. a légszennyező anyagok kibocsátásának nagymértékű csökkentése, a Balaton vízminőségének javulása). Jelentős előrelépés történt az európai előírásoknak megfelelő szennyvízkezelés és hulladékgazdálkodás kiépítésében is. Ugyanakkor számos gonddal kell még szembenézni a felszíni vizek minősége, a vízbázisvédelem és a környezet-egészségügy (pl. a vegyi anyagok kezelésének) területén. A közműkiépítés a keleti országrészben (az Alföld déli és Duna-Tisza közti területein, a Nyírségben, Hajdú-Bihar déli részén és Zemplénben) hiányos.

A városias térségekben az egykori iparosítás és az urbanizáció környezeti károk okoznak gondot. A városi területeken és a főbb közlekedési utak mentén a közlekedési eredetű légszennyezés, zaj- és rezgésterhelés folyamatosan növekszik. Még hosszú távon is súlyos feladat a volt nehézipari, kitermelő-ipari és energetikai körzetek (a közép-dunántúli ipari tengely, a Dunántúl Duna menti területei és Borsod-Abaúj-Zemplén megye iparvidékei) egyes területeinek kármentesítése.

Magyarország környezeti teljesítménye az egy főre jutó ökológiai lábnyom mutató alapján jobb az EU-15 átlagánál, de meghaladja a fenntarthatóság alapján becsült mértéket, ezért e szempontok jobb érvényesítésére van szükség. A környezetre is számottevő hatással bíró nagyberuházások előkészítése terén azonban még nem erősödtek meg kellőképpen a szabályozó hatóságok, a beruházók és a civil szféra megfelelő párbeszédére épülő intézmények.

3. ábra: A környezeti adottságok összehasonlítása, 2002.

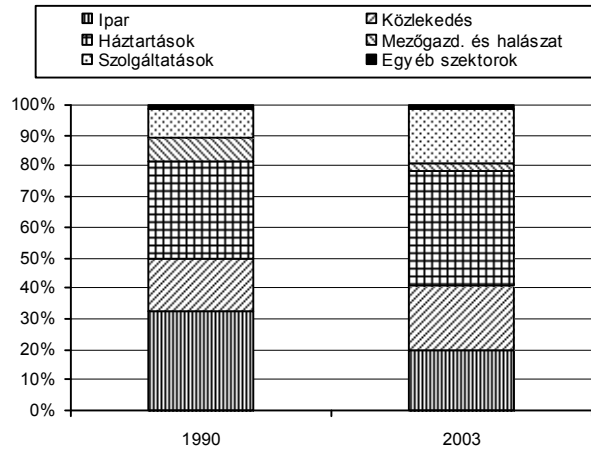

Forrás: WWF.

A környezettudatosság – akár a termelési gyakorlatot (víz-, anyag- és energiahatékonyság, illetve -takarékoság, ökológia típusú gazdálkodás), akár a lakossági magatartást vizsgáljuk (anyag- és energiatakarékoság, újrahasználat és -hasznosítás, tudatos fogyasztási/vásárlási szokások) – még elmarad egyes élenjáró országok gyakorlatától. Igen gyakran fordul elő a szilárd és folyékony hulladékok illegális lerakása.

Egy főre jutó energiafelhasználásunk európai viszonylatban kicsiny, ugyanakkor a GDP-arányos energiafelhasználás mintegy háromszorosa az EU-15-ök átlagának. A lakosság és a közsféra energiahatékonysági mutatói különösen kedvezőtlenek, ezért e területen áttörés csak e két szféra energiahatékonyságának javításával érhető el. Megújuló energiaforrásaink az összes energiaigénynek mindössze 3,6%-át elégítik ki.

4. ábra: A magyarországi energiafelhasználás szerkezete

Forrás: Eurostat.

2.4.6.3. Épített környezetünk: komoly értékek, súlyos feladatok

Magyarországon igen kedvező a lakókörnyezet állapota. A nagyvárosoknak jó az infrastruktúrájuk, míg a vidékies térségek olcsó, természet közeli lakóhelyet biztosítanak. Az idetelepülő nemzetközi nagyvállalatok könnyen találnak jó infrastruktúrális ellátottságú telephelyet – amelyet támogat az egyes területeken (pl. a gépipar területén) megindult klaszteresedés is.

Épített örökségünket azonban fokozott veszély fenyegeti. A II. világháború során, majd azt követően a történelmi, művészeti és kulturális szempontból értékes épületek nagy része komoly károkat szenvedett, amelyeket a tulajdonosok azóta sem tudtak teljesen helyrehozni. A kulturális értéket képviselő történelmi épületek – vagy akár teljes városmagok – sok esetben csak terhet jelentenek a fenntartó számára, míg hasznosításukra (pl. közszolgáltatásokhoz kapcsolódó irodai funkciók, turisztikai felhasználás) gyakran nincs, vagy csak részlegesen van megoldás.

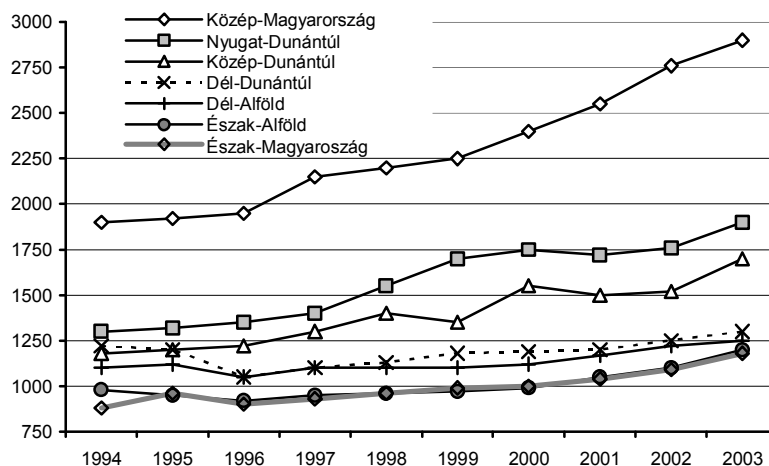
Egyes városrészek és vidéki térségek újraélesztése, új városi funkciók megjelenése kedvezően hatott a lakosság életminőségére és a gazdasági lehetőségek bővülésére. További komoly tartalékok rejlenek egyes leromlott városrészek és vidéki térségek újjáélesztésében. Egyedülálló természeti és kulturális értékeikkel a világörökségi helyszínek egyszerre szolgálják természeti és kulturális örökségünk megőrzését, ezért az UNESCO által világörökséggé nyilvánított 8, valamint a várományosi listán szereplő 10 magyarországi helyszín az érintett települések és térségek számára jelentős turisztikai fejlődési lehetőséget kínál.

2.4.7. Növekvő területi különbségek

Magyarország jelentős regionális fejlettségbeli különbségei az elmúlt 15 évben nem csökkentek. A területi különbségek nem csak régiók között, hanem azokon belül (nagyvárosok és kistelepülések között, illetve kistérségek között) is jelentősek. A technológiai fejlődést megalapozó beruházások, K+F kiadások elsősorban a leggyorsabban fejlődő térségben, Budapesten és agglomerációjában összpontosulnak. A nyugat-európai piacok jó megközelíthetőségének, a fejlett infrastruktúrájának és a képzett munkaerőnek köszönhetően a gazdasági növekedés fontos színtere továbbá a Dunántúl északi és nyugati része, valamint a regionális gazdasági és tudásközpontnak számító megyeszékhelyek, elsősorban Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc. Ha a jelenlegi tendenciák fennmaradnak, ezek a területi különbségek jelentős társadalmi feszültségekkel erősödhetnek. A legfejletlenebb kistérségek na-

gyobb hányadának fejlődési üteme messze átlag alatti, esetenként abszolút értelemben is visszaeső. A gazdaságilag leszakadó térségek többségükben az északkeleti országrészben és Dél-Dunántúlon találhatók.

5. ábra: Az egy főre jutó GDP alakulása a régiókban (1994–2003)

Forrás: KSH alapadatok alapján számítva.

A regionális központok jelentős felsőoktatási, kutatási intézményi centrumok is. Ezekben jelen van a fejlett üzleti-szolgáltatási háttér is, ami a fejlődést támogatja. Ugyanakkor a legfejlettebb, tudásintenzív vállalkozások változatlanul Budapesten és környékén telepednek meg. A vállalkozások és tudásközpontok együttműködése az állami ösztönzések ellenére sem eléggé fejlett. A felsőoktatási intézményekben felhalmozott tudás nem ölt testet helyi kezdeményezésekben, a képzések szerkezete nem kapcsolódik szervesen a helyi igényekhez. A vidéken végzett diplomások jelentős része elvándorol; sokuk Budapesten keres állást, mert a lakóhelyük közelében nincs a képzettségüknek megfelelő munkalehetőség, vagy a jelentős jövedelmi különbségek miatt.

A munkanélküliségi ráta nagysága, és a munkanélküliek, valamint az inaktívak összetétele elsősorban a helyi munkaerő-piacoknak számító kistérségek szintjén mutat számottevő eltéréseket. A magas munkanélküliséggel sújtott térségekben a problémák halmozódása a jellemző: az átlagosnál magasabb az alacsony iskolai végzettségűek aránya, ami a tartósan munkanélküliek, a munkaerőpiacról tartósan kiszorult inaktív népesség és ennek következtében a szociális segélyre szorulóak magas arányában is megmutatkozik.

A közoktatásban jelen lévő magas színvonalbeli különbségek elsősorban nem regionálisan mutatkoznak, hanem település nagysága szerint szóródnak. A magas fenntartási költségek jelentős terhet rónak az önkormányzatokra, így egyre nő azon települések száma, ahol vagy nincs általános iskola (jelenleg 815 ilyen település van), vagy az iskolából jóformán senki nem tanul tovább.

Az egészségi mutatók regionális különbségei csekélyek, ugyanakkor az ellátórendszer teljesítménye jelentősen különbözik. A hazai ellátórendszer struktúrája egyenlőtlen és kórházcentrikus, igen jelentősek a területi, kapacitás- és méretbeli különbségek. Az új tudás is jelentős helyi – térségi különbségekkel épül be a gyógyítási tevékenységbe.

Az inaktívak, a társadalom perifériájára szorultak területi koncentrációja tovább növekszik, elsősorban Észak Magyarországon és Dél-Dunántúlon halmozódnak a problémák. Ezek területi koncentrációja együtt jár a jóléti és közszolgáltatásokhoz való rosszabb hozzá-

féréssel. Ez drámai problémákat vet fel, különösen az aprófalvas és a határ menti, városi központtal nem rendelkező térségekben, ahová a tömegközlekedéssel is csak nehezen lehet elérni. Az ilyen területeken élőknek és gyermekeiknek az állami szolgáltatások kevés esélyt biztosítanak életminőségük javítására.

A cigányság nehezen tudott alkalmazkodni a gazdasági szerkezetváltáshoz (a cigány népesség foglalkoztatása az 1980-as évekbeli 75 százalékos szintről 30 százalékra esett vissza), így társadalmilag és területileg is perifériákra szorult. Ennek következtében olyan mélyszegény térségek alakultak ki, ahol magas a cigány lakosság aránya. Ugyanakkor a nemzeti kisebbségek által nagy arányban lakott térségek kulturális erőforrásai, társadalmi tőkéje és nemzetközi kapcsolatai színes gazdaság- és társadalomfejlesztési lehetőségeket hordoznak. Erre jó példa a sváb, szlovák, vagy szerb kisebbségek gazdag kulturális élete.

Az ország fejlett térségei jó infrastruktúrával rendelkeznek, míg a Budapesttől távol eső és a periférikus térségekben ennek hiánya súlyos akadálya a fejlődésnek. Itt külön gondot okoz az, hogy ahol volna munkalehetőség (vagyis a megyeközpontokban és a nagyvárosokban) oda nehéz távolsági tömegközlekedéssel eljutni.

Magyarország területének nagy része (Budapestet, a megyeszékhelyeket, és pár egykori iparvárost leszámítva) hagyományosan nagyrészt vidékies jellegű¹. Ezek a térségek mind gazdaságilag, mind társadalmilag egyre inkább leszakadnak a fejlett központoktól. Ugyanakkor a többfunkciósá váló gazdasági szerkezet kialakulását támogatják a különleges természeti-kulturális helyi adottságok. (Hegyalja, Matyóföld, Szatmár, Őrség, Cserehát, stb.)

Magyarország medence helyzete miatt a közigazgatási határoktól függetlenül elterülő vízrendszereknek nagyon nagy hatásuk van egy-egy térség környezetére, társadalmára és gazdaságára. Ilyen vízrendszerek a Balaton, a Tisza és a Duna térsége. Az elmúlt évszázadnak a környezeti adottságokat figyelmen kívül hagyó nagymértékű emberi beavatkozásai (pl. a folyók ártereinek leszűkítése, az intenzív mezőgazdaság kiterjesztése, a nagy természetes tájképi értékű vagy az építésre alkalmatlan mély fekvésű területek beépítése), valamint az utóbbi évtizedek éghajlati szélsőségei felborították e környezeti szempontból nagyon érzékeny térségek táji egyensúlyát. Mindez a táji adottságokra épülő helyi gazdaság és társadalom válságához vezetett. E regionális nagyságú térségek több régiót is érintenek, problémáik egységes kezelése miatt a beavatkozások hatékonysága alacsony.

2.4.8. Az állam szerepének újragondolása

A piacgazdaság működését támogató jogi és egyéb intézmények rendszere teljes mértékben kialakult – jogrendszerünk harmonikusan illeszkedik a közösségi joganyaghoz – azonban a közigazgatási hatósági eljárások általában túl lassúak, nem kellően hatékonyak, és gyakran a közigazgatási szolgáltatások színvonala sem felel meg a gazdasági-társadalmi elvárásoknak. Ez utóbbit az is alátámasztja, hogy a lakosság és a vállalkozások drágának és bonyolultnak tartják az ügyintézését.

A magyar közigazgatás arányaiban azonos létszámmal, de magasabb költséggel működik, mint az uniós átlag.

A közigazgatás személyzeti összetétele kedvezőtlen, a teljesítményösztönző rendszerek elavultak. A köztisztviselői karban a fiatalabb és az idősebb generációhoz képest alacsony a középkorúak aránya. A teljesítményértékelési rendszerek hiányosak. Emiatt elmaradnak a visszacsatolások mind a szakpolitikák alakítása során, mind pedig a szervezetek működésekor. A döntések végrehajtása egyik területen sem kap kellő figyelmet.

Magyarországon a jogkövetés mértéke elmarad az európai átlagtól. Ennek háttérben elsősorban a jogtudatosság, a jogi ismeretek alacsony színvonala, a szankciórendszer töké-

¹ A vidékies térségek lehatárolása az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióról (OFK) szóló 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat alapján értjük.

letlenségei, valamint kulturális sajátosságok állnak. Az igazságszolgáltatási szervek előtti jogérvényesítés lehetőségei biztosítottak, az eljárások gyorsítása és a nyújtott szolgáltatások körének szélesítése érdekében azonban szükség van a technikai feltételek javítására. A jogérvényesülést akadályozza a jogszabályok gyakori változása is, valamint az, hogy a jogi szabályozás nem eléggé áttekinthető és közérthető. A helyzetet jól jellemzi, hogy az 1991 óta központi szinten megalkotott jogszabályok 48%-a kizárólag módosított vagy kiegészített egy-egy már meglévő jogszabályt.

Komoly lemaradásunk van a minőségi jogalkotásban. A közigazgatásban nem terjedt el a stratégiai szemlélet, sok esetben hiányoznak vagy csak formálisan léteznek az ágazati stratégiák. Hiányzik az egyes részterületek közötti összhang, a jogalkotás kapkodó és sok esetben átgondolatlan. A hazai jogalkotásban csak szigetszerűen léteznek előzetes hatásvizsgálatok, az állami tevékenység eredményeit módszeresen feldolgozó utólagos értékelések. A civil érdekérvényesítés esélyei gyengék, a közigazgatási szervek véleménykérése gyakran formális. A javaslatok csak szórványosan épülnek be a szabályozásba.

A magyar közigazgatási rendszer decentralizációja újragondolást igényel. Az állami feladatok elosztásakor egyszerre jellemző a túlzott decentralizáció és az indokolatlan központosítás. Az önkormányzatok feladatellátási kötelezettségét csak csekély mértékben differenciálták az önkormányzatok mérete és kapacitásai szerint, ami komoly hatékonysági és egyenlőtlenségi problémákhoz vezetett. A kistéleplések túlzott feladatellátási kötelezettsége miatt az önkormányzatok 40%-a kiegészítő állami támogatásra szorul, ami kétségessé teszi ezen önkormányzatok tényleges gazdálkodási autonómiáját. A rendszerváltoztatás óta gondot okoz, hogy az önkormányzati rendszer nem rendelkezik erős, valódi középszinttel.

A közigazgatási szolgáltatások során még nem kielégítő az infokommunikációs technológiák használata. A megfelelő tartalmak és szolgáltatások kínálata csekély. A szolgáltatások statikusak, kevésbé interaktívak és nem felhasználóbarátok. Különösen nagy probléma az elektronikus közigazgatási szolgáltatások és közszolgáltatások körében a kétoldali interakciós és tranzakciós szintű szolgáltatások szerény kínálata. Elmaradottak a kapcsolódó háttér folyamatok és "back-office" rendszerek, hiányzik az interoperabilitás, valamint az állampolgárok elektronikus azonosíthatósága. A lakosság és az intézmények körében gyakran hiányosak a szükséges felhasználói készségek, a szakismeret és a tájékozottság. Az elmaradott térségekben a lakosság nehezen fér hozzá az infokommunikációs szolgáltatásokhoz.

2.4.9. A növekedés és foglalkoztatás szempontjából meghatározó egyenlőtlenségek, gyengeségek és potenciálok

A növekedés és foglalkoztatás szempontjából meghatározó egyenlőtlenségek, gyengeségek és potenciálokat az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

6. táblázat: A növekedés és foglalkoztatás szempontjából meghatározó egyenlőtlenségek, gyengeségek és potenciálok

Egyenlőtlenségek	Gyengeségek	Potenciálok
Az ország fejlődését erősen meghatározzák a nemzetközi folyamatok		
		Magyarország fejlődését nagyban segítheti a világ gazdaság várható dinamikus növekedése, ugyanakkor jelentősek a kockázatok is.
		Az Európai Unió további bővítése új versenykörnyékbe helyezi Magyarországot
		A Kárpát medence nyújtotta lehetőségek jelentős gazdasági, társadalmi, környezeti háttérrel jelent Magyarországot fejlődése számára.

Gazdasági növekedés szerkezeti kockázatokkal		
	Az utóbbi években felerősödtek az egyensúlyi problémák	1996 óta töretlen és gyors a gazdasági növekedésünk
	Az energiaimporttól való függőségünk komoly makrogazdasági kockázattal jár	A magyar munkaerő termelékenysége a rendszerváltás óta a fejlett országokét meghaladó mértékben nőtt.
		Magyarország gazdasága rendkívül nyitott.
Alacsony aktivitás, stagnáló foglalkoztatás		
Különösen kistérségi szinten jelentősek a területi eltérések a foglalkoztatási helyzetben	Hazánkban alacsony a munkaerőpiaci részvétel.	Jelentős lehetőségek a munkaerő a hatékonyságának növelésében
	A képzetlenek közül dolgoznak a legkevesebben.	A foglalkoztatás bővülését támogatja a kedvező kulturális attitűdök, a versengő piaci viszonyokhoz szokott vállalati foglalkoztatás.
	Sokan nem dolgoznak rossz egészségi állapotuk miatt	
	A munkaerő migrációja és mobilitási lehetőségei alacsonyak	
	Számottevő a be nem jelentett foglalkoztatás	
	Kevesen tanulnak valóban „élethosszig”	
Duális jellegű gazdasági szerkezet		
A gazdaság területi egyenlőtlenségei jelentősek és növekednek.	A kkv-k kevésbé alkalmaznak korszerű vezetési módszereket	Magyarország sikeresen integrálódott a világ-gazdaságba
A kis- és középvállalatok a legjelentősebb foglalkoztatók, azonban termelékenységük elmarad a nagyokétól	Alacsony a kkv-k együttműködési képessége és hajlandósága	A gazdaság szerkezete modernizálódott
	A kkv-k piaci finanszírozása nehézkes	A nemzetközi vállalatok szerepe meghatározó
	A K+F-ráfordítások elmaradnak az EU átlagától; különösen a vállalatok költenek keveset	Nagyvállalataink nemzetközi összehasonlításban is versenyképesek
	A jelentős bővülés ellenére lemaradásunk az információs társadalom összetevőiben számottevő	Jelentősek, de kihasználatlanok kutatói kapacitásaink

Közlekedési rendszerünk fejlesztésre szorul		
Közlekedési hálózatunk Budapest-centrikus, és jelentős területi eltérések tapasztalhatók	A sűrű közlekedési hálózat ellenére a forgalmi igények számos helyen meghaladják az út- és vasúthálózat kapacitását	Magyarország gazdaságföldrajzi fekvése nagyon kedvező
	Az úthálózat minősége elmarad a forgalmi igényektől	Az autópályák közelsége meghatározó volt a külföldi tőke telephelyválasztásában
	Vasúthálózatunk hossza megfelelő, műszaki jellemzői gyengék	A vasúti áruforgalom nálunk is visszaszorul, de még kedvezőbb a helyzetünk az európai átlagnál.
	Nő az egyéni autóhasználat.	
	A közösségi közlekedés nem tud lépést tartani az agglomerációs ingázók számának növekedésével	
A piaczgazdaságra való áttérés társadalmi áldozatokkal járt		
Jelentős egyenlőtlenségek vannak a kulturálódási lehetőségekhez való hozzáférésben	Jelentős tömegek szorultak ki a munkaerőpiacról	A társadalmi átalakulás megteremti a foglalkoztatási szerkezetváltás lehetőségét
Tovább növekszik az inaktív területi koncentrációja	Magyarország lakossága csökken és öregszik	Jelentősen emelkedett a lakosság képzettségi szintje
A közszolgáltatásokhoz való rosszabb hozzáférés mélyíti a társadalmi kirekesztődést	Az ellátórendszerek fokozódó nyomás alá kerülnek	A közoktatás minőségi és strukturális megújulás előtt áll
	Nem javul az oktatás eredményessége	A felsőoktatásban tanulók száma dinamikusan növekedett
	Az iskolarendszer felerősítette a társadalmi különbségeket	Gazdag szellemi-kulturális örökségünket jobban kell hasznosítanunk
	Romlott a felsőoktatás eredményessége és költséghatékonysága.	A magyar egészségügyben jelentős tartalékok állnak rendelkezésre
	A szakképzés nem igazodott a munkaerőpiaci igényekhez	Bizonyos területeken azonban növekszik a civil aktivitás
	A felnőttkori képzésben való részvétel alacsony, jelentősek az egyenlőtlenségek	
	Az alacsonyabb képzettségűek a jogaikat is nehezebben érvényesítik	
	Fejlettségi szintünkhöz képest nagyon rossz az egészségi állapotunk	

	Gyenge hazánkban az egészségtudatosság	
	Az egészségügyi ellátás rendszere elavult	
	A magyar egészségügy még mindig betegségközpontú	
	Az ellátás infrastruktúrája is korszerűtlen	
	Az egészségügy hiányosságai komoly terhet jelentenek a gazdaság számára is	
	Az inaktivitás a szegénység újratermelődéséhez vezet	
	A szociálpolitika hibás ösztönző rendszere felerősítette a kirekesztődést	
	A leszakadás a roma népesség körében különösen nagyarányú	
	A fogyatékossgal élők alig vannak jelen a munkapiacra	
	Szülés után a nők nehezen tudnak munkába állni	
	Növekvő gond a gyermekszegénység	
	A társadalmi kapcsolatok gyengék	
Környezeti értékek, komoly deficitekkel		
A városi térségek sajátos környezeti gondokkal küzdenek.	Egyre szélsőségesebb időjárási viszonyokra kell felkészülnünk	Hazánk környezeti állapotát befolyásolja a Kárpát-medencei ökológiai rendszer minősége
	Magyarország környezethasználata fenntarthatatlan, bár jobb az EU-15 átlagánál	Teljesítjük a kiotói feltételeket
	Alacsony a környezet-tudatosság szintje	Természeti adottságaink igen kedvezőek
	Épített örökségünket veszély fenyegeti	Termálvíz- és geotermikus energiakészleteink jelentősek.
		A környezet állapota még jó, de sokat kell tennünk a megőrzéséért
		Energiafelhasználásunk nem változik, de energia hatékonyságunk javul
		Komoly lehetőségeket rejt a városrészek és a vidéki térségek újjáélesztése

Növekvő területi különbségek		
A fejlettség területi különbségei az elmúlt 15 évben nem csökkentek	A regionális tudásközpontok nem tudnak a térségi fejlődésben jelentős szerepet betölteni.	
A fejlődés a központokban koncentrálódik	A nemzeti kisebbségek különbözőképpen alkalmazkodtak a rendszerváltáshoz	Magyarország vidékies jellegű térségei szerkezetátalakítás előtt állnak.
Jelentősek a területi eltérések a foglalkoztatási helyzetben	A közlekedési kapacitások nem segítik a kistérségi fejlődést.	Néhány régiókon átnyúló nagy térségünk összehangolt fejlesztést igényel
Az iskolarendszerben nagyok a területi különbségek		
Az egészségügyi ellátórendszerben is jelentősek a térségi különbségek		
A szegénység területi koncentrációja nő		
Az állam szerepének újragondolása		
A közigazgatás rendszerének decentralizációja újragondolást igényel	A magyar közigazgatás nem eléggé hatékony	A jog- és intézményrendszer kialakult, de fejlesztésre szorul
	A közigazgatásban sem a korösszetétel, sem az ösztönzési rendszer nem megfelelő	
	Európai összehasonlításban alacsony a jogkövetés szintje	
	Komoly lemaradásunk van a minőségi jogalkotásban	
	A közszolgáltatások alig támaszkodnak az infokommunikációs technológiákra	

2.5. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv tapasztalatai

Az I. NFT fő célkitűzése az „egy főre jutó GDP szintjében az uniós átlaghoz képest mutatott jelentős lemaradás csökkentése”. Ez az értékelések és a hatásvizsgálatok tanúsága szerint továbbra is fontos és megvalósítható célkitűzés. A programok már eddig is érzékelhetően hozzájárultak a jövedelmi különbség csökkenéséhez.

Az NFT a felzárkózás megvalósításához négy prioritást határozott meg, amelyek kijelölték a beavatkozási irányokat is:

- a termelőszektor versenyképességének javítása,
- a foglalkoztatás növelése és az emberi erőforrások fejlesztése,
- a jobb infrastruktúra és tisztább környezet,
- a regionális és helyi potenciál erősítése.

7. táblázat: A Közösségi Támogatási Kereterv végrehajtása*

	Pénzügyi előrehaladás (milliárd forint)	A 3 éves keret kötele- zettségvállalásának arányában %
Irányító hatóság által támoga- tott	670,48	100,92
Leszerződött	586,3	88,25
Számla alapján kifizetésre került	141,97	21,37
Összes kifizetés	220,60	33,20

* 2006. június 30-i hatámpal.

Ezek a prioritások **öt operatív program** keretében valósulnak meg. A termelőszektor versenyképességének javítása az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programon (AVOP), valamint a Gazdasági Versenyképesség Operatív Programon (GVOP) keresztül, a foglalkoztatás növelése és az emberi erőforrások fejlesztése a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) keretében, a jobb infrastruktúra és a tisztább környezet a Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP) beavatkozásai által, a regionális és helyi potenciál erősítése pedig a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) intézkedései révén valósul meg.

A megvalósítás során felszínre került hiányosságok fontos tanulsággal szolgálnak a következő időszakokra. A legfontosabb gondok a következők voltak:

- az intézményrendszer különböző szintjei közötti kommunikáció hiányos,
- a végrehajtás bizonytalan,
- a korábbi programok tapasztalatai feldolgozatlanok,
- a hatásmechanizmusok ismeretlenek.

Az egyik legfontosabb tanulság az volt, hogy a jövőben a végrehajtásnak és a tervezésnek szorosabban kell együttműködnie azért, hogy a terveknek megfelelő elképzelések valósuljanak meg, majd a megfelelő visszacsatolás révén a tapasztalatok beépüljenek a következő tervekbe.

A programok indulásakor az intézményrendszerben jelentős csúszások és késedelmek voltak. Ezért már az első év után lényeges átalakítások történtek a végrehajtás rendszerében. A módosítások célja az volt, hogy a kedvezményezettek gyorsabban és kevesebb adminisztrációval jussanak a támogatásokhoz. Ennek érdekében:

- Csökkent a pályázat benyújtásához, illetve a támogatási szerződés megkötéséhez csatolandó igazolások, hatósági nyilatkozatok száma.
- Kiterjesztettük az előlegnyújtási lehetőséget; a kedvezményezettek a támogatás 25%-áig terjedő összegű előleget vehetnek igénybe.
- Átláthatóvá, egységesebbé és egyszerűbbé vált a projektek megvalósítóitól megkövetelt biztosítékok rendszere. Lehetővé vált az is, hogy ezek költsége a projekt keretében az európai uniós támogatás terhére elszámolható legyen.
- Szűkült a biztosítéknyújtásra kötelezett pályázók köre: az állami költségvetési szervek és háttérintézményeik, az egyházak és intézményeik, az önkormányzatok és az önkormányzati szervek, valamint az önkormányzatok által fenntartott intézmények, a non-profit civil szervezetek, valamint az 5 millió forint alatti projektek gazdái már nem kötelesek biztosítékot nyújtani.

A változtatások hatására gyorsabbá és egyszerűbbé vált a végrehajtás, azonban a csúszások továbbra is jelentősek annak ellenére, hogy e téren európai összehasonlításban az élmezőnybe kerültünk.

A jelentős könnyítések mellett a közpénzek védelme érdekében a kormány rendeletet alkotott a szabálytalanul felhasznált támogatások visszaköveteléséről és – szükség esetén – adók módjára való behajtásáról. A kormány előírta, hogy milyen módon és feltételekkel lehet a támogatási rendszerekből való kizárással szankcionálni az EU-támogatásokat szabálytalanul felhasználó, vagy kötelezettségeit megszegő kedvezményezettet.

Az I. NFT közbenső értékelése számtalan problémára mutatott rá mind a végrehajtásban, mind a programok kialakításával kapcsolatban. A megvalósítást gátló egyik általános probléma a célok definiálatlansága volt. Fontos, hogy legyenek világos célok, azokat világosan kommunikáljuk, a végrehajtók és a kedvezményezettek pedig értsék meg őket, azonosuljanak velük, és váljanak érdekeltté a sikeres megvalósításukban. Az I. NFT még nem rajzolta meg olyan részletesen a beavatkozások körvonalait, hogy a végrehajtók megfelelő kapaszkodókat kaphattak volna céljaik kialakításához.

Ennek híján a hazai és az európai uniós végrehajtási jogszabályoknak való minél pontosabb megfelelés maradt a végrehajtás célja. Mára azonban a rendszerben dolgozók elég tapasztalatot szereztek ahhoz, hogy rugalmasabb szabályok között hatékonyabban tudjanak dolgozni.

Mind egyéni, mind intézményi szinten jelentős hatékonyságjavulás érhető el olyan teljesítménymérési rendszerek bevezetésével, amelyek lehetővé teszik a problémák és a szűk keresztmetszetek időben való felismerését. Ezek nélkül a hatékonysági tartalékok kiaknáztatlanok maradnak, az átalakítások pedig a szükséges információk hiányában indulnak el.

Az értékelések rávilágítottak arra is, hogy a programok kialakításakor elsőbbséget élveztek a hagyományos, a korábbi hazai támogatáspolitikában megszokott megoldások. Ez jelentősen megkönnyítette a források felhasználását. A nagymértékű támogatás-lekötést lehetővé tevő programozás oka az az elv volt, hogy „csupán az a forrás képes hatás elérésére, mely megjelenik a gazdasági szereplőknél. Az el nem költött forrás semmilyen hatást nem eredményez.”

Az értékelők megállapítása szerint az egyoldalúan a források megszerzésére törekvő programozás másik oka az volt, hogy hiányoztak a támogatások hasznosulását vizsgáló elemzések és értékelések. Emiatt nehéz volt kiválasztani a struktúrapolitikai célok hatékony és hatásos megvalósítását lehetővé tevő beavatkozásokat. Ennek következtében pedig a támogatásle hívásban általában sikeresek voltunk, ám az a néhány újszerű intézkedés, amely bekerült a programokba, a pályázók körében nem volt népszerű. Mindegyik operatív program tartalmazott ilyen újszerű intézkedéseket. Ilyen volt például a HEFOP-ban a *társadalmi beilleszkedés elősegítése a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével*, a GVOP-ban az *információs társadalom fejlesztési* intézkedés, a KIOP-ban az *állati hulladék kezelését* valamint a ROP-ban a *felsőoktatási intézmények és a helyi szereplők együttműködésének erősítését célzó* intézkedés. Ezek a programok lassan indultak be, és bár az idő előrehaladtával a megvalósítás jelentősen felgyorsult, továbbra is ezek mutatták a legnagyobb lemaradást.

A tanulságok szerint a fejlesztési terv kialakításakor több figyelmet kell fordítanunk a beavatkozások hatásmechanizmusainak feltárására nemcsak makroszinten, hanem az egyes prioritások kialakításakor is, amihez fel kell használni a kiépült információs rendszereket.

A korábbi programoknál nehézségekbe ütközött továbbá a horizontális elvek érvényesítése a projektek kiválasztása és végrehajtása során, aminek részben a megfelelő eszközök, részben a megfelelő humán kapacitás hiánya volt az oka. A horizontális szempontok beépülésére és a beépülést segítő eszközök megteremtésére ezért nagyobb figyelmet kell fordítani a jövőben.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a pályázók felkészültsége nagyon egyenlőtlen volt. Különösen a kevés kapacitással rendelkező, általában a hátrányos helyzetű célcsoportokat

képviselő pályázó szervezeteknek okozott nehézséget a pályázati rendszer támasztotta követelményeknek való megfelelés. Ezért szükség lenne olyan segítő mechanizmusok kialakítására, amely éppen a legrászorultabb célcsoportokat segítik a pályázásban.

A **Kohéziós Alap** (KA) stratégiája szervesen illeszkedik a Nemzeti Fejlesztési Tervhez. A strukturális alapok és a Kohéziós Alap közötti elhatárolás szakmai kritériumait – projektcélok, projektméret, projekt-szelekciós kritériumok – az ágazati stratégiák és a Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak stratégiái is tartalmazzák.

8. táblázat: A KA végrehajtása*

	Pénzügyi előrehaladás (milliárd forint)	A KA támogatási keret arányában %
Teljes támogatási keret	637,30	100
Leszerződött	357,77	56,1
Számla alapján kifizetésre került	126,13	19,79

2006. június 30-i hatámpal.

Ez az összeg többek között 500 km közút és 500 km vasút felújítását, illetve építését, 10 nagyváros (köztük Budapest, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr) szennyvízkezelésének fejlesztését, több mint 1000 település komplex hulladékgazdálkodási rendszerének kialakítását teszi lehetővé. Az ország minden megyéjét érinti legalább egy Kohéziós Alap által finanszírozott környezetvédelmi projekt. Mindez közel 6,5 millió lakost érint, de az országos vasút és közút, valamint légi forgalomirányítási fejlesztések gyakorlatilag az egész ország életét, környezetét befolyásolják.

Az elmúlt három év tapasztalatai alapján a program megvalósítása során a legnagyobb problémát

- az ágazati stratégiák hiánya
- a projektek alacsony előkészítettségi szintje
- az engedélyezési eljárások lassúsága és összetettsége
- a kedvezményezettek eltérő összetétele okozta.

A beruházások gyorsabb és hatékonyabb megvalósításának érdekében több intézkedést tettünk, melyek hatással lesznek a következő programozási időszakra is:

1. A KA projektekre **együttesen pályázó önkormányzatok számára kötelezővé vált** a jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati **társulás megalakítása**

2. A költségűtlépések miatt a költségvetésre háruló terhek korlátozása és a kedvezményezettek felelősségének kézzelfoghatóvá tétele érdekében döntés született a **költségűtlépések** megosztásáról.

3. Lehetővé vált, hogy a beruházók a **közbeszerzési** eljárásokat a végleges **építési engedély megszerzése előtt** megindítsák

4. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma módosította a **régészeti feltárásokkal** kapcsolatos miniszteri rendeletét, lehetővé téve, hogy a régészeti feltárásokba az illetékes megyei múzeum mellett a szomszéd megyék múzeumai is bekapcsolódhassanak. 5. 2006 elején az Országgyűlés elfogadta a **kiemelt beruházások végrehajtásáról** szóló törvényjavaslatot, mely módosította az engedélyezési és az engedélyekkel kapcsolatos bírósági felülvizsgálatok eljárásrendjét.

5. 2006 elején az Országgyűlés elfogadta a **kiemelt beruházások végrehajtásáról** szóló törvényjavaslatot, mely módosította az engedélyezési és az engedélyekkel kapcsolatos bírósági felülvizsgálatok eljárásrendjét.

6. Változások történtek az **ágazati engedélyezési eljárások** területén is. A környezetvédelmi tárca egységesítette és egyszerűsítette az előzetes környezeti hatástanulmányhoz (EIA) és az integrált környezeti engedélyhez (IPPC) kapcsolódó eljárásokat. A szaktárca

(Gazdasági és Közlekedési Minisztérium) a vasúti törvényt közelítette az Autópálya tv. szabályozásához.

7. Két alkalommal is módosult a közbeszerzési törvény.

- A projekteket alacsony előkészítettségi szinten nyújtották be, a költségvetés tervezésekor még nem álltak rendelkezésre a részletes műszaki tervek. Mindez több projekt esetében akár tízmilliárdos költségtúllépéshez is vezetett. A hasonló esetek elkerülése érdekében tovább kell növelni a benyújtandó projektek előkészítettségi szintjét (az előkészítés támogatásával, a feltételes közbeszerzés és szerződéskötés bevezetésével stb.), és erősíteni kell a kedvezményezettek illetve a megvalósítást felügyelő szaktárcák (Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium) érdekelttségét a projektek költséghatékony megvalósításában és későbbi üzemeltetésében.
- A hazai és EU irányelvek teljesítéséhez szükséges a megfelelő szakmai megalapozottsággal rendelkező alágazati stratégiák kidolgozása.

3. A stratégia meghatározása

3.1. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv stratégiai céljai

A stratégia a helyzetértékelésben feltárt gondok és hiányosságok felszámolására irányul és a meglévő adottságok kiaknázásával az ország komplex – környezeti, szellemi, kulturális, demográfiai és gazdasági – fejlődését és ezáltal a nemzetközi versenyképesség erősítését szolgálja. Stratégiánkban meghatározzuk az átfogó és specifikus fejlesztési céljainkat, majd e célok megvalósítására tematikus és területi prioritásokat határozunk meg, s a prioritások tartalmilag összetartozó beavatkozási területeit egy-egy fejlesztési programban hajtjuk végre.

3.1.1. Átfogó cél: a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés elősegítése

Hazánk további fejlődése, nemzetközi versenyképességének növelése megköveteli, hogy az Európai Unióból érkező forrásokat – összhangban az EU lisszaboni céljaival és e célok megvalósítását szolgáló Nemzeti Akcióprogrammal – két területre összpontosítsuk: a **foglalkoztatás bővítésére** és a **tartós növekedés elősegítésére**. E területek számottevő erősítése, valamint a makrogazdasági stabilitás megteremtése és a strukturális reformok végrehajtása nélkül elképzelhetetlen, hogy felzárkózzunk az Európai Unió átlagos fejlettségi szintjéhez.

A **foglalkoztatás bővítését** és a **tartós növekedést** az Új Magyarország Fejlesztési Terv egésze szolgálja. A **közösségi támogatások koordinációjának** feladata, hogy az operatív programok esetében számon kérje az egyes beavatkozások hozzájárulását az átfogó célok teljesítéséhez.

A stratégia és a lisszaboni célkitűzések közötti összhang megteremtése

Magyarország támogatja az Európai Bizottság azon törekvését, hogy a 2007-2013 közötti időszakban a kohéziós politika kiadásain belül a tagállamok minél magasabb részarányt fordítsanak a lisszaboni célok megvalósítására a gazdasági növekedést és a foglalkoztatást, mint kiemelt prioritásokat a középpontba helyezve.

Az átfogó célhoz tartozó indikátorok:

A foglalkoztatás növekedésének
ösztonzése

A közszférán kívül foglalkoztatottak
száma az ÚMFT beavatkozásainak hatá-
sára 2,5%-kal növekedjen 2013-ra

Kontextus indikátora

Az országos foglalkoztatottsági ráta

A gazdasági növekedés támogatása

Az ÚMFT beavatkozásainak hatására a
vállalkozások által megtermelt hozzáadott
érték 13%-kal legyen magasabb 2013-ban

Kontextus indikátorai

A GDP éves volumenindexe
Emberi Fejlődés Indexe – Human
Development Index (HDI)

3.1.2. A foglalkoztatás bővítése

Átfogó célunk, hogy minél több embernek legyen lehetősége belépni a munkaerőpiacra, és ezáltal emelkedjen a foglalkoztatás szintje. Ez képezi az alapját mind a gazdasági növekedésnek, mind pedig a társadalmi különbségek csökkentésének, végső soron pedig a társadalmi összetartozás (kohézió) megteremtésének.

Stratégiánk tehát **foglalkoztatás-orientált**, mert:

- az államháztartás egyensúlyának megteremtésében a foglalkoztatás meghatározó tényező: a befolyó adók és járulékok növelik az államháztartás bevételeit, a szociális támogatások alacsonyabb igénybevételi aránya pedig csökkenti a kiadásokat;
- mind az egyének, mind a családok, mind a nagyobb közösségek, települések, térségek életében a munka, illetve a munkához tartozó társadalmi megbecsülés kiemelt szerepet játszik.

Magyarország számára rövid- és középtávon különösen nagy feladatot jelent a **makro-gazdasági stabilitással, a növekedéssel és a foglalkoztatás bővítésével összefüggő célok együttes elérése**. Éppen ezért törekednünk kell arra, hogy a kiigazítás időszakában az esetleges kedvezőtlen foglalkoztatási hatások elhárítását ne az inaktivitást növelő, hanem az aktivitás megőrzését szolgáló eszközökkel oldjuk meg. A foglalkoztatás bővítése olyan stratégiát feltételez, amely a munkaerőpiac kínálati és keresleti oldalát egyaránt érinti, és amely magában foglalja a foglalkoztatási környezet alakítását is:

- Olyan minőségű munkaerőre van szükségünk, amely mindenkor képes kielégíteni a gazdaság igényeit. Célunk az, hogy a munkaképes korú népesség minél nagyobb hányada lépjen be a munkaerőpiacra, majd maradjon is ott, sikeresen alkalmazkodva a gazdasági és társadalmi változásokhoz. A munkaerő-kínálat növelését az emberek foglalkoztathatóságának javításával kívánjuk elérni. Célunk, hogy az embereknek legyen tényleges lehetőségük a tudásalapú társadalomban elengedhetetlen ismeretek és készségek megszerzésére és folyamatos megújítására. Egészségi állapotuk, fogyatékosságuk se akadályozza őket a munkavállalásban. A reformok és a szerkezetváltási folyamatok hatásai miatt meg kell erősíteni az aktív munkaerőpiaci politikák szerepét az egyének aktivitásának megőrzésében, az átmenetek segítésében. Kulcsfontosságú, hogy az érintettek hozzájussanak a megfelelő minőségű munkaerőpiaci szolgáltatásokhoz és a társadalmi integrációt segítő szolgáltatásokhoz (egészségügyi-mentálhigiénés, pályaválasztási és munkavállalási, bűnmegelőzési és dropprevenciós, életviteli és rekreációs tanácsadás).
- A munkaerő-kereslet bővítése érdekében több és jobb munkahely létrehozását kívánjuk elősegíteni, hogy minél több embernek lehessen bejelentett munkája, aki képes dolgozni. Ehhez olyan gazdasági környezetet és támogatási rendszert kívánunk teremteni, amely képessé teszi és ösztönzi a vállalatokat új munkahelyek létrehozására. Különösen fontos az alacsony iskolai végzettségű emberek foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése, valamint a munkaerő iránti kereslet növelése a hátrányos helyzetű térségekben.
- A munkaerő keresletének és kínálatának összehangolását a munkaerő- piaci környezet fejlesztésével kívánjuk elérni. Ehhez nélkülözhetetlen, hogy az oktatás és a képzés szerkezete és tartalma rugalmasan alkalmazkodjon a társadalom, valamint a gazdaság szereplőinek igényeihez. Célunk a közvetítőrendszerek hatékonyabbá tétele annak érdekében, hogy mindenki hozzájusson a képzéssel és foglalkoztatással kapcsolatos információkhoz, értesüljön a munkalehetőségekről, és mindenki számára biztosítva legyen az átmenet zökkenőmentessége. El kívánjuk érni, hogy valamennyi munkavállaló egyenlő foglalkoztatási feltételek, jobb munkakörülmények és munkafeltételek, valamint egészséges és akadálymentes munkakörnyezetben dolgozhasson. A munkaerő mobilitásának ösztönzésével, illetve a munkahelyek elérhetősége szempontjából meghatározó közlekedési feltételek javításával a célunk az, hogy a vállalkozások számára rendelkezésre álljon a szükséges munkaerő. A foglalkoztatási feltételek alakításakor törekedni kell a be nem jelentett munkavégzés csökkentésére, valamint a munkaerőpiaci rugalmasság és a biztonság szempontjainak együttes érvényesítésére, a szociális partnerekkel való együttműködésre.

A foglalkoztatás bővítésének specifikus céljai

A foglalkoztatás bővítését tehát specifikus célokként

- az egyén **foglalkoztathatóságának** javításával és munkaerő-piaci aktivitásának növelésével,
- a **munkaerő-kereslet bővítésével**, vagyis több és jobb munkahely teremtésének ösztönzésével (különösen a hátrányos helyzetű térségekben), valamint
- a kereslet és a kínálat összhangját biztosító **munkaerő-piaci környezet** fejlesztésével kívánjuk elérni.

A foglalkoztatás bővítéséhez tartozó specifikus célok indikátorai:

1. Az indikátorok minden esetben az *Új Magyarország Fejlesztési Terv beavatkozásainak hatására* történő változást hivatottak mérni. Erre a továbbiakban külön nem utalunk.

2. Az indikátorok célértékeit az OP célértékekkel összhangban alakítottuk ki.

3. Az indikátorok múltbeli értékeit – amennyiben rendelkezésre állnak¹ – a helyzetértékelés fejezetben jelenítjük meg.

4. Az adatok forrása a legtöbb esetben a KSH, de emellett támaszkodunk egyéb meglévő szakterületi adatgyűjtésekre és egyes esetekben egyedi felmérésre is.

Az egyén foglalkoztathatóságának javítása és munkaerő-piaci aktivitásának növelése	A használható tudáshoz való hozzáférés feltételeinek javulása az iskolarendszerben és az egész életen át tartó tanulás rendszerében ² Születéskor várható egészségben eltöltött életevek száma átlagának (HALE-index) a növekedése Az aktív korú (15–64 éves) népesség aktivitási rátájának növekedése A munkaerőpiacot elhagyók átlagos életkora
A munkaerő-kereslet növelése	A létrejövő és a megszűnő munkahelyek számának különbségében bekövetkező pozitív változás ³
A foglalkoztatási környezet fejlesztése	Az iskola befejezése és a munkába állás között eltelt idő rövidülése Nemek közötti foglalkoztatási különbségek csökkenése a kritikus korcsoportokban A 45 perc alatt közúton és tömegközlekedéssel elérhető munkahelyek átlagos számának növekedése ⁴

3.1.3. A tartós növekedés

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv **növekedésorientált** is, mert:

- mind az alapvető társadalompolitikai céljaink, mind pedig az európai uniós kohéziós célok csak akkor teljesíthetők, ha az ország – és különösen az elmaradott régiók – gazdasági növekedése gyorsabb a közösségi átlagnál;
- Magyarország az Európai Unió tagjaként és az európai gazdaságba való erőteljes beágyazottsága miatt alapvetően hozzá kíván járulni a régió világgazdasági helyzetének javításához;
- a hosszú távú makrogazdasági stabilitás csak tartós növekedési pályán teremthető meg.

Célunk, hogy a **gyors gazdasági növekedés** elsősorban az **új, nagyobb hozzáadott értéket megtestesítő termékek és szolgáltatások** előállításának lendületes bővülésével valósuljon meg, illetve a gazdaság tartós növekedése a fenntartható és a szociális gazdaságot is megerősítő gazdasági kezdeményezések megerősítésével történjen. Ez megeremti a jólét tartós növekedésének feltételeit is. A nagyobb értékteremtéshez a versenyképesség

¹ A mutatók kialakítása során a vonatkozó iránymutatásoknak megfelelően törekedtünk a jelenleg elérhető adatok használatára. Mindemellett fontos feladatnak tekintjük a hazai adatrendszerben jelenleg nem elérhető, vagy eddig nem gyűjtött, a fejlesztéspolitika számára kiemelten fontos mutatók jövőbeni előállítását.

² Az indikátor pontosítása az OP-val egyeztetve folyamatban van.

³ Az indikátor pontosítása az OP-val egyeztetve folyamatban van.

⁴ Az indikátor pontosítása az OP-val egyeztetve folyamatban van.

javítására is szükség van. Törekvésünk, hogy a versenyképesség elsősorban a fejlett tudásbázisra építő **kutatás-fejlesztés és innováció** eredményeinek hasznosításával növekedjen.

A tartós növekedés specifikus céljai

A tartós **növekedést** specifikus célokként tehát:

- a versenyképesség javításával, ezen belül
 - a tudásgazdaság és az innováció erősítésével,
 - a termelékenység növelésével;
- a gazdaság bázisának szélesítésével, ezen belül
 - a területfejlesztéssel,
 - a tőkebevonási képességek fejlesztésével,
 - piacbővítéssel,
 - a magasabb piaci integráltsági szinthez való kapcsolódással,
 - a korszerű technológiák széles körű elterjesztésével;
- az üzleti környezet fejlesztésével, ezen belül
 - az elérhetőség megkönnyítésével,
 - a szabályozási környezet javításával, valamint az állam szolgáltatásainak és működésének hatékonyabbá tételével kívánjuk elérni.

A tartós növekedéshez tartozó specifikus célok indikátorai:

A versenyképesség erősítése	Az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték növekedése GERD/GDP és BERD/GDP (a kutatás-fejlesztésre fordított kiadások -BERD esetén csak az üzleti szférára vonatkozóan – aránya a GDP-ben)
A gazdaság bázisának kiszélesítése	A vállalati hozzáadott érték növekedése az elmaradott kistérségekben A kis- és középvállalkozások hozzáadott értékének növekedése
Az üzleti környezet javítása	Az egységnyi hozzáadott értékre eső adminisztrációs terhek, illetve a szállítási költség csökkenése

3.1.4. Horizontális politikák

Fejlesztési céljaink megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani az alábbi horizontális politikák érvényesítésére:

- a **fenntarthatóság** feltételeinek biztosítására (ami az uniós elvárásoknak és a megújított Götebörgi Stratégiának megfelelően egyaránt kiterjed a környezeti, a makro-gazdasági, a társadalmi folyamatok fenntarthatóságra, beleértve a biztonság szempontjait is);
- a **kohézió** erősítésére (mind gazdasági, mind területi, mind pedig társadalmi értelemben – ez utóbbi magában foglalja az Európai Unió által a fenntarthatóság mellett szintén kiemelten kezelt esélyegyenlőség és a nemek közti társadalmi egyenlőség kérdését is).

Az Új Magyarország Fejlesztési Tervben e horizontális politikákat mind az ágazatok, mind a régiók fejlesztése során érvényesítenünk kell. A fenntarthatóságra és az esélyegyenlőségre, beleértve a nők és férfiak egyenlő elbánásának követelményét is – mint nevesített uniós elvárásra – külön is figyelmet fordítva kell a fenti két szempontra koncentrálni az operatív programok és beavatkozásaik tervezésekor, megvalósításakor, nyomon követésekor és értékelésekor.

3.1.4.1. A fenntarthatóság feltételeinek biztosítása

Annak érdekében, hogy ne éljük fel a hosszú távú fejlődés erőforrásait, a fejlesztéseknek maradéktalanul meg kell felelniük a környezeti, társadalmi és gazdasági **fenntarthatóság** elvének. Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és társadalmi erőforrásokra, beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget és a humán tőkét is. A fenntarthatóság társadalmi elemei az emberi egészség, a társadalmi kohézió, a kiegyensúlyozott demográfiai viszonyok, az épített környezet és a kulturális örökség megóvása, illetve fenntartható módon történő hasznosítása. A gazdaság fenntartható fejlődésének kulcselemei a stabil makrogazdasági pálya megteremtése és fenntartása, valamint a gazdaság anyag- és energiaigényének csökkentése. A fenntarthatóság alapja tehát a jövőorientált gondolkodásmód, amely kiszámíthatóvá és tervezhetővé teszi a rendszerszerű folyamatokat.

A **fenntarthatóság a biztonság integrált felfogásán** alapul, amelyben kifejezésre jut a jelen értékeinek megőrzése, az írott és íratlan demokratikus elvek és jogok tiszteletben tartása és a fenyegető kockázati tényezők mérséklése is. A fejlesztések tervezése és végrehajtása során felmérjük és lehetőség szerint csökkentjük a társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok fenntarthatóságát veszélyeztető külső és belső kockázatokat. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtása során a fenntarthatóság formai és tartalmi szempontként is megjelenik, illetve a teljesítés nyomon követésének is szerves része lesz.

A környezet fenntartható használata

A társadalmi fejlődésnek és az életminőség javításának alapvető feltétele a mindenkit megillető, egészséges, biztonságos környezet. Ezért biztosítani kell erőforrásaink, természeti és épített környezetünk elemeinek fenntartható, az életminőség javítását hosszú távon lehetővé tevő hasznosítását és megőrzését.

A környezet fenntartható használatába beletartozik

- a környezeti, táji és kulturális értékek megóvása, és szükség szerinti rehabilitációja,
- a környezetgazdálkodás kiterjesztése,
- a fenntartható környezetbiztonság növelése (beleértve a természeti és civilizációs veszélyek elleni védelmet, pl.: az árvizek és a belvizek elleni védekezést is),
- az energiahatékonyság növelése és a megújuló energiaforrások nagyobb arányú hasznosítása,
- a fenntartható térségi rendszerek kialakítása,
- „a felhasználó/szennyező fizet” elvének minél teljesebb érvényesítése. A fenntartható fejlődés érdekében a fejlesztések szabályozó feltételeként figyelembe vesszük egy adott terület **ökológiai rendszerének az eltartóképességét**.

Ennek érdekében elkészítettjük a fejlesztési terv részletes környezeti értékelését és az operatív programoknak a stratégiai környezeti vizsgálatát.

A társadalmi folyamatok fenntarthatósága

A **társadalmi fenntarthatóság** a kedvezőtlen demográfiai és egészségi folyamatok megállításának, a jövő generációi iránt érzett felelősség és a prevenció szempontjainak figyelembevételét jelenti. A programok tervezése, végrehajtása, nyomon követése és ellenőrzése során mindvégig érvényesíteni kell azokat a szempontokat, amelyek fékezik a kedvezőtlen demográfiai trendek, így például a népesség csökkenésének folyamatát és mérsékli a betegségben töltött életek tartósan magas arányát. A társadalmi fenntarthatóság kiemelkedően fontos eleme a fiatal generáció testileg, lelkileg egészséges fejlődése és boldogulása. Az ezekhez közvetlenül kapcsolódó területeken – az oktatásban, a kultúrára, egészséges életmódra való nevelésben, a családközeli és egyéb, fiatalokat segítő szociális szolgáltatások terén – megtett intézkedéseken túl a gyermekek és az ifjúság szempontjait minden ágazat-

ban szem előtt kell tartani. Csak így lehet megteremteni a kisebb-nagyobb közösségek folyamatos, egészséges megújulásának feltételeit, ami hosszú távon is hozzájárul a társadalmi és gazdasági kohézió erősödéséhez.

A **társadalmi biztonság** mindenkori szintje alapvetően hat a középtávú célok és a horizontális célkitűzések megvalósulására, feltétele az elért eredmények fenntarthatóságának. Olyan alapvető emberi és közösségi érték, melynek védelme szükségessé teszi a társadalmi szereplőket fenyegető kockázatok szintjének csökkentését (prevenció), valamint a bekövetkezett káros következmények elhárítását. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv megvalósításakor a – foglalkoztatási és versenyképességi célok teljesülését leginkább akadályozó – társadalmi kockázatok csökkentése érdekében valamennyi beavatkozási területen szükséges fellépni a demokratikus normák és az alapvető jogok érvényesítése mellett és lépéseket kell tenni a diszkrimináció különböző formáinak és az erőszakos társadalmi jelenségek terjedésének megakadályozása érdekében.

A gazdasági folyamatok fenntarthatósága

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv számos ponton szoros kölcsönhatásban áll a makrogazdasági pályával:

- egyrészt a fejlesztéspolitikai célok megvalósításának peremfeltétele a makrogazdasági stabilitás, különösen a gazdaság területén;
- másrészt a Kohéziós Alap támogatásait az EU felfüggesztheti, ha nem teljesítjük a konvergencia-programban vállaltakat;
- harmadrészt a GDP és foglalkoztatás növelésével a fejlesztési terv közvetlenül és közvetve is hozzájárul ahhoz, hogy gazdaságunk a tartós egyensúly pályáján haladjon.

Az **anyag- és energiaigényesség csökkentése a gazdaság hosszú távú fenntartható növekedésének és versenyképességének a záloga.** Jelenleg globális szinten olyan mértékben használjuk erőforrásainkat, hogy az a természeti környezet degradációjához, eltartóképeségének csökkenéséhez vezet. A fosszilis energiahordozókkal kielégített, magas energiaigény az egyik okozója a globális felmelegedésnek, ráadásul gazdasági és politikai konfliktusokat is okoz világszerte. A gazdaság fejlődésével a kevésbé anyag- és energiaigényes, magasabb hozzáadott értékű áruk és szolgáltatások lehetőséget teremtenek arra, hogy Magyarország ne az egyre szűkülő fizikai erőforrásokra alapozza hosszú távú jólétét.

Indikátorok:

Fenntarthatóság	Környezeti	<p>A korszerű, európai uniós követelményeket kielégítő szennyvízkezelési rendszerekkel ellátott népesség számának növekedése (Cél 2016-ra 91%)</p> <p>Az egy főre jutó települési hulladék mennyiségének változása a hulladékkezelés módja szerint (Cél 2016-ra 119/42/375 kg/fő/év hasznosított/égetett/lerakott)</p> <p>Megfelelő minőségű ivóvízzel ellátott lakosok számának növekedése</p> <p>A gazdaság energia-intenzitása</p> <p>A megújuló energia részarányának növekedése a teljes energiafelhasználáson belül (Cél 2013-ra: 14%)</p>
	Társadalmi	<p>Az eltartottsági és a reprodukciós ráta változása</p> <p>A gyermekszegénység csökkenése – vagyis a medián jövedelem 60 százaléka alatti jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő gyermekek arányának csökkenése (Cél: 2013-ra 12%)</p> <p>A szüleinél magasabb végzettséget nyújtó oktatási, képzési programokban részt vevők számának növekedése</p>

	Makro- ökonó- miai (államház- tar-tási)	A terv hozzájárulása az államháztartási kiadások és bevételek egyenlegé- hez
--	---	---

3.1.4.2. A kohézió erősítése

A területi kohézió erősítése

Az ország megújulásának alapvető feltétele, hogy minden fejlesztés a területi és a társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetését egyaránt szolgálja. Mindez többszintű kohézióon keresztül érvényesíthető:

- Mérsékelni kell a fejlettségbeli különbséget a közép-magyarországi régió és az ország többi területe között; a három fejlett és a négy leszakadó régió között, valamint a régiókon belül a kistérségek között.
- Az ország fejlődésének hozzá kell járulnia az egész európai térség kohéziójához. Ehhez fenn kell tartani a jelenleg versenyképesen fejlődő térségeink fejlődését, dinamizáló hatásukat pedig ki kell terjeszteni, illetve el kell mélyíteni kapcsolatainkat más európai térségekkel.
- Ösztönözni szükséges a régiók egymás közötti együttműködését, a szomszédos régiók intézkedéseinek egymással összhangban kell megvalósulniuk.

A területi kohézió érvényesítésének két legfontosabb tércategóriáját a városi és a vidéki terek jelentik. Az ország területi kohéziójának érdekében azonban be kell vezetni további tércategóriákat is: a leghátrányosabb helyzetű térségeket, valamint a területi adminisztráció határain túlnyúló, komplex beavatkozásokat igénylő, kiemelt térségeket. Az egyes tércategóriák fejlesztése sajátos célok érdekében, sajátos eszközökkel és összehangoltan történik.

A területi kohézió érvényesítéséhez a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén is kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet érvényesítése. Ez pedig nem történhet másként, mint a régiók, a térségek eltérő adottságainak figyelembevételével és az egyes ágazatok saját területi prioritásainak megfogalmazásával.

A területi kohézió érvényesítésének legfontosabb szereplői a régiók. A regionális szintű decentralizáció biztosíthatja, hogy a területi adottságok optimális kihasználásával és egyedi stratégia mentén integrált fejlesztések valósuljanak meg. A természeti és kulturális örökséggel és erőforrásokkal mindinkább helyben, fenntartható módon történő gazdálkodás tovább erősíti a helyi lehetőségeket. Ennek érdekében, hogy a területileg kiegyensúlyozott fejlesztések egyúttal fenntarthatóak is legyenek és biztosítsák az esélyegyenlőséget a szolgáltatásokhoz történő hozzáférésben, a fejlesztéspolitikában a következő horizontális tércategóriák alapelveket kell érvényesítenünk.

- Növelni kell a kis- és középvárosok térszervező erejét. Ennek keretében erősíteni kell a lakossági szolgáltató funkciójukat és az üzleti infrastruktúra terén játszott szerepüket.
- A városi és a vidéki térségeket sajátos funkcióiknak megfelelően kell fejleszteni. A városokban a barnamezős fejlesztéseket a zöldmezős beruházásokkal szemben előnyben kell részesíteni.
- A támogatott intézkedések lehetőség szerint ne növeljék a térségek közötti egyenlőtlenséget – a leghátrányosabb térségekben is valósuljanak meg a felzárkózást és a fejlődést elősegítő beruházások.
- Meg kell teremteni a közkinccset képező természeti és kulturális értékek, illetve a közszolgáltatások elérhetőségének, hozzáférhetőségének és akadálymentesítésének feltételeit.

- A fenntarthatóságra, az értékmegőrzésre és a biztonságra tekintettel kell kiválasztani a fejlesztések helyét, valamint így kell kialakítani a területi közigazgatás és a közszolgáltatások szervezését is.
- A fejlesztések illeszkedjenek a helyi adottságokhoz, mélyítsék el a helyi környezettudatosságot és erősítsék a táj értékei iránti felelősségérzetet.
- A fejlesztések ösztönözzék a térségen belüli anyag- és energiagazdálkodási ciklusok kialakulását, valamint segítsék elő a térségek belső erőforrásainak feltárását és minél hatékonyabb hasznosítását. Az anyag-, energia-, információ- és tudásáramok minél hosszabban, a jövedelmek pedig minél nagyobb mértékben maradjanak helyben, a térségekben.
- A fejlesztések ne növeljék szükségtelenül a mindennapos utazásra fordított időt, és járuljanak hozzá a biztonságos és fenntartható utazási módok kialakításához.
- Csökkenteni kell a közlekedés és az áruszállítás környezeti, műszaki, közbiztonsági kockázatát, valamint az azokból eredő terheket és károkat.

A társadalmi kohézió erősítése, az esélyegyenlőség biztosítása

A társadalom megújításának központi eleme az életesélyek egyenlőtlenségeinek csökkentése, valamint a kirekesztés enyhítése a gyermekkortól kezdve. Ahhoz, hogy a fejlesztések előnyei minél szélesebb körben érvényesüljenek és egyetlen társadalmi csoportot se érjen hátrány, az uniós elvárásokkal összhangban a fejlesztéspolitikai tervezés, végrehajtás, nyomon követés és értékelés során is fokozott figyelemmel kell kísérni az esélyegyenlőség szempontjainak érvényesítését. A társadalmi kohézió nem jelent mást, mint egy olyan ország megteremtését, ahol egyre nehezebb leszakadni, de egyre könnyebb felemelkedni, mert a társadalom összetartó, az állam pedig esélyteremtő. A társadalmi kohézió megvalósulása egy olyan, egymást kölcsönösen tisztelő és segítő, szabad egyénekből álló közösséget feltételez, amely ezeket a közös célokat demokratikus eszközökkel éri el. Ez pedig nem csupán a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelmet jelenti, hanem magában foglalja a társadalmi szolidaritás megteremtését is.

Az **esélyegyenlőség elvének érvényesítése** több az egyenlő bánásmód biztosításánál és a diszkrimináció tilalmánál, mert magába foglal olyan célzott fejlesztéseket is, amelyek az esélyegyenlőtlenség, illetve annak okai felszámolását célozzák. Magyarországon esélyegyenlőségi szempontból kiemelt figyelmet kell fordítani a fogyatékossgal élő emberek szempontjainak figyelembe vételére és társadalmi hátrányainak felszámolására, valamint a romák és a roma közösségek összetett hátrányainak enyhítésére. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség szempontja tágabb az esélyegyenlőségénél és az EU részéről is elvárásaként jelenik meg.

A **nők és a férfiak közötti egyenlőség** megvalósítása nem kizárólag a társadalmi kohézió szempontjából fontos, hanem elengedhetetlen feltétele a gazdasági növekedésnek és a versenyképesség javításának is. A nemek közti egyenlőség szempontjait minden EU tagállamban be kell építeni az állami közpolitikák kialakításába és a fejlesztési programozásba (ez az úgynevezett 'gender mainstreaming'). Ez azt jelenti egyrészt, hogy minden szakmapolitikai intézkedésnél mérlegelni kell, hogy az hogyan hat a nemek egyenlőségére, illetve a nők és a férfiak életére. Másrészt célzott programokkal aktívan támogatni kell azon intézkedéseket, amelyek segítenek felszámolni a nőket vagy a férfiakat érintő egyenlőtlenségeket a társadalmi élet valamennyi területén, beleértve a foglalkoztatás, a képzés, gazdasági élet, a javakhoz és szolgáltatásokhoz (pl. egészségügy, közlekedés) való hozzáférés során.

Az ÚMFT és az operatív programok kidolgozása, valamint a végrehajtás teljes folyamata során biztosítani kell a megfelelő szakértelem érvényesülését a gender mainstreaming megvalósítása érdekében. Ez jelenti a szempont méréséhez szükséges adatgyűjtést és indikátorok kialakítását, a szempont érvényesülését és számonkérését a konkrét projektek ki-

dolgozásánál, elbírálásánál és utánkövetésénél, valamint a nők és férfiak társadalmi egyenlősége szempontjának képviselőjét a végrehajtás intézményeiben és minden felelős programirányító testületben.

Olyan fejlesztéseket támogatunk, amelyek csökkentik a hátrányos helyzetű rétegek, mindenekelőtt a romák kirekesztettségét, és biztosítják e csoportok egyenlő hozzáférését a forrásokhoz. Ahhoz, hogy a fejlesztések tényleg eljussanak a romákhoz, a hozzáférést segítő célprogramokat, eljárásokat, hálózatokat kell működtetni. Előtérbe kell helyezni azokat a támogatási formákat, amelyek nem általános pályázati úton valósulnak meg. A fejlesztéseket úgy kell megvalósítani, hogy azok ne növeljék a szegregációt és a problémák koncentrációját, valamint ne fokozzák a romákkal szembeni előítéletet. Hatékony koordinációs és monitoring rendszerre van szükség, amely összehangolja e fejlesztéseket, indikátorokat dolgoz ki, és külön vizsgálja a romák részvételét a fejlesztésekben.

A fejlesztések során figyelembe kell venni a fogyatékossgal élő emberek speciális szempontjaira is. Segíteni kell aktív társadalmi részvételüket, és biztosítani kell számukra az egyenlő esélyű hozzáférést (fizikai, környezeti és kommunikációs akadálymentesítéssel, valamint a rehabilitáció feltételrendszerének korszerűsítésével).

Indikátorok:

Kohézió	Területi	Az egy főre jutó GDP régiók szintjén mért egyenlőtlenségének csökkenése A hozzáadott érték növekedése az elmaradott kistérségekben A foglalkoztatási ráta növekedése az elmaradott kistérségekben A népességmegtartó képesség javulása az elmaradott és a kedvezményezett kistérségekben
	Társadalmi	Az aktív kereső nélküli háztartások számának csökkenése A romákkal, fogyatékos emberekkel szembeni előítéletek mérséklődése A társadalom általánosított bizalom szintjének növekedése

3.1.5. Stratégiánk nemzetközi integrálódásunkat is szolgálja

A foglalkoztatás bővítését és a tartós gazdasági növekedést szolgáló fejlesztéseinkkel páratlan lehetőség kínálkozik Magyarország gazdasági versenyképességének és belső kohéziójának megerősítésére. E fejlesztésekkel a tudás-gazdaságra alapozottan erősítjük meg hazánk nemzetközi versenyképességét, egyben az Európai Unió tagjaként tevékenyen hozzájárulunk a lisszaboni célok megvalósulásához is.

Közvetlen céljaink között szerepel, hogy intenzívebben vegyünk részt az Európai Unió egészének versenyképességét, a tudástársadalmat szolgáló közös programokban, így a közös oktatási programokban, valamint a kutatás-fejlesztés és az innovációs együttműködést szolgáló programokban, különösen a 7. kutatási programban és a Versenyképességi és innovációs programban.

A Magyarország határain átnyúló fejlesztések révén elő kívánjuk segíteni a szomszédos országokban élő magyar közösségek európai keretek közötti felzárkózását és modernizációját. A térség modernizációs pályára állítását támogató – a szomszédos országokkal egyeztetett fejlesztéspolitika keretében közös térség-, infrastruktúra- és intézményfejlesztési, valamint gazdaságélénkítő – programok megvalósítását tűzzük ki célul.

Összhangban az EU nemzetközi törekvéseivel – tovább erősítjük nemzetközi kapcsolatainkat a dél-kelet-európai országokkal és a volt szovjet köztársaságokkal, mindenekelőtt Oroszországgal. Ázsiában elsősorban Kínával, valamint a Távol-Kelet tudományos-technológiai centrumaival, Japánnal és Dél-Koreával, illetve az újonnan feltörekvő dél-kelet-ázsiai országokkal javítjuk Magyarország gazdasági együttműködését. Tovább erősítjük kapcsolatainkat az Amerikai Egyesült Államokkal.

3.2. A célokhoz kapcsolódó tematikus és területi prioritások

Az átfogó és specifikus célok megvalósítására az alábbi **tematikus és területi prioritások alapján** tervezünk átfogó, operatív programokban megtestesülő beavatkozásokat:

1. Gazdaságfejlesztés
2. Közlekedésfejlesztés
3. Társadalmi megújulás
4. Környezeti és energetikai fejlesztés
5. Területfejlesztés
6. Államreform

A célokhoz kapcsolódó tematikus prioritásokat a Tanács kohézióra vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásainak szem előtt tartásával, valamint a lisszaboni célok magyarországi megvalósítását szolgáló **Nemzeti Akcióprogramban, illetve a Felülvizsgált Nemzeti Lisszaboni Akcióprogramban** megfogalmazott célok megvalósítása érdekében határoztuk meg. Kiemelt figyelmet fordítottunk **az Európai Tanács 2006. március 23-24-i** ülésén megfogalmazott prioritásokra, amelyek a tudás és az innováció érdekében szükséges befektetéseket, a kis- és középvállalatok fejlesztését, a foglalkoztatás bővítését és egy új európai energiapolitika megteremtését tűzik ki célul.

A tematikus és területi prioritásokat kibontó és tartalmilag összetartozó prioritástengelyek jelölik ki az egyes fejlesztési (operatív) programokat, amelyeket a negyedik fejezetben mutatjuk be. A területi kohézió szempontjai érdekében az ágazati programok a területi különbségek felszámolását is szolgálják.

Integrált, komplex megközelítés, zászlóshajó-projektek

A prioritások sok eleme lényegileg összefügg, egymásra hat. A megvalósítás során az operatív programokban ezen összefüggéseket ki kell dolgozni, és a végrehajtás során kiemelten kell nyomon követni. Szükséges a szakmai és a politikai döntési pontok elhatárolása is.

A prioritások tartalmának meghatározásakor a nagy társadalmi kérdések megoldására, a közigazgatás átfogó reformjából fakadó feladatokra koncentráltunk. E nagy társadalmi kérdések integrált megközelítést igényelnek, ezért ezek megoldása több operatív program összehangolt együttműködésével történhet csak meg. Így a tervezés során komplex programokat, majd később ún. zászlóshajó projekteket dolgoztunk ki, amelyek választ adnak a legfontosabb társadalmi kérdésekre. Ezek megoldása során a fejlesztéspolitikai eszközök kiegészülnek a kormányzat szabályozási lehetőségeivel.

E komplexen megoldandó feladatokra az 5. sz. mellékletben felsorolt területeken tervezünk olyan zászlóshajó-projekteket, amelyeknek elemei az operatív programokba, majd az azokból készülő akciótervekbe beépülnek.

3.2.1. 1. prioritás: Gazdaságfejlesztés

A gazdaságfejlesztés prioritásában megvalósuló stratégia egyaránt szolgálja a tartós növekedés mindhárom specifikus célját, azaz a versenyképesség javítását, a gazdaság bázisának szélesítését, valamint az üzleti környezet fejlesztését, egyben hozzájárul a foglalkoztatás bővítésének céljához is.

Az alábbi beavatkozási csoportok szolgálják a gazdaságfejlesztés stratégiájának megvalósítását:

- Az innovatív, tudásalapú gazdaság megteremtése, azon belül is:
 - az alkalmazott K+F tevékenységek támogatása,
 - a vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése,
 - a vállalkozások és a felsőoktatás innovációs tevékenységének és együttműködésének ösztönzése
 - a technológiaintenzív (spin-off) kisvállalkozások létrehozásának bátorítása,

- a technológiatranszfer ösztönzése,
- a hídképző és inkubációs tevékenység megerősítése;
- vállalkozások (kiemelten kkv-k) jövedelemtermelő képességének erősítése, azon belül is:
 - a vállalkozások tőkeellátottságának javítása,
 - a vállalkozói kultúra terjesztése,
 - szervezetfejlesztés,
 - technológiai korszerűsítés,
 - elmaradott térségek munkahelyteremtő beruházásainak támogatása;
- az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése, amelynek tervezett eszközei:
 - az ipari parkok fejlesztése,
 - a korszerű infokommunikációs technológiák (IKT) elterjesztése és a fizikai infrastruktúra javítása,
 - a logisztika parkok hálózatának kiépítése,
 - o a széles sávú IT hálózatok infrastruktúrájának kiépítése.

A vállalkozói szektor fejlődése érdekében, horizontális intézkedésként, minden beavatkozás-csoporthoz kapcsolódóan elengedhetetlenek tartjuk:

- a korszerű infokommunikációs technológiák elterjesztését,
- a vállalati humán erőforrás és szervezet fejlesztését.

A gazdaság versenyképességének javításában a területi egyenlőtlenségek felszámolása és a térségek versenyképességének növelése is kiemelt szempont.

3.2.1.1. Az innovatív, tudásalapú gazdaság megteremtése

A versenyképesség erősítésében meghatározó szerepe van a hozzáadott érték növekedésének. A hozzáadott érték az emberi tőke és a szervezeti kultúra fejlesztésével, valamint a fejlett tudásbázisra építő kutatásfejlesztési és innovációs tevékenység, az anyag- és energia-takarékos termelés és az innovációs szolgáltatások erősödésével, a tudástranszfer feltételeinek javulásával növekedhet leginkább. A produktív szektor magas hozzáadott értéket előállító tevékenységének előfeltétele a K+F- és innovációs infrastruktúra európai színvonalúvá tétele, beleértve az IKT hálózati infrastruktúrájának fejlesztését is. A költségvetési szektorban az állami költségvetési források felhasználásával megtermelt tudás gyors, a vállalkozások számára pénzügyi szempontból is kedvező átadásának megvalósítása jelentősen növelheti a gazdasági versenyképességet. Ezekkel megteremtjük a tudásalapú gazdaság alapjait. Mindemellett kiemelt szempont, hogy a tisztább, környezetbarát technológiákat részesítsük előnyben a fejlesztések során.

A Nemzeti Akcióprogramban megfogalmazott iránymutatásokkal (6., 7. és 8. iránymutatás) összhangban az **innovatív, tudásalapú gazdaság** kialakítása – elsősorban az Országos Területfejlesztési Koncepcióról (OTK) szóló 97/2005. (XII. 25.) Ogy. határozatban kijelölt, területileg koncentrált fejlesztési pólusok (Budapest, Győr, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc, illetve a Székesfehérvár-Veszprém tengely) mentén – a vállalkozások üzleti célú, nagyobb megtérülési kockázatú technológiai fejlesztéseinek támogatásával, illetve az egyetemek, kutatóintézetek és a vállalkozások innovációs célú, kutatási együttműködéseinek ösztönzésével lehetséges. Ez – a szükséges kutatási infrastruktúra biztosításával, valamint a hazai és a nemzetközi piacra lépés ösztönzésével – fontos eszköze a versenyképes technológiák önálló fejlesztésének, adaptálásának és az eredmények hasznosulásának. Ehhez szükséges az innovációs és pénzügyi szolgáltatások fejlesztésének támogatása, a magvető tőke biztosítása a kezdő, innovatív (spin-off) vállalkozások számára, illetve a technológiai inkubátorszolgáltatások létesítése és működtetése. Ösztönözni kell:

- a kutatási kapacitások ágazati és területi (fejlesztési pólusok) koncentrációját, specializációját az ország számára perspektivikus, nagy potenciált rejtő területekre (pl. infokommunikáció, biotechnológia, élettudományok, nanotechnológia, anyagtudományok, környezeti technológiák és megújuló energiaforrások);
- az ehhez szükséges kutatási és IKT-infrastruktúra fejlesztését;
- a nemzetközi színvonalú kutatási infrastruktúrák létrehozását, illetve hatékony működtetését;
- a meglévő nemzetközi K+F-hálózatokhoz és infrastruktúrájukhoz való kapcsolódást.

A 7. Kutatási Keretprogram, valamint a Versenyképességi és Innovációs Program prioritásaihoz kapcsolódva különösen azokban az ágazatokban kívánjuk ösztönözni az innovációt, ahol hazánk komparatív előnyeire, illetve ígéretes nemzetközi együttműködési lehetőségekre építhetünk, így elsősorban a nanotechnológia, az élettudományok, az energetikai kutatások és az IKT-alapú innovációk területén.

A gazdaságfejlesztési prioritás K+F- és innovációs célú beavatkozásai:

- ösztönözni kívánjuk az alkalmazott K+F tevékenységeket, a vállalkozásokkal együttműködve folytatott alkalmazott kutatásokat és kísérleti fejlesztéseket; esetenként támogatjuk a nagyobb megtérülési kockázatú, ám kiemelkedő jelentőségű K+F projekteket;
- ösztönözzük a vállalkozások innovációs tevékenységét a termelés és a szolgáltatások területén egyaránt; segítjük az önálló kutatás-fejlesztési potenciál növelését:
 - a technológiai fejlesztések ösztönzésével,
 - a vállalati kutatók továbbképzésével,
 - K+F egységek létrehozásának támogatásával,
 - versenyképes technológiák megvásárlásának és adaptálásának, valamint innovációs beszállítói klaszterek, technológiai platformok és közös kutatókapacitások létrehozásának támogatásával;
- különleges tőkekonstrukciók kialakításával és bevezetésével javítjuk a technológia- és tudás-intenzív kezdő vállalkozások létrehozásának feltételeit; támogatjuk a kapcsolódó partnerkeresési és tanácsadási szolgáltatásokat;
- ösztönözzük az egyetemek, kutatóintézetek és vállalkozások közötti K+F-, illetve innovációs együttműködések, az innovációs láncban szereplők közös kutatóhelyeinek létrehozását és közös kutatási projektek lebonyolítását, a szakemberképzést és -cserét, valamint támogatjuk az innovatív ötlettől a piacképes termékig vagy szolgáltatásig vezető, átfogó, többlépcsős folyamatokat, elsősorban a fejlesztési pólusokban;
- támogatjuk a kutatási és innovációs intézmények, integrált hídképző, kompetencia-, tudás-, inkubációs, innovációs és technológiai kutatási központok megalakítását és megerősítését, nemzetközi színvonalú kutatási infrastruktúrák létrehozását és hatékony működtetését, az innovációs szolgáltatásokat, különösen a fejlesztési pólusokban végzett, a magyar gazdaság számára ígéretes technológiai áttörési lehetőséget kínáló, nagy növekedési potenciállal rendelkező területeken;
- ösztönözzük a magyar vállalatok nemzetközi technológiai kooperációit, a magas hazai hozzáadott értéket generáló, K+F- és innovációorientált nemzetközi technológiatranszfert és a legfejlettebb technológiák adaptálását.

3.2.1.2. A vállalkozások (kiemelten kkv-k) jövedelemtermelő képességének erősítése

A kiegyensúlyozott gazdasági növekedésben és a foglalkoztatásban betöltött szerepük miatt különös figyelmet fordítunk a **vállalkozások, kiemelten a kis- és középvállalkozások fejlődésére**. Kiemelt cél, hogy kialakuljon a kis- és középvállalkozások növekedéséhez, erősödéséhez, együttműködéséhez és stabilitásához szükséges gazdasági környezet.

A vállalkozások, kiemelten a kkv-k jövedelemtermelő képességének javítása mindenekelőtt piackonform pénzügyi eszközökkel, illetve a humán erőforrás és a vállalati kultúra fejlesztésével történhet. Emellett továbbra is fontosak a vállalkozásoknak nyújtott közvetlen támogatások is. Ez utóbbiakat elsősorban a műszaki technológiai korszerűsítés igénye határozza meg (például a megújuló energia használatának elterjedését segítő eljárásokhoz, márkanévek nemzetközi bevezetéséhez, a minőségirányítási és -biztosítási rendszerek bevezetéséhez illetve az új technológiák (kül)piacra lépéséhez kapcsolódóan).

A vállalkozások, különösen a mikro-, kisvállalkozások számára a hitelhez és tőkéhez jutás a nagyvállalatokhoz képest ma még aránytalanul nehezebb, a finanszírozási lehetőségeket csak fajlagosan magasabb költségekkel érhetik el. Ezért célunk a hitel- és a tőkepiac hatékonyságának javítása:

- a tőkepiaci kínálat fejlesztésének támogatásával, valamint
- a tőkekihelyezési kockázatot piaci eszközökkel csökkentő eljárások elterjedésének támogatásával.

A vállalkozások támogatásában fel kívánjuk használni az Európai Beruházási Bank (EIB) és az EIF úgynevezett „JEREMIE kezdeményezése” nyújtotta hitellehetőségeket is.

A gazdaságfejlesztési prioritás kkv-k fejlesztését célzó beavatkozásai:

- javítjuk a vállalkozások tőkeellátottságát, finanszírozási forrásokhoz való hozzáférését a piaci hiteleknel könnyebben elérhető forrást nyújtó mikrohitelzés és garanciatámogatás feltételeinek javításával;
- elősegítjük a vállalkozói kultúra, valamint a vezetői ismeretek és képességek fejlesztését, illetve az üzleti ismeretek elsajátítását a teljes népesség körében, már az iskolai oktatásban is; fejlesztjük és széles körben hozzáférhetővé tesszük a különböző üzleti szolgáltatásokat;
- támogatjuk a vállalkozások működési hatékonyságának javítását célzó szervezetfejlesztéseket a komplex vállalati IKT-fejlesztések, a minőség- és környezetbiztosítási, vállalatirányítási, valamint a vezetői döntéstámogató rendszerek bevezetésének ösztönzésével;
- támogatjuk a vállalkozások technológiai korszerűsítését, termelő és szolgáltató kapacitásuk bővítését (a piaci keresletre is tekintettel), ezzel elősegítve megerősödésüket, ki-egyensúlyozott növekedésüket és beszállítóvá válásukat;
- az elmaradott térségekben megvalósuló nagy infrastrukturális beruházások támogatásával hozzájárulunk a foglalkoztatási szint (elsősorban alacsony képzettségű munkaerőre koncentrálna) növeléséhez;
- információs és tanácsadási szolgáltatásokkal erősítjük a kkv-k közötti együttműködéseket, különösen a regionális ágazati klaszterek, illetve beszállítói hálózatok kialakítását.

3.2.1.3. Az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése

Magyarországon a termelékenység számos ágazatban jelentősen elmarad az európai uniós átlagtól, ezért a versenyképesség javításához egyrészt **növelni kell a magas hozzáadott értékű tevékenységek arányát**, másrészt elő kell segíteni, hogy **a vállalkozások növelni tudják termelékenységüket**.

Ennek érdekében bővítjük az **üzleti szolgáltatások kínálatát** a logisztikai és ipari parkok szolgáltatásainak fejlesztésével is. A beruházás-ösztönzés intézményrendszerének javítása az erősebb regionális jelenlétet és a külpiaci megjelenést teszi könnyebbé.

A gazdaságfejlesztési prioritás **üzleti szolgáltatásokat** érintő beavatkozásai – egyebek mellett – támaszkodnak a Nemzeti Akcióprogramban és a Magyar Információs Társadalom Stratégiában (MITS) megfogalmazott iránymutatásokra. Ez utóbbi célja a feltételek biztosítása ahhoz, hogy a gazdaság szereplői széles körben tudjanak élni az információs társadalom vívmányaival. A beavatkozások a következők:

- közvetlen támogatásokkal és a működési feltételek javításával fejlesztjük és szolgáltató funkciójában erősítjük az ipari parki, az innovációs vállalkozásfejlesztési, valamint a vállalkozói központi intézményrendszert;
- fejlesztjük a térségi üzleti infrastruktúrát és a telephelyeket az IKT- és fizikai infrastruktúra fejlesztésének támogatásával, elsősorban az ipari parkok, vállalkozói parkok és barnamezős beruházások esetében;
- elősegítjük a komplex szolgáltatást nyújtó logisztikai parkok hálózatának kiépülését a kerítésen belüli infrastruktúra fejlesztéséhez és a szolgáltatások színvonalának emeléséhez nyújtott támogatással;
- biztosítjuk és fejlesztjük az információtechnológia alapvető infrastrukturális feltételeit és elősegítjük a verseny érvényesülését a hozzáférést nyújtó szolgáltatók között, többek között a szélessávú hálózatok és alternatív megoldások kiépítésének segítségével a piac által nem megfelelően ellátott térségekben; az informatikai biztonság növelését alapvető követelménynek tekintjük az információs társadalom erősítését szolgáló fejlesztések során.

3.2.1.4. Horizontális fejlesztési területek

Az ország versenyképessége szempontjából meghatározó jelentősége van a humán erőforrások mennyiségének és minőségének. Ezért kiemelkedően fontosnak tartjuk, hogy a lakosság egészségi állapota javuljon, a rossz egészségi állapot miatt keletkező közkiadások ezzel párhuzamosan mérséklődjenek, illetve a munkaerő gazdasági aktivitása növekedjen. Az oktatásnak és a képzésnek szerkezetében, tartalmában és módszertanában egyaránt a gazdaság igényeire kell válaszolnia. Bővíteni kell a munkavállalók, valamint a potenciális és a kezdő vállalkozók vállalkozási ismereteit. A versenyképesség növekedésének a foglalkoztatás bővülésével is együtt kell járnia.

Vállalati humánerőforrás fejlesztése

A vállalati humán erőforrás fejlesztése során az alábbi beavatkozásokkal segítjük a gazdaság dinamizálását:

- a vállalati képzéseknél elsősorban a szaktudás alkalmazásához szükséges alapkészségeket és kompetenciákat (köztük az IT- és idegennyelv-ismeretet, a kommunikációt, a gyakorlati vezetői készségeket) fejlesztjük, valamint az úgynevezett on-the-job tréningeket, gyakornoki programokat ösztönözzük;
- a vállalkozói kultúra fejlődését kívánjuk elérni a pályázati, vállalkozói ismeretek (beleértve a munkaügyi, munkabiztonsági jogszabályi környezet ismeretét is), üzletviteli, marketing-, pénzügyi, vezetési és HR-tanácsadási szolgáltatások, és mentorprogramok támogatásával, illetve az együttműködések és klaszterek kialakítását és működését elősegítő projektmenedzsment-szolgáltatások ösztönzésével.

A korszerű infokommunikációs technológiák elterjesztése

A termelő szektor versenyképességének tartós javítása érdekében segítjük a tudásalapú gazdaság elemeinek és az infokommunikációs technológiáknak a vállalkozások működésébe való szerves integrálódását. Ennek megfelelően a komplex vállalkozásfejlesztési projektek részeként, beavatkozási területektől függetlenül támogatjuk az IKT-fejlesztéseket.

3.2.1.5. A gazdasági versenyképesség kiemelt területi dimenzió

Az állami beruházás-ösztönzés, az üzleti környezet fejlesztése, és a kkv-k hálózatosodásának elősegítése során előnyben kell részesíteni a társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott térségeket és a négy fejletlenebb régiót. A külső és belső perifériákon a helyi adottságokra épülő, térségspecifikus fejlesztéspolitikát kell érvényesítenünk. A határ menti térségekben nagy jelentőséget tulajdonítunk a határon átnyúló kezdeményezéseknek.

A speciális adottságokkal rendelkező falusi térségek (agrártérségek, jelentős roma népességű térségek, tanyás térségek) esetében is a felzárkózás legfőbb esélyét a helyi foglalkoztatást biztosító vállalkozások támogatása jelenti. Éppen ezért az elmaradott térségekben kiemelten kell támogatni az innovációt a kkv-k felé közvetítő intézmények létrejöttét, valamint nagy hangsúlyt kell fektetni ezen térségek humán erőforrás-megtartó és odavonzóképességének növelésére is.

Az ország fejlettebb északnyugati területein és a főváros környezetében elsősorban a nagy hozzáadott értéket teremtő, kvalifikált munkaerőt foglalkoztató gazdasági tevékenységek megletelepedésének ösztönzése kívánatos. E térségekben a beszállítói hálózatok, a kkv-k közti együttműködések és klaszterek kialakítása, a kkv-kultúra, továbbá az innováció iránti adaptációs képesség erősítése a célunk. Támogatjuk a szolgáltatásgazdaság fejlődéséhez kapcsolódó alapvető fejlesztéseket – így többek között a turisztikai infrastruktúra fejlesztését – is.

A megfelelő adottságokkal rendelkező térségekben a **turisztikai fejlesztések** fontos versenyképességi tényezőt jelentenek és multiplikátor hatásuk révén az egész gazdaságra kihatnak. A turizmus szektorok közötti jellegéből következően cél, hogy az ágazat kiemelt területein a legfontosabb fejlesztések megtörténjenek. Az országos és nemzetközi jelentőségű projektek (pl.: kongresszusi központ, gyógyhelyek, világörökség, kiemelt fejlesztések) a gazdaság húzóprojektjei és a versenyképességet erősítő tényezők.

Az **innováció csomópontjai** elsősorban azok a **városok**, amelyek egyetemekkel, kutatóintézetekkel rendelkeznek. A fejlesztési pólusok programjának középpontjába, ezek bázisára alapozva az innováció erősítését, az innovatív klaszterek fejlesztését, valamint a tudásalapú helyi gazdaság és a vállalkozások fejlesztését helyezzük. A pólusprogram keretében **regionális klaszterek** kialakítását támogatjuk, amelyekben egy jól definiált iparág vagy üzletág nemzetközi versenyképességének megerősítése a cél. Ennek előfeltétele a helyi üzleti környezet megfelelő fejlettsége. *(A több prioritást és operatív programot komplexen átfogó fejlesztési pólusokat és a pólusprogram megvalósítását jelentő beavatkozásokat részletesen a területfejlesztés prioritás alatt ismertetjük.)*

A négy leszakadó régióban – így a Dél-Alföldön, Dél-Dunántúlon, Észak- Alföldön és Észak-Magyarországon – növelni kell a versenyszféra arányát és jövedelemtermelő képességét a gazdaságban. Ösztönözni kell a nagyvállalatok betelepülését, erősíteni az innovációt és a tudástranszfert, valamint a vállalkozások hálózatosodását. A külföldi működőtőke beáramlásához pedig javítani kell a keleti országrész és Dél-Dunántúl tőkevonzó képességét. A válságiparágak szerkezetátalakítása is leginkább e leszakadó régiókban támogatandó.

A kutatás-fejlesztés terén célkitűzés Budapest dominanciájának csökkentése.

A **regionális innovációs kapacitások fejlesztésére** megerősítjük a regionális innovációs intézményrendszert:

- a hálózati együttműködések fejlesztésével,
- decentralizált innovációs programok működtetésével,
- a regionális innováció infrastrukturális és informatikai feltételeinek javításával, valamint
- emberi erőforrásainak fejlesztésével.

A régiókban működő vállalatok innovációs aktivitásának ösztönzése és az igényeikhez rugalmasan alkalmazkodó innovációs szolgáltató hálózatok kiépítése teremti meg a feltételeket a **regionális innovációs stratégiák** megvalósításához. Az innovációs politikának kiemelten kell kezelnie **Budapestet és agglomerációját**, annak nemzetközi szerepe, kiemelkedő kutatási-fejlesztési és innovációs potenciálja miatt.

Az 1. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

Az 1. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása elsősorban a **Gazdaságfejlesztés Operatív Program** keretében, az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) finanszírozásával történik. A stratégia megvalósításához ugyanakkor hozzájárul több más operatív program, így a **Társadalmi megújulás Operatív Program** és a területfejlesztést szolgáló **regionális operatív programok** is.

Az 1. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése
- A kutatás-és technológiafejlesztésbe történő beruházás növelése és célirányosabbá tétele
- A mindenki számára megvalósuló információs társadalom ösztönzése
- A pénzeszközökhöz való hozzáférés fejlesztése

3.2.2. 2. prioritás: Közlekedésfejlesztés

A közlekedés fejlesztésének stratégiája a tartós növekedéshez hozzájáruló üzleti környezet javításának specifikus célját, valamint a foglalkoztatás bővítéséhez hozzájáruló foglalkoztatási környezet javításának specifikus célját egyaránt szolgálja az elérhetőség javításával. Társadalmi-gazdasági kutatások eredménye támasztja alá, hogy a jó közlekedési feltételekkel rendelkező térségekben a munkához jutás feltételei könnyebbek, mint a nem megfelelő közlekedési infrastruktúrájú területeken. Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a közlekedés fejlesztését, amelyek a középtávú alágazati stratégiák alapján alakultak ki: az ország nemzetközi elérhetőségének javítása, amelynek tervezett eszközei:

- a gyorsforgalmi úthálózat bővítése,
- a vasúti fővonalak korszerűsítése,
- folyami infrastruktúra bővítése;
- a térségi elérhetőség javítása, amelynek tervezett eszközei:
 - a főúthálózat fejlesztése, teherbíróképesség növelése,
 - regionális közlekedési szövetségek felállítása;
- a városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése, amelynek tervezett eszközei:
 - az elővárosi vasútvonalak fejlesztése és a helyi tömegközlekedéssel történő összekapcsolása,
 - a kerékpárutak építése,
 - forgalomcsillapítás a belvárosokban;
 - egyéb kötőpályás közösségi közlekedés fejlesztése;
- közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése:
 - különböző közlekedési módok összekapcsolása,
 - logisztikai központok, ipari parkok bekapcsolása a fő közlekedési hálózatba.

A közlekedési fejlesztések legfontosabb célja a versenyképességet és a kohéziót egyaránt szolgáló **elérhetőség** javítása. Ehhez valamennyi közlekedési alágazatnak hozzá kell járulnia, ezért a közlekedési módok közötti választás biztosítása (intermodalitás) elsőrendű szempont a fejlesztések során. A közlekedési lehetőségek a munkaerő földrajzi mobilitását is közvetlenül befolyásolják. A mobilitás szempontjából ezért különösen fontos a közösségi közlekedési hálózatok minősége. A közlekedés fejlesztésének ki kell elégítenie a **fenntarthatóság követelményeit**, és figyelembe kell vennie az ország **gazdaságföldrajzi adottságait is**.

A közlekedési fejlesztéseknél messzemenőkéig érvényesülnie kell a környezeti értékek és a természeti erőforrások védelmének. Ezért a fejlesztésekben súlyponti kérdés a környe-

zetbarát közlekedési módok preferálása. A járműállomány modernizációja is nagymértékben csökkenti a környezetterhelést, valamint a balesetveszélyt.

3.2.2.1. Az ország nemzetközi elérhetőségének javítása

Célkitűzés, hogy a beavatkozások eredményeként a TEN-T hálózat Magyarországon áthaladó elemeinek erőteljes fejlesztésével javuljon az ország nemzetközi elérhetősége. Kiemelten fontosnak tartjuk a környezeti és gazdasági értelemben is fenntartható közlekedési fejlesztéseket, ezért fokozott figyelmet fordítunk a vasút korszerűsítésére. Magyarország számára azonban elengedhetetlen a közúthálózat fejlesztése is.

A **közutak** esetében a gyorsforgalmi úthálózatot továbbfejlesztjük azért, hogy a magisztrális folyosók tovább épüljenek az országhatárok felé, illetve az ország ma még sugaras közlekedés-szerkezete oldódjon. További gyorsforgalmi útfejlesztésekkel javítjuk az elérhetőséget a forgalomterhelés szempontjából kritikus TEN-folyosókon.

A **vasútfejlesztés** egyik területe a fő nemzetközi vasútvonalak korszerűsítése az országhatárokon. A pályafelújítások lehetővé teszik, hogy a ma még a forgalmat sok helyütt lassító sebességkorlátozások megszűnjenek, az elérhetőség pedig számottevően javuljon. Jelentős fejlesztéseket tervezünk a kapcsolódó informatikai, biztonság- és irányítástechnikai eszközök, valamint a vasúti szerelvények korszerűsítése terén is. Az agglomerációs elérhetőség szempontjából kiemelkedő jelentősége van az elővárosi vasutaknak.

A **vízi közlekedés** fejlesztése Magyarországon elsősorban a Duna–Majna–Rajnavíziútrendszer kínálta lehetőségek jobb kihasználását, vagyis a turisztikai célú hajózás mellett a vízi áruszállítás teljesítményének növelését szolgálja. Ennek fő eszköze az intermodális folyami közlekedési infrastruktúra fejlesztése.

3.2.2.2. A térségi elérhetőség javítása

Célunk, hogy a sugárirányú autópályáknak az országhatárok felé történő továbbépítésével párhuzamosan a régióközpontok bekapcsolódhassanak a transzeurópai folyosók forgalmába, és egymás közötti elérhetőségük is javuljon. A kiegyensúlyozottabb területi fejlődés érdekében szükséges a sugaras mellett a transzverzális főutak rendszerének fejlesztése is. Mindemellett a nehézgépjárművek áruszállítási útvonalain az utakat 11,5 tonnás terhelésűre kell megerősíteni, beleértve az ipari parkok és a logisztikai központok felé vezető utak megerősítését is. Ennek érdekében a nemzetközi jelentőségű, illetve a régióközpontok elérését szolgáló főutakon burkolat-megerősítést és kapacitásbővítést hajtunk végre. A kapcsolódó elkerülő utak kiépítése kedvező hatással lesz a közlekedésbiztonságra és a települési környezetre egyaránt.

A régiókon belüli elérhetőség javítása érdekében kiemelten fontos – a vasútfejlesztésekkel harmonizáltan – a közösségi közlekedés és az alternatív megoldások fejlesztése is. Ez különös jelentőséggel bír a hátrányos helyzetű térségek, települések lakóinak mobilitásának szempontjából. Célszerű a térségi, illetve regionális közlekedési szövetségek felállítása a közösségi közlekedés működtetésének és fejlesztésének ágazati szinteken is összehangolt koordinációja.

A főváros légi forgalmának növekedése miatt, a légtér zsúfoltságának csökkentése érdekében várhatóan szükség lesz a regionális jelentőségű, nemzetközi utasforgalmat kiszolgáló repülőtereink, valamint néhány más, helyi jelentőségű repülőtérünk földi megközelíthetőségének fejlesztésére.

3.2.2.3. Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése

A régiók alternatív megközelíthetőségét, valamint a gazdasági, vállalkozói központok elérhetőségét kívánjuk javítani azzal, hogy elősegítjük a különböző közlekedési módok összekapcsolódását, fokozzuk az országos és regionális közlekedés intermodalitását, megteremt-

jük az intelligens közlekedésszervezés infrastruktúráját. Ennek keretében javítjuk repülőtereink földi megközelíthetőségét (az odavezető közút fejlesztésével), fejlesztjük a kikötői infrastruktúrát és közlekedési kapcsolatait.

További feladat a logisztikai központokhoz és az egyéb gazdasági infrastruktúrához vezető közlekedési infrastruktúra kapcsolati elemeinek (az iparvágányoknak és a bekötőutaknak) a megépítése, illetve korszerűsítése.

3.2.2.4. A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése

Célunk a városi közlekedés zsúfoltságának enyhítése. Ennek érdekében a közösségi közlekedést környezetbarát módon fejlesztjük. A közösségi közlekedés feltételeinek javulását elsősorban a nagy tömegek környezetbarát és akadálymentes szállítását lehetővé tévő kötőpályás közlekedés korszerűsítése és az intermodális szolgáltatások fejlesztése révén kívánjuk elérni. Az intermodalitás mellett kiemelten kezeljük az egyes kötőpályás közösségi közlekedési módok egymáshoz kapcsolódását. Ezért annak elérése a célunk, hogy egyazon közlekedési eszközön átszállás nélkül közlekedhessünk a városi és a nagyvasúti pályaszakaszokon is (ez az interoperabilitás).

A városi közlekedés fejlesztésének lényeges eleme a megfelelő járatok és járatsűrűség kialakítása, a közlekedési eszközök közötti váltás térbeli és időbeli összehangolása többek között korszerű intermodális csomópontok kialakításával, a menetrendek harmonizálásával, egységes tarifarendszer bevezetésével, valamint az utasok informálásának és kényelmének javításával.

Ennek keretében korszerűsíteni kell a Budapestre befutó elővárosi vasútvonalakat, valamint a metróhálózatot. Az intermodális csomópontok kialakítását elsősorban vasútállomásokhoz, illetve vasút-metró állomások találkozási pontjához kapcsoltan preferáljuk. Fontos eleme a fejlesztéseknek az elővárosi vasútra, illetve a metróvonalakra a városon kívülről busszal, a városon belül pedig villamossal ráhordó járatok és menetrendek összehangolása. Az agglomerációs közlekedés működésének és fejlesztésének koordinációja, optimalizálása érdekében célszerű az agglomerációs közlekedési szövetségek felállítása.

Mindezen túl a városi közlekedés korszerűsítése a kerékpáros és a gyalogos közlekedés feltételeinek javításával, valamint forgalomesillapított belső övezetek és összefüggő kerékpárutak kialakításával érhető el. E fejlesztések a regionális operatív programokban jelennek meg.

3.2.2.5. Az áruszállítás-logisztika közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése

A globalizálódó gazdaságban különösen felértékelődik Magyarország gazdaságföldrajzi elhelyezkedése, mivel területén jelentős nemzetközi kereskedelmi útvonalak haladnak át.

A TEN-folyosók fejlesztésével kialakuló közlekedési hálózat lehetővé teszi és ösztönzi, hogy ezekre a folyosókra felfűzve, vagy ezekhez megfelelő közlekedési kapcsolatokat teremtve az export-, import- és tranzitforgalomhoz kapcsolódó, logisztikai szolgáltatásokat nyújtó vállalkozói infrastruktúra épüljön ki. A konkrét fejlesztéseknél figyelni kell a kitűnő adottságokkal rendelkező, egykori katonai repülőterek hasznosítására (például interkontinentális légi szállításra alkalmas logisztikai cargobázisok létesítésére) is. Az egyfelől Észak-, Dél- és Délkelet-Európa, másfelől Kelet-Ázsia irányába hazánkban áthaladó áruszállítást az intermodális logisztikai központok fejlesztésével a környezetbarát közlekedési módok (vasúti és vízi szállítás) felé kell terelni. Ezért a következő időszakban az ország nemzetközi elérhetőségét javító hajózó utak fenntartható fejlesztéséhez kapcsolódva kiemelt fontosságú lesz az intermodális kikötőhálózat fejlesztése is.

További feladat a logisztikai központokhoz és az egyéb gazdasági infrastruktúrához vezető közlekedési infrastruktúra kapcsolati elemeinek (az iparvágányoknak és a bekötő-

utaknak) a megépítése, illetve korszerűsítése. A logisztikai szolgáltató központokon belül pedig lényeges lesz a közlekedési eszközök közötti váltás feltételeinek javítása.

A 2. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

A 2. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása elsősorban a **Közlekedés Operatív Program** keretében, a Kohéziós Alapból (továbbiakban: KA) és ERFA-kiegészítéssel finanszírozva történik. A stratégia megvalósításához ugyanakkor a **régiók operatív programjai** is hozzájárulnak.

A 2. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni
- o A közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése

3.2.3. 3. prioritás: Társadalmi megújulás

A társadalom megújulásának alapja az emberi erőforrások minőségének fejlesztése. A társadalmi megújulás stratégiája az ország versenyképességének, fenntartható fejlődésének, a foglalkoztatás bővítésének és a tartós növekedésnek is meghatározó tényezője.

A társadalom megújulását szolgáló beavatkozások:

- **a foglalkoztathatóság javítása**, amelynek tervezett eszközei: a munkaerőpiacra való belépést segítő és munkavállalásra ösztönző szolgáltatások, a munkavállaláshoz vagy önfoglalkoztatáshoz szükséges tudás és készségek fejlesztése, a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése, a munkaerőpiacon belüli átmeneteket segítő intézkedések, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását segítő támogatások, járulékkedvezmények, a foglalkoztatási rehabilitáció és a munkahelyi egészségügy fejlesztése;
- **az alkalmazkodóképesség javítása**, amelynek tervezett eszközei: a szakképzés intézményi szerkezetének átalakítása, a szakképzés és az akkreditált felnőttképzés regionális hálózatának kialakítása, a szociális partnerek képességének fejlesztése, a szerkezetváltás munkaerő- piaci hatásainak csökkentése, rugalmasság és biztonság a munkaerőpiacon; a civil szervezetek, egyházak szolgáltatói szerepre felkészítése;
- **a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek** amelynek tervezett eszközei: a problémamegoldó képesség, a digitális írástudás, az egyetemes tervezés, a nyelvi, természettudományos és életviteli készségek fejlesztése, a képzés, valamint a társadalom és a gazdaság igényeinek összehangolása, a gazdálkodási és vállalkozási készségek fejlesztése és a kulturális tőke gyarapítása; komplex pedagógiai fejlesztési programok bevezetésének és alkalmazásának támogatása, mérési és értékelési rendszer kiépítése, a pedagógusképzés és -továbbképzés megújítása, költséghatékony szervezeti formák bevezetése, a területi együttműködések elősegítése és a hátrányos helyzetű tanulók integrált oktatásának támogatása;
- **a kutatás-fejlesztéshez és az innovációhoz szükséges humán erőforrások fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: a felsőoktatási reform, a bolognai folyamat folytatása, a felsőoktatás minőségi fejlesztése; a regionális tudásközpontok kialakítása, kutatóegyetemek támogatása, a tehetséggondozás intézményrendszerének fejlesztése, gyakorlat-orientált felsőoktatási programok, a műszaki és természettudományos képzés bővítése;
- **az egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás és részvétel**, amelynek tervezett eszközei: az egészségfejlesztés és egészségmegőrzés intézményrendszerének és programjainak fejlesztése, az egészséges életmódra ösztönzés, a szociális szolgáltatások fejlesztése, a gyermekszegénység csökkentése, a hátrányos helyzetűek – köztük a romák és a fogyatékosokkal élők – társadalmi és területi integrációja, az iskolai lemorzsolódást és devianciát csökkentő intézkedések, a diszkrimináció elleni küzdelem, a szociális, gyermek-, ifjúsági és esélyegyenlőségi szolgáltatások fejlesztése, a társadalmi tőke és a helyi közösségek, valamint a fiatalok társadalmi részvételének erősítése, a civil

szervezetek kapacitásbővítése, az egyházak ilyen irányú tevékenységének segítése, a fogyasztók és az ellátottak védelme, valamint a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása;

- **a humán infrastruktúra fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei: fizikai, környezeti és kommunikációs akadálymentesítéssel és a rehabilitáció feltételrendszerének korszerűsítése, a gyermekek napközbeni ellátásainak fejlesztése, többfunkciós humán szolgáltató központok létrehozása a kistérségekben és a településeken, a nagy létszámú szociális és gyermekvédelmi intézmények korszerűsítése; a szakképzés infrastrukturális feltételeinek javítása, regionális képzési hálózatok kialakítása, informatikai fejlesztések az oktatásban és egészségügyben, a felsőoktatási alpinfrastruktúra, a szolgáltató- és innovációs központok megerősítése, az egészségügyi ellátórendszer struktúraváltását támogató ellátási formák (sürgősségi központok, korszerű diagnosztikai és műtéti technológiák) területileg összehangolt fejlesztése, az ellátás infrastrukturális feltételeinek javítása, prevenciós, gyógyító és rehabilitációs célú kiemelt egészségügyi intézmények fejlesztése, az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató-rendszer infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a kulturális szolgáltatásokhoz és a kreatív gazdasághoz kapcsolódó fejlesztések, az Európa kulturális fővárosa projekt.

A versenyképesség javításához, a foglalkoztatás bővítéséhez és a társadalmi kohézió erősítéséhez elengedhetetlen a gazdasági aktivitás növelése, a vállalkozókészség ösztönzése, a foglalkoztathatóság és az egészségi állapot javítása, valamint az ezeken a területeken tapasztalható területi egyenlőtlenségek mérséklése.

A társadalom megújításának feltétele az, hogy a jóléti rendszerek elégtelen működése ne termelje újjá az eddigi problémákat. Ezért az Új Magyarország Fejlesztési Terv intézkedései a nyugdíjrendszerben, az oktatásban, az egészségügyben és a szociális szférában is csak átfogó reformokkal együtt tudnak jelentős és tartós hatásokat kiváltani, illetve a forrásokat oly módon kell felhasználni, hogy azok hozzájáruljanak a reformok megvalósításához.

3.2.3.1. A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése és segítése

A tartós és bővülő foglalkoztatásnak, az aktivitás növelésének alapvető feltétele, hogy az emberek képessé váljanak a munkaerőpiacra történő bekapcsolódásra.

A lakosság gazdasági aktivitásának növeléséhez nélkülözhetetlen a munkanélküli és inaktív emberek foglalkoztathatóságának javítása, ami elsősorban a munkavállaláshoz, az önfoglalkoztatáshoz szükséges tudás és készségek fejlesztését, **a munkavállalási hajlandóság erősítését, a beilleszkedési esélyek**, valamint az egészségi állapot javítását teszi szükségessé. Aki képes dolgozni, annak a munkaerő-piaci és társadalmi helyzetét elsősorban az álláshoz jutás ösztönzésével és segítségével kívánjuk javítani. Ezért a foglalkoztatási szolgáltatásokat a regisztrált munkanélkülieken túl mindenkire fokozatosan ki kell terjeszteni, aki munkavállalási korú, munkaképes, de munkajövedelem hiányában – és rászorultsága okán – valamilyen szociális ellátásban részesül. Ez – összhangban a Nemzeti Akcióprogramban foglaltakkal – az aktív munkaerőpiaci politikák megerősítése, valamint **a foglalkoztatási és szociális szolgáltatórendszer összehangolt működtetése** révén érhető el. A szolgáltatások fejlesztésével biztosítani kell, hogy az álláskereső a munka nélküliség minél korábbi szakaszában minél több információt és személyre szabott segítséget kapjanak, a szolgáltatások pedig kellően rugalmasak és mindenki számára hozzáférhetőek legyenek. Emellett célzott kedvezményekkel és támogatásokkal is javítani kell a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetűek elhelyezkedési esélyeit. Figyelmet kell fordítani a nehézségekkel küzdő társadalmi csoportok igényire, valamint fejleszteni kell a hátrányos helyzetű térségeket. Az aktív munkaerő-piaci politikák eszköztárának igazodnia kell a szociális ellátórendszer szolgáltatásaihoz, a helyi munkaerő-piaci sajátosságokhoz, valamint a sajátos elhelyezkedési nehézségekkel küzdő társadalmi csoportok (így a pályakezdők, az idősek, a nők, a romák, a

fogyatékossgal élő emberek, a megváltozott munkaképességű emberek) igényeihez. A képzési szolgáltatások középpontjába a munkavállaláshoz szükséges készségek, iskolarendszeren belüli és azon kívüli fejlesztését helyezük.

A foglalkoztathatóság fontos feltétele az egészségi állapot és a munkavégző képesség fejlesztése is. A rokkantsági ellátások reformjának részeként meg kell erősíteni a **foglalkozási rehabilitációt**. A rehabilitáció fejlesztésével és személyre szabott szolgáltatásokkal elő kell segíteni a **munkavégző-képesség** helyreállítását és a megmaradt képességek fejlesztését, illetve azt, hogy a megváltozott munkaképességű emberek minél nagyobb hányada lépjen be vagy térjen vissza a munkaerőpiacra.

3.2.3.2. Az alkalmazkodóképesség javítása

A versenyképesség erősítéséhez és a munkaerőpiaci részvételhez egyaránt szükséges, hogy a munkavállalók és a vállalkozások képesek legyenek **megfelelni a változó gazdasági-társadalmi környezet igényeinek**. Ennek fontos feltétele a foglalkoztatás **rugalmasságának** növelése, amelyre a munkavállalók **biztonságának** megőrzése mellett kell törekedni.

Az alkalmazkodóképességet tágan értelmezve a beavatkozás mindazokat a tevékenységeket is magában foglalja, amelyek a különböző szervezeteknek (köztük a civil szervezeteknek, egyházak) és intézményrendszereknek a változásokhoz való igazodását, a gazdasági-társadalmi igényeknek való megfelelést szolgálják.

A változásokhoz való alkalmazkodás elősegítéséhez mindenekelőtt az **egész életen át tartó tanulás** lehetőségeinek fejlesztése és hozzáférhetővé tétele szükséges. A képzési lehetőségeket mindenki számára elérhetővé kell tenni, beleértve az alacsony iskolai végzettségű és az idősebb munkavállalókat is (összhangban az integrált iránymutatásokkal és az ajánlásokkal), valamint a migráns munkavállalókat. Az alkalmazkodás segítése érdekében kulcsfontosságú a felnőtt népesség általános kompetenciáinak fejlesztése (idegennyelvtudás, digitális írástudás, szociális és életviteli kompetenciák, vállalkozói ismeretek). Kiemelt figyelmet kell fordítani a **szerkezetváltási folyamatok** által érintett munkavállalókra (beleértve a közszolgáltatások reformjának foglalkoztatási hatásai által érintetteket is).

A pályaaorientáció, pályakövetés és a minőségbiztosítás rendszerén keresztül erősíteni kell az érdekeltséget a gazdaság igényeihez igazodó képzés- kínálat kialakítására, és el kell érni, hogy a képzés mindenki számára hozzáférhető legyen. A regionális intézményrendszer és intézményhálózat fejlesztésével és a térségi integrált szakképző központok további kiépítésével meg kell teremteni a szak- és felnőttképzés egymásra épülő, összehangoltan működő rendszerét. Erősíteni kell a vállalatok szerepét a gyakorlati képzésben. Meg kell teremteni a formális (iskolarendszerű), a nem formális és az informális oktatási, képzési rendszerek közti kapcsolat szakmai és technikai feltételeit.

A **szociális partnerek** fontos szerepet játszanak a változásokra való felkészülésben, ezért az intézkedéseknek a társadalmi és szociális párbeszéd intézményeinek megerősítésére és a közös kezdeményezések támogatására, a háromoldalú érdekegyeztetés intézményeinek megerősítésére is ki kell terjedniük. A partnerség jegyében törekedni kívánunk arra, hogy a civil (köztük a szövetkezetek és egyéb nem kormányzati, szervezetek, így az egyháziak) szerepvállalása erősödjön egyes államilag finanszírozott szolgáltatások biztosításában is. Az erre történő felkészüléshez – beleértve a szolgáltatói szerephez való alkalmazkodást – szükséges e szervezetek szakmai felkészítése.

Az alkalmazkodásnak fontos feltétele a foglalkoztatás rugalmasságának növelése, amelyre a munkavállalók biztonságának megőrzése mellett kell törekedni. Az aktivitás megőrzése érdekében javítani kell a munkahelyi egészség és biztonság feltételeit is.

3.2.3.3. *Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek*

A foglalkoztathatóság legfontosabb elemét a **megfelelő képzettség és a készségek** jelentik, amelyek elsajátítását az iskolarendszerű oktatásban kell megalapozni. Az oktatási rendszer minőségének és eredményességének javítása, valamint az iskolarendszerekből kikerülők munkaerő-piaci esélyeinek növelése érdekében feltétlenül el kell érni, hogy **az oktatás és a képzés tartalma és a képzési szerkezet rugalmasan alkalmazkodjon a társadalmi és gazdasági igényekhez**. Az oktatási-képzési tartalomnak és szerkezetnek, a különböző képzési intézmények egymáshoz illeszkedésének, az átjárhatóság lehetőségeinek, valamint a pályaorientáció egységes rendszerének segítenie kell a munkaerő-kereslet és -kínálat összehangolását, továbbá az alkalmazkodást a munkaerőpiaci igényekhez. Kiemelt figyelmet fordítunk az alapkészségek, a munkaerőpiaci kompetenciák (főként az idegennyelv-tudás, a digitális írástudás, a matematikai és természettudományos ismeretek, a sikeres életvitelhez szükséges ismeretek és a vállalkozói ismeretek) fejlesztésére. A készségek és kompetenciák fejlesztésében építeni kell a kultúra eszközeire is. Támogatjuk az alternatív, innovatív képzést, pl. erdei iskolák, zöld iskolák természetben, "helyszínen" tapasztalati tanulást.

Az I. NFT-ben megkezdett tartalmi reformok következetes továbbvitelével az oktatás és a képzés minden szintjén és formájában konkrét intézkedéseket kell hozni a minőség és az eredményesség javítására. Ezt szolgálja a kompetenciaalapú oktatás, az új tanulási formák, valamint a digitális írástudás elterjesztésének folytatása, a tanulói és a tanári teljesítmények egységes normákon nyugvó **mérési, értékelési és minőségirányítási** rendszerének bevezetése, a **formális, nem formális és informális rendszerek összekapcsolása**, továbbá a **tanárképzés és a továbbképzés korszerűsítése**, figyelemmel a pedagóguspályát érintő állásigények várható alakulására is.

Az alap- és középfokú oktatás **költséghatékonyságának** javítása és a területi különbségek mérséklése érdekében, a demográfiai, társadalmi és gazdasági változásokra tekintettel elkerülhetetlen az oktatási rendszer **szervezeti és adminisztrációs reformja** is. Ezért megkülönböztetett figyelmet fordítunk az intézményrendszer racionalizálását és integrációját támogató, **újyszerű szervezeti megoldások** bevezetésére, az iskoláskorúak létszámának csökkenése miatt felmerülő speciális igények kielégítésére.

A sajátos nevelési igényű, valamint a **halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, ezen belül a roma fiatalok** iskolai sikerességének javítása, valamint az oktatási szegregáció és diszkrimináció felszámolása érdekében a közoktatási rendszer egészét átfogó, komplex pedagógiai fejlesztési programokat dolgozunk ki és vezetünk be – a korábbi programok tapasztalataira is építve – az iskola előtti neveléstől a középfokú oktatásig, különös figyelmet fordítva a magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek szegregációjának oldására. Egyidejűleg kiemelt figyelmet fordítunk a **tehetséggondozásra**. Megteremtjük a fogyatékkal élők integrált oktatásának feltételeit is.

3.2.3.4. *A kutatás-fejlesztéshez és az innovációhoz szükséges humán erőforrások fejlesztése*

Az Európai Felsőoktatási Térségbe történő szerves beágyazódás érdekében folytatjuk a **felsőoktatási reformot**, előtérbe helyezve a teljesítményelv érvényesítését, valamint a gyakorlatorientált képzés és az átjárhatóság szempontjait. A felsőoktatási intézményeknek, mint regionális tudásközpontoknak elsődleges szerepet kell kapniuk a kutatás-fejlesztés, az innováció és a helyi gazdaság **emberierőforrás-bázisának megteremtésében**, a tudásalapú társadalom megerősítésében, a technológia- és a tudástranzfer támogatásában. Fontos, hogy a regionális tudásközpontok képessé váljanak az emberierőforrás-bázis megőrzésére és fejlesztésére, Budapest túlzott dominanciájának enyhítésére, a regionális fejlődés fokozására. Kiemelten támogatjuk a helyi vállalkozások igényeihez rugalmasan alkalmazkodó, gyakorlatorientált képzési, továbbképzési programok kidolgozását és bevezetését. Fontos a természettudományi és műszaki szakokon tanulók számának és arányának növelése, a te-

hetséggondozás intézményrendszerének fejlesztése, hogy a felsőoktatási intézmények a fejlődést meghatározó tudás és innováció motorjaivá váljanak.

3.2.3.5. Egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás, részvétel erősítése

A társadalmi összetartozás erősítését szolgáló korábbi programok és fejlesztések tapasztalataira építve, a társadalom életében való részvételt korlátozó akadályok lebontásával, az egyes társadalmi csoportok együttműködésének fejlesztésével, valamint az őket támogató szolgáltatások és programok minőségének javításával és elérhetővé tételével javítjuk **a társadalom fokozott támogatását igénylő csoportok** életesélyeit. Megkülönböztetett figyelmet szentelünk a roma népességnek, fogyatékossgal élő embereknek, a perifériális, munkalehetőséget alig biztosító térségekben élőknek. A leghátrányosabb helyzetű térségek felemelkedését, kiemelten a roma népesség társadalmi integrációját komplex társadalmi, gazdaságpolitikai beavatkozásokkal kívánjuk elősegíteni. Támogatjuk a hajléktalan, a szenvedélybeteg, a pszichiátriai beteg emberek, valamint a büntetés-végrehajtási intézetekből szabadulók integrációját. A szegénység, a társadalmi és munkaerőpiaci hátrányok átörökítésének megelőzése és a leghátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatása érdekében a foglalkoztatási esélyek növelése mellett alapvető fontosságú a kisgyermekellátás és az alapfokú oktatás fejlesztése, az egészségügyi, kulturális és egyéb közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása – többek közt a szolgáltatások és a közösségi közlekedés fejlesztésével, valamint az iskolai szelekciós mechanizmusok további, jelentős korlátozásával. Ehhez a prevenció kiterjesztését, a diszkrimináció csökkentését, a tolerancia erősítését szolgáló programok indítása szükséges.

A társadalmi és gazdasági szempontból kedvezőtlen helyzetben lévő emberek hátrányai az egészségi állapot és a születéskor várható átlagos élettartam területén is megmutatkoznak. Ezért különös hangsúlyt fektetünk arra, hogy az egyes megelőzésre és egészségfejlesztésre irányuló szolgáltatások a leghátrányosabb helyzetű emberek számára is elérhetővé váljanak, hozzájárulva ezzel a társadalmi különbségek mérsékléséhez.

A **szegénység csökkentésére** aktív és preventív programokat dolgozunk ki, melyek növelik a szegénységben élők esélyeit. Legfontosabb lépés ehhez **az inaktivitás csökkentése, a foglalkoztatási lehetőségek bővítése, valamint az esélyeket növelő közszolgáltatások fejlesztése** az aprófalvas, városhiányos térségekben, illetve Észak-Magyarországon, Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön. Kiemelten kezelendő ez a probléma a viszonylag jobb helyzetű régiók elmaradott (zárvány-) területein (például a Közép-magyarországi régió déli, délkeleti térségeiben) is. A (nagy)városokra jellemző sajátos gondokat – például a hajléktalanok ügyét – célzott programokkal kívánjuk orvosolni. Mindez pedig a következő generációk potenciális munkavállalóinak körét is bővíti.

A **gyermekszegénység és az inaktivitás csökkentése** azért az aprófalvas, városhiányos térségekben kiemelten fontos, mert ezzel megtörhetjük a szegénység és a kirekesztődés újratermelődését. Ezt már nagyon korai életkorban meg kell kezdeni az esélyeket növelő programokkal, különösen a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos területeken, majd az iskolai integrációs esélyeket javító, a lemorzsolódást, a devianciák kockázatát csökkentő programokkal kell folytatni.

A szociális és gyermekjóléti szolgáltatások közül elsődlegesen **a helyi szükségletekre válaszoló, innovatív szociális és gyermekjóléti ellátásokat** kívánjuk fejleszteni, amelyek elősegítik a családi élet és a munka összeegyeztetését, különösen a nők számára, illetve hozzájárulnak a munkanélküli, inaktív emberek munkaerő-piaci integrációjához, az integrált szociális és munkaügyi rendszerhez kapcsolódó szociális szolgáltatások hálózatszerű kiépítéséhez, megerősítéséhez. Szintén fontos a fogyatékossgal élő, idős, illetve egyéb okból rászoruló családtagok gondozására irányuló, a rászoruló otthonában nyújtott szolgáltatások fejlesztése.

A beavatkozásoknak e területen a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítására, a rugalmasságuk növelésére, valamint **a szakemberek kompetenciáinak fejlesztésére**, pályán maradásuk elősegítésére kell irányulniuk, kiemelt figyelemmel a kistelepülésekre. A tisztán ágazati (szociális) típusú fejlesztések mellett nagyon fontos az együttműködésekre építő, integrált, ágazatközi megoldások elterjesztése, mivel így jobb minőségű, az igénybevevők szükségleteinek jobban megfelelő, ugyanakkor racionálisabban működtethető, költség-hatékony, hosszú távon fenntartható szolgáltatások hozhatók létre.

A munkaerő foglalkoztathatóságának javítása, a társadalom leszakadó rétegeinek integrálása, **az egészségben eltöltött évek növelése** érdekében csökkentjük a minőségi egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlőtlenségeit. Támogatjuk az egészségfejlesztés intézményrendszerének kialakítását és fejlesztését. Programokat indítunk az egészség megőrzése és a kockázatok korai felismerése érdekében (szív- és érrendszeri megbetegedések, daganatos betegségek szűrőprogramjai). Megelőzési programokat alakítunk ki a szenvedélybetegségekkel kapcsolatban (dohányzás-, alkohol-, drogmegelőző programok).

A megújuló társadalom kialakulásának fontos feltétele a társadalmi párbeszéd intézményrendszerének megerősödése. Ennek nélkülözhetetlen eleme **az aktív és öntudatos állampolgárok** által létrehozott erős civil szektor, vagyis a helyi közösségek, a különböző érdekek alapján szerveződő érdekközösségek és a formalizált civil szervezetek. A különféle civil kezdeményezések, szervezetek szerepe kulcsfontosságú a fenntarthatóság, a társadalom különféle érdekeinek megjelenítése, védelme, a jogok és a jogosultságok kikényszerítése és érvényesítése szempontjából. Ösztönözni kell az ilyen irányú állampolgári, közösségi aktivitást, valamint létre kell hozni az ehhez szükséges struktúrákat (információs és képzési rendszereket, támogató szolgáltatásokat). Különösen fontos mindez a perifériális munkát és jövedelmet alig biztosító térségek, a roma közösségek, az ifjúság és a fogyatékkal élők esetében. E közösségek támogatása a társadalom egészének feladata.

A társadalmi részvétel növeléséhez nélkülözhetetlen a kulturális tőke bővítése a társadalmi kohézió és a kreativitás erősítése érdekében. Éppen ezért e célok elérésének eszközei közé tartozik a szociokulturális szolgáltatások fejlesztése, a kulturális vidékfejlesztés, valamint a kulturális alapszolgáltatások hozzáférhetőségének javítása.

3.2.3.6. *A humán infrastruktúra fejlesztése*

Az emberi erőforrások fejlesztését célzó beavatkozások sikeréhez elkerülhetetlen a kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések támogatása. A humán közszolgáltatások fejlesztése során a hozzáférésre, a minőségre és a fenntarthatóságra egyidejűleg kell összpontosítanunk, mindvégig szem előtt tartva a hatékonyság szempontjait. A közszolgáltatások fejlesztésének illeszkednie kell ahhoz a reformfolyamathoz, amely a nagy ellátórendszerek hatékonyságának növelését úgy valósítja meg, hogy közben tekintettel van az önkormányzatok teherbírására és a működés hosszú távú fenntarthatóságára is.

Az oktatás területén megvalósuló fizikai beruházások célja, hogy megalapozza a tartalmi fejlesztések sikerét, és az ország minden részén elérhetővé tegye a minőségi oktatást. **A közoktatási infrastruktúra** korszerűsítése során kiemelt jelentőségűek az új informatikai eszközbeszerzések, valamint a költséghatékony működést lehetővé tevő szervezeti reformok miatt szükséges infrastrukturális fejlesztések. A helyi közösségek tanulási, művelődési és szociális igényeinek kielégítése érdekében, a régiókkal együttműködve elsősorban a vidéki, aprófalvas térségekben támogatjuk a komplex humánszolgáltatások ellátására alkalmas, multifunkcionális intézményhálózat kiépítését. A fejlesztések során szem előtt tartjuk azoknak a területeknek a sajátos igényeit, ahol az iskoláskorú népesség csökkenése miatt szükség van az intézmények befogadóképességének korlátozására.

Az intelligens tanulási környezet feltételeinek megteremtése a **felsőoktatás területén** is döntő jelentőségű. Az épületek rekonstrukciója, az intelligens tanulási terek kialakítása, a

modern informatikai eszközökkel és hálózatokkal való ellátottság, az IKT-val támogatott modern egyetemi ügyvitel megteremtése egyaránt kiemelt feladatunk. Az innovatív, tudás-alapú gazdaság megteremtésére irányuló beavatkozásokkal összhangban fejlesztjük a felső-oktatási innovációs központokat, az ipari-technológiai parkokat, a konferenciaközpontokat, valamint a közösségi célokat szolgáló tereket – például az intelligens könyvtárakat, a sport-és rekreációs létesítményeket.

A gazdasági aktivitás és ezzel a gazdasági versenyképesség erősítésének elengedhetetlen feltétele a népesség egészségi állapotának javítása. Megteremtjük a munkavállaláshoz és a teljes élethez szükséges **egészségi állapot megőrzésének** feltételeit, az egészséges életvitel lehetőségét. Fejlesztjük a betegségek megelőzéséhez szükséges rekreációs infrastruktúrát és ösztönözzük az aktív egészségmegőrző testmozgás életvitelszerű folytatását. A népesség egészségi állapotának javításához elkerülhetetlen az egészségügyi ellátórendszer szerkezetének átalakítása, amely komplex eszközrendszert igényel. Az egészségügyi ellátórendszer átalakításában a jelenlegi szétaprózott, kórházközpontú rendszer helyett a kistérségi szintű, de magasabb színvonalú alap- és szakellátásra kell koncentrálni. A strukturális változtatásokat a korszerű technológiák adta lehetőségekkel élve a megbetegedésekhez illeszkedően kell véghezvinni. Az aktív fekvőbeteg-ellátást centrumokba kell összpontosítani, egyidejűleg az ambuláns ellátások és az otthoni ápolás, gondozás szerepének növelésével. A gyógyítás mellett a **megelőzés** és a testi-lelki **rehabilitáció** intézményrendszerének kiemelt fejlesztésére is szükség van. A lakosság egészségkultúrájának fejlesztése, tájékozottságának javítása során az oktatás és a szociális szolgáltatások rendszerébe is be kell építeni a megelőzés eszközeit. A beruházási döntések meghozatalakor meghatározó szempont a **fenntarthatóság**, vagyis a korszerűbb, hatékonyabb, finanszírozható szerkezet kialakítása. Segíteni kell az egészségügyi ágazatban rejlő gazdasági potenciál jobb kihasználását, amely így hozzájárulhat a rendszer fenntartására fordítható addicionális források biztosításához.

A társadalmi befogadást erősítő **szociális és gyermekjóléti szolgáltatások** intézményrendszerét át kell alakítani, hogy a nagyobb erőforrásokkal rendelkező kis- vagy mikrotérségek, valamint a nagyobb települések a kistéleplelésen élők számára is biztosítsák a minőségi szolgáltatások infrastrukturális hátterét. A szociális igazgatási és ellátórendszer széttagoltsága miatt különösen indokolt az információs technológia fejlesztése, a szolgáltatások és az ügyviteli folyamatok elektronizálása, modernizációja, integrációja. A szolgáltatásihiányos térségekben innovatív, integrált szolgáltatásokat hozunk létre, a kistéleplelések lakói számára pedig megteremtjük a feltételeit annak, hogy hozzáférjenek a korszerű központok magasabb szintű szolgáltatásaihoz. A családi élet és a munkahely összeegyeztetését a gyermekek napközbeni ellátásának, valamint a rászoruló hozzátartozók gondozását segítő szolgáltatások fejlesztésével segítjük. A közösségi terek kialakításával és felújításával megteremtjük a feltételeit a helyi közösségi és ifjúsági aktivitásnak. A hátrányos helyzetű embereket érintő szolgáltatások fejlesztése a bentlakásos intézményi elhelyezés visszaszorításához is hozzájárul. Ugyanakkor korszerűsítjük a meglévő bentlakásos intézményeket és folytatjuk a nagy intézmények kiváltását, elsősorban az intézményi szolgáltatások biztosítására teljességgel alkalmatlan kastélyépületekben. Fogytékossággal élő embertársaink társadalmi részvételének egyik alapvető feltétele a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés. Fontos fejlesztési irány a különböző területek rehabilitációs feladatait rendszerszemléletű módon segítő, **komplex rehabilitáció feltételrendszerének kialakítása**.

A **munkaerő-piaci részvétel növeléséhez** a gazdaság igényeihez igazodó képzési szerkezetre, valamint a munkaerőpiaci kereslet és kínálat összehangolását eredményesen segítő szolgáltatásokra van szükség. Ezért a fejlesztéseknek a szakképzési, felnőttképzési, valamint a foglalkoztatási szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek javítására is ki kell

terjedniük. A munkaerő-piaci elvárásokhoz rugalmasan alkalmazkodó szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítása és a képzéshez való hozzáférés javítása érdekében javítani kell a képzés infrastrukturális feltételeit. Ösztönözni kell a szakképzés intézményi struktúrájának átalakítását. Az intézmények infrastrukturális feltételeinek megteremtésével, illetve javításával egyidejűleg ki kell alakítanunk a szak- és felnőttképzés regionális hálózatait. A foglalkoztatási szolgálat esetében a beruházások a foglalkoztatási rehabilitáció feltételeinek javítására, az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató- és ellátórendszer fizikai és információtechnológiai fejlesztésére irányulnak majd, kiterjesztve az új szolgáltatási modellt az ország összes, kistérségi szintű munkaügyi kirendeltségére.

Az emberi erőforrások minőségének javulásához **a kulturális infrastruktúra fejlesztésével** is hozzá kívánunk járulni. A kulturális intézményrendszert érintő fejlesztések elsősorban az oktatást és képzést, az egész életen át tartó tanulást, másodsorban a társadalmi kohéziót, közvetett hatásukban pedig a gazdasági versenyképesség növekedését szolgálják. A fejlesztések a mindenki számára elérhető kulturális közvetítői rendszer, a közkultúra intézményeire irányulnak, amelyek a közösségfejlesztést, a szociokulturális szolgáltatásokhoz és értékekhez való hozzáférés egyenlőségének megteremtését, az információkhoz való hozzáférés széles körű erősítését célozzák. Ezeknek megfelelően a fejlesztések az intézmények közötti együttműködést preferálva a korszerű szolgáltatásokat széles körben nyújtó, közösségi szintérenként szolgáló multifunkcionális központok létrehozására, a fejlesztési pólusok kreativitást erősítő komponenseinek megvalósulására, a partnerségi együttműködést ösztönző, hatékony, integrált intézményfejlesztésekre, továbbá az értékekhez, információkhoz való hozzáférést segítő IKT-fejlesztésekre irányulnak.

3.2.3.7. Az emberi erőforrások fejlesztésének területi dimenziója

A munkaerőpiaci részvétel növelésére irányuló stratégia bizonyos elemei az ország egészét tekintve egységes megközelítést, végrehajtást, illetve ágazati szakpolitikai reformok véghezvitelét kívánják meg. Ugyanakkor a munkaerő-piaci helyzetben és a foglalkoztatási lehetőségekben tapasztalható, jelentős területi különbségek miatt fontos, hogy a foglalkoztatáspolitikai eszközeit a helyi gazdasági és munkaerő-piaci viszonyokhoz igazítsuk. Ehhez megfelelő alapot jelent a munkaügyi központok regionális szintűvé alakuló intézményrendszere, illetve az ezekhez kapcsolódó, kistérségi szinten működő kirendeltségek. A területi szempontok érvényesítése érdekében az aktív munkaerő-piaci politikák forrásainak egy részét decentralizáltan, a munkaügyi központok bázisán használjuk fel, biztosítva a regionális operatív programokkal való szinergiát. Folytatni kell a helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások, valamint a szociális gazdaság támogatását. Az aktivitás területi különbségeinek csökkentésében emellett fontos szerepe lesz a hátrányos helyzetű kistérségekre irányuló komplex (gazdasági, közlekedési, foglalkoztatási, oktatási, szociális és egészségügyi fejlesztéseket egyaránt magába foglaló) térségfejlesztési programoknak is.

Az **oktatás területén** a rendszer egészét érintő reformértékű szervezeti, intézményi és tartalmi lépések (pl. a kompetencialapú oktatás egységes bevezetése, egységes mérési, értékelési és minőségirányítási rendszer bevezetése, stb.) a műveletek jellegéből adódóan, értelemszerűen csak akkor lehetnek eredményesek, ha kiterjednek **az ország egész területére**. Ugyanakkor egy sor egyéb, az oktatást érintő művelet eredményességének előfeltétele **a területi szempontok és sajátosságok következetes figyelembe vétele és érvényesítése**. Ez vonatkozik mind az ESZA-alapú, mind az ERFA-alapú infrastrukturális fejlesztésekre. Ilyen műveletek a minőségi oktatáshoz való hozzáférés szakpolitikai, pedagógiai és fizikai feltételeinek a megteremtését szolgáló fejlesztéseknek, avagy a helyi közösségek művelődési és tanulási igényei jobb és teljesebb kielégítését szolgáló helyi megoldások kidolgozásának és bevezetésének támogatása. A műveletek egy másik részének eredményessége érdekében a központi szabályozás, valamint a helyi adottságokhoz és szükségle-

tekhez igazodó intézkedések egyidejű, kombinált alkalmazására lesz szükség. Ezt igényeli pl. a **halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, ezen belül a roma fiatalok** iskolai sikerességének javítása, aminek fontos előfeltétele egyfelől a közoktatási rendszer egészét átfogó, komplex pedagógiai fejlesztési programok, másfelől az oktatási szegregáció és diszkrimináció tényleges felszámolását támogató és a helyi adottságokból, igényekből kiinduló programok kidolgozása és végrehajtása.

A minőségi oktatáshoz való hozzáférés feltételeinek a megteremtését, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tanulási esélyeinek a javítását támogató műveletek végrehajtásához szükséges programok, projektek kidolgozása során **mindenkor biztosítani kívánjuk a helyi igények és szükségletek lehető legteljesebb figyelembe vételét**. Ennek érdekében a pályázati feltételek kidolgozásakor következetesen támaszkodni kívánunk a régiókkal, továbbá a helyi pedagógiai szakmai képviselőkkel való konzultáció és egyeztetés tapasztalataira, s a pályázati rendszer adta lehetőségek keretein belül preferálni fogjuk a helyi igényekre és szükségletekre közvetlenül reflektáló fejlesztéseket.

A fentiekon túlmenően, a regionális fejlesztési programok tartalmazzák a közoktatási intézmények infrastruktúrájának korszerűsítésével kapcsolatos azon műveleteket, amelyek kifejezetten a helyi szükségletek és igények kielégítésére irányulnak. A tevékenységek szakmai és területi lehatárolásának módozatairól az ágazati kormányzati irányítás és a régiók közötti egyeztetés alapján született megegyezés.

A kulturális alapú ESZA-beavatkozások a közkultúra intézményeire építve, elsősorban a kulturális vidékfejlesztés eszközeivel kívánják erősíteni a szolgáltatásokhoz és értékekhez való hozzáférést, ezen keresztül a társadalmi felzárkózást és az esélyegyenlőséget. Az ESZA-műveletek szorosan kapcsolódnak az oktatás minőségi fejlesztéséhez, ezért az ott kifejtett területi vetület megegyezik a kulturális komponensek területi dimenziójával. Az ERFA-alapú intézkedések központi elvek mentén, országos, térségi (regionális, kis- és mikrotérségi) és helyi szinten valósulnak meg, mindenkor fokozottan figyelembe véve a térség fejlettségét és a helyi adottságokat. A fejlesztések kötelező eleme a programban érintett közép- és kistelepülések műszaki és tartalmi hozzáféréseinek biztosítása, fokozottan érvényesítve az esélyegyenlőség szempontjait.

A fejlesztési pólusokhoz kapcsolódó komponensek a dinamikus térségi fejlődést szolgálják, a közösségfejlesztést célul kitűző kulturális infrastruktúra- fejlesztés a megyei jogú városok és középvárosok térség-szervező erejére épülnek, míg a partnerségi együttműködésen alapuló integrált intézményfejlesztések a kis- és mikrotérségre építve, a helyi igényeknek megfelelően, a helyi szükségletek kielégítésére szolgálnak. Ezek meghatározásába és a döntéshozatal folyamatába be kívánjuk vonni a regionális kulturális szakmai testületeket is. A fejlesztések során törekszünk a kiegyenlítő területi hatás érvényesítésére: előnyt élveznek a hátrányos helyzetű térségek, a leszakadó területek.

A társadalmi befogadás és részvétel, valamint a humán infrastruktúrák fejlesztése során a regionális fejlesztési programokban egységesen érvényesítendő irányelveként tűzzük ki, hogy:

- minden településen vagy településcsoportban legyen csecsemőket, és kisgyermeket ellátó szolgáltatás, és legyen mód integrált napközbeni ellátások kialakítására, így különösen a nagy születésszámmal jellemezhető térségekben és a cigányok által nagy arányban lakott térségekben, valamint az ilyen szolgáltatásokkal eddig nem rendelkező vidékies térségek településein váljon elérhetővé e szolgáltatástípus;
- legyenek biztosítva otthonközeli, családközeli szolgáltatások az idősek, valamint a hátrányos helyzetű csoportok számára, az elérhetőségi gondokkal küzdő aprófalvas és tanyás térségekben is;

- javuljon az információs-informatikai és közlekedési hozzáférés az elérhetőségi gondokkal küzdő aprófalvas és tanyás térségekben, és a fő vasútvonalaktól, gyorsforgalmi utaktól távol fekvő perifériákon, a leghátrányosabb helyzetű térségekben;
- folytatódjék a helyi önkormányzatok és közszolgáltatások akadálymentesítése;
- kerüljön sor többfunkciós közösségi terek megújítására, kialakítására;
- folytatódjék (különösen romák által nagy arányban lakott térségekben és településeken) a telepek, teleszerű lakókörnyezet rehabilitációja;
- komplex társadalmi-gazdasági fejlesztések szolgálják a leghátrányosabb helyzetű – valamint a cigányok által nagy arányban lakott térségek felzárkóztatását.

A 3. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

A 3. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása a **Társadalmi Megújulás Operatív Program** az Európai Szociális Alap (továbbiakban: ESZA) finanszírozásával, valamint a **Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program** az ERFA finanszírozásával történik. A stratégia megvalósításához a **régiók operatív programjai** is hozzájárulnak.

A Társadalmi Megújulás Operatív Program mind a konvergencia célkitűzésű régiókra, mind pedig a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzésű közép-magyarországi régióra egyaránt megfogalmaz prioritást és műveleteket. Az operatív program az országos strukturális reformokat: az oktatás, a szakképzés és a foglalkoztatás területén végbemenő reformokat támogatja, ugyanakkor fontos szerepet játszik a nyugdíjreform megvalósításában is. Ezen túlmenően fontos, hogy az aktivitás növelését és a foglalkoztatás bővítését célzó intézkedések kiterjedjenek a közép-magyarországi régióra is, hiszen itt él a nem aktív lakosság 25%-a és a munkanélküliek 22,2%-a. A viszonylagosan kedvező indikátorok egyben eltakarják a főváros és az agglomeráció, valamint a pest megyei elmaradott térségek közötti különbséget. Tény ugyanakkor, hogy az intézkedések jelentős része földrajzilag ugyan a fővárosra koncentrálódik, de releváns az ország más területein is.

A 3. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- Több és jobb munkahely
- Több ember bevonása és megtartása a foglalkoztatásban és a szociális védelmi rendszerek korszerűsítése.
- A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének és a munkaerőpiac rugalmasságának fokozása.
- A humán erőforrásba való beruházás növelése a jobb oktatás és szakképzés révén.
- Az egészséges munkaerő fenntartásában nyújtott segítség.

3.2.4. 4. prioritás: Környezeti és energetikai fejlesztés

A környezeti és energetikai fejlesztés prioritás a fenntarthatóság horizontális politikájában megfogalmazott célok elérésére irányul. A prioritás a tartós növekedés cél eléréséhez járul hozzá a káros környezeti hatások csökkentésével, a növekedés alapjául szolgáló természeti környezet megőrzésével, a megelőzés, a hatékonyság és a komplex problémák integrált megközelítésével. A környezeti és energetikai fejlesztés az anyag- és energiahatékonyság javításával a versenyképességet segíti. A prioritás elemei a nagyobb foglalkoztatottság eléréséhez is jelentősen hozzájárulnak. A környezeti fejlesztések esetén kiemelten kell kezelni az EU Csatlakozási szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítését.

A környezeti és energetikai fejlesztéseket az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják:

Környezetjavító fejlesztések, amelynek elmei:

- egészséges és tiszta települések megteremtése, ezen belül
- hulladékgazdálkodás
- szennyvízkezelés,
- a vízbázis védelme és az ivóvíz minőségének javítása,

- a bel- és külterületi vízrendezés,
- környezeti kármentesítés;
- vizeink jó kezelése, ezen belül
- az árvizek és belvizek elleni védekezés,
- a vizeink jó ökológiai állapotának elérését szolgáló vízgyűjtő-gazdálkodási és integrált vízhasználati intézkedések;
- természeti értékeink jó kezelése;
- a fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése.

Környezetbarát energetikai fejlesztések, amelynek tervezett eszközei:

- az energiahatékonyságra és –takarékosagra, illetve
- a megújuló energia termelésére és használatára irányuló fejlesztések ösztönzése.

A környezet fenntartható használatának céljait a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal és az Európai Unió 6. Környezetvédelmi Akcióprogramjának prioritásaival összhangban, az alábbi módon kívánjuk elérni.

3.2.4.1. Egészséges, tiszta települések

Az egészséges, tiszta települések – a lakóhelyek fejlesztési igényeit szem előtt tartva – elsősorban az élhető környezet megteremtéséhez járulnak hozzá. A településeken végrehajtandó környezeti fejlesztések felölelik:

- a hulladékgazdálkodást (a komplex hulladékkezelési rendszerek kialakítását, a szelektív hulladékkezelés elterjesztését, a kiemelt hulladékok kezelését, egyes, az előírásokat ki nem elégítő hulladékkezelő létesítmények bezárását és rekultiválását);
- a települési szennyvízkezelést;
- a vízbázis védelmét és az ivóvíz minőségének javítását;
- a bel- és külterületi vízrendezést;
- egyes települési rehabilitációs feladatokat, beleértve a környezeti kármentesítést is.

A fejlesztések érintik, vagy érinthetik majd az ország teljes lakosságát. Fő céljuk az **EU által kötelezően előírt normák** teljesítése, a **tiszta és biztonságos** települések kialakítása.

Az épített környezet rehabilitációja, a település és táj harmonikus kapcsolata a városi és mezőgazdasági térségek számára egyaránt fontos. Ez éppúgy jelenti a barnamezős területek revitalizációját, mint a történeti tájak megőrzését, az épített környezet védelmét, a **történelmi településközpontok** értékőrző megújítását, vagy a település- és a tájkép védelmét.

3.2.4.2. Vizeink jó kezelése

A természeti, gazdasági és kulturális értékek megőrzéséhez Magyarországon kiemelt jelentőségű az árvizek és belvizek elleni védekezés, valamint egyéb, a vízjárással összefüggő károk megelőzése. Ezért befejezzük a Duna árvízvédelmi rendszerének kiépítését és a Tisza térségében folytatjuk a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztésének megvalósítását. Megvalósulnak az egyéb vízfolyásokkal kapcsolatos árvízvédelmi beruházások is, beleértve az önkormányzati tulajdonú ár- és belvízvédelmi rendszerek fejlesztését.

A környezetbiztonság javításának feltétele a célorientált, jól funkcionáló intézmények, megbízható mérő-, megfigyelő, előrejelző és infokommunikációs rendszerek, valamint a hatékony infrastrukturális háttér. Az ehhez szükséges és elégséges feltétel a megfelelő védelmi lefedettség az ország minden részén, a megközelítőleg azonos és arányos biztonsági és védelmi szolgáltatás.

A vizek kártétele elleni védekezés mellett fontos feladat a vizeink jó ökológiai állapotának elérése. Az e célt szolgáló vízgyűjtő-gazdálkodási és integrált vízhasználati intézkedések felölelik a Vízkövet-irányelv által előírt intézkedéseket (monitoring, vizek mennyiségi és minőségi védelme). Cél, hogy vizeink 2015-re elérjék a jó ökológiai állapotot. Ezért vízvédelmi, térségi vízviszartartási, -pótlási és vízrendszer-rehabilitációs fejlesztéseket (komp-

lex vízvédelmi beruházásokat, síkvidéki vízrendezést) valósítunk meg, vízfolyásokat, tavakat, mellékágakat, holtágakat fejlesztünk, és megelőzzük a felszín alatti vizek szennyezését.

3.2.4.3. Természeti értékeink jó kezelése

A természetvédelem területén megvalósuló beavatkozások magukban foglalják a NATURA 2000 programhoz tartozó és egyéb védett területek természetvédelmi fejlesztéseit: többek között a faj- és élőhelyvédelem, az erdei iskolák, a vonalas létesítmények tájromboló hatásának mérséklését az élőhelymegőrző mező- és erdőgazdálkodást, a biodiverzitás megőrzését. A fejlesztések természetvédelmi szempontból érintik vagy érinthetik akár az ország területének 20%-át.

Ösztönözzük a fejlődés fenntartható pályára való átállását, az ember és környezete hosszú távon is harmonikus kapcsolatának kialakítását. Ennek megfelelően támogatni kívánjuk a természetbarát, ökológiailag kedvező hatású gazdálkodási módszerek és a hagyományos **tájhasználati és gazdálkodási módok** fenntartását és népszerűsítését. Fontos feladatunk a természetvédelemmel kapcsolatos nemzetközi kezdeményezésekből, egyezményekből eredő kötelezettségeink teljesítése, a természeti értékek megőrzése, minél szélesebb körű bemutatása, valamint a megfelelő szintű ismeretterjesztés.

3.2.4.4. A megújuló energiahordozó-felhasználás növelése

Az energiaellátással összefüggő stratégiai megfontolások a fosszilis energiahordozók használatának csökkentését irányozzák elő, mind az ellátásbiztonság (importfüggőség csökkentése), mind a gazdaságosság (dráguló energiahordozók kiváltása), mind pedig a környezet- és klímavédelem szempontjából. Ennek legfőbb eszköze **az energiahatékonyság javítása, az energiatakarékosság erősítése, valamint a megújuló energia arányának növelése.**

Az energetikai célok eléréséhez növelni kell **a (helyi) megújuló forrásokból származó energiatermelést**, elő kell segíteni az energetikailag hatékonyabb technológiák elterjedését és a lakossági energiafelhasználás racionalizálását – a beruházási támogatások mellett a szabályozás változtatásával is.

A megújuló energiaforrások hasznosítása során is figyelemmel kell lenni a káros környezeti hatások megelőzésére, a hatékony és takarékos felhasználásra, valamint a térségi rendszerekbe szervezett, közösségi hasznosítás lehetőségének megteremtésére. Ehhez megfelelő környezeti és ipari háttérre van szükség, és széles körben kell alkalmazni a korszerű és versenyképes technológiákat. A megújuló energiaforrások hasznosítási arányának növelése – a biodiverzitás megőrzése mellett – a fenntartható fejlődés elveivel összhangban, helyi jelleggel, kisléptékű megoldásokkal elsősorban a biomasszára támaszkodhat.

Országos szinten kiemelt cél az energiafüggetlenség és a fosszilis energiahordozók használatából származó káros kibocsátások csökkentése, amelyet a következő módon kívánunk elérni:

- a megújuló energiatermelés fejlesztésével: a megújuló energiával történő, helyi jellegű energiatermelés kisléptékű beruházásaival (biomassza-, geotermikus, szél- és napenergia-felhasználás), a növényi alapú üzemanyagok felhasználásának kiterjesztésével, valamint a növényi alapú, kisléptékű, helyi energiatermelés technológiáinak korszerűsítésével, integrált térségi energetikai rendszerek keretében;
- az energiabiztonság fokozásával, amelynek részeként a kockázatok csökkentése jelentheti a döntően helyi erőforrásokra alapozott energiaellátást, valamint a fenntartható energiahasználati kapacitások bővítését;
- az energetika, a megújuló energia területén – a gazdaságfejlesztés prioritásához kapcsolódóan – a kutatás-fejlesztés támogatásával.

3.2.4.5. Hatékony energiafelhasználás

Az energiahordozó forrásszerkezet befolyásolása mellett fontos feladat az energiatakarékossgot és a hatékony energiafelhasználást szolgáló eszközrendszer kialakítása a termelési és a fogyasztói szférában egyaránt. Az energetikai célok eléréséhez elő kell segíteni az energetikailag hatékonyabb technológiák elterjedését, a lakossági energiafelhasználás racionalizálását, a beruházási támogatásokkal és a szabályozás változtatásával.

Országos szinten célunk az energiamegtakarítás, az energiahatékonyságot szolgáló fejlesztések megvalósítása, így módon az ország energiafüggőségének csökkentése, amelyet a következő módon kívánunk elérni:

- az energiahatékonyság és -takarékoság ösztönzésével, ami magában foglalja a távhő-, a gáz- és villamosenergia-ellátás szolgáltatói oldalának korszerűsítését, a szolgáltató parkok és az önkormányzati tulajdonú társaságok energiahatékonysági fejlesztéseit, a köz- és lakóépületek energiamegtakarítást szolgáló korszerűsítését éppúgy, mint a korszerű, energiatakarékos termelési technológiák meghonosítását, valamint a jelentős átalakítási veszteségekkel járó, nagy hálózatok helyett a helyi, primer energiát felhasználó rendszerek fejlesztését.

3.2.4.6. Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése

A megelőző környezetvédelem szemléletét tükröző intézkedések felölelik többek között:

- a magán- és a közösségi termelés és szolgáltatás ipari ökológiai alapon történő szervezésének elősegítését;
- az elérhető legjobb ökohatékony és környezetbarát technológiák és technikák elterjesztését;
- a fenntartható fogyasztási szokások, cselekvésminták, mintaprojektek támogatását és elterjesztését;
- a környezeti szemléletformálást.

A környezeti demokrácia kiteljesedésével, a fenntarthatóság szemléletének általános elterjesztésével, a társadalom értékrendjének javításával és a környezeti információk, adatok szabad áramlásának biztosításával a lakosság tevékenyebben tud részt venni a környezettel kapcsolatos döntések meghozatalában. Mindezek alapján figyelmet kell fordítanunk a környezetbarát életmód és a fenntartható fogyasztás feltételeinek megteremtésére, a környezeti oktatásra és nevelésre, valamint a környezet-menedzsment-rendszerek elterjesztésére. A fejlesztések – amelyek érintik, vagy érinthetik bármely önkormányzatot és intézményeiket, a kis- és középvállalkozások legtöbbjét és számos civil szervezetet – eredményeként alacsony környezetterhelésű, anyag- és energiatakarékos, alternatív energiát használó vállalkozások fejlődnek ki, hozzájárulva az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentéséhez és a klímavédelemhez.

3.2.4.7. A környezet fejlesztésének kiemelt területi dimenziói

A **környezeti szempontból veszélyeztetett térségekben** a komplex táj- és környezet-rehabilitáció, a víz- és tájgazdálkodás, illetve az ár- és belvízvédelem érdekében integrált, ágazatközi fejlesztések és rehabilitációs programok kidolgozására és végrehajtására van szükség. A **környezeti infrastruktúrával ellátatlan térségekben** kiemelt cél a vízbázisvédelem szempontjait figyelembe vevő, korszerű hulladékgazdálkodási és szennyvízkezelési rendszerek és a kapcsolódó infrastrukturális ellátórendszerek kiépítése, valamint az e rendszerekhez tartozó új, innovatív környezetvédelmi technológiák elterjesztése. Vége kell hajtunk az ivóvízminőség- javító programokat, elsősorban az **Alföld és Dél-Dunántúl** érintett településein. A **tanyás és aprófalvas térségekben** kiemelkedően fontos a megújuló erőforrásokra alapozott, egyedi megoldású infrastruktúra kiépítése, valamint a táji adottságokhoz igazodó, környezetbarát gazdálkodási módok elterjesztése.

A természetvédelemben szükséges a **táji, tájökölógiai szemlélet integrált erősítése**, valamint a védett természeti területek hálózatának bővítése. Fontos feladat a természeti és táji sajátosságokra alapozott, környezetbarát és minőségi turizmus fejlesztése, a fogadó-, látogató- és oktatóközpontok, bemutatóhelyek, tanösvények és erdei iskolák kialakítása, **natúrparkok, szabadidő parkok fejlesztése**. A **Natura 2000 programba bevont területeken** a gazdaságot és az infrastruktúrát természetvédelmi szempontok szerint kell átalakítani, a területhasználat során az ökológiai magterületeket és folyosókat kiemelten kell védeni, és környezetbarát termelési rendszereket kell kialakítani.

Fontos cél a kulturális örökség védelme és megőrzése, a belterületi utak pormentesítése, a települési zöldterületek közösségi célú revitalizációja és új zöldterületek kialakítása, a belterületi fásítás, valamint a bel- és csapadékvíz- rendezés.

A 4. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

A 4. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása elsősorban a Környezet és energia Operatív Program keretében, a Kohéziós Alapból és ERFA kiegészítéssel finanszírozva történik, de a stratégia megvalósításához a Gazdaságfejlesztés Operatív Program és a régiók operatív programjai is hozzájárulnak. A 4. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni
- A környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése
- Válasz a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére

3.2.5. 5. prioritás: Területfejlesztés

A kiegyensúlyozott területi fejlődést a következők szolgálják:

- regionális központok megerősítése, az innovációs gazdaságfejlesztési prioritást is szolgáló fejlesztési pólusok kiemelt fejlesztése, együttműködő és versenyképes városhálózat kialakítása;
- megújuló vidék: a rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése;
- az elmaradott térségek komplex felzárkóztatása;
- a Balaton, a Duna és a Tisza vidékének fenntartható fejlesztése,
- turizmusfejlesztés.

A területi kohézió erősítése a területi versenyképesség javítását és a területi felzárkóztatást egyaránt jelenti.

A területi kohézió érdekében, a tágabb térségüket dinamizálni képes centrumterületek (pólusok, tengelyek) megerősítésével, a nemzetközi elérhetőség és a közszolgáltatási rendszerekhez történő hozzáférés javításával, a főbb turisztikai térségek fejlesztésével, illetve a régiók adottságaira alapozott, integrált fejlesztések megvalósításával javítjuk a **térségi versenyképességet**. A **területi felzárkóztatás** érdekében szükséges a társadalmi esélyegyenlőséget csökkentő, a gazdaság hatékony működését korlátozó területi hátrányok felszámolása, az elmaradottságok mérséklése, a gazdaság túlzott centralizációjának enyhítése, valamint a vidék integrált fejlesztése. Fontos, hogy régióink, térségeink fenntartható módon gazdálkodjanak a természeti és kulturális örökségükkel, erőforrásaikkal, kiaknázva a helyi lehetőségeket. Szintén lényeges a regionális jelentőségű épített örökség védelme és fejlesztése. Az ezekkel kapcsolatos feladatok minél nagyobb részének integrált programokban, koordináltan az érintett regionális operatív programokba beépítve kell megjelennie.

A területi kohéziót – a felzárkóztatást és a versenyképesség javítását – szolgálják az alábbi, területi megközelítésű beavatkozás-csoportok, melyeket több operatív program keretében tervezünk megvalósítani.

3.2.5.1. A kiegyensúlyozott területi fejlődés elemei
Integrált Városfejlesztési Stratégia: Élhető városok együttműködő és versenyképes hálózatának megteremtése

A magyar városspolitika fő célja a jelenleginél **erőteljesebben együttműködő, kiegyensúlyozott, policentrikus városhálózat** megteremtése. Ennek eleme a **főváros** nemzetközi versenyképességének erősítése, a **regionális központok** kijelölése és a **fejlesztési pólusok támogatása**, elősegítve a főváros dominanciájának, és az ország monocentrikus térszerkezetének oldását. A fő cél megvalósulását szolgálja a kis- és középvárosok térszervező erejének erősítése, illetve a **városok és térségük közötti harmonikus kapcsolatok** valamint a **városok egymás közötti intenzív kapcsolatrendszerének erősítése**. Ily módon a városok nem izoláltan, hanem hálózatban jelennek meg, amelyek egyes elemeit különböző intenzitású kapcsolatok kötik össze.

A városok kiemelkedő fejlesztéspolitikai megjelenítését indokolja térségük versenyképességének meghatározásában játszott kulcsszerepük. Ugyanakkor a városfejlesztésnél kiemelt szempontként kell megjelennie a társadalmi-gazdasági-környezeti értelemben vett fenntarthatóság elvének, mely a városspolitikában az integrált megközelítést igényli. Fontos, hogy egy olyan dinamikus rendszer jöjjön létre, mely az élhető városok éltető hálózataként működik. A városok kisebb-nagyobb térségüket, régiójukat, az országot dinamizálják. A városok csak akkor lehetnek a gazdaságot húzó, tartós versenyképességet megteremtő csomópontok, ha élhető és vonzó lakókörnyezetté és az egyedi turisztikai keresletet kielégítő célponttá válnak, így a munkaerőért, turistákért, befektetésekért folyó versenyben a lehető legmagasabb hozzáadott értéket teremtő erőforrásokat képesek számukra megszerezni.

A városi dimenzió érvényesülésének ki kell térnie egyrészt a városok hálózatára, mely magában foglalja az egyes elemekre, azok városhálózaton belül betöltött szerepére vonatkozó célkitűzéseket, valamint az elemeket összekapcsoló kötésekre vonatkozó megállapításokat. Ugyanakkor a városhálózat élhetőségét meghatározó, a főleg nagyvárosokat jellemző belső tér-, gazdaság- és társadalomszerkezeti problémákra vonatkozó célkitűzések is alapvető fontosságúak

Az Európai Unió kohéziós politikájának „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzése alá tartozó közép-magyarországi régió központja **Budapest** és annak agglomerációja az ország legversenyképesebb területe, kiemelt **fejlesztési pólusa**. A főváros fejlesztését a jövőben az ország versenyképességet biztosító funkciókra és az élhetőségre kell összpontosítani, míg a főváros egyéb szerepköreit fokozatosan meg kell osztani a hazai nagyvárosokkal. Így a nemzetközi szinten is tartósan versenyképes budapesti metropolisz-térség megteremtése érdekében:

- a nemzetközi gazdaságirányítási, turisztikai és kulturális szerep erősítésére, annak feltétel- és eszközrendszerének megteremtésére;
- a versenyképes gazdaság igényeit kielégíteni képes versenyképes munkaerő fejlesztésére (ami a foglalkoztatáspolitikai, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások és az egészség megőrzését és helyreállítását célzó szolgáltatások eszközeire építve komplexen valósul meg);
- a nemzetközi, agglomerációs és városon belüli közlekedési kapcsolatok fejlesztésére;
- a térség szolgáltatási (turisztikai – beleértve a kulturális gazdaságot –, logisztikai és kereskedelmi), valamint információs tér kialakítási feladatainak végrehajtására;
- egy élhető térség kialakítására (átfogó környezetgazdálkodás, funkcióvesztett területek revitalizálása, zöldterületek védelme, racionális térgazdálkodás);
- a tudásipar, a high-tech iparágak, a magas hozzáadott értéket előállító tevékenységek és a magasán kvalifikált munkaerő meglétéből eredő előnyök kihasználására, valamint

- a leszakadó rétegek és térségek, továbbá a különböző (munkaerőpiaci, szociális, egészségi állapotbeli) hátrányokkal érintett társadalmi csoportokkal kapcsolatban indítunk beavatkozásokat.

A budapesti kiemelt fejlesztési pólus fő fejlesztési irányait az infokommunikációs iparág, a környezetipar, és a biotechnológia, orvosi iparág jelentik.

A fejlesztések révén középtávon **Budapest** mellett **Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs** és **Győr** regionális központok fejlesztési pólus szerepét erősítjük tovább, a közép-dunántúli régióban pedig a **Székesfehérvár- Veszprém várostengely** társközpontokként tölti be a fejlesztési pólus szerepét. A fejlesztési pólusok hozzájárulnak ahhoz, hogy oldódjon az ország Budapest- központú térszerkezete.

Az egyes pólusoknak térségüket dinamizáló, az innovációt, tőkét közvetítő központokká kell válniuk, amelyek valódi tudásközpontként koncentrálnak a K+F szektor, a felsőoktatási intézmények, valamint a legmagasabb hozzáadott értékű, kvalifikált munkaerőt igénylő ágazatok körét. Fejlesztésük így különböző kiemelt tudomány- és iparágak támogatására épül amelyek a következők:

- Debrecenben „a tudás iparosítása” (gyógyszeripar, agrárinnováció),
- Miskolcon „Technopolis” (nanotechnológia, vegyipar, mechatronika, megújuló, alternatív energiák),
- Szegeden „Biopolisz” (egészségipari, környezetipari, agrárgazdasági biotechnológia),
- Pécsen „az életminőség pólusa” (kulturális és környezetipar),
- Győrött „Autopolis” (autóipar, gépgyártás, megújuló energiák),
- Székesfehérváron és Veszprémben IKT, mechatronika, logisztika, környezetipar.

A pólusok egyúttal a regionalizáció központjainak, „céltelepüléseinek” is tekinthetők, hiszen a szükséges közigazgatási reform egyik fontos lépése kell hogy legyen a regionális önkormányzatiság és a régióközpontok fejlesztéspolitikai szerepének erősítése.

A fejlesztési pólusokat érintő beavatkozásokat a Gazdaság, a Társadalmi megújulás, a Társadalmi infrastruktúra OP-k, valamint a regionális operatív programok keretében valósítjuk meg.

A magyar településhálózatban a nagyvárosok mellett a középvárosok tekinthetők a gazdasági fejlődés központjainak, amelyek meghatározó szerepet töltenek be a regionális központok és kisvárosok között. Számos középváros markáns, megyei szintű funkciókat lát el, idegenforgalmi, kulturális és tudásközpontként működik, esetenként jelentős vonzáskörrel kialakítva. Egyéb középvárosok térségi szerepe az Európai Unió bővítésével újjáéledhet.

A kiegyensúlyozott és policentrikus városhálózat kialakításához elengedhetetlen a középvárosok kiegyensúlyozott fejlesztése. Jelenleg hazánkban ennek feltételei elsősorban az Alföldön hiányoznak. A **középvárosok térbeli kiegyensúlyozottságának megteremtése** és **térszervező képességük növelése** fogalmazható meg fő városfejlesztési célokként.

A kisvárosok szerepe kiemelkedő a rurális, gyakran periférikus helyzetű, elmaradott térségek dinamizálásában. A felzárkóztatást szolgálja e térségek településeinek a városhálózatra való felfűzése, egy új, integrált városvidék rendszer megteremtése. Azokban a térségekben, ahol hiányzik a kellő közelségben elérhető érdemi városi központ (valós városi funkciókkal), ösztönözni kell ilyen központok létrejöttét, ill. megerősödését.

A rurális térségekben a felzárkóztatást szolgáló fejlesztés két fő iránya: egyrészt a központi funkcióik térségellátó és -szervező szerepének növelése különös tekintettel a térségüknek nyújtott szolgáltatások fejlesztésére, illetve az elérhetőség javítása.

Tematikus megközelítésben a városfejlesztési beavatkozások egyrészt az attraktivitás növeléséhez, másrészt a városokban sűrűsödő társadalmi – gazdasági problémák oldásához járulnak hozzá.

A városhierarchiában betöltött szerepüknek megfelelően a városok térségükben kiemelt szerepet játszanak a lisszaboni célok elérésében, a gazdasági növekedésben, a munkahelyteremtésben, helyet adnak az üzleti tevékenységnek és a közigazgatásnak, az oktatási és kulturális élet központjaként működnek. A városi vonzerőt, gazdasági attraktivitást szolgáló fejlesztések is elsősorban integrált területeken valósulnak meg.

A versenyképességet növelő beavatkozások (pl. üzleti környezet fejlesztés, barnamezős beruházás kereskedelmi, gazdasági funkcióval, városi attraktivitás növelő fejlesztések, stb.) a Gazdaságfejlesztés Operatív programban és a regionális operatív programokban, valamint a Közép-magyarországi Operatív Programban jelennek meg.

A városok a társadalmi-gazdasági tevékenységek csomópontjai, így a problémák itt koncentráltan jelennek meg. Szükséges, hogy az ellentmondásos városi problématerületeken, melyek leginkább a közép-, illetve nagyvárosokban jelentkeznek, integrált és fenntartható fejlesztések szülessenek. Szükséges, hogy a városrehabilitáció kiterjedjen a vonzerő-növelést célzó programokra, a szociális városrehabilitációs beavatkozásokra, valamint a barnamezős fejlesztésekre is. A belső városi problémák megoldását célzó fejlesztéseknél egyaránt figyelembe kell venni a gazdasági, a társadalmi és a környezeti szempontokat.

A belső városi problémák integrált kezelésének mindenképp ki kell térni az alábbi szempontokra:

- revitalizálás (lakótelep, slum, barna-mező),
- túlzott beépítettség megakadályozása, terjeszkedés megállítása,
- környezeti ártalmak csökkentése,
- környezetbarát közlekedési módok fejlesztése,
- városmagok érték-őrző megújítása,
- ifjúságvédelem, társadalmi integráció elősegítése,
- közösségfejlesztés,
- a helyi identitás megőrzése,
- közbiztonság javítása,
- a közszolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés .

A városfejlesztési beavatkozások megvalósításában fontos szerepet játszik a magántőke mobilizálása, megtérülő fejlesztések esetén a visszatérítendő támogatások alkalmazása. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv lehetőséget teremt az Európai Beruházási Bank (EIB) és a Európa Tanács Fejlesztési Bank (Council of Europe Development Bank, CEB) hitelkonstrukcióival (Jessica) megvalósuló városfejlesztési alapok bevonására.

Megújuló vidék: rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztése

Az alacsony népességű központi településsel rendelkező, alacsony népsűrűségű rurális (vidéki) térségekben – a fenntartható fejlődés szempontjainak figyelembe vételével – az újjáéledő helyi társadalmak kezdeményezéseire alapozva a helyi, térségi adottságokra építő termékek és szolgáltatások integrált fejlesztését támogatjuk. A városok és rurális környezetük közötti kapcsolatok erősítése hozzájárul a rurális térségek területileg integrált, fenntartható fejlesztéséhez.

- A vidéki térségek fejlesztése az egyes ágazati és regionális fejlesztéseken, valamint az agrár-vidékfejlesztésen átívelő, integrált beavatkozásokat igényel, ennek megfelelően a beavatkozások egy része az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból valósulhat meg. A vidéki térségek megújulási lehetőségei a különböző adottságú területeken eltérőek. Ezért szükséges:
- a gazdasági diverzifikáció, a közvetlenül nem az agráriumhoz kapcsolódó gazdaságfejlesztés,

- a természeti, táji és kulturális értékekben gazdag területeken a helyi értékek és erőforrások fenntartható helyi, térségi kiaknázása a térségfejlesztés, természet- és örökségvédelem valamint a turizmus szoros együttműködése révén;
- a tanyás térségek revitalizálása, a funkcióváltást és örökségvédelmet biztosító fejlesztések révén;
- az aprófalvas térségekben az értékmegőrzés, funkcióváltás és az esélyegyenlőség megteremtése;
- a nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek fejlesztésénél a kisebbségek által képviselt sajátos értékek megerősítése és kamatoztatása;
- a nagyarányú cigány népességgel rendelkező térségek társadalmi-gazdasági integrálása a munkaerő mobilizálásával, a szociális fejlesztések koncentrálásával, a cigányság hagyományainak, értékeinek befogadásával.

Az elmaradott térségek felzárkóztatása

A négy elmaradott régió felzárkóztatása mellett fontos, hogy a **kistérségeknek** (NUTS 4) és a **nehezen elérhető perifériáknak** is esélyt adjunk, hogy bekapcsolódhassanak az ország gazdasági-társadalmi vérkeringésébe. Ezeken a területeken a lakosság, különösen a képzett csoportok helyben tartása, a foglalkoztatás bővítése, a megfelelő életkörülmények infrastrukturális feltételeinek javítása és a közszolgáltatások jobb elérhetősége érdekében tervezünk beavatkozásokat. Emellett fontos az elmaradott térségek dinamizálása érdekében a kis- és középvárosok térszervező erejének növelése is.

Az elmaradott térségek fejlesztése megköveteli a regionális és ágazati fejlesztéseken átívelő komplex beavatkozások központi koordinációját.

A Balaton, a Duna, valamint a Tisza vidékének fenntartható fejlesztése

Magyarországon vannak olyan országosan kiemelt, szerves egységet alkotó térségek, tájak, amelyek stratégiai fejlesztését és problémáinak kezelését nemzeti szintű egyeztetéssel, a statisztikai régiók összefogásával, azaz az operatív programok közötti koordinációval, komplex programként kell megoldani. Ilyen **országosan kiemelt térség** a Balaton, a Tisza és a Duna térsége.

A fenntartható környezeti fejlesztést mindhárom országos jelentőségű térségben a gazdasági, turisztikai fejlesztésekkel és a kulturális és természeti örökség védelmével összehangoltan kell végezni.

Turizmusfejlesztés

A turizmus kiemelt térségfejlesztő hatása miatt a területi felzárkózást is szolgálja. A helyi erőforrások felhasználása, munkahelymegtartó és – teremtő hatásai révén kedvező folyamatokat indíthat el térségi szinten. A fejlesztésekkel összehangolhatók a gazdasági és társadalmi érdekek (termál és gyógyvízre alapuló, kulturális fejlesztések, világörökségek, nemzeti parkok megélénkítése, szervezet és emberi erőforrás fejlesztés, információs infrastruktúra kialakítása).

A turisztikai fejlesztések elsősorban régióspecifikusan valósulnak meg, de a gazdaságfejlesztés programjai, így közvetve más operatív programok is kedvező hatásokat gyakorolnak rájuk (pl. közlekedési fejlesztések).

3.2.5.2. Európai területi együttműködés

Magyarország szerves bekapcsolódása az európai térbe régiókon, valamint határon átnyúló fejlesztések révén valósul meg. E fejlesztések jelentős mértékben hozzájárulnak az ország és egyes régiói fejlődéséhez, versenyképességük javulásához. E két vagy több országot, illetve régiót érintő fejlesztések megvalósíthatósága érdekében Magyarország egy önálló, de az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez szorosan kapcsolódó dokumentumot készít.

A Magyarország határain átnyúló fejlesztések révén a Kormány szeretné elősegíteni a szomszédos országokban élő magyar közösségek európai keretekben való felzárkózását és modernizációját. A térség modernizációs pályára állítását támogató, a szomszédos országokkal egyeztetett fejlesztéspolitika közös térség-, infrastruktúra- és intézményfejlesztési, valamint gazdaságélénkítő programok megvalósítását tűzi ki célul.

3.2.5.3. Az egyes magyarországi régiók fejlesztési irányai

Az egyes térségek, régiók eltérő adottságaikból adódóan meglehetősen különböző fejlődési lehetőségekkel rendelkeznek. A hét magyar régió közül hat a „konvergencia”, egy régió pedig a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá tartozik.

A térségi adottságokra és stratégiákra építve a régiók életképes funkcióinak megerősítésére, erőforrásvonzó képességük javítására (vagyis relatív versenyképességük erősítésére), ezzel egyidejűleg pedig a foglalkoztatás bővítésére kell törekedni. A fejlődésben elmaradott térségek ehhez nagyobb kormányzati és regionális támogatást kapnak, ily módon a versenyképesség növelése a felzárkóztatás eszközévé is válik.

Erősíteni kell a régiók közötti együttműködést a régiók határain túlnyúló programok kidolgozásában és végrehajtásában. A közösen megvalósítandó fejlesztési feladatok megoldására forrásokat kell elkülöníteni az érintett régiók számára.

Az előbbieken bemutatott beavatkozási területekre építve az egyes régiók a következő fejlesztési irányokat tűzték ki maguk elé.

A „konvergencia” célkitűzés alá eső régiók

A dél-alföldi régióban a helyi adottságokra épülő gazdaságfejlesztés részeként a fő cél a tudásipar, az agrárium és a hozzá kapcsolódó élelmiszeripar, a gépipar, az üveg-, a kerámia- és a vegyipar erősítése, valamint ezekre fókuszálva a gazdasági szerkezetváltás elindítása. A turisztikai vonzerő fejlesztésének középpontjában a termál-, egészség- és aktív turizmus áll. A megújuló energiaforrások közül fejlesztjük a geotermikus, a szél- és a napenergia, valamint a biomassza hasznosítását. Az Európai Unió délkeleti kapujában fekvő régió nemzetközi és logisztikai szerepkörének kiépítésére törekszik.

A régió kiemelt területi és településfejlesztési célja Szeged, mint fejlesztési pólus, valamint a városkörnyék többi eleme és a mezővárosi hálózat policentrikus fejlesztése áll. Kiemelt figyelmet kell fordítani a ma még perifériát jelentő román és szerb határ menti területekre, a tanyás településszerkezetű Homokhátságra és a Körösök völgyére. A régió szerepet vállal a Tisza és Duna térségében regionális és ágazatok közötti koordinációban megvalósuló, országosan kiemelt fejlesztésekben is. **A dél-dunántúli régió** a meglévő természeti adottságait és kulturális értékeit megőrizve és fenntartható módon hasznosítva magas környezeti minőségű modellrégióvá szeretne válni. A fejlesztések során meghatározó szerep jut:

- az innovatív környezeti ipar és energetika,
- a piacorientált kreatív ipar és a kulturális szektor, valamint
- az élettudományi kutatási bázisra és a régió gyógyhelyeire épülő egészségipar fejlesztésének.

A foglalkoztatottság növeléséhez szükség van azonban a hagyományos iparágak (textil-, bőr- és faipar) maradékának modernizálására, versenyképességének fokozására is. A kedvező életkörülmények megteremtéséhez elengedhetetlen az egészségügyi és szociális ellátás, az oktatási rendszer, a kulturális és szabadidős infrastruktúra térségi és mikrotérségi központokra koncentrált fejlesztése és elérhetőségének javítása. Ehhez szükség van a regionális közlekedési (közúti és vasúti) hálózat fejlesztésére. Az integrált, térségi alapú közlekedési rendszer megteremtésének lényeges eleme a pécsi kötőpályás közlekedési rendszer újbóli kialakítása és a kapcsolódó elővárosi közlekedési rendszer kiépítése. A

vonzó turisztikai kínálat középpontját, a régió öt turisztikai szempontból kiemelt területén a térség adottságait egybekapcsoló termékportfólió kialakítása jelenti.

A régió szerepet vállal az országosan kiemelt balatoni és Duna-menti térségekben megvalósuló fejlesztésekben is. Fejlesztéseinek fókuszában a 2010-es Európa kulturális fővárosa programra készül Pécs és térsége fejlesztési pólus mellett a regionális növekedési zónának (Kaposvár- Dombóvár, a Paks-Szekszárd-Mohács és a Dél-Balaton fejlesztési tengelyek), valamint a táji értékekben gazdag, aprófalvas, nehezen megközelíthető, nemzetiségek és cigányok által sűrűn lakott vidékies térségek (Dráva- mente, Zselic, Hegyhát) állnak.

Az *észak-alföldi régió* átfogó célja az, hogy specifikus adottságainak kihasználására alapozva Kelet-Közép-Európa minőségi élet-, egészség- és rekreációs központjává váljon. A helyi adottságok szem előtt tartásával kialakított célkitűzések ennek érdekében kiemelten koncentrálnak a régió versenyképes, tudásalapú és innováció-orientált gazdaságának kialakítására, természeti, környezeti rendszerei állapotának javítására és fenntartható használatára, az egészséges élet lehetőségeinek biztosítására, a régió versenyelőnyeire alapozott piacvezérelt és innováció-orientált agrárvertikum kialakítására, valamint területi különbségeinek mérséklésére, a társadalmi kohézió foglalkoztatás-központú erősítésére.

A fenti célok elérése érdekében a régió kiemelt figyelmet fordít az elérhetőségét (M3, 4-es főút és 100-as vasút) biztosító fejlesztésekre és a geostratégiai előnyeiből származó logisztikai lehetőségei kihasználására. A regionális versenyképesség megalapozásához elengedhetetlen a versenyképes nagyvárosokhoz (kiemelten Debrecen mint fejlesztési pólus) kapcsolódó oktatási, K+F és innovációs potenciál kihasználása elsősorban az agrárinnováció, biotechnológia, gyógyszeripar, IKT területein. A turisztikai fejlesztések elsősorban a Tiszához és mellékfolyóihoz, a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz és a termálvíz-kincshez kapcsolódó természeti, valamint a régió egészére jellemző kulturális értékekre koncentrálnak. Az agrárpotenciál nemcsak a mezőgazdasági termelés és élelmiszer feldolgozás, hanem a megújuló energiatermelés számára is kiemelkedő lehetőséget nyújt. A régióban hangsúlyosan jelenik meg a hátrányos helyzetben lévő – kiemelten nagyszámú roma – lakosság társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja.

Az észak-alföldi régióban fennálló területi különbségek következtében egyszerre van szükség a **versenyképesség növelésére** és a növekedésorientált **felzárkóztatás elősegítésére**. Emellett mind a versenyképesség erősítése, mind a felzárkóztatás elősegítése érdekében kiemelten fontos a **foglalkoztatás** javítása, ami országos szinten itt a legalacsonyabb. A régiófejlesztés területi fókuszában Debrecen (mint regionális fejlesztési pólus), Nyíregyháza, Szolnok (mint regionális fejlesztési alközpontok) és agglomerációik, a dinamikus és dinamizálható térségi központok (a jelentősebb vonzáskörzetű vagy vonzáskörzet nélküli mezővárosok és egyéb vidéki kis- és középvárosi központok), valamint a felzárkóztatásra váró térségek (a környéken élők számára kistérségi központként szolgáló települések és a vidéki erőforrás-hasznosítás potenciális terei) állnak. A régió szerepet vállal a régiók és ágazatok közötti koordinációban megvalósuló, országosan kiemelt Tisza-térségi fejlesztésekben is.

Az észak-magyarországi régióban kiemelt célok az ipar és a szolgáltatások területén:

- a gazdasági teljesítőképesség növelése a régió húzóágazatainak – a mechatronika, a vegyipar, a környezetvédelmi ipar, a megújuló energiaforrásokra épülő energiaipar – fejlesztésével;
- regionális tudásközpont, valamint integrált beszállítói és logisztikai hálózati rendszer kialakítása,
- a vállalkozásokat segítő üzleti szolgáltatások fejlesztése.

A versenyképes és nemzetközileg is meghatározó súlyú turisztikai régió kialakításához kiemelt feladat a régió sajátos adottságain (az erdős hegyvidéki tájon, a történelmi borvidé-

keken, a világörökségi helyszíneken és a természetvédelmi területeken) alapuló országos, illetve nemzetközi szintű attrakciófejlesztés, valamint a regionális turisztikai hálózati rendszer kialakítása. A régió településfejlesztési fókuszát jelentik a versenyképes nagyvárosok (kiemelten Miskolc, mint fejlesztési pólus), amelyekben a gazdasági innovációs és tudásközpont szerep megerősítése, valamint a regionális igazgatási és kulturális szolgáltatások fejlesztése a legfontosabb feladat. A tudás és innováció átadására képes városokban és vonzaskörzeteikben alapvető cél a kistérségi gazdasági funkciók fejlesztése, a minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés feltételeinek biztosítása.

A leghátrányosabb helyzetben lévő, általában aprófalvas településszerkezetű és gyakran nagyarányú cigány népességgel rendelkező kistérségekben a közszolgáltatási funkciók megerősítése, a döntéshozatali és igazgatásszervezési szerep bővítése, a virtuális elérhetőség megteremtése, a foglalkoztatás jelentős növelése, valamint a kirekesztett rétegek társadalmi- gazdasági integrálása kiemelkedően fontos feladat. Az átfogó célok megvalósítása – vagyis a növekedés elősegítése és a foglalkoztatás bővítése – érdekében a régió kiemelt figyelmet fordít az infrastrukturális fejlesztésekre.

A régió szerepet vállal a régiók és ágazatok közötti koordinációban megvalósuló, országosan kiemelt Tisza-térségi fejlesztésekben is.

A közép-dunántúli régió versenyképességének javítása érdekében elengedhetetlen a helyi kis- és középvállalkozásokra alapozott gazdaság innováció- orientált fejlesztése. Szükségszerű a turisztikai szektor szerkezetváltása, a meglévő vonzerőkre, a kiemelkedő történelmi és természeti értékekre – a Balatonra, a Balaton-felvidék és a középhegységek (Bakony, Vértes, Gerecse) természeti kincseire, a történelmi városokra (kiemelten a királyi városok), a gazdag kulturális örökségre, a várakra, múzeumokra és a történelmi borvidékekre – épülő, innovatív turisztikai termékek bevezetése a turisztikai infrastruktúra és marketing korszerűsítésével. A versenyképesség megalapozásához és fenntartásához az oktatási rendszer korszerűsítésén túl elengedhetetlen a tudatos humán erőforrás- és foglalkoztatásfejlesztés infrastrukturális hátterének megteremtése, valamint a vele kompatibilis, innovatív szociális- és egészségügyi ellátórendszer fejlesztése. Ez a régió belüli kohézió erősítését is szolgálja, csakúgy mint az alsóbbrendű közúthálózat és a közösségi közlekedési formák támogatása. A régió a lakosság életminőségét a környezetvédelmet szolgáló, helyi léptékű fejlesztések támogatásával kívánja javítani.

A közép-dunántúli régió területi és településfejlesztési fókuszában a növekedési társ-központok (Székesfehérvár, Veszprém), a regionális decentrumokként működő megyei jogú városok (Tatabánya, Dunaújváros), valamint az innovációra leginkább alkalmas középvárosok állnak.

Térségi szinten

- a szocialista iparosítás gazdasági, szociális és környezeti örökségével küzdő,
- a leszakadóban lévő vagy stagnáló – egyes területeken aprófalvas településszerkezetű –, elsősorban agrárhagyományú, és
- a regionális szinten kiemelt és jelentős turisztikai vagy nagy gazdasági növekedési potenciállal rendelkező térségek (Balaton-felvidék, Velencei- tó és Dunakanyar térsége, a 8-as főút térsége) fejlesztése a kiemelt feladat.

A régió szerepet vállal a régiók és ágazatok közötti koordinációban megvalósuló, országosan kiemelt Balaton-térségi és Duna-térségi fejlesztésekben is.

A **nyugat-dunántúli régió** gazdaságának megújításához és az észak–déli pannon gazdasági tengely fejlesztéséhez szükséges a térségi innovációs és technológiai központok hálózatának kiteljesítése, valamint a vállalkozások együttműködését és új vállalkozások alapítását ösztönző szervezetek (klaszter-menedzsment) kialakítása. Szükséges ehhez a kutatás-fejlesztési kapacitás növelése a régió e téren tapasztalható jelentős lemaradásának

felszámolása érdekében. A klaszter jellegű együttműködésben megvalósuló, a termálvíz-kincs hasznosításához kapcsolódó magas minőségű, egyedi arculatú egészségturisztikai és rekreációs valamint az aktív turizmushoz kapcsolódó fejlesztések, tájegységi és tematikus turisztikai programok és hálózatok fejlesztése képezi az ún. pannon örökség megújításának alapját (pl. kastély- és várhálózat fejlesztése). Az öt országot összekötő Nyugat- Dunántúl közlekedési fejlesztési célja az észak–déli forgalmi tengely kiépítéséhez kapcsolódóan a közlekedési, logisztikai, közösségi közlekedési fejlesztés összehangolt modellszerű megvalósítása. Kiemelt cél a megújuló energiaforrások hasznosításának növelése és az energiatakarékos, önellátó kistéleplési rendszerek kialakítása.

A régió fejlesztéseinek településfejlesztési fókuszát Győr fejlesztési pólus és a városhálózat (Szombathely, Sopron, Zalaegerszeg, Nagykanizsa) kiemelt beruházásai jelentik. A régió a jelentős speciális adottságokat nélkülöző városokat térségi szervező és közszolgáltatási funkcióik fejlesztésével, a helyi foglalkoztatási lehetőségek bővítésével, az elérhetőség javításával erősíti meg. Az aprófalvas térségekben az értékmegőrzés mellett fontos a települési környezet fejlesztése, a közszolgáltatási funkciók egyedi, sajátos módon történő szervezése, kistérségi központok elérhetőségének javítása, a foglalkoztatás elősegítése. A régió fokozottan törekszik a helyi kezdeményezéseken alapuló integrált kistérségi programok, projektsomagok kialakítására és megvalósítására.

A „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá eső régió

A regionális versenyképesség és foglalkoztatás európai uniós célkitűzése alá tartozó **középmagyarországi régióban** a fő fejlesztési cél a térség nemzetközi versenyképességének és vonzerejének növelése, a fenntarthatósági szempontok érvényesítése mellett. E **régió kiemelt fontosságú a lisszaboni célok megvalósítása szempontjából is**, hiszen Budapest és ez a régió adja az ország innovációs teljesítményének mintegy kétharmadát.

A közép-magyarországi régió fejlesztése Budapest versenyképességének erősítése mellett az agglomerációjával való szerves kapcsolatok további erősítését, a régió további városhálózati elemeinek helyzetbe hozását és az elmaradott pest megyei területek kiemelt fejlesztését is megköveteli.

A régió fejlesztése az ágazati és regionális fejlesztések szinergiájára épül. A főbb beavatkozási területek:

- a régió specifikus gazdasági elemeinek innováció-orientált fejlesztése,
- a közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésén keresztül a hozzáférés javítása a régióban,
- a természeti környezet revitalizálása, a minőségi élethez szükséges települési tényezők fejlesztése,
- a régió közlekedési rendszerének fejlesztése, kiemelt figyelemmel a közösségi és környezetkímélő közlekedésre.

A régió szerepet vállal az országosan kiemelt Duna-térségi, régiók és ágazatok közötti koordinációban megvalósuló fejlesztésekben is.

Az 5. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

Az 5. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása elsősorban az **ERFA-finanszírozású konvergencia-régiók operatív programjai**, azaz:

- a Nyugat-dunántúli Operatív Program,
- a Közép-dunántúli Operatív Program,
- a Dél-dunántúli Operatív Program,
- az Észak-magyarországi Operatív Program,
- az Észak-alföldi Operatív Program,
- a Dél-alföldi Operatív Program,

valamint a „regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzésű régió szintén ERFA-finanszírozású operatív programja, azaz

- a Közép-magyarországi Operatív Program.

A fentiekén túl a stratégia megvalósítását szolgálja

- a Gazdaságfejlesztés Operatív Program,
- a Környezet- és energia Operatív Program,
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv, valamint
- az európai területi együttműködésre vonatkozó operatív programok.

Az 5. prioritás „európai területi együttműködés” célkitűzésére vonatkozó programokat önállóan, e dokumentumtól elkülönítve dolgozzuk ki, itt csupán azoknak az Új Magyarország Fejlesztési Terv többi részével való szerves kapcsolatára utalunk. Az ágazati és a regionális operatív programok közötti lehatárolás elveit a 2. számú melléklet tartalmazza.

Az 5. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- A kohéziós politika területi dimenziói.
- o A városok hozzájárulása a növekedéshez és a foglalkoztatáshoz.
- o A vidéki területek, a halászerületek és a természeti hátránnyal küzdő területek gazdasági sokféleségének támogatása.
- o Régiók közötti együttműködés.

3.2.6. 6. prioritás: *Államreform*

A foglalkoztatás bővítésének és a tartós növekedés átfogó céljának megvalósítása érdekében stratégiát fogalmazunk meg az államreform végrehajtásának támogatására.

Az államreform-folyamat keretében – a Konvergencia-programban, és a Nemzeti Akcióprogramban is – megfogalmazott beavatkozások kiterjednek a köz által finanszírozott tevékenységek teljes spektrumára. A beavatkozások célja, hogy fenntartható finanszírozású, jobb minőségű és jobb hozzáférésű szolgáltatásokat tudjon nyújtani az állam az állampolgárok és a vállalkozások számára. Az államreform-folyamat által lefedett fejlesztések egy jelentős része így a többi, mindenekelőtt a társadalom megújulását szolgáló beavatkozáscsoportban jelennek meg. Itt két területen tervezünk beavatkozást az államreform támogatása érdekében. Ezek a következők:

- **a közigazgatás megújítása**, amelynek főbb elemei:
- a kormányzás megújítása,
- a civil befolyás erősítése,
- a közigazgatás szolgáltatóvá tétele,
- az integrált kistérségi és regionális döntési szintek megerősítése;
- **a közigazgatási szolgáltatások korszerűsítése**, amelynek főbb elemei:
- a közigazgatás és közszolgáltatások belső folyamatainak és szervezetének megújítása,
- a közszolgáltatásokhoz történő hozzáférést támogató fejlesztések.

Az államreformhoz kapcsolódó szemléletváltás révén az államot képessé tesszük arra, hogy hozzájáruljon az ország teljesítőképességének növeléséhez. Ehhez **javítani kell a közigazgatás működésének eredményességét, magasabb színvonalú igazgatási szolgáltatásokat** kell nyújtani az ügyfelek számára.

Az állam a saját munkafolyamatainak, igazgatási és szolgáltató szervezeti rendszerének hatékonyabb megszervezésével, az elektronikus kormányzati eszközökön keresztül elérhető közjavak tértől és időtől független hozzáféréseinek biztosításával, továbbá a társadalmi tőke erősítésével járul hozzá a tartós növekedés eléréséhez és a jobb minőségű munkahelyek megteremtéséhez. Az államreform megvalósítását szolgáló fejlesztések egyben hozzájárulnak a nagy elosztórendszerek reformjához is.

3.2.6.1. A közigazgatás megújítása

Az elektronikus alkalmazások átvétele nem jelenti automatikusan az új szemlélet elterjedését a közigazgatásban, csupán eszköze e szemléletváltásnak. Ezen túlmenően, a közigazgatás kapacitásfejlesztése terén az alábbi eszközök fontosak:

- a politikaalkotás – kiemelten a jogalkotás – és a végrehajtás társadalmi eredményességének javítása;
- a civil társadalom közügyekben való részvételének erősítése;
- magasabb szervezeti teljesítmény elérése, a szolgáltatások minőségének javítása;
- a humán erőforrás felkészültségének javítása;
- a szubszidiaritás elvének érvényesítése.

A **politikaalkotási** ciklus minden elemére kiterjedő, komplex folyamatirányítást kell megvalósítani. A döntés-előkészítés során elsődlegesen a jogalkotás és a stratégiai menedzsment javítására kell összpontosítani. Az egyértelműbb és egyszerűbb szabályozási környezet csökkenti a jogszabály- módosítások számát és oldja a jogalkalmazási nehézségeket. Emellett fokozott figyelmet kap a meghozott döntések végrehajtásának hatékonyabbá tétele, a végrehajtás nyomon követése és ellenőrzése. A tovagyűrűző hatások miatt e területeken érhető el a legnagyobb előrelépés.

A **minőségi jogalkotásra** alapozott szabályozási környezet mérsékli a sürgős jogszabály-módosítási feladatok számát, emellett a jogalkalmazási nehézségek csökkentésével hatékonyabbá, gyorsabbá és egyszerűbbé teszi a feladatok végrehajtását. Kiemelten fontos beavatkozási terület a jogszabályokból eredő adminisztratív terhek csökkentése.

A **társadalmi partnerek aktív bevonása** a döntések előkészítésébe és végrehajtásába többet jelent a klasszikus partnerségnél: újraéleszti a helyi demokráciát, elősegíti a konszenzusos döntések meghozatalát, és könnyebbé teszi a végrehajtást. Ehhez szükség van – az elektronikus eszközök elterjesztésén túl – a közéleti aktivitás növelésére, vagyis:

- a civil, állami és önkormányzati fórumok, kerekasztalok, egyeztető fórumok működtetésére;
- a civil szféra érdekképviseleti és érdekvérvényesítési rendszereinek a javítására;
- a helyi nyilvánosság létrehozására, fejlesztésére, támogatására a kormányzás és politikaalkotás folyamataiban.

A gazdasági szereplők és az állampolgárok elvárásaival összhangban **szükség van a szervezeti teljesítmény növelésére**, hogy csökkenjen a közigazgatási szolgáltatásokra fordított idő és pénz. Szervezetfejlesztési és -racionalizálási intézkedésekkel egyszerűsíteni lehet az ügymenetet, ami egyidejűleg csökkenti az ügyfelek terheit, és növeli az érintett közigazgatási szervek teljesítményét. Az igazságszolgáltatási szervek kapacitásának növelésével elő kell segíteni az ítélezési idő lerövidítését. Az ügyfél-elégedettségi vizsgálatok eredményeire támaszkodva fejleszteni kell az állam által nyújtott szolgáltatások minőségét, kiemelt figyelmet fordítva a különböző csatornákon folyó ügyintézési formák egységes kezelésére. A közfeladatok ellátásába be kell vonni a társadalmi szervezeteket, ami javuló színvonalat is eredményezhet.

A **humán erőforrás minőségének a javítása az egységes kormányzati személyzet-politika keretein belül** a toborzás átalakítására – pl. nyílt pályázattal rendszer bevezetése a köztisztviselővé váláshoz –, a vezetői képességek fejlesztésére és a szakmai minőség javítására összpontosít, hangsúlyozza a teljesítményelv jelentőségét, közigazgatási kultúráváltásra törekszik. Mindez részint az új feladatokat megoldani képes tudás és képességek elterjesztését, részint pedig a 2008 után fellépő, erőteljes nyugdíjba vonulási hullám kezelését hivatottak szolgálni. A közigazgatás teljesítőképességének növeléséhez elengedhetetlen a személyes felelősség érvényesítése is.

A szubszidiaritás jegyében szükség van a helyi önkormányzatok szerepének erősítésére. Regionális szinten elsődlegesen a fejlesztéspolitikai szerep megerősítése a cél. Kistérségi szinten ugyanakkor az integrált fejlesztések és a feladatellátás előkészítése és végrehajtása, valamint a települések jogalkotási munkájának segítése és koordinálása az elsődleges feladat.

Olyan beavatkozásokat kívánunk megvalósítani, melyek hosszú távon is fenntarthatóak maradnak, és a közigazgatás minden területi szintjét áthatják. Ugyanakkor természetesen más-más eszközökre kell támaszkodni az egyes szinteken.

A koherencia érdekében a más programokon keresztül megvalósuló, a közigazgatást érintő fejlesztéseknek is igazodniuk kell a Kormány közigazgatás- fejlesztési programjához.

A közigazgatás fejlesztésére irányuló és a közigazgatásban foglalkoztatottak létszámát is érintő intézkedések előkészítése során előzetesen – az érintett szakszervezetek véleményének kikérésével – mérlegelni kell a foglalkoztatási hatásokat. Az állami feladatok újragondolása és az eljárások racionalizálása kapcsán felmerülő munkaerő-átstrukturálást tervezhetővé és ütemezhetővé kell tenni, valamint ki kell dolgozni az érintettek munkaerőpiaci aktivitásának megőrzését segítő intézkedéseket is.

A fejlesztéspolitikát integrálni kell a közigazgatás intézményi és eljárási rendjébe. A különböző fejlesztési beavatkozások térségenkénti összhangját a programok országos szinten megvalósított **területi koordinációja** garantálhatja. Fontos eleme a decentralizációnak a regionális programok megvalósítása, illetve a régiók bevonása az ágazati programok tervezésébe és végrehajtásába, valamint a területi alapú tervezés megerősítése és szerepének fokozása.

3.2.6.2. A közigazgatási szolgáltatások korszerűsítése, elektronikus közigazgatás

A Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS) fő célja a magyar információs társadalom felzárkóztatása az EU átlagos szintjéhez. Ehhez járul hozzá az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásának kiterjesztése alapvetően a folyamatok és a szolgáltatások korszerűsítésén keresztül. A MITS-ben a tartalom és szolgáltatások beavatkozási terület alatt jelenik meg a közigazgatás fejlesztése, amit az E-kormányzat 2005 stratégia bont ki részletesen.

Az említett stratégiák szándéka, hogy a közigazgatási szolgáltatások fejlesztése segítse elő a társadalom versenyképességének javítását. Az üzleti szférát is kiszolgáló elektronikus közszolgáltatások fejlesztése vonzó üzleti környezetet teremt a vállalkozások és beruházások számára ezzel is növelve az ország versenyképességét. A szolgáltatások átalakításával és a teljes körű elektronikus ügyintézési formák megteremtésével csökkenthető a vállalkozások adminisztratív költsége és ügyintézési ideje. Az informatikai alkalmazások bevezetése és elterjesztése egyúttal minőségi előrelépést jelenthet a korábbi reformjellegű próbálkozásokhoz képest a közigazgatásban. Az államreform célkitűzéseit támogató **rugalmas intézményrendszert** kívánunk kialakítani. Ezért kiemelt figyelmet fordítunk az állami intézményrendszer intézményei és azok belső működésének megújítására.

Az információs társadalom megvalósítását e prioritás a közigazgatási szolgáltatások infokommunikációs fejlesztésével, továbbá – más közszolgáltatásokra is kiterjedő – közös elektronikus azonosító rendszer kiépítésével támogatja. Egyúttal ez jelenti a más prioritásokban megvalósuló infokommunikációs fejlesztésektől történő lehatárolást. Meg kell valósítani a közigazgatás és a közszolgáltatások folyamatainak új logikai rendszerbe foglalását az informatizálhatóság, a szabványosíthatóság, az egyszerűség és az átláthatóság követelményeinek megfelelően. Intézményi, szervezeti- és folyamatmodellek kialakításával új, elektronikus alapú működési rendszert kell teremteni az igazgatásban. Meg kell valósítani az intézmények és rendszerek összekapcsolását a szolgáltatási portfólió és tudásbázis lehető legszélesebb körű kihasználása érdekében.

A bírói hatalmi ág szolgáltatásainak javítása érdekében szükséges az **igazságszolgáltatási** munka szolgáltató jellegének erősítése, a bírósághoz fordulás elektronikus módjának megteremtése, továbbá az ügyfélbarát környezet biztosítása érdekében szükség van a bírói szervezetek belső folyamatainak és **szolgáltatásainak infokommunikációs alapú fejlesztésére**.

Az állami szolgáltatások nyújtásának és igénybevételének alapja az ügyfél azonosíthatósága. Biztosítani kell az azonosítást lehetővé tevő nagy adatbázis rendszerek konszolidálását, adatállományaik összekapcsolását.

Az állam által az ügyfelek részére nyújtott minőségi szolgáltatások megteremtésének – a közigazgatás belső intézményi működésének átalakításán kívül – feltétele a szolgáltatást igénybe vevő ügyfél és a szolgáltató állam közötti kapcsolat biztosítása is. Az elektronikus közszolgáltatások és más állami szolgáltatások nyújtásához és igénybevételéhez mindezen túlmenően szükséges az egyes intézmények által nyújtott közszolgáltatások folyamatainak, típusainak áttekintése, egyszerűsítése, a szabályozási háttér átvizsgálása és az egyes folyamatok elektronikus alapúvá tétele.

Speciális, komplex szolgáltatásokat nyújtó – informatikai infrastruktúrával és e-kormányzati know-how-val támogatott – központokat kell kialakítani, a közigazgatási szolgáltatásokhoz történő széles körű hozzáférés érdekében. Az eddigi intézménycentrikus hozzáállás helyébe folyamatosan – az állampolgárok és a vállalkozások növekvő elvárásaira jobban reagálni képes – **szolgáltatás- illetve ügyfélközpontú megközelítés** lép.

Célunk, hogy mindenki számára biztosítsuk a **közhasznú információkhoz** való hozzáférést és **az ügyintézkést elektronikus úton is**. Biztosítani kívánjuk **a személyes mellett a többcsatornás** (telefonos, internet alapú, mobil) **elérést és ügyintézési lehetőségét**. Létre kell hozni az ügyfélazonosítás közműveit (azonosító kártya), és fejleszteni kell az információ áramlását biztosító központi gerinchálózatot.

Központi infrastruktúra használatával vissza kívánjuk szorítani a szigetszerű informatikai fejlesztésekből adódó párhuzamos kiadásokat. A szakigazgatási rendszerek folyamatainak informatikai eszközökkel támogatott racionalizálásával csökkenthetjük a közszolgálati működés bürokratikus elemeit.

Az igazgatási rendszerek ésszerűsítésével egyidőben egy hatékonyabban működő fejlesztéspolitikai intézményrendszer is kialakítható, amelynek keretében szükség van egy **ügyfélbarát, elektronikus fejlesztéspolitikai szolgáltató rendszer** létrehozására. Alapvető szempontként jelenik meg az egyszerű, könnyen elsajátítható használat, ami kormányzati szinten az azonos funkciók összevonását igényli, valamint szabványos megoldásokat tesz lehetővé. Az egységes alkalmazás- és kapcsolatrendszernek a fejlesztéspolitikára történő kiterjesztésével katalizálni kívánjuk a rendszer használatának elterjesztését a közzsféra egészében.

A fejlesztések megvalósítása során a gazdasági növekedés segítése érdekében kezdeményezzük a működőtöke bevonását minden olyan esetben, ahol ez lehetséges. A humán tőkében meglévő erőforrásokat az igazgatási rendszerek korszerűsítésének katalizátoraként használjuk fel, ezáltal segítve a szolgáltató állam megvalósulását. A civil szféra kialakult viszonyai, a társadalom demokratikusságának erősödése, valamint az ebből fakadó szerkezeti átrendeződések lehetőséget teremtenek arra, hogy a civil társadalom a közzsféra által ellátandó feladatok egy részét átvállalja. A képviselői demokrácia jó működése mellett mind több lehetőséget adunk az állampolgároknak, hogy közvetlenül is szerepet vállaljanak szűkebb és tágabb közösségük sorsának alakításában. Működtetni kívánjuk a társadalmi párbeszéd modern intézményeit, így **különös figyelmet fordítunk az e-demokrácia nyújtotta új formákra**. A döntésekbe az informatika adta lehetőségek felhasználásával bevonjuk a civil társadalmat, az egyházakat és az érdekképviselőket is, beleértve a horizontális elvek érvényesülése miatt különös figyelmet érdemlő roma szervezeteket is.

Az e-kormányzati tudás bővítését, az informatikai eszközök elterjedéséhez nélkülözhetetlen szemléletváltás felgyorsítását soft (képzési, tanácsadási) jellegű eszközökkel is támogatni kívánjuk.

Az elektronikus közszolgáltatások elterjedéséhez szükséges a felhasználói oldal képzése, figyelemfelkeltése. Az e prioritáshoz kapcsolódó operatív programok csak a speciális alkalmazásokhoz közvetlenül kapcsolódó képzési elemeket tartalmazzák, míg az általános jellegű infokommunikációs oktatás (digitális írástudás) más prioritásokba illeszkedik.

A 6. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

A 6. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása

- az igazgatási rendszer korszerűsítése **az Államreform Operatív Program** keretében, ESZA-finanszírozással,
- az infrastrukturális feltételek javítása **az Elektronikus közigazgatás Operatív Program keretében**, ERFA-finanszírozással történik. Mind az Államreform Operatív Program, mind pedig az Elektronikus közigazgatás Operatív Program egyaránt kiterjed a konvergencia célkitűzésű régiókra, valamint a regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzésű közép-magyarországi régióra. Ezt alátámasztja, hogy a közigazgatási szolgáltatások országos politikát testesítenek meg, ezért szükséges, hogy egységes és azonos munkafolyamatokban menjenek végbe, függetlenül megvalósulásuk helyszínétől. Emellett a közigazgatás kormányzati szabályozási és igazgatási funkciói Budapesten, azaz a közép-magyarországi régióban vannak, megvalósulásuk azonban regionális szinten történik. A közszolgáltatási funkciók modernizációja országos szakpolitika alapján történik, egységes elektronikus rendszerben, a költséghatékonyság és az egységesítés érdekében.

Mindkét operatív program tevékenysége csak központilag koordinálható.

A 6. prioritásban foglalt stratégia alátámasztja a CSG következő iránymutatásait:

- A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése.
- A mindenki számára megvalósuló információs társadalom ösztönzése.
- Több és jobb munkahely.
- Igazgatási kapacitás.

3.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv koordinációja és kommunikációja

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv megvalósítását szolgáló, hatékony koordináció megköveteli, hogy egy központi kormányzati szervezet gondoskodjék e források tervezésének és felhasználásának összehangolásáról, a lakosság széles körű tájékoztatásáról, a történelmi léptékben is kiemelkedő mértékű közpénzek felhasználásáról. Ennek forrásául a Kohéziós Alapból és a strukturális alapokból elkülöníthető szakmai segítségnyújtási (TA) keret szolgál. Az elkülönített TA-keret céljai különösen a programozás, értékelés terén:

- az Új Magyarország Fejlesztési Terv egészére vonatkozó tanulmányok, értékelések készítése;

a végrehajtás terén:

- a központi irányító hatóság, az igazoló-kifizető hatóság és az ellenőrző hatóság kapacitásának megteremtése, fejlesztése;
- a fenti szervezetekre, valamint az intézményrendszer egészére vonatkozóan folyamatos továbbképzések, a humán erőforrás fejlesztését szolgáló módszertan, valamint programok kidolgozása és lebonyolítása;

- az Európai Unió előírásainak megfelelő, egyben az intézményrendszerben dolgozók munkáját támogató IT-rendszer fejlesztése;
- jó minőségű projektek előkészítésének és megvalósításának elősegítése;
- a lehetséges kedvezményezettek és a szélesebb közvélemény tájékoztatása a fejlesztési terv egészéről;
- az önkormányzati, illetve a civil – beleértve az egyházakat is – kedvezményezettek projektjeinek előkészítését és megvalósítását segítő szakértői hálózat felállítása és működtetése.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és a 2007 és 2013 közötti operatív programok összehangolását, vagyis a **fejlesztési terv koordinációját és kommunikációját** az alapok TA-részből finanszírozzuk a **Végrehajtás Operatív Program** keretében. Az egyes operatív programokhoz köthető – OP-specifikus tevékenységek – az OP-k technikai segítségnyújtás kereteiből finanszírozhatóak.

4. Az operatív programok listája, struktúrája

A harmadik fejezetben bemutatott prioritások alapján a következő operatív programok megvalósítását tervezzük:

Prioritások	Operatív program	CCI szám
1. Gazdaságfejlesztés	Gazdaságfejlesztés OP	2007HU161PO001
2. Közlekedésfejlesztés	Közlekedés OP	2007HU161PO007
3. Társadalmi megújulás	Társadalmi megújulás OP	2007HU05UPO001
	Társadalmi infrastruktúra OP	2007HU161PO008
4. Környezeti és energetikai fejlesztés	Környezet és energia OP	2007HU161PO002
5. Területfejlesztés	Nyugat-dunántúli Operatív Program,	2007HU161PO003
	Közép-dunántúli Operatív Program,	2007HU161PO005
	Dél-dunántúli Operatív Program,	2007HU161PO011
	Észak-magyarországi Operatív Program,	2007HU161PO006
	Észak-alföldi Operatív Program,	2007HU161PO009
	Dél-alföldi Operatív Program,	2007HU161PO004
6. Államreform	Közép-magyarországi Operatív Program,	2007HU162PO001
	Államreform OP	2007HU05UPO002
Az Új Magyarország Fejlesztési Terv koordinációja és kommunikációja	Elektronikus közigazgatás OP	2007HU16UPO001
	Végrehajtás OP	2007HU161PO010

(Megjegyzés: Az Európai Területi Együttműködés célkitűzés keretében megvalósításra kerülő operatív programok nem képezik részét a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretnek.)

Élni kívánunk azzal a lehetőséggel, hogy egyes operatív programokban – mindenekelőtt a regionális operatív programok esetében – az új ötletek, megközelítések kipróbálására, a legjobb gyakorlatok átvételére kísérleti (experimentation) lehetőséget teremtünk.

5. Indikatív pénzügyi terv és addicionalitás

5.1. Az operatív programok indikatív pénzügyi felosztási terve

Az Európai Unió költségvetésének kohéziós politika fejezetéből a 2007–2013-as időszakra 2004-es adatokkal számolva **22,4 milliárd euró uniós** forrás áll a rendelkezésünkre. Ezt kiegészíti a magyar állami hozzájárulás, amely a teljes felhasználható keret 15%-át teszi ki, így **összesen 26,3 milliárd eurót fordíthatunk fejlesztésekre**. E források kiegészülnek még a fejlesztéseket megvalósító szervezetek (vállalkozások, önkormányzatok, nonprofit szervezetek) saját forrásnak tekinthető ráfordításaival, így összességében e keretnél még nagyobb volumenű fejlesztések valósulhatnak meg.

Magyarország számára a kohéziós fejezeten kívül az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) és az Európai Halászati Alapból 2004-es áron számolva további mintegy 3,4 milliárd euró uniós fejlesztési forrás áll rendelkezésre. Az alábbi forrásmegosztás kialakításánál főbb szempontként figyelembe vettük:

- a Kohéziós Alap és a strukturális alapok felhasználására vonatkozó EU-irányelveket;
- az egyes beavatkozási területek relatív súlyát a kitűzött fő célok elérésében;
- európai uniós tagságunkból eredő fejlesztési kötelezettségeinket a környezetvédelem és a közlekedés területén;
- az ország egyes régióinak egymáshoz viszonyított fejlettségét;
- az egyes beavatkozási területek valószínűsíthető forrásfelszívó képességét;
- a Kormányprogramban meghatározott célokat.

A kohéziós politika fejezetében a források három fejlesztési alapból származnak:

- a Kohéziós Alapból (KA – közlekedés, környezetvédelem, energia)
- az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA – fizikai beruházások, eszközbeszerzés, K+F stb.)
- az Európai Szociális Alapból (ESZA – humánfejlesztés, képzések, közigazgatás stb.).

Az alapokon belüli kötöttségek:

- nem lehet eltérni attól, hogy a pénzügyi megállapodásnak megfelelően a 2. célkitűzés alá eső Közép-Magyarországra jutó uniós forrás – a strukturális alapokon belül – 1860 millió euró (2004-es áron), amelynek ESZA-forrású fejlesztései a Társadalmi megújulás és az Államreform Operatív Programokban valósulnak meg, míg ERFA-forrású fejlesztései a Közép-magyarországi OP-ban, illetve az Elektronikus közigazgatás OP-ban;
- az Új Magyarország Fejlesztési Terv és az operatív programok előkészítési, menedzsment-, monitoring-, értékelési, tájékoztatói és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására – beleértve a programok megvalósításához szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését is – a rendelkezésre álló, teljes keret legfeljebb 4%-áig van lehetőség; e források (technikai segítségnyújtás) két helyen jelennek meg: az OP-k külön prioritásaiban és egy külön erre a célra létrehozott, horizontális Végrehajtás Operatív Programban (e keretet a pénzügyi táblában külön sorban szerepeltetjük);
- lehetőség van nemzeti teljesítmény tartalék képzésére, amelynek felhasználásáról 2011 végéig kell dönteni a programok végrehajtásának ismeretében; ennek alapján a konvergencia célkitűzés ERFA- és ESZA-forrásainak 2,5 százalékából nemzeti teljesítmény tartalékot képeztünk;
- az „Európai Területi Együttműködés” célkitűzés (határon átnyúló programok, projektek) pénzügyi kerete rögzített: 343 millió euró uniós társfinanszírozást tesz ki (2004-es áron); ez a forrásösszeg határmenti és transznacionális forrásallokációt jelent, mely

az érintett országok programszintű allokációs döntéseit követően közös határmenti és transznacionális költségvetésekbe kerül.

A Kormány az egyes operatív programok közötti forrásmegoszlást az alábbiak szerint határozta meg: (Megjegyzés: A táblázat a vonatkozó rendeletnek megfelelő szerkezetben, folyó áron, euróban tartalmazza az indikatív forrásmegosztást, feltüntetve az EMVA és az EHA források éves bontását is.)

9. tábla

5.2. Az adicionalitás elvével való összhang igazolása

Az adicionalitás igazolására a 2007-2013 közötti programozási időszakban három alkalommal kerül sor: előzetesen majd az időszak közepén és végén.

Előzetes igazolás

A magyar hatóságok 2 950,8 millió euróban (2006-os árakon) határozták meg a 2007–2013. közötti időszakban fenntartandó, a Konvergencia célkitűzés alá tartozó régiókra fordítandó nemzeti közkiadások éves átlagát. Ez a referencia-időszak átlagos kiadásainak reálértéken történő szinten tartását jelenti. A referencia-időszak meghatározása a 2004-2005. évek átlaga alapján történt.

A magyar hatóságok minden szükséges információt megadnak a Bizottságnak és a programozási időszak során tájékoztatást adnak azokról a fejleményekről, amelyek kétséggé tehetik a kiadások ezen szintjének fenntartását.

Félidős adicionalitási vizsgálat

A Bizottság szolgálatai a magyar hatóságokkal együttműködve 2011-ben félidős adicionalitási vizsgálatot végeznek, melynek eredményeképpen sor kerülhet a strukturális kiadások előírt szintjének módosítására is.

Igazolás az időszak végén

Az utólagos igazolásra 2016. június 30-ig kerül sor. Az adicionalitás követelménye akkor tekinthető teljesítettnek, ha a strukturális célú nemzeti közkiadások a 2007-2013 közötti években legalább eléri a kiadások előzetesen elfogadott, vagy a félidős felülvizsgálat során módosított szintjét. Ha az információkat a magyar hatóságok egyáltalán nem, vagy nem megfelelő módon nyújtják be, az a követelmények teljesítésének elmulasztását jelenti. Mindezek alapján a magyar hatóságok az információk átadásában a következő menetrendhez igazodnak:

- legkésőbb 2016. január 31-ig: a 2007-2013. évekre vonatkozó végleges adatokat tartalmazó összesített és éves táblák benyújtása;
- legkésőbb 2016. március 31-ig: szükség esetén módszertani javítások a Bizottság észrevételei alapján;
- legkésőbb 2016. június 30-ig: egyéb kiegészítő információ benyújtása.

10. táblázat: Az addicionalitási követelmény előzetes igazolására szolgáló tábla

6. Végrehajtás, adminisztratív hatékonyság

6.1. Intézményrendszer

Közösségi szintű jogszabály határozza meg a tagállamok felelősségét az irányítási és ellenőrzési rendszerek, valamint ezek működési elvei kidolgozásában, hogy ezáltal biztosítható legyen az uniós társfinanszírozással megvalósuló fejlesztések hatékony és megfelelő végrehajtása. A megosztott irányításnak megfelelően a tagállamok maguk alakítják ki a végrehajtás intézményrendszerét és eljárási rendjét. A közösségi társfinanszírozással felhasznált fejlesztési források szabályos, eredményes és hatékony felhasználása érdekében a tagállam köteles a menedzsment, a monitoring, az ellenőrzés, az értékelés és az információszolgáltatás területén az Európai Unió Tanácsa 1083/2006/EK rendeletében, valamint annak végrehajtási rendeleteiben megfogalmazott kötelezettségeket teljesíteni.

Ennek megfelelően a rendelet 58-59., valamint 62-65. cikkei alapján a 2007–2013-as programozási időszakra meghatározzuk az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásában résztvevő intézmények körét. A fenti feladatok ellátása során a fejlesztési terv végrehajtásában az alábbi intézmények vesznek részt:

- a Nemzeti Fejlesztési Tanács;
- a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület;
- a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség: azon belül,
 - a központi koordináció,
 - valamennyi irányító hatóság;
- a közreműködő szervezetek;
- a monitoring bizottságok;
- a Pénzügyminisztérium, mint
 - ellenőrzési hatóság,
 - igazoló hatóság.

6.1.1. Nemzeti Fejlesztési Tanács

A fejlesztéspolitika felügyelete, értékelése érdekében a kormány tanácsadó testületeként létrejött a Nemzeti Fejlesztési Tanács, melynek elnöke a miniszterelnök, tagjai a regionális fejlesztési tanácsok képviselői, a Gazdasági és Szociális Tanács delegáltjai, valamint a miniszterelnök által felkért szakértők, állandó meghívottai a miniszterek és a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület tagjai.

- nyomon követi és értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását;
- nyomon követi az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban, valamint a nemzeti fejlesztési tervben rögzített célok teljesülését és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját;
- javaslatot tehet a Kormány részére fejlesztési tervek módosítására.

6.1.2. Fejlesztéspolitikai Irányító Testület

A kormány fejlesztéspolitikáért felelős döntés-előkészítő, javaslattevő, koordináló szerve a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testület (FIT)**, melynek elnöke a miniszterelnök, tagjai a monitoring bizottságok elnökei és a fejlesztéspolitikáért felelős kormánybiztos.

A FIT kiemelt feladatai:

- összehangolja az európai uniós és a hazai forrásokból megvalósítani tervezett fejlesztéseket;

- összehangolja az Új Magyarország Fejlesztési Terv, a Nemzeti Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Stratégiája és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program készítésével kapcsolatos feladatokat;
- véleményezi a Kormány számára az ország fejlesztéspolitikai stratégiáját, a hosszú és középtávú fejlesztési és tervezési elképzeléseket, az Európai Unió pénzügyi támogatásainak igénybevételéhez szükséges terveket, operatív programokat, a támogatások felhasználásához szükséges intézményrendszer és szabályozás kialakításáról szóló javaslatokat és előterjesztéseket, valamint a szabályozási eszközöket;
- megtárgyalja és véleményezi az Államreform Bizottság által készített, a fejlesztéspolitikát is érintő dokumentumokat;
- véleményezi az operatív programok végrehajtására vonatkozó, többéves, részletes programozási-végrehajtási dokumentumok (akciótervek) sarokpontjait, az e témában a Kormány számára készülő előterjesztéseket, véleményezi azoknak, valamint a pályázati kiírások elkészítésének módszertanát és a fejlesztéspolitikai célokkal való összhangját, véleményezi az operatív programok végrehajtását szolgáló akciótervek intézkedéseivel elérni kívánt célokat, illetve a pályázati kiírások paramétereit;
- véleményezi a kiemelt fejlesztések körét, a komplex programokat, az operatív programok kiemelt projektjeit;
- véleményezi az úgynevezett nagyprojekteket (a nagy támogatási értékű, az európai uniós források abszorpciója szempontjából fontos beruházásokat);
- nyomon követi az operatív programok és az akciótervek végrehajtását, kezdeményezheti az operatív programok mellett működő monitoring bizottságoknál a pénzügyi források átcsoportosítását, javaslatot tehet az operatív programok, akciótervek és pályázatok tartalmára, azok módosítására.

6.1.3. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) az érintett minisztériumokkal és a fejlesztési régiókkal együttműködésben felel az Új Magyarország Fejlesztési Terv egészének tervezéséért, végrehajtásáért, valamint valamennyi operatív program irányító hatósági funkcióinak ellátásáért. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és az operatív programok tervezésének és megvalósításának intézményrendszerét összefogó, koordinációs irányító szervezetként az alábbi feladatokat látja el:

- az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésével és végrehajtásával összefüggő stratégiai tervezési és programozási feladatok összehangolása;
- a Nemzeti (lisszaboni) Akcióprogram céljainak érvényesítése és az Új Magyarország Fejlesztési Terv egészében az összhang biztosítása;
- a strukturális alapok és a Kohéziós Alap forrásainak magyarországi felhasználásához szükséges intézményi, pénzügyi lebonyolítási, eljárásrendi szabályok kialakítása;
- a végrehajtást támogató informatikai rendszer fejlesztése és működtetése;
- a Kormány és az Európai Bizottság folyamatos tájékoztatása a strukturális alapok és a Kohéziós Alap forrásainak felhasználásáról;
- az Európai Uniónak szóló éves jelentésekkel kapcsolatos követelmények teljesítése;
- az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásának nyomonkövetése, mérése (monitoring indikátorok segítségével) és értékelése, valamint a tapasztalatok visszacsatolása a Kormány számára rendszeres végrehajtási jelentésekben és tanulmányokban;
- a fejlesztési terv módosítására, újraprogramozásra vonatkozó javaslatok kidolgozása és egyeztetése;
- az Új Magyarország Fejlesztési Terv megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozása és szükséges módosítása, valamint a fejlesztési terv egészére vonatkozó, tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítése;

- képzések, tananyagok fejlesztése és biztosítása a végrehajtásban részt vevő intézmények számára;
- egységes, minden operatív programot lefedő pályázati ügyfélszolgálat kialakítása és működtetése.

Az NFÜ a magyar jogszabályokban meghatározott mechanizmusoknak megfelelően a tervezés és a végrehajtás során biztosítja a strukturális alapok és a Kohéziós Alap forrásai felhasználásának összehangolását az egyes operatív programok között, valamint az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap és az Európai Halászati Alap forrásaival kapcsolatban. A források felhasználásának koordinációja tekintettel van a magyar ágazati, regionális és városi fejlesztéspolitikákra, az Európai Befektetési Banktól és más forrásokból származó támogatásokra, figyelembe véve a regionális állami támogatásokra vonatkozó közösségi rendeleteket. A koordináció egyaránt vonatkozik a stratégiai célok, beavatkozási területek és a pályázati kiírások kidolgozása során a kölcsönös tájékoztatásra és információcserére, a monitoring bizottságokban és munkacsoportokban való kölcsönös részvételre, valamint a végrehajtás eszközeiben az összhang és az átjárhatóság megteremtésére.

6.1.4. Irányító hatóságok (IH)

Az egyes operatív programokhoz (OP) nyújtott támogatások szabályszerű, hatékony és eredményes felhasználásáért az OP irányító hatósága a felelős. Az IH feladatait részben a megfelelő minősítési eljárás során kiválasztott, szakmai és hatékonysági kritériumoknak megfelelő közreműködő szervezetekre delegálja.

Az irányító hatóság legfontosabb feladatai:

- Koordinálja az operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza, az érintett tárcák és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságokat ;
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.
- Biztosítja, az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában, a nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek — a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül — vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a Közreműködő Szervezetek által készített forráslelvásokat, hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek, az operatív programot érintő értékelési tevékenységekben közreműködik.
- Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi, költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az igazoló hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.

- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét — figyelemmel annak konkrét céljaira — felügyelhesse.
 - Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint — a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően — a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
 - A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
 - Koordinálja az operatív program végrehajtására vonatkozó többéves részletes programozási-végrehajtási dokumentum (akcióterv) kidolgozását és módosítását, javaslatokat tesz annak tartalmára.
 - Ellenőrzi az operatív program végrehajtására vonatkozó akcióterv(ek) formai és módszertani követelményeinek teljesítését és biztosítja a konzisztenciát az operatív programok tartalmával, valamint képviseli a programok szabályossági és végrehajthatósági szempontjait.
 - Ellenjegyzzi a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
 - Javaslatot tesz az operatív program módosítására.
 - Az operatív program végrehajtását folyamatosan nyomon követi, a megvalósítást monitoring indikátorok segítségével méri, valamint a szükséges beavatkozásokat megteszi.
 - Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását, biztosítja azok szabályosságát, ennek érdekében megteszi a szükséges beavatkozásokat.
 - Ellenőrzi és értékeli a program közreműködő szervezeteit, kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat.
 - Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyekkel kapcsolatban az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/aival kapcsolatot tart.
 - Részt vesz az ÚMFT egészére vonatkozó és a felelősségi körébe utalt operatív program(ok) tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatainak ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
 - Kezeli az operatív program megvalósításának technikai segítségnyújtási keretét.
- A végrehajtás megfelelő adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző Közreműködő Szervezetekkel (továbbiakban: KSz) kapcsolatos tevékenysége:
- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSz OP-végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei fölött.
 - A felelősségi körébe utalt KSz-ekkel feladat-ellátási szerződést köt és biztosítja, hogy a KSz szolgáltatásaiért teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.
 - Jóváhagyja a KSz források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
 - Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSz-ek tevékenységét.

6.1.4.1. Az egyes operatív programok irányító hatóságai

Valamennyi irányító hatóság a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységként működik**. A végrehajtás irányításának központosítása növeli az operatív programok végrehajtása közötti koordináció hatékonyságát, javítja az átláthatóságot, elősegíti a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az elszámolathatóságot (amelyet a közreműködő szervezetek teljesítményalapú finanszírozása és folyamatos teljesítményértékelése is alátámaszt), valamint a feladatszervezés racionalizálását. Az irányító hatóságokat az Új Magyarország Fejlesztési Terv prioritásainak megfelelően alakítjuk ki. Egy irányító hatósághoz több operatív program is tartozhat. Ezt a struktúrát az alábbi táblázat mutatja be.

11. táblázat: Az operatív programok hozzárendelése az irányító hatóságokhoz

Irányító hatóságok	Operatív program
1. Gazdaságfejlesztés	Gazdaságfejlesztés OP
2. Közlekedés	Közlekedés OP
3. Társadalmi megújulás	Társadalmi megújulás OP Társadalmi infrastruktúra OP
4. Környezet, energia	Környezet és energia OP
5. Regionális programok	Nyugat-dunántúli Operatív Program Közép-dunántúli Operatív Program Dél-dunántúli Operatív Program Észak-magyarországi Operatív Program Észak-alföldi Operatív Program Dél-alföldi Operatív Program Közép-magyarországi Operatív Program
6. Közigazgatás	Államreform Operatív Program Elektronikus közigazgatás Operatív Program
7. Koordinációs Hatóság	Végrehajtás Operatív Program

6.1.5. Közreműködő szervezetek (KSZ)

Az operatív programok lebonyolításához kapcsolódó feladatok jelentős részét az irányító hatóságok – amennyiben egy adott prioritás/intézkedés végrehajtása során alkalmaznak közreműködő szervezetet – a KSZ-re delegálják. A közreműködő szervezeteket az irányító hatóságokat integráló Nemzeti Fejlesztési Ügynökség – minősítési eljárás keretében – választja ki. Az IH a programokkal kapcsolatban ellátja a KSZ-ek szakmai felügyeletét. Az egyértelműség és számonkérhetőség érdekében – főszabályként – egy-egy prioritás (központi program vagy pályázat) teljes végrehajtási folyamatának lebonyolítása egyetlen közreműködő szervezet feladatkörébe tartozik. A közreműködő szervezetek feladatai általában a következők:

- központi projektek lebonyolítása;
- pályázatok érkeztetése, értékelése, döntés-előkészítés;
- szerződéskötés, – módosítás;
- nyomonkövetés;
- adatok folyamatos rögzítése az informatikai rendszerben;
- ellenőrzés (első szint), szabálytalanságok jelentése;
- elszámolások és kifizetés, illetve az azokhoz kapcsolódó feladatok;
- projektzárás;
- ügyfélszolgálat, tájékoztatás;
- beszámolók készítése az IH-nak.

A közreműködő szervezetek feladatait az intézményrendszerről szóló magyar jogszabály rögzíti, a feladatok részletezését, ellátásának módját és a finanszírozási feltételeket az IH és a közreműködő szervezet között létrejött feladatellátási szerződés rögzíti.

A közreműködő szervezet a feladat-ellátási szerződésben meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, a támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat. Ezt megküldi az irányító hatóságnak, a megvalósításról pedig negyedévente beszámol az irányító hatóságnak, valamint a felügyeletet gyakorló, érintett szakminisztereknek. A közreműködő szervezet negyedévente beszámol továbbá az akciótervek (az operatív programok vagy a prioritások végrehajtására vonatkozó, többéves, részletes programozási dokumentum) végrehajtásában történt előrehaladásról.

A közreműködő szervezeteket az intézményi és szakmai felkészültségét előre rögzített, objektív szempontrendszer alapján mérő **minősítési rendszer** keretében választja ki a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. A feladatok tényleges delegálásának feltétele, hogy a közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges erőforrások, szervezeti feltételek és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében **a közreműködő szervezetek teljesítményét rendszeresen** értékeljük. Az értékelés eredménye függvényében, a nemzeti jogszabályokkal összhangban lehetőség van a közreműködő szervezetek lecserélésére.

6.1.6. Az operatív programokban érintett szakminiszterek feladatai

Az operatív programban érintett miniszter a feladat- és hatáskörébe tartozó szakterületeken:

- képviselője útján részt vesz a Tervezési Operatív Bizottság és a megfelelő Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságok munkájában;
- javaslatot tesz az operatív program és az akcióterv tartalmára (több szakterületet érintő operatív program esetén azon prioritások tartalmára, amelyek a szakmai feladatkörét érintik)
- képviselőket delegál a pályázatokat elbíráló bizottságokba;
- közreműködik az operatív program és az akcióterv végrehajtásáról szóló jelentések elkészítésében;
- biztosítja a kizárólag hazai forrásokból finanszírozott támogatások, valamint az uniós és a hozzájuk kapcsolódó hazai forrásokból finanszírozott támogatások összehangolását, koordinációját, az átfedések kiküszöbölését.

6.1.7. Monitoring bizottságok

6.1.7.1. Operatív program monitoring bizottsága (OP MB)

Az operatív programok felügyeletéről a monitoring bizottságok (MB) gondoskodnak. A monitoring bizottság az operatív program átfogó koordinációs és döntéshozó testülete.

A monitoring bizottság feladat- és felelősségi körében:

- megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti felülvizsgálatát;
- rendszeresen felméri a támogatás célkitűzéseinek megvalósítása terén tett előmenetelt;
- áttekinti a megvalósítás eredményeit, különös tekintettel az egyes prioritási tengelyek kapcsán kitűzött célokra;
- áttekinti és jóváhagyja az éves és végső megvalósítási jelentéseket az Európai Bizottságnak történő benyújtásuk előtt;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az adott operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően, vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Európai Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- javaslatot tesz az irányító hatóságnak a támogatások olyan változtatásaira vagy áttekintésére, amelyek lehetővé teszik az alapok céljainak elérését és javítják a támogatások kezelését, ideértve a pénzügyi irányítást is. Az OP MB döntéseit többségi döntések formájában hozza.

A monitoring bizottságok összetétele

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek. A monitoring bizottság elnöki tisztét a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott programterületért felelős tagja látja el.

Az operatív programok monitoring bizottságainak tagjai általában:

- az irányító hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek képviselői,

- az adott OP közreműködő szervezetei,
 - az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegáltjai,
 - az önkormányzati szövetségek egy delegált képviselője,
 - az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
 - egy környezetvédelmi civil szervezet delegált képviselője,
 - a romákat, a fogyatékossgal élő embereket, a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő egy-egy civil szervezet delegált képviselője,
 - az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.
- A monitoring bizottság ülésén tanácskozási joggal részt vesznek:
- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője,
 - az Ellenőrzési Hatóság, valamint az Igazoló Hatóság egy-egy képviselője,
 - azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB, a CEB vagy az EIF hozzájárul az EIB, a CEB és az EIF egy képviselője
 - állandó meghívottként az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap és az Európai Halászati Alap végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

A monitoring bizottságok működése

Az OP monitoring bizottság saját ügyrendet dolgoz ki. Általánosságban – a saját működési elveire vonatkozó döntés tiszteletben tartásával – az OP monitoring bizottságok az alábbi működési keretben tevékenykednek:

- a monitoring bizottság évente legalább kétszer ül össze;
- napirendjét és dokumentumait az ülés előtt az ügyrendnek megfelelően a titkárság elküldi a tagoknak;
- az OP monitoring bizottság titkárságának működtetéséért az OP irányító hatósága felel, a titkárság ügyviteli feladataira és működési szabályzatára nézve a monitoring bizottság döntései irányadók.

6.1.8. A regionális operatív programok intézményi feltételei

A Regionális Programok Irányító Hatósága a következő operatív programokat felügyeli:

Konvergencia célkitűzés:

- Nyugat-dunántúli Operatív Program
- Közép-dunántúli Operatív Program
- Észak-magyarországi Operatív Program
- Észak-alföldi Operatív Program
- Dél-alföldi Operatív Program
- Dél-dunántúli Operatív Program

Regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés:

- Közép-magyarországi Operatív Program (foglalkoztatás és versenyképesség operatív program)

A regionális fejlesztési tanácsban a kormányzati jelenlét biztosítja a döntések szakmai és kormányzati kontrollját. A regionális programok megvalósításáért – a többi operatív programhoz hasonlóan – a Kormányé a végső felelősség.

A regionális fejlesztési tanácsok nyomon követési funkcióit úgy kell kialakítani, hogy azok az ágazati operatív programok megvalósítására is kiterjedjenek és a regionális szint az ágazati monitoring bizottságokban is helyet kapjon.

A projektek előkészítését, a döntési javaslatok kidolgozását a közreműködő szervezetek segítik.

6.1.9. Pénzügyi irányítás és ellenőrzés

6.1.9.1. Ellenőrzési hatóság

Az ellenőrzési hatóság az irányítási és ellenőrzési rendszerek hatékony, eredményes és gazdaságos működésének biztosítására kijelölt horizontális- koordinatív feladatokat ellátó szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől.

Az ellenőrzési hatóság feladatai:

- biztosítja, hogy az operatív programok irányítási és ellenőrzési rendszereinek megfelelő működése és az elsősorban rendszerellenőrzések keretében vizsgált, illetve a programokon belül megvalósított műveletek szabályossága mintavételes ellenőrzésekkel le legyen fedve;
- biztosítja, hogy az ellenőrzéseket a megfelelő nemzetközi ellenőrzési standardok és harmonizált módszertan szerint végezzék;
- biztosítja, hogy az ellenőrzések országosan, illetve a tagállam és az EU viszonylatában is koordinált módon történjenek (ellenőrzési stratégia elkészítése és egyeztetése az Európai Bizottsággal);
- záradékkal látja el az éves ellenőrzési jelentéseket.

Az ellenőrzési hatóság felelősségi köre nem szűkül le az ellenőrzések elvégzésére, hanem annál sokkal szélesebb, horizontális-koordinatív, jogszabály-alkotási és módszertani harmonizációs feladatot is jelent, nemzeti szinten megteremtve az Európai Bizottsággal való ellenőrzési együttműködés egyetlen csatornáját. A hatóság delegálhatja az ellenőrzések elvégzését más közigazgatási vagy piaci szervezetre is.

Az ellenőrzési hatóság valamennyi operatív program esetében a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége.

6.1.9.2. Igazoló hatóság

A strukturális és kohéziós alapok támogatásainak megvalósítására szolgáló valamennyi operatív program igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása a 2004-06-os programozási-végrehajtási időszak kifizető hatósági szervezetére és gyakorlatára épül. Ennek megfelelően az igazoló hatóság különösen a következő feladatok ellátásáért felel:

- az átutalási igénylés dokumentációjának összeállításáért, melynek keretében kiállítja az átutalási kérelmet és a költségigazoló nyilatkozatot;
- az igazolásért, melynek keretében tanúsítja az EU számára a költségnyilatkozatok pontosságát, megfelelő voltát, az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek irányítási és ellenőrzési rendszereinek hatékony működését, valamint annak a közösségi politikákkal való összhangját;
- az Európai Bizottságtól érkező átutalások fogadásáért;
- az adminisztratív hibák, a program irányítása során bekövetkező események vagy a szabálytalanságok miatt alkalmazandó pénzügyi korrekcióknak az uniós alapokba történő visszatérítéséért,
- egy olyan pénzügyi rendszer kialakításáért, amely képes a támogatásokat a lehető leggyorsabban a kedvezményezettekhez továbbítani.

6.2. Végrehajtási folyamatok

6.2.1. Alapelvek

Az 2004-2006-os programozási időszak tapasztalatai alapján, az intézményrendszeren belüli feladatmegosztás terén indokolt a változtatás:

- a koordináció megerősödik: az Új Magyarország Fejlesztési Tervnek a Kormány és az Európai Unió közös fejlesztéspolitikai céljait kell szolgálnia;
- a programok megvalósításával kapcsolatos gyakorlati teendőkért felelős közreműködő szervezetek hatásköre bővül;
- korszerűsítjük az európai uniós jogszabályokhoz és a támogatások hatékony lebonyolításához illeszkedő hazai jogszabályokat és egyéb szabályozókat (egységes pályázati eljárások, közbeszerzés, államháztartás és finanszírozási rendszer korszerűsítése, stb.);
- a szolgáltató állam koncepcióját átfogóan érvényesítjük a teljes pályázati folyamat során (pályázóbarát pályáztatás, „egyablakos” rendszer bevezetése, egységes ügyfélszolgálat és ügyfélkapu működtetése, pályázati dokumentáció egyszerűsítése, a kifizetésekhez szükséges dokumentáció és idő radikális csökkentése, késedelmi kamat a pályázók részére);
- hatékony és korszerű intézményrendszert építünk ki, amely a meglévő intézményrendszerre és gyakorlatokra épülve, de annál alacsonyabb költséggel, hatékonyabban, egyszerűbb és egységesebb működési mechanizmusok mentén végzi tevékenységét; az egységesítés jogszabályi és pénzügyi eszközeit a központi koordinációhoz kell rendelni, finanszírozását az uniós források (technikai segítségnyújtás) terhére kell elszámolni;
- az intézményrendszeren belüli feladatmegosztáson túl projekt típusok szerinti eljárásokat alkalmazunk, amelyek keretében a differenciált projektkiválasztást és a megvalósítás adminisztrációjának csökkentését valósítjuk meg;
- a horizontális politikák érvényesítése céljából a társadalmi partnerek bevonásával projekt típusonként útmutatókat készítünk, amelyek tételesen tartalmazzák a kötelező érvényű és önként vállalható projektelemeket, valamint az ezek számszerűsítésére szolgáló indikátorok rendszerét.

6.2.2. Folyamatok

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésétől a programok elindításáig zajló folyamatot az 5. számú melléklet mutatja be részletesen. E mellékletben szereplő projektlista indikatív, annak véglegesítéséről más projektlistákkal való összevetés és értékelés után dönt a Kormány.

Gördülő tervezés, akciótervek

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv és az operatív programok részletes tartalmát és annak koordinációját a 2007-13-as programidőszakban nemzeti szinten elfogadandó akciótervek rögzítik. Az akciótervek tartalmazzák a támogatási konstrukciókat és az azokhoz kapcsolódó információkat egy adott operatív programra, vagy – ha különböző prioritásokért különböző szakminiszterek, illetve regionális fejlesztési tanácsok a felelősek – egy vagy több prioritásra vonatkozóan.

Az akcióterv a következőket tartalmazza:

- a támogatási konstrukciók részletes bemutatását legalább két évre;
- az operatív program illetve a prioritás(ok) megvalósításának bemutatását és ütemezését a teljes programozási időszakra;
- a támogatási konstrukció részletes indoklását.

Az akciótervet az érintett szakminiszter illetve régió javaslatainak felhasználásával – egységes módszertan alapján – a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség állítja össze.

A folyamatos értékelések rendszere

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásának, eredményeinek és hatásainak értékelése az Európai Bizottság módszertani útmutatásaival összhangban, folyamatos rendszer-

ben történik. A gördülő tervezést és a végrehajtást folyamatos értékelési rendszer támogatja, amely:

- képes operatív céllal lefolytatott értékelésekkel javítani a végrehajtás eredményességét, hatékonyságát és biztosítani a rendszer finomhangolását;
- képes stabil alapokat szolgáltatni a stratégiai céllal elvégzett, a fejlesztési tervben és az operatív programokban megfogalmazott célok elérését és a beavatkozások együttes hatásait vizsgáló értékelésekhez.

A folyamatos értékelés rendszerének elemei:

- indikátorrendszer és értékelő jelentések,
- egyedi beavatkozások értékelése,
- akciótervek előzetes és záró értékelése,
- az operatív programok átfogó értékelése
- a fejlesztési terv átfogó félidei és utólagos értékelése.

A végrehajtást támogató monitoring információs rendszerből és más rendszeres adatgyűjtésekből származó információkon alapuló indikátorrendszer segít kézzelfoghatóvá tenni a végrehajtás területén mutatott előrehaladást, és a kitűzött stratégiai célok elérése során felmutatott eredményeket. Az előrehaladásról éves jelentések készülnek, amelyek célja a végrehajtás rendszerében rejlő javítási lehetőségek feltérképezése, illetve a beavatkozások, programok eredményességének és hatásosságának növelését biztosító egyedi beavatkozások éves értékelési tervének összeállítása.

Az éves értékelési terv az előre meghatározott kritériumok mentén kiválasztott, egyedi beavatkozások értékelését rendszerezi. Az egyedi beavatkozások értékelésének célja a folyamatos visszacsatolás biztosítása a tervezés és a végrehajtás számára, valamint beavatkozási szintű információk előállítására az átfogó programértékelések gyors és jó minőségben történő elvégzéséhez.

6.2.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Tervet szolgáló adminisztratív kapacitás hatékonysága

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtását közvetlenül, illetve közvetett módon szolgáló adminisztratív kapacitás különíthető el. Több szervezet fő feladata az ÚMFT végrehajtása, vagyis ezek a **közvetlenül szolgáló szervezetek**. Ezeket a végrehajtási fejezet részletesen bemutatja, kitérve a közöttük levő kapcsolatrendszerre és feladatlehatárolásra is.

A Végrehajtási operatív program fő célja, hogy alkalmassá tegye e szervezeteket a feladatok eredményes és hatékony ellátására. Mint azt korábban jeleztük, kifejezett szándék a koordináció megerősítése a fejlesztéspolitikai szereplők között; a teljesítményalapú működés megalapozása az irányító hatóságoknál és a közreműködő szervezeteknél; a meglévő tapasztalat és jó gyakorlatra építve az alacsonyabb működési költség elérése; valamint az ügyfelek magasabb színvonalú kiszolgálása érdekében csökkentjük az eljárásokkal kapcsolatos adminisztrációt (például „egyablakos” rendszer bevezetése, egységes elektronikus tájékoztatási és ügyfélszolgálati rendszer működtetése, pályázati dokumentáció egyszerűsítése, a kifizetésekhez szükséges dokumentáció radikális csökkentése).

A fejlesztéspolitikai intézményrendszer működésének a hatékonyabbá tétele szükséges, de nem elegendő feltétel az Új Magyarország Fejlesztési Tervben foglalt célkitűzések teljesítéséhez. A **közigazgatás egésze ugyan csak közvetve szolgálja** az Új Magyarország Fejlesztési Tervet, de annak a rendszerszintű megújítása nélkül nem maximálható az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásából eredő társadalmi haszon. Éppen ezért a fejlesztéspolitikai intézményrendszer mellett a tágabb közigazgatási környezet adminisztratív hatékonyságának növelésére is sor kerül az elkövetkező években.

A közigazgatással szembeni alapvető elvárás, hogy az eredményesség kerüljön a tevékenységeinek középpontjába, működése során hatékonyan használja fel a rendelkezésére bocsátott erőforrásokat, továbbá legyen magasabb az általa nyújtott szolgáltatások színvonalára. Ahol lehet, ott törekedni kell a rendszer egészét érintő beavatkozások megvalósítására, ahol pedig ez nem érhető el, ott a rendszer szempontjából kulcsfontosságú elemek megújítását kell megcélozni. A közigazgatás átalakításánál támaszkodni kell az infokommunikációs technológiák által nyújtott előnyök kiaknázására.

Külön kiemelendő, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtása nem áll meg a közigazgatás határainál, hanem abban tevékeny szerepet játszanak a partnerek is. Így az adminisztráció hatékonyabbá tételét szolgáló beavatkozások megtervezésénél és a gyakorlatba történő átültetésénél egyfajta horizontális szempontként mindig figyelembe kell venni a partnerek bevonását is. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtását közvetett módon szolgáló szervezetek megújítását – elsősorban – az Államreform operatív program és az Elektronikus közigazgatás operatív program célozza meg.

7. Koherencia, konzisztencia

7.1. Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal

A Nemzeti Akcióprogram (NAP) a 2005 és 2008 közötti periódusra fogalmaz meg intézkedéseket, ezáltal mind az I. Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtásának utolsó, mind pedig az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásának első éveit lefedi. Ennek megfelelően az Új Magyarország Fejlesztési Terv – a NAP-pal összhangban – a foglalkoztatottság bővítésére, a növekedésre, a társadalmi összetartozás erősítésére és a valós konvergenciára törekszik. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv az operatív programokon keresztül hozzájárul a lisszaboni célok teljesüléséhez a termelékenység növelésével, valamint az üzleti feltételek és a munkakörülmények javításával.

A Nemzeti Akcióprogramban vázolt intézkedések előrehaladásáról – az Európai Bizottság kezdeményezésére – a többi tagállamhoz hasonlóan hazánk 2006. októberében jelentést készít. Magyarország, kiemelt figyelemmel az Európai Bizottságnak a nemzeti lisszaboni akcióprogramra vonatkozó ország-értékelésére, a 2006. március 23-24-i Európai Tanács következtetéseire, valamint a Kormány által meghatározott hármas célkitűzésre (egyensúly, reform, fejlesztés), felülvizsgálta a 2005. évi nemzeti lisszaboni akcióprogramot és kijelölte azokat a prioritásokat, amelyek – a nemzeti sajátosságokat figyelembe véve – a leginkább hozzájárulhatnak hazánk, és az unió egészét illetően a gazdaság és a foglalkoztatás növekedéséhez. E prioritások figyelembevételével fogalmazzuk meg az Új Magyarország Fejlesztési Terv releváns intézkedéseit. Ennek következtében az Új Magyarország Fejlesztési Terv és a NAP stratégiája összhangolt, a beavatkozási területek megfeleltethetőek, ahogyan ezt a 3. számú melléklet ábrájában bemutatjuk. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv megvalósítása során folyamatosan össze kívánjuk vetni a megvalósulás eredményeit lisszaboni célkitűzéseinkkel. Ebben az összefüggésben külön figyelemmel kísérjük a vállalkozások versenyképességének és az innovációnak az alakulását a Monitoring Bizottságok ülésein.

7.2. Összhang a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal

A stratégia kifejtésénél az egyes prioritásoknál részletesen bemutattuk a kohézióra vonatkozó Közösségi Stratégiai Iránymutatások (CSG) megfeleltetését, ezeket összefoglalóan, prioritás szinten az alábbi táblázatban mutatjuk be.

12. táblázat: A prioritások megfeleltetése a CSG iránymutatásaival

CSG iránymutatásai	Prioritások
1. iránymutatás: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni	Környezeti és energetikai fejlesztés Közlekedésfejlesztés
2. iránymutatás: A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése	Gazdaságfejlesztés
3. iránymutatás: Több és jobb munkahely	Társadalmi megújulás Államreform
A kohéziós politika területi dimenziói	Területfejlesztés

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv beavatkozás-csoportjainak részletesebb megfeleltetését a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal az 4. számú melléklet tartalmazza.

7.3. Összhang és koordináció az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által koordinált Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv a már említett országos koncepciókkal (Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció, Országos Területfejlesztési Koncepció, Nemzeti Akcióprogram, Fenntartható Fejlődés Stratégiája, Nemzeti Környezetvédelmi Program) összhangban, a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokban megfogalmazott irányelvekre, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapról szóló 1698/2005/EK rendeletre és a Stratégiai Iránymutatásokról szóló 2006/144/EK Tanácsi Határozat rendelkezéseire alapozva készül.

7.3.1. A tervezési összehangolás elvei

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv kapcsolatát az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel az adja, hogy a hazai fejlesztéspolitikai célokat a két terv közösen valószínűsíti meg a különböző (kohéziós, strukturális, mezőgazdasági és vidékfejlesztési, valamint a halászati) alapok forrásainak felhasználásával.

A közös fejlesztési célok az alábbi területeken érvényesülnek:

- a gazdasági versenyképesség javulása az agrárium területén is, a minőség, a hozzáadott érték, a termelékenység növelése, a mező- és erdőgazdaság, valamint az élelmiszerfeldolgozás fejlesztése által;
- a humán erőforrás fejlesztése az agrár-vidékfejlesztés területén is a versenyképesség javításához szükséges ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének javítása által;
- a természeti környezet megóvása a megújuló energiatermelés ösztönzése, a vízgazdálkodás javítása, a földhasználat racionalizálása, valamint a környezeti és természeti értékek megőrzése által;
- a területi egyenlőtlenségek mérséklése és a társadalmi kohézió erősítése a vidéki foglalkoztatás bővítése, a gazdasági tevékenységek diverzifikálása, és a helyi közösségek és szolgáltatások fejlesztése által.

A strukturális alapok és az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) közötti lehatároláskor törekszünk arra, hogy az EMVA a III. fejlesztési tengelyben meghatározott módon a vidékfejlesztéshez kapcsolódó programokat valósítsa meg. A főbb területeken az alábbi elvek szerint történik az EMVA-ból a támogatás:

- turisztika területén magán szálláshely és a falusi örökségporták, falusi vendégszallóprogramok;
- kizárólag mezőgazdasághoz kapcsolódóan megújuló energia (biomassza, biogáz, bioetanol);
- csak mezőgazdasági célú külterületi vízgazdálkodás.

7.3.2. Koordináció a megvalósítás során

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv és az Új Magyarország Fejlesztési Terv kapcsolódásai mentén a programok tervezésének és végrehajtásának koordinációjára különös figyelmet kell fordítani. A több tárcát, illetve programot érintő fejlesztések közötti összhangot a tárcák folyamatos, a tervezés időszakától a megvalósításon keresztül az ellenőrzésig terjedő együttműködése biztosítja. A tervezés során ezt elsősorban Fejlesztéspolitikai Irányító Testület biztosítja, majd a tárcaközi összetételű bizottságok útján, a különféle akciótervek illetve pályázatkérelmek egyeztetésével az összehangolás a program teljes időszakában megvalósul, így a szinergikus hatások érvényesülnek. A programok végrehajtását felügyelő Monitoring Bizottságokban meghívottként részt vesz az EMVA lebonyolításért felelős intézmény képviselője is.

8. Ex-ante és környezeti szempontú értékelés

8.1. Ex ante értékelés

A Nemzeti Fejlesztési Hivatal 2005. december 28-án közbeszerzési eljárást hirdetett az Új Magyarország Fejlesztési Terv előzetes értékelésére. Az eljárás a versenyhelyzet megteremtése és a legelőnyösebb ajánlat kiválasztása mellett **az értékelők függetlenségét** is biztosítja. A **HBF Hungaricum Gazdasági, Tanácsadó és Szolgáltató Kft.**, az **EX ANTE Tanácsadó Iroda Kft.**, és a **MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda Kft. Konzorciuma (a továbbiakban Konzorcium)** nyújtotta be a legelőnyösebb ajánlatot, az értékelési feladat 2006. március 1-jén kezdődött.

Folyamatos interakció

Az értékelési feladat a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség tervezésben résztvevő munkatársaival zajlott oly módon, hogy a műhelymunkákba az érintett prioritás operatív programjának Irányító Hatóság munkatársai, szakértői is bekapcsolódtak. Az **iterációs folyamat** során láthatóvá vált az értékelői és tervezői álláspontok közelítése. Mivel az ÚMFT területi korlátai nem teszik lehetővé, hogy minden szükséglet, probléma teljes háttérét feltárja a helyzetértékelés, így bizonyos kérdésekben súlypontok meghatározására volt szükség.

A konzisztencia vizsgálata

A terv belső konzisztenciájának fejlődéséhez tartozó legjelentősebb strukturális és tartalmi változásnak a helyzetértékelés és a stratégia közötti összekötő kapocs megjelenését ítélték.

Megteremtődött az összhang a dokumentum elemei között, a helyzetértékelés tagolása igazodik a stratégia logikájához. A dokumentum célrendszere átláthatóbb lett, az átfogó célok és a célokhoz tartozó tematikus és területi prioritások összeegyeztethetők.

Relevancia

Az egyes beavatkozások relevanciája és azok súlyozása a főként statikus indikátorok alkalmazása miatt nem jelenik meg minden területen. Pozitívként ítélte meg az értékelő, hogy az ex ante értékelésre reagálva már megjelentek idősoros mutatók is a dokumentumban, amelyek jól szemléltetik a folyamatok irányát és a beavatkozás szükségességét. **Az ÚMFT az átfogó célokhoz tartozó indikátorok esetében meghatározta a kiinduló értékek növekedésének arányát.**

A külső koherencia vizsgálata

A dokumentum külső koherencia szempontjából sokat javult, a szükséges kapcsolódásokat szinte teljes mértékben tartalmazza.

Az ex ante értékelők észrevételeire adott válaszok

A műhelymunka, mint módszertan alkalmazása lehetővé tette, hogy az **interakció a tervezők és az ex ante értékelők, továbbá a bevont irányító hatósági szakemberek között** közvetlen legyen és az álláspontok kölcsönös megértését, közelítését szolgálja. Az ex-ante értékelők és a tervezők konstruktív párbeszéd keretében vitatták meg az értékelési javaslatokat, észrevételeket. Az elfogadott javaslatokat a tervezők átvezették, vagy beazonosították az észrevételt érintő munkarészt – a javaslatokra részben írásban is reflektáltak.

Az értékelői felvetések közül a következők esetén maradtak nézetkülönbségek az értékelő és a tervezők között:

- - Az értékelők keveslik, hogy a dokumentum mindössze egyetlen mondatot szentel a két átfogó cél közötti ellentmondás bemutatásának és feloldásának. Tervezői válasz: A

megfogalmazott célok összhangban vannak a lisszaboni stratégiával, ellentmondásuk részletes kifejtésére a stratégiai dokumentum műfaja nem alkalmas.

- Az értékelő szerint az ÚMFT nem fókuszál kellően. Úgy véli, hogy az abszorpciós kapacitás bizonyosan gátat szab a nagy ívű terveknek; a leírt szemléletváltáshoz kb. 30-50 évre van szükség – egy programozási időszak ehhez bizonyosan kevés. Nincsenek előrehaladásra utaló igék, csak egy rossz helyzet és egy tökéletes célállapot – amit 7 év alatt (minden téren!) elér az ország.

Tervezői válasz: Az ex-ante felvetés túl általános. A fókuszálás a legfontosabb megoldandó feladatokat, a legfontosabb fejlesztési célokat veszi célba.

- Az értékelő megítélése szerint az emberi erőforrás fejlesztése prioritás jelenleg nem jelöl meg célt, az egyetlen értelmezhető megfogalmazás túl általános (a társadalom megújulásának az emberi erőforrás megítélésük szerint nem egyedüli alapja, hanem csak egyik tényezője).

Tervezői válasz: A prioritás kellőképpen kifejtésre kerül, s megfelel a Közösségi Stratégiai Iránymutatásoknak.

- A környezet fejlesztése prioritás esetében nem tükröződik vissza az elvárt célállapot, sem a beavatkozásokat megalapozó markáns koncepció. Az értékelő szerint a prioritás nem mutatja be a beavatkozások céljával szolgáló jelenségekre, folyamatokra, problémákra ható egyéb tényezőket (pl. gázárszabályozás)
- megújuló energia felhasználás aránya).

Tervezői válasz: a környezetvédelmi jellegű beruházásoknál elsősorban a közösségi előírások és kötelezettségek betartására koncentráltunk. A külső ható tényezők kifejtésére a dokumentumban nincsen lehetőség.

- A pólusok kiválasztásának szempontrendszere hiányzik a dokumentumból, ezért a pólusok súlyához képest indokoltságuk nem megfelelő.

Tervezői válasz: A pólusokat az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepciót és az Országos Területfejlesztési Koncepciót elfogadó OGY határozat sorolja fel. A dokumentumban a pólusok indokoltsága megfelelően lett bemutatva.

Partnerség

2006. augusztus-szeptember hónapokban a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség összesen 4000 partnert szólított meg. A dokumentumból hiányzott a Makrogazdasági céljaink, valamint a Gazdasági növekedés szerkezeti kockázatokkal című fejezet, ami a társadalmi gazdasági helyzetértékelésen belül a magyar gazdaság helyzetértékelését adta volna. A 2006. augusztus-szeptember hónapokban lefolytatott partnerségi egyeztetés összességében kielégítette a partnerséggel szemben támasztott követelményeket.

8.2. Környezeti szempontú értékelés

Az ÚMFT környezeti szempontú értékelését az ezen értékelés mellett a 2007-2013-as időszak operatív programjainak stratégiai környezeti vizsgálatára közbeszerzési eljárás keretében felkért Respect Kft – Corvinus Egyetem Konzorcium végezte el.

A környezeti szempontú értékelés célja, hogy a környezeti és fenntarthatósági szempontok az előkészítési és tervezési folyamatába való integrálásának segítségével javítsa a stratégiai dokumentumok minőségét, környezeti hatékonyságát és környezeti szempontú konzisztenciáját, azok negatív környezeti hatásainak csökkentése és kiküszöbölése, pozitív környezeti hatásainak növelése és erősítése érdekében.

Az ÚMFT környezeti szempontú értékelése során az értékelő fenntarthatósági megközelítés alkalmazását tartotta célszerűnek.

Az értékelő megítélése szerint a fenntarthatósági szempontok integrálásának előkészítése részben megtörtént, mivel az ÚMFT horizontális politikákat tárgyaló szakaszában részletesen foglalkozik ugyan a fenntarthatóság érvényesítésével, azonban megállapításuk szerint a helyzetértékelés szűkösen tartalmaz információkat a fenntarthatóság jelenlegi állapotára vonatkozóan, nehezzé téve a fenntarthatósági szempontból is megfelelő beavatkozások és indikátorok kialakítását.

Az értékelő határozott álláspontja szerint horizontális politikák keretében megfogalmazott alapelvek következetes érvényesítésére van szükség az ÚMFT minden releváns szakaszában, az operatív programok készítése és végrehajtása során is. Ezért rögzíteni javasolják, hogy a fenntarthatósági szempontok érvényesítése céljából az operatív programok, nagyprojektek, zászlóshajó projektek, akciótervek megvalósítása során fenntarthatósági minimumkritériumokat kell megfogalmazni, amelyek kiindulási alapja a horizontális politikák 3.1.4.1. és a 3.1.4.2. pontokban megfogalmazott alapelvei.

A program célrendszeréről és prioritásainak értékelése során úgy ítélték meg, hogy nem található az egyes prioritások közötti környezeti vonatkozású keresztkapcsolatok, hivatkozások az egyes célok végrehajtását támogató összefüggő területeken.

Az értékelő felhívta a figyelmet arra, hogy mivel a jelenlegi struktúrában kiemelkedő szerepet tölt be a növekedés két fő célja, a prioritásokban megfogalmazott beavatkozások során fennáll a veszélye a fenntarthatósági, környezeti szempontok háttérbeszorulásának. Kiemelt jelentősége van ilyen körülmények között a horizontális politikák következetes érvényesítésének. További kockázatként ítélte meg az értékelő, hogy a növekedést fő célként kitűző terv háttérbe szoríthatja a helyi és regionális táji és környezeti szempontokat, illetve felhívta a figyelmet az infrastrukturális – kifejezetten közút és autópálya – beruházások esetében az európai szinten is kimagasló biodiverzitás jelentős csökkenésének veszélyére.

Az ÚMFT egyik legfontosabb hiányosságaként jelölték meg, hogy kizárólag a Natura 2000 és a védelmi státusz alatt álló területekkel foglalkozik, (szinte teljes mértékben figyelmen kívül hagyva a védelem alatt nem álló, de értéket képviselő területek jelenlegi helyzetét, és a jövőjükkel kapcsolatos számtalan tényezőt), valamint a kulturális örökség és az épített örökség kérdéskörével, problémáival.

Az értékelő megítélése szerint az Új Magyarország Fejlesztési Terv lehetőségeket rejt ugyanakkor arra vonatkozóan is, hogy az **ország versenyképessége a szükséges infrastruktúra kiépítése mellett, az ország speciális, egyedi erősségeire építve növekedjenek**. E lehetőségek kihasználása érdekében az egyes prioritások vonatkozásában érvényesíteni javasolja az értékelő az alábbi elvárásokat az operatív programok és akciótervek véglegesítése során:

1. Anyag-energiatakarékos megoldások előtérbe-helyezése.
2. Forgalomcsökkentés, forgalomszervezés, közösségi közlekedés, környezeti kísérő intézkedések elsődlegessége.
3. Környezet-egészségügy, megelőzés az egészségügyben, munkahelyi környezet megfelelő kialakítása.
4. Szennyezés, kibocsátás csökkentése.
5. Értékmegőrző területhasználat.
6. Szolgáltató jellegű, megelőző és ellenőrző hatósági működés, mintaszerűen környezeti takarékos közigazgatás.
7. Közösségek erősítése a családok védelme.

9. Mellékletek

1. sz. melléklet: Az Új Magyarország Fejlesztési Tervet megvitató fórumok

Országos fórumok, testületek:

Országos Érdekegyeztető Tanács

Munkaadói oldal:

Agrár Munkaadói Szövetség (AMSZ)

Általános Fogyasztási Szövetkezetek Or-

szágos Szövetsége (ÁFEOSZ)

Ipartestületek Országos Szövetsége

(IPOSZ)

Kereskedők és Vendéglátók Országos Ér-

dekképviselői Szövetsége (KISOSZ)

Magyar Iparszövetség (OKISZ)

Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők

Országos Szövetsége (MOSZ)

Munkaadók és Gyáriparosok Országos

Szövetsége (MGYOSZ)

Stratégiai és Közszolgáltató Társaságok

Országos Szövetsége (STRATOSZ)

Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szö-

vetsége (VOSZ)

Munkavállalói oldal:

Autonóm Szakszervezetek Szövetsége

Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés

Szakszervezetek Együttműködési Fóruma

LIGA Szakszervezet

Magyar Szakszervezetek Országos Szövet-

sége (MSZOSZ)

Munkástanácsok Országos Szövetsége

Gazdasági és Szociális Tanács az alábbi szervezetek képviselőitől:

Agrár Munkaadói Szövetség

Általános Fogyasztási Szövetkezetek és

Kereskedelmi Társaságok Országos Szö-

vetsége

Ipartestületek Országos Szövetsége

Kereskedők és Vendéglátók Országos Ér-

dekképviselői Szövetsége

Magyar Iparszövetség

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara

Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők

Országos Szövetsége

Munkaadók és Gyáriparosok Országos

Szövetsége

Stratégiai és Közszolgáltató Társaságok

Országos Szövetsége

Országos Területfejlesztési Tanács

Önkormányzati és Területfejlesztési Minisz-

térium

Miniszterelnöki Hivatal

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Mi-

nisztérium

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

Szociális és Munkaügyi Minisztérium

Pénzügyminisztérium

Egészségügyi Minisztérium

Oktatási és Kulturális Minisztérium

Külügyminisztérium

Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szö-

vetsége

Autonóm Szakszervezetek Szövetsége

Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés

Liga Szakszervezetek

Magyar Szakszervezetek Országos Szövet-

sége

Munkástanácsok Országos Szövetsége

Szakszervezetek Együttműködési Fóruma

Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület

Ipari Parkok Egyesülete

Európa Ház

Magyar Tudományos Akadémia

Magyar Közgazdasági Társaság

Nyugat-dunántúli RFT

Dél-dunántúli RFT

Dél-alföldi RFT

Közép-magyarországi RFT

Közép-dunántúli RFT

Észak-magyarországi RFT

Észak-alföldi RFT

Budapest Főváros Önkormányzata

MKIK Országos Területfejlesztési Kollégi-

uma

Magyar Agrárkamara

Magyar Iparszövetség

Értelmiségi Szakszervezetei Tömörülés
Országos Önkormányzati Szövetségek
Községek, Kistelepülések és Kistérségek
Országos Önkormányzati Szövetsége
Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata
Megyei Jogú Városok Szövetsége
Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége
Magyar Természetvédők Szövetsége
REFLEX Környezetvédő Egyesület
EU-Drom Egyesület
ECOVAST
Központi Statisztikai Hivatal
Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács
Balatoni Fejlesztési Tanács
Magyar Tudományos Akadémia

Ágazati fórumok:

Gazdaság:

Agrár Munkaadói Szövetség
Általános Fogyasztási Szövetkezetek Országos Szövetsége
Amcham (The American Chamber of Commerce in Hungary)
Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetsége
Magyar Európai Üzleti Tanács (Hungarian European Business Council)
Ipari Parkok Egyesülete
Joint Venture Szövetség
Kereskedők és Vendéglátók Országos Érdekképviseleti Szövetsége (KISOSZ)
Lisszaboni Stratégia Magyar Platform
Magyar Bankszövetség
Magyar Feltalálók Egyesülete
Magyar Innovációs Szövetség
Magyar Ipari Szövetség
Magyar Jogász Egylet
Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
Magyar Közgazdasági Társaság
Magyar Logisztikai Beszerzési és Készletelési Társaság (MLBKT)
Magyar Nemzeti Bank
Magyar Vállalkozásfejlesztési Konzorcium
Menedzserek Országos Szövetsége
Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ)
Műszaki és Természetudományi Egyesületek Szövetsége

Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács

Országos Környezetvédelmi Tanács

Magyar Tudományos Akadémia

Történelmi egyházak képviselői:

Magyar Katolikus Egyház

Magyarországi Református Egyház

Magyarországi Evangélikus Egyház

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

Parlamentari pártok szakértői:

Szabad Demokraták Szövetsége

Fidesz-Magyar Polgári Szövetség

Kereszténydemokrata Néppárt

Magyar Demokrata Fórum

Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara

Nemzetközi Vállalatok Magyarországi Tanácsa (HAIC)

Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület
Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság

Távközlési Érdekegyeztető Fórum

Tudományos Technológiai és Ipari Parkok Szövetsége (TTIPSZ)

Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége (VOSZ)

Agrárkutató Intézmények Országos Szövetsége (AIOSZ)

Közlekedés:

FŐMTERV Rt.

Közlekedéstudományi Egyesület

Magyar Államvasutak Zrt.

Magyar Kerékpárosklub

Magyar Közúti Fuvarozók Egyesülete

Magyar Logisztikai, Beszerzési és Készletelési Társaság (MLBKT)

Magyar Mérnöki Kamara

Magyar Vasúti-, Vízi- és Légiközlekedési Szövetség

MTA Világgazdasági Kutató Intézet

Nemzeti Autópálya Zrt.

Urbanisztikai Társaság

Volán Egyesülés

Oktatás, egészségügy, foglalkoztatás:

Alapítványi és Magániskolák Egyesülete
Autonóm Szakszervezetek Szövetsége
Közép-európai Egyetem (Central European University)
Doktoranduszok Országos Szövetsége
Egészségügyi Gazdasági Vezetők Egyesülete
Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés
Európai Integrációs és Fejlesztési Együttműködési Ügynökség
Gimnáziumok Országos Szövetsége
Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája
Junior Achievement
Káva Kulturális Műhely
Közgyűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete (KKDSZ)
Lélegzet Alapítvány
Levegő Munkacsoport
LIGA Szakszervezet
Magyar Kórházaszövetség
Magyar Rákellenes Liga
Magyar Rektori Konferencia
Magyarországi Krisna-tudatú Hívók Közössége
MSZOSZ Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége Tárgyalócsoport
Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége
Munkanélküliek és Álláskeresőket Egyesületeinek Országos Szövetsége
Munkástanácsok Országos Szövetsége
Nagycsaládok Országos Egyesülete
Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetsége
Országos Gyermekvédő Liga
Országos Szülői Szervezetek Egyeztető Fóruma
Önkéntes Központ Alapítvány
Szociális Szakmai Szövetség
Szövetség a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért
Tegyünk Egészségünk Színvonaláért Alapítvány (TESZ)
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
Vezetési Tanácsadók Magyarországi Szövetsége

Környezetvédelem, energetika:

CSEMETE Természetvédelmi Egyesület
E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület
EMLA Egyesület
Energia Klub Környezetvédelmi Egyesület
Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület
Építészet-Biológiai Egyesület
Európai Integrációs és Fejlesztési Együttműködési Ügynökség
Független Ökológiai Központ Alapítvány
Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör
Hulladék Munkaszövetség
Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége
Levegő Munkacsoport
Magyar Biokultúra Szövetség
Magyar Természetvédők Szövetsége
Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért/BCSD Hungary
Paksi Atomerőmű Zrt.
REFLEX Környezetvédő Egyesület
Védegylet
Villamosenergiás Dolgozók Szakszervezete
WWF Világ Természeti Alap Magyarország Alapítvány
Zöld Akció Egyesület
Területfejlesztés, turizmus:
Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége
Kisvárosi Önkormányzatok Országos Érdekszövetsége (KÖOÉSZ)
Községek, Kistelepülések és Kistérségek Országos Önkormányzati Szövetsége
Levegő Munkacsoport
Magyar Faluszövetség
Magyar Önkormányzatok Európai Szövetsége (MÖESZ)
Magyar Önkormányzatok Szövetsége (MÖSZ)
Magyar Szállodaszövetség
Magyar Település- és Területfejlesztők Szövetsége
Magyar Turisztikai Egyesület
Magyar Turizmus Rt.
Magyar Vendéglátó Szövetség
Megyei Jogú Városok Szövetsége (MJVSz)

Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége (MÖOSZ)
MTA Regionális Kutatások Központja
Országos Területfejlesztési Civil Érdekegyeztető Fórum (OTCEF)
Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége (TÖOSZ)
Területfejlesztési Régiók Egyeztető Tanácsa (TERET)
Turisztikai Tanácsadók Szövetsége

Allamreform:

Budapest Business Center Association
Építészet – Biológiai Egyesület
Európai Integrációs és Fejlesztési Együttműködési Ügynökség
Információs Társadalom- és Trendkutató Központ/Infónia
Informatikai Vállalkozások Szövetsége

A regionális egyeztetések résztvevői:

Dél-alföldi RFT:
Belügyminisztérium
Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Oktatási Minisztérium
Békés Megyei Kistérségi Fórum
Miniszterelnöki Hivatal
Informatikai és Hírközlési Minisztérium
Csongrád Megyei Területfejlesztési Tanács
Bács-Kiskun Megyei Területfejlesztési Tanács
Békés Megyei Területfejlesztési Tanács
Dél-alföldi Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Szeged Megyei Jogú Város
Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város
Kecskemét Megyei Jogú Város
Békéscsaba Megyei Jogú Város
Csongrád Megyei Területfejlesztési Önkormányzati Társulások
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Bács-Kiskun Megyei Kistérségi Fórum
Dél-dunántúli RFT:
Informatikai és Hírközlési Minisztérium

Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ)
Jegyzők Országos Szövetsége
Levegő Munkacsoport
Magyar Bírói Egyesület
Magyar Európai Üzleti Tanács
Magyar Közigazgatási Kar
Magyar Minőség Társaság
Magyar Tartalomipari Szövetség
Magyar Teleház Szövetség
Magyarországi Vezető Informatikusok Szövetsége
MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézet
Neumann János Számítógép-tudományi Társaság
Stratégiai és Közszolgáltató Társaságok Országos Szövetsége (STRATOSZ)
Városi Jegyzők Egyesülete

Pénzügyminisztérium
Somogy Megyei Területfejlesztési Tanács elnöke
Baranya Megyei Közgyűlés
Belügyminisztérium
Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium
Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Tolna Megyei Önkormányzat Hivatala
Dél-Dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium
Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata, polgármester
Oktatási Minisztérium
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Somogy Megyei kistérségi társulások
Tolna Megyei kistérségi társulások
Baranya Megyei kistérségi társulások
Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata
Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
Észak-alföldi RFT:
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Jász-Nagykun-Szolnok megye
Hajdú-Bihar megye
Szolnok Megyei Jogú Város
Debrecen Megyei Jogú Város
Nyíregyháza Megyei Jogú Város
Regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárca nélküli miniszter
Belügyminisztérium
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
Pénzügyminisztérium
Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Oktatási Minisztérium
Informatikai és Hírközlési Minisztérium
Egészségügyi Minisztérium
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Hajdú-Bihar megyei Kistérségi Fórum
Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kistérségi Fórum
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Kistérségi Fórum

Észak-magyarországi RFT:
Heves Megyei Területfejlesztési Tanács
Nógrád Megyei Területfejlesztési Tanács
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács
Salgótarján Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Miskolc Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Eger Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzati Hivatal Területfejlesztési Bizottság
Tiszaújvárosi Polgármesteri Hivatal
Informatikai és Hírközlési Minisztérium
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium,
Heves Megyei Munkaügyi Központ
Miniszterelnöki Hivatal
Oktatási Minisztérium,

FVM Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Földművelésügyi Hivatal
Pénzügyminisztérium
Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium
Észak-Magyarországi Regionális Idegenforgalmi Bizottság
Kazár Polgármesteri Hivatal
Heves megyei kistérségi képviselő
Heves Város Polgármesteri Hivatal
Nógrád megyei kistérségi képviselő, Balasgyarmati Polgármesteri Hivatal

Közép-dunántúli RFT:
Székesfehérvár Megyei Jogú Város
Veszprém Megyei Jogú Város
Tatabánya Megyei Jogú Város
Dunaujváros Megyei Jogú Város
Fejér Megyei Területfejlesztési Tanács elnöke
Közép-dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság elnöke
Veszprém Megyei Területfejlesztési Tanács elnöke
Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Tanács elnöke
Fejér Megyei Kistérségi Társulások képviselője
Veszprém Megyei Kistérségi Társulások képviselője
Komárom-Esztergom Megyei Kistérségi Társulások képviselője
Ifjúsági, Szociális, Családügyi és Esélyegyenlőségi Minisztérium képviselője
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
Belügyminisztérium
Egészségügyi Minisztérium
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
Pénzügyminisztérium
Oktatási Minisztérium
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium
MEH Területfejlesztési Hivatal
Informatikai és Hírközlési Minisztérium
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési miniszter
Fejér Megyei Kistérségi Társulások

Közép-magyarországi RFT:
Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

Belügyminisztérium	Oktatási miniszter képviselője
Informatikai és Hírközlési Minisztérium	Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága (főigazgató)
Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium	Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi miniszter képviselője
Pénzügyminisztérium	Pénzügyminiszter képviselője
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium	GyMS Megyei Államkincstár vezetője
Oktatási Minisztérium	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési miniszter képviselője
Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium	Informatikai és Hírközlési Miniszter képviselője
Egészségügyi Minisztérium	Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi miniszter képviselője
Miniszterelnöki Hivatal	Győr-Moson-Sopron Megyei Munkaügyi Központ (igazgató)
Nyugat-Pest megyei kistérségek	Győr-Moson-Sopron Megyei Kistérségi Fórum képviselője polgármester
Pest Megyei Területfejlesztési Tanács	Vas Megyei Kistérségi Fórum képviselője polgármester
XIII. kerületi Polgármesteri Hivatal	Zala Megyei Kistérségi Fórum képviselője polgármester
Főpolgármesteri Hivatal	Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata (polgármester)
Budapest Közép-Dunavidéki Regionális Idegenforgalmi Bizottság	Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata (polgármester)
Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás	Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata (polgármester)
Ország közepe Önkormányzati Társulás	Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata (polgármester)
Nyugat-dunántúli RFT:	Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata (polgármester)
Győr-Moson-Sopron megyei Területfejlesztési Tanács	Nyugat-dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság (elnök)
Zala megyei Területfejlesztési Tanács	
Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter képviselője	
MEH Országos Területfejlesztési Hivatal (régióigazgató)	
Belügyminiszter képviselője (polgármester)	
Környezetvédelmi miniszter képviselője	
Gazdasági és közlekedési miniszter képviselője (polgármester)	
Egészségügyi miniszter képviselője vezető főtanácsadó	

2. sz. melléklet: Az országos/ágazati és a regionális beavatkozások szétválasztása

A magyar fejlesztéspolitikában a decentralizáció szellemében kijelöljük az optimálisan regionális szinten kezelhető fejlesztési területeket. A regionális, vagy központilag optimálisan kezelhető fejlesztések lehatárolásának fő tényezői:

- az egyes fejlesztések optimális területi szintjének beazonosítása a hatékonyság és a számonkérhetőség szempontjából;
- azon fejlesztési tartalmak beazonosítása, melyek erősen függenek a helyi adottságoktól, vagy térségi integráltságot igényelnek.
Ágazati kompetenciát képez:
- Az ország nemzetközi versenyképességének biztosítása: Olyan kiemelt országos fejlesztések és beruházások, melyek nemzeti koordinációt igényelnek, regionálisan nem bonthatók. Ennek keretében országosan kis számú, stratégiailag jelentős projekt kap

támogatást (közlekedési, nagy logisztikai projektek, alapkutatót végző intézmények fejlesztése).

- A központi számonkérhetőség és országosan egységes normák biztosítása:
 - Minisztériumi felügyelet alatt működő intézmények fejlesztése, illetve olyan intézkedések, amelyek kedvezményezettjei országos hatáskörű szervek, ahol a beszámoltatást, ellenőrzést könnyebben megoldhatja egy szinten országos hatáskörű minisztérium.
 - Az ország egész területét érintő, a helyi adottságoktól kevésbé függő fejlesztések, amelyeket az intézményhálózat fejlesztése, az esélyegyenlőség biztosítása érdekében azonos normák szerint kell kiépíteni.
 - Kötelezettség vállalásokhoz kapcsolódó intézkedések. Regionális kompetenciát képeznek:
- Területileg integrált fejlesztések: A regionális programok alkalmasak integrált helyi, térségi fejlesztési programok, projektsomagok finanszírozására. Ezek az integrált fejlesztések jól kiegészítik az ágazati programokban finanszírozott nagytérségi infrastrukturális projekteket és az ágazati fejlesztési programokat. Az integrált fejlesztések tipikus példái a térségi infrastruktúrafejlesztések, a települési környezet fejlesztése, valamint a közszolgáltatások hatékony, racionális ellátása a kistérségekben.
- Helyi számonkérhetőség: A helyi önkormányzatok által ellátandó feladatokhoz kapcsolódó fejlesztések, amelyek szintén térségi és települési integrált akciók keretében végezhetők.
- Hely-specifikus fejlesztések és a térségi versenyképesség biztosítása: E fejlesztések tervezése és kiválasztása is a helyi adottságok pontos ismeretét kívánja. Ide tartoznak a helyi, térségi versenyelőnyökre építő gazdasági fejlesztések, a regionális gazdasági versenyképesség, az innováció térbeli terjedése és a gazdasági hálózatok fejlesztése, a természeti és kulturális táji adottságok által erősen meghatározott szektorok fejlesztései (turizmussal és környezet- és tájvédelemmel kapcsolatos területek).

A fentiek alapján a ROP-ok az alábbi fejlesztési tématerületeket ölelik fel:

- a regionális gazdasági versenyképesség javítása, az innováció térbeli terjedésének erősítése, az üzleti infrastruktúra és a gazdasági hálózatok fejlesztése;
- a régiók turisztikai potenciáljának, szabadidő-gazdaságának hasznosítása, a természeti és kulturális örökség térségi megőrzése;
- a térségi közlekedési infrastruktúra és a közösségi közlekedés fejlesztése a vidéki és periférikus térségek elérhetőségének javítása érdekében;
- az energiatakarékosság és –hatékonyság, illetve a megújuló energiaforrások felhasználásának ösztönzése,
- térségi és helyi környezeti fejlesztések, a környezetvédelem egyes projektjei;
- települési infrastruktúra-fejlesztés (Urban-mintájú integrált településfejlesztési programok);
- a humán és kulturális infrastruktúra fejlesztése, a közszolgáltatások hatékony és racionális térségi ellátásának biztosításához kapcsolódó infrastruktúra bővítése;
- regionális, integrált térségi programok és kiemelt térségi, tematikus integrált fejlesztések.

Az EU-tagországok és a hazai tapasztalatok alapján a decentralizált, regionális programoknak igen nagy a forrásfelhasználó képessége. Alkalmazva a nemzetközi (EU-tagállami és OECD) szakmai körökben elfogadott új és hatékonyabb fejlesztési paradigmát, az integrált helyi, térségi fejlesztési tervek finanszírozására a regionális programok az alkalmas programozási szintek. Ezért a regionális programok integrált megközelítésben tervezzük és hajtjuk végre. A regionális programok ágazati tervezésben finanszírozott nagytérségi fejlesztésekkel való összhangját a végrehajtás hivatott biztosítani.

3. sz. melléklet: Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal

A NAP-ban szereplő iránymutatások	A NAP iránymutatásainak részben vagy egészben megfeleltethető elemek az Új Magyarország Fejlesztési Tervben
1. A makrogazdasági stabilitást támogató fiskális pálya	A foglalkoztathatóság javítása
2. Hosszú távon fenntartható gazdasági fejlődés és költségvetési stabilitás – válaszok a demográfiai változások által támasztott kihívásra	Az innovatív, tudásalapú gazdaság kialakítása A foglalkoztathatóság javítása
3. Növekedést és foglalkoztatást elősegítő forráselosztás	Az Új Magyarország Fejlesztési Terv pénzügyi allokációjának alapvető célja
4. A makrogazdasági stabilitást és növekedést elősegítő bérpolitika	
5. Rugalmasabban működő áru- és munkaerőpiac	Az üzleti környezet fejlesztése A foglalkoztathatóság javítása Az alkalmazkodás javítása
6. A kutatás-fejlesztés (K+F) ösztönzése, a kutatásfejlesztési célú beruházások növelése és javítása, különösen a magánszektorban (7. iránymutatás)	Innovatív tudásalapú társadalom kialakítása
7. Az innováció minden formájának ösztönzése (8. iránymutatás)	Innovatív tudásalapú társadalom kialakítása
8. Az info-kommunikációs technológiák elterjedésének és használatának ösztönzése és a teljes információs társadalom építése (9. iránymutatás)	Infokommunikációs technológia fejlesztése
9. Az ipari szektor kompetitív előnyeinek erősítése (10. iránymutatás)	A technológiai modernizáció előmozdítása Az innovatív, tudásalapú gazdaság kialakítása
10. Az erőforrások fenntartható használatának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közötti szinergiák erősítése (11. iránymutatás)	Környezetbarát energetikai fejlesztések Környezetügy, mint gazdasági hajtóerő
11. Az egységes piac kiterjesztése és mélyítése (12. iránymutatás)	
12. Nyitott és versenyző piacok biztosítása (13. iránymutatás)	
13. Versenyzőbb üzleti környezet kialakítása és az üzleti kezdeményezések ösztönzése a jobb szabályozáson keresztül (14. iránymutatás)	Üzleti környezet fejlesztése
14. Vállalkozói kultúra terjesztése és a kis- és középvállalatokat támogató környezet kialakítása (15. iránymutatás)	Kkv-k jövedelemtermelő képességének javítása
15. Az elérhetőség javítása az infrastruktúra fejlesztésén és minőségének javításán keresztül (16. iránymutatás)	Az ország és a régióközpontok elérhetőségének javítása Térségi elérhetőség javítása A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése, akadálymentesítése Az áruszállítás-logisztikai közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése
16. A munka legyen mindenki számára lehetőség – kortól és nemtől függetlenül (18. iránymutatás)	A foglalkoztathatóság javítása
17. Érje meg dolgozni (19. iránymutatás)	A foglalkoztathatóság javítása
18. Több és hatékonyabb segítség az álláskeresőknél és a hátrányos helyzetűeknek (19. iránymutatás)	Társadalmi részvétel és befogadás

19. Korszerű foglalkoztatási szolgálat (20. iránymutatás)	A foglalkoztathatóság javítása
20. A migráció munkaerő-piaci helyzetéhez igazodó kezelése (20. iránymutatás)	Az alkalmazkodás javítása
21. A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének javítása	Az alkalmazkodás javítása
22. A humán erőforrás-fejlesztésre irányuló befektetések növelése és hatékonyságának javítása (23. iránymutatás)	Az oktatás eredményességének és hatékonyságának növelése, a hozzáférés javítása, az esélyteremtés
23. A munkaerőpiac igényeihez igazodó oktatás és képzés (24. iránymutatás)	Az oktatási rendszer társadalmi és gazdasági igényekhez való rugalmas alkalmazkodásának erősítése

4. sz. melléklet: A prioritások megfeleltetése a CSG iránymutatásainak

5. sz. melléklet: Az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésétől a programok elindításáig

Ez a tervezési fázist öleli fel az operatív programok és a nagyprojektek kidolgozásával, a több operatív programon átívelő, komplex programok kidolgozásával és operatív programokba illesztésével, valamint a végrehajtás intézményrendszerének kialakításával kapcsolatos tervezési feladatokat.

Nagyprojektek

A 2007 utáni európai uniós támogatásokhoz kapcsolódó tervezésre és a nagyberuházások előkészítésére a Magyar Köztársaság költségvetése 2005-től önálló előirányzatot tartalmaz. Jelenleg a Kormány döntése alapján 35 nagyprojekt előkészítése folyik. Az előkészítési támogatásra kiválasztott projektek jellemzően közszolgáltatás- fejlesztési beruházások az Európai Unió által preferált szakterületeken. Megtalálhatók közöttük a közlekedési és környezetvédelmi szektor uniós csatlakozási kötelezettségekkel összefüggő projektjei, a transz-európai közlekedési folyosók elemeinek fejlesztése, a környezetbarát szállítási módok fejlesztése, a tömegközlekedési szolgáltatások javítása, a környezet védelmét, állapotának javítását, a környezetbiztonság megteremtését, a kommunális ellátás és szolgáltatások színvonalának javítását, hiányosságainak megszüntetését, valamint a regionális különbségek kiegyenlítését célzó fejlesztések.

Az előkészítés alatt álló projektek kiválasztása az alábbi általános kritériumok és szempontok érvényesítésével történt:

- megfelel az EU definíció szerinti „nagyprojekt” nagyságrendnek (50 millió illetve 25 millió euró feletti költségű fejlesztések),
- szakmai tartalma szerint a strukturális alapokból, illetve a Kohéziós Alapból magas hányaddal támogatható,
- az ország versenyképességéhez nagymértékben hozzájárul,
- fejlesztési hatása számszerűsíthető,
- európai uniós kötelezettségünk teljesítését szolgálja,
- a megvalósítás 2007-ben vagy 2008-ban indítható,
- a megvalósítás jogi, pénzügyi, szervezeti és egyéb feltételei biztosíthatók.

A kormányhatározat nagyprojektek előkészítésének támogatásáról döntött. Arról, hogy mely projektek részesülnek végül uniós támogatásban, az Európai Bizottság dönt, a projektek a Bizottság jóváhagyási rendjében kerülnek végrehajtásra. Az operatív programokban csak a 2007-13-as időszakban tervezett nagyprojektek indikatív listáját kéri feltüntetni, a projektek köre ezt követően még változhat, bővíthet. Az előkészítés alatt álló nagyprojektek listája sem teljes körű, a társadalmi partnerekkel közösen tárjuk fel a további nagyprojekt-javaslatokat, amelyek a stratégia előkészítésének is fontos eszközei.

A kormányhatározat alapján jelenleg költségvetési támogatással előkészítés alatt lévő projektek szakterületenként az alábbiak:

Környezetvédelem, vízgazdálkodás, területfejlesztés:

- Ivóvízminőség javítása
 - Dél-alföldi régió ivóvízminőség-javítás
 - Észak-Alföld ivóvízminőség-javítás II. ütem
- Szennyvízkezelés
 - Nyíregyháza város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása
 - Békéscsaba város és külterületei csatornázása és szennyvíztisztítása
 - Székesfehérvár és térsége szennyvízcsatornázása
 - Makó és térsége szennyvízcsatornázása
 - Nagykanizsa és környéke csatornázása és szennyvíztisztítása

- Tápiómenti térség szennyvízelvezetése és -tisztítása
- A Balaton-törvény hatálya alá tartozó dél-balatoni települések szennyvízkezelése
- Dél-Budai agglomeráció csatornázása és szennyvíztisztítása
- Árvízvédelem, folyószabályozás, vízminőség-védelem
 - Szamos-krasznaközi árvízszint-csökkentő tározó
 - Nagykunsági árvízszint-csökkentő tározó
 - Hanyi-tiszasülyi árvízszint-csökkentő tározó
 - Tisza hullámtér projekt (árvédelmi művek, hajózhatóság javítása, nagyműtárgyak rekonstrukciója, rekreációs fejlesztés)
 - Duna-projekt (árvízvédelmi művek)
 - Kis-Balaton vízvédelmi rendszer II. ütem
 - Ráckevei Dunaág vízgazdálkodásának és vízminőségének javítása
- Komplex térségi fejlesztés
 - A Duna-Tisza közti Homokhátság fenntartható fejlesztése
- Hulladékgyűjtés
 - Mecsek-Dráva térség hulladékgyűjtés
 - Győr-Mosonmagyaróvár-Sopron hulladékgyűjtés
 - Közép-Duna vidéki hulladékgyűjtés

Közlekedés:

- Vasúti közlekedés
 - Budapest-Székesfehérvár-Boba vasútvonal rekonstrukciója
 - Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony-országhatár vasútvonal rekonstrukciója
 - Budapesti elővárosi vasúthálózat fejlesztése
- Közúti fejlesztések
 - M3 gyorsforgalmi út Nyíregyháza-Vásárosnamény szakasz építése
 - 4. sz. főút Monor-Pilis elkerülő szakasz építése
 - 86-85. sz. főutak Csorna elkerülő szakaszának építése
 - 4. sz. főút burkolat erősítése (Szapárfalu-Karcag)
 - 8. sz. főút burkolat erősítése (Ajka-országhatár)
- Vízi közlekedés fejlesztése
 - Győr-Gönyű országos közforgalmú kikötő építése (vasúti és közúti kapcsolat kiépítése)
- Városi tömegközlekedés fejlesztése
 - Miskolc városi villamosvasút fejlesztése
 - Debrecen városi villamoshálózat fejlesztése (2-es vonal)
 - Szeged elektromos tömegközlekedés fejlesztése
 - Budapesti 1-es, 3-as villamos meghosszabbítása I. ütem
 - Észak-dél irányú regionális gyorsvasút Békásmegyer-Szentendre közötti szakasza

Egyedi fejlesztési program:

- Európa Kulturális Fővárosa 2010 – Pécs (kulturális turisztikai városnegyed, Zenei Konferenciaközpont, Dél-Dunántúli Tudásközpont, „Nagy Kiállítótér” kialakítása, közterek és parkok rehabilitációja)

Komplex programok, zászlóshajó projektek

Zászlóshajók azok a kiemelt fejlesztések, amelyek

*valamilyen – egy vagy több ágazat/régió/ társadalmi csoport szempontjából –
súlyos problémára adnak választ,
e problémára újszerű, innovatív megoldást kínálnak,
az emberek számára érzékelhető, világos eredménnyel járnak és
az Új Magyarország Fejlesztési Terv fő stratégiai céljait szolgálják és megha-
tározzák a terv egészének arculatát.*

Ezek a fejlesztések tehát nem a méretük/költségük miatt fontosak, hanem az emberek szá-
mára érzékelhető hatásuk miatt.

A komplex programok, zászlóshajó projektek összetett problémákra jelentenek választ.
A beavatkozások és források több OP-re (néhány esetben az ezeken túli támogatási rend-
szerekre is, pl. ÚMVT, innovációs célú támogatások) kiterjedő összehangolásával, másrészt
a különböző érdekcsoportok szempontjai közti egyensúlyteremtéssel érik el egymást felerő-
sítő hatásukat.

A szükséges beavatkozásokat megalapozó komplex politikák (programok) kidolgozása
önálló, komplex keret-dokumentumokban történik meg. Az ezek alapján azonosított be-
avatkozási elemeket az egyes operatív programokban, azok szerves részeként fogalmazzuk
meg. A komplex programelemek, illetve a programok részét alkotó projektek összehangolt
megvalósítást a kétéves akciótervek, a szelekciós (elsőbbségi, illetve garanciális) és eljárás-
rendi kritériumok, illetve a tervezés és a megvalósítás koordinációs igényeire figyelemmel
lévő menedzsment struktúra kialakítása biztosítják.

A komplex programokat megtestesítő zászlóshajó-projektet többek között az alábbi
területeken tervezünk indítani:

- A tudás – esély
- Hét versenyképességi pólussal
- Vállalkozásfejlesztés
- Akadálymentes Magyarország
- Meggyógyítjuk az egészségügyet
- Takarékosan az energiával
- Pécs – Európa Kulturális Fővárosa
- XXI. századi iskola
- Tiszta környezet
- Leszakadó térségek felzárkóztatása

Tartalom

ELŐSZÓ	3
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	6
Az Új Magyarország Fejlesztési Terv szerepe	6
Helyzetértékelés	6
1. Gazdasági növekedésünk szerkezeti kockázatokkal párosul	6
2. Magyarországon alacsony az aktivitás és stagnáló a foglalkoztatás	6
3. Gazdasági szerkezetünk a dualitás jellemző	6
4. Közlekedési rendszerünk fejlesztésre szorul	6
5. A piacgazdaságra való áttérésünk jelentős társadalmi áldozatokkal járt	7
6. Jelentős környezeti értékekkel rendelkezünk, de a kockázatok is nagyok	7
7. A területi különbségek növekednek	8
8. Az állam szerepe újragondolásra szorul	8
Az I. NFT tapasztalatai	8
A fejlesztési stratégia	8
Az átfogó célok	8
A horizontális politikák	9
Prioritások	9
1. prioritás: A gazdaság fejlesztése	9
2. prioritás: A közlekedés fejlesztése	9
3. prioritás: A társadalom megújulása	10
4. prioritás: Környezeti és energetikai fejlesztés	11
5. prioritás: Területfejlesztés	11
6. prioritás: Államreform	12
Az operatív programok közötti forrásmegosztás terve	12
1. BEVEZETÉS	14
1.1. Kiindulópontok	14
1.2. A dokumentum célja, indíttatása	14
1.2.1. Hazánk geopolitikai meghatározottsága	14
1.2.2. A stratégia elvi megalapozása	15
A stratégia készítése során felhasznált dokumentumok	15
Az Európai Unió által elfogadott keretek	15
A figyelembe vett legfontosabb hazai dokumentumok:	15
Megalapozó ágazati koncepciók, stratégiák:	16
A fejlesztési terv épít az ágazati és területi koncepciókra is	16
1.2.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésében részt vevők, a tervekészítés menete	16
1.2.4. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv társadalmi egyeztetése	17
2. A STRATÉGIA MEGALAPOZÁSA	20
2.1. A középtávú makrogazdasági pálya	20
2.1.1. Makrogazdaságunk helyzete, kilátásai	20
2.1.2. Makrogazdasági céljaink	21
2.2. Magyarország jogosult a közösségi támogatásokra	21
2.3. Az ország fejlődését erősen meghatározzák a nemzetközi folyamatok	22
2.4. Társadalmi-gazdasági helyzetértékelés	23
2.4.1. Gazdasági növekedés szerkezeti kockázatokkal	23
2.4.2. Alacsony aktivitás, stagnáló foglalkoztatás	24
2.4.3. Duális jellegű gazdasági szerkezet	26
2.4.4. Közlekedési rendszerünk fejlesztésre szorul	28
2.4.5. A piacgazdaságra való áttérés társadalmi áldozatokkal járt	29
2.4.6. Környezeti értékek, komoly deficitekkel	35
2.4.7. Növekvő területi különbségek	37
2.4.8. Az állam szerepének újragondolása	39
2.4.9. A növekedés és foglalkoztatás szempontjából meghatározó egyenlőtlenségek, gyengeségek és potenciálok	40
2.5. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv tapasztalatai	44

3. A STRATÉGIA MEGHATÁROZÁSA.....	49
3.1. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv stratégiai céljai	49
3.1.1. Átfogó cél: a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés elősegítése	49
A stratégia és a lisszaboni célkitűzések közötti összhang megteremtése	49
3.1.2. A foglalkoztatás bővítése	49
A foglalkoztatás bővítésének specifikus céljai	51
3.1.3. A tartós növekedés	51
A tartós növekedés specifikus céljai	52
3.1.4. Horizontális politikák	52
A környezet fenntartható használata	53
A társadalmi folyamatok fenntarthatósága	53
A gazdasági folyamatok fenntarthatósága	54
Indikátorok:	54
3.1.5. Stratégiánk nemzetközi integrálódásunkat is szolgálja	57
3.2. A célokhoz kapcsolódó tematikus és területi prioritások	58
A 2. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása	67
A 3. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása	76
A 4. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása	80
A „konvergencia” célkitűzés alá eső régiók	85
Az 5. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása	88
A 6. prioritásban foglalt stratégia megvalósítása	93
3.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv koordinációja és kommunikációja	93
4. AZ OPERATÍV PROGRAMOK LISTÁJA, STRUKTÚRÁJA.....	94
5. INDIKATÍV PÉNZÜGYI TERV ÉS ADDICIONALITÁS.....	95
5.1. Az operatív programok indikatív pénzügyi felosztási terve	95
9. tábla5.2. Az addicionalitás elvével való összhang igazolása	97
5.2. Az addicionalitás elvével való összhang igazolása	98
Előzetes igazolás	98
Féligős addicionalitási vizsgálat	98
Igazolás az időszak végén	98
6. VÉGREHAJTÁS, ADMINISZTRATÍV HATÉKONYSÁG.....	100
6.1. Intézményrendszer	100
6.1.1. Nemzeti Fejlesztési Tanács	100
6.1.2. Fejlesztéspolitikai Irányító Testület	100
6.1.3. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	101
6.1.4. Irányító hatóságok (IH)	102
6.1.5. Közreműködő szervezetek (KSZ)	104
6.1.6. Az operatív programokban érintett szakminiszterek feladatai	105
6.1.7. Monitoring bizottságok	105
6.1.8. A regionális operatív programok intézményi feltételei	106
6.1.9. Pénzügyi irányítás és ellenőrzés	107
6.2. Végrehajtási folyamatok	107
6.2.1. Alapelvek	107
6.2.2. Folyamatok	108
Gördülő tervezés, akciótervek	108
A folyamatos értékelések rendszere	108
6.2.3. Az Új Magyarország Fejlesztési Tervet szolgáló adminisztratív kapacitás hatékonysága	109
7. KOHERENCIA, KONZISZTENCIA.....	111
7.1. Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal	111
7.2. Összhang a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokkal	111
7.3. Összhang és koordináció az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel	112
7.3.1. A tervezési összehangolás elvei	112
7.3.2. Koordináció a megvalósítás során	112
8. EX-ANTE ÉS KÖRNYEZETI SZEMPONTÚ ÉRTÉKELÉS.....	113
8.1. Ex ante értékelés	113
Folyamatos interakció	113
8.2. Környezeti szempontú értékelés	114

9. MELLÉKLETEK	116
1. sz. melléklet: Az Új Magyarország Fejlesztési Tervet megvitató fórumok	116
Országos fórumok, testületek:	116
Ágazati fórumok:	117
A regionális egyeztetések résztvevői:	119
2. sz. melléklet: Az országos/ágazati és a regionális beavatkozások szétválasztása	121
3. sz. melléklet: Összhang a Nemzeti Akcióprogrammal	123
4. sz. melléklet: A prioritások megfeleltetése a CSG iránymutatásainak	125
5. sz. melléklet: Az Új Magyarország Fejlesztési Terv elkészítésétől a programok elindításáig	135